

PUTİN DÖNEMİNDE RUSYA FEDERASYONU'NUN DİJİTAL DİPLOMASİ UYGULAMALARI: DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI TWİTTER (X) ÖRNEĞİ

Yazar Simgе Öztürk

Gönderim Tarihi: 13-Haz-2024 10:56PM (UTC+0300)

Gönderim Numarası: 2401945244

Dosya adı: ERASYONU_NUN_D_J_TAL_D_PLOMAS_UYGULAMALARI_-_TEZ_13.06.2024.docx (14.1M)

Kelime sayısı: 58106

Karakter sayısı: 428606

8
T.C.

BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

KAMU YÖNETİMİ PROGRAMI

12
PUTİN DÖNEMİNDE RUSYA FEDERASYONU'NUN DİJİTAL DİPLOMASİ
UYGULAMALARI: DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI TWİTTER (X) ÖRNEĞİ

8
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİMGE ÖZTÜRK

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. YAVUZ CANKARA

BİLECİK,2024

10504589

T.C.

BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

KAMU YÖNETİMİ PROGRAMI

¹²
**PUTİN DÖNEMİNDE RUSYA FEDERASYONU'NUN DİJİTAL DİPLOMASİ
UYGULAMALARI: DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI TWİTTER (X) ÖRNEĞİ**

⁸
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİMGE ÖZTÜRK

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. YAVUZ CANKARA

BİLECİK,2024

10504589

BEYAN

¹²
“Putin Döneminde Rusya Federasyonu’nun Dijital Diplomasi Uygulamaları.” adlı yüksek lisans tezi hazırlık ve yazımı sırasında bilimsel araştırma ve etik kurallarına uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlandığım bölümlerde bilimsel kurallara uygun olarak atıfta bulunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin herhangi bir kısmının Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunulmadığımı, aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Bu çalışmanın, Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP), TÜBİTAK veya benzeri kuruluşlarca desteklenmesi durumunda; projenin destekleyen kurumun adı, projenin numarası ile birlikte, ETİK KURUL onayı alınması durumunda ise ETİK KURUL tarih karar ve sayı bilgilerinin beyan edilmes gerekmektedir.	
DESTEK ALINMIŞTIR	DESTEK ALINMAMIŞTIR
Destek alındı ise;	
Destekleyen kurum;	
Desteğin Türü	Proje Numarası
1- BAP (Bilimsel Araştırma Projesi)	
2- TÜBİTAK	
Diğer;.....	
ETİK KURUL onayı var ise;	
ETİK KURUL karar tarih/sayı:	...../.....

Simge ÖZTÜRK

.././2024

İmza

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Rusya'nın kamu diplomasisi uygulamaları ele alınarak dijital diplomasi faaliyetleri incelenmiştir. Rusya,dış politikada benimsediği tutumu, uluslararası kamuoyuna açıklama gereksinimi doğrultusunda kamu diplomasisi faaliyetlerine başvurmaktadır. Dış politikasına dair aldığı kararların, dünya kamuoyu tarafında anlaşılır kılınması amacıyla özellikle dijital diplomasi aktif bir şekilde kullanılmaktadır. Çalışmada; hükümetin, uluslararası kamuoyunda nasıl bir Rusya imajı oluşturmaya çalıştığı ve bu imajı inşa ederken hangi argümanları kullandığını ortaya koymak adına dijital diplomasi faaliyetleri irdelenmiştir. Bu çalışmanın ortaya çıkışında gerek bu alana yönelmem noktasında gerek tezin hazırlanma aşamalarında akademik tecrübeleri ve fikirleri ile bana yol gösteren, lisans ve lisansüstü eğitim sürecim boyunca desteklerini eksik etmeyen saygıdeğer tez danışmanım Doç. Dr. Yavuz CANKARA'ya teşekkürlerimi sunarım. Kıymetli fikirleri ile bu süreçte yardımlarını esirgemeyen ve çalışmalarımı teşvik eden Doç. Dr. Pınar ÖZDEN CANKARA'ya da ayrıca teşekkürlerimi borç bilirim. Lisans ve lisansüstü eğitim sürecinde öğrencisi olduğum Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümü hocalarıma saygılarımı sunar ve katkıları için teşekkür ederim.

Eğitim hayatımdan önemli destekçileri sevgili annem Emriye ÖZTÜRK ve babam Hasan ÖZTÜRK'e, attığım her adımda sonsuz desteği ile yanımda olan ablam Ebru'ya ve kıymetlim, ikizim Bilge'ye bu süreci keyifli kıldıkları için teşekkür ederim.

Simge ÖZTÜRK

2024

ÖZET

12

PUTİN DÖNEMİNDE RUSYA FEDERASYONU'NUN DİJİTAL DİPLOMASİ

UYGULAMALARI: DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI TWİTTER (X) ÖRNEĞİ

Dijital teknolojilerdeki gelişmeler eğitimden sağlığa, ekonomiden uluslararası ilişkilere kadar oldukça geniş bir alanda günlük hayatımızı etkileyen önemli bir faktör haline gelmiştir. Özellikle uluslararası kamu politikalarında öne çıkan kullanımı, diplomasi anlayışında gerçekleşen dönüşümde etkili olmuştur. Dijital diplomasi, uluslararası kamuoyuna yönelik gerçekleştirilen stratejik iletişim bakımından elverişlidir. Bu bağlamda devletler çeşitli sosyal medya mecralarından, kamu diplomasisi mesajını oldukça geniş bir kitleye hitap edebilecek şekilde oluşturmaktadırlar. Kamu diplomasisi, ülkeler açısından gün geçtikçe gerekliliği artan bir uygulamadır. Çünkü ülkelerin yumuşak gücünü işlevsel bir şekilde kullanması ve bu bağlamda uluslararası alanda diğer aktörlere karşı üstünlük elde edebilmesi, başarılı bir kamu diplomasisi uygulamasına bağlı hale gelmiştir. Nitekim uluslararası ilişkilerde, hukukun gözardı edildiği durumlarda dahi küresel kamuoyunun tepkisi hükümetler üzerinde bir baskı oluşturabilmektedir. Bu bakımdan devletlerin dış politik tutumlarına yönelik açıklama mahiyetindeki kamu diplomasisi faaliyetleri önem arz etmektedir. Çalışmada örnek ülke olarak seçilen Rusya'da da durum bu şekildedir. Rusya, dış politikadaki müdahaleci tutumu dolayısıyla ülke görüntüsünün olumsuz yönde etkilendiği ülkelere birisidir. Bu bağlamda sürdürdüğü dijital kamu diplomasisi faaliyetleri ile bu durumun önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Ancak dijital mecraların dezenformasyona uygun yapısı dijital diplomasisinin sunduğu olumlu imkanların yanı sıra dezavantajlarını da beraberinde getirmektedir. Propaganda ve kamu diplomasisi uygulamalarının aynı mecralarda sürdürülmesi de her ülkede olduğu gibi Rusya açısından da dezavantajlı bir durum yaratmaktadır. Bu bağlamda ülkeler açısından sosyal medyanın etkili kullanımı elzemdir. Özellikle de Twitter (X), dijital diplomasisi açısından önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Rusya da birçok resmi hükümet hesabı ile Twitter'da oldukça aktif bir dijital diplomasi sürdürmektedir. Çalışmada Rusya'nın dijital kamu diplomasisi uygulamaları ele alınarak Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanlığı'na ait Twitter hesabı üzerinden gerçekleştirilen dijital diplomasi anlatısı analiz edilmiştir. 2022 ve 2023 yıllarında oluşturulan tüm paylaşımlar nitel içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Rusya'nın dijital diplomasi niteliğindeki paylaşımlarının ülkeye yönelik iddialara ilişkin karşı anlatı şeklinde oluşturulduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Diplomasisi, Dijital Diplomasi, Rusya, Twitter (X)

ABSTRACT

DIGITAL DIPLOMACY PRACTICES OF THE RUSSIAN FEDERATION UNDER PUTIN: MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS TWITTER (X) EXAMPLE

Developments in digital technologies have become an important factor affecting our daily lives in a wide range of fields from education to health, economy to international relations. Its prominent use, especially in international public policies, has been effective in the transformation in the understanding of diplomacy. Digital diplomacy is favorable in terms of strategic communication with the international public. In this context, states create their public diplomacy message through various social media channels in a way that can appeal to a wide audience. Public diplomacy is an increasingly necessary practice for countries. Because the ability of countries to use their soft power in a functional way and to gain superiority over other actors in the international arena in this context has become dependent on a successful public diplomacy practice. Indeed, in international relations, even in cases where the law is ignored, the reaction of global public opinion can put pressure on governments. In this respect, public diplomacy activities in the form of explanations for the foreign policy behavior of states are important. This is also the case in Russia, which was selected as a sample country in the study. Russia is one of the countries where the country's image is negatively affected due to its interventionist attitude in foreign policy. In this context, it tries to prevent this situation with its digital public diplomacy activities. However, the structure of digital channels suitable for disinformation brings along the disadvantages as well as the positive opportunities offered by digital diplomacy. The continuation of propaganda and public diplomacy practices in the same channels creates a disadvantageous situation for Russia, as in every country. In this context, effective use of social media is essential for countries. In particular, Twitter (X) is used as an important tool for digital diplomacy. Russia, with its many official government accounts, also maintains a quite active digital diplomacy on Twitter. In this study, Russia's digital public diplomacy practices are discussed and the digital diplomacy narrative realized through the Twitter account of the Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation is analyzed. All posts created in 2022 and 2023 were analyzed by qualitative analysis method. It was observed that Russia's digital diplomacy posts were created as a counter-narrative to the allegations against the country.

Keywords: Public Diplomacy, Digital Diplomacy, Russia, Twitter (X)

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
RESİMLER LİSTESİ.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK ÇERÇEVE: KAMU DİPLOMASİSİ KAVRAMI VE GELİŞİMİ

1. Diplomasi Kavramı.....	7
1.1. Değişen Diplomasi Anlayışı.....	11
2. Kamu Diplomasisi.....	12
2.1. Sert Güç ve Yumuşak Güç.....	14
2.2. Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi İlişkisi.....	19
2.3. Propaganda ve Kamu Diplomasisi.....	20
2.4. Kamu Diplomasisinin Gelişim Süreci.....	23
3. Kamu Diplomasisi Modelleri.....	29
4. Kamu Diplomasisi Türleri.....	39
4.1. Kültür Diplomasisi.....	39
4.2. Diaspora Diplomasisi.....	41
4.3. Eğitim Diplomasisi.....	43
4.4. Spor Diplomasisi.....	44
4.5. İnanç Diplomasisi.....	46

4.6. Dijital Diplomasi	47
4.6.1. Dijital Diplomasi Aktörleri ve İşlevi	48
4.6.2. Diplomasi Dijitalleşme Süreci ve Olumlu-Olumsuz Etkileri	49
4.6.3. Sosyal Medya ve Kamu Diplomasisi	53

İKİNCİ BÖLÜM

RUSYA'NIN KAMU DİPLOMASİSİNİN GELİŞİMİ VE KURUMSAL ÇERÇEVEDE KAMU DİPLOMASİSİ FAALİYETLERİ

1. Rus Dış Politikasında Kamu Diplomasisinin Tarihsel Analizi	57
1.1. Kruşçev, Brejnev ve Gorbaçov Dönemi (1956-1991 Yılları Arası).....	58
1.2. Boris Yeltsin Dönemi (1992-2000 Yılları Arası)	65
1.2.1. I. Çeçen Savaşı.....	67
1.3. Rusya'da Vladimir Putin Dönemi (1999-2008)	70
1.3.1. II. Çeçen Savaşı	73
1.4. Medvedev Dönemi ve 2012 Sonrası Putin Başkanlığı Dönemi	75
1.4.1. Turuncu Devrim ve Kırım'ın İlhakı.....	78
1.4.2. Rusya'nın Suriye Müdahalesi	84
1.4.3. 2022 Rusya-Ukrayna Savaşı.....	87
2. Rusya'da Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç	90
2.1. Rus Dünyası (Russkiy Mir)	93
3. Rusya'nın Kamu Diplomasisi Faaliyetleri	96
3.1. Rusya'nın Kurumsal Çerçeve Sürdüğü Kamu Diplomasisi Faaliyetleri	99
3.1.1. Rossotrudnichestvo (Bağımsız Devletler Topluluğu ile İlişkiler, Yurtdışında Yaşayan Vatandaşlar ve Uluslararası İnsani İşbirliği Federal Ajansı)	99
3.1.2. Russkiy Mir Vakfı (Rus Dünyası Vakfı)	100
3.1.3. Gorchakov Kamu Diplomasisi Fonu	101
3.1.4. Rus Ortodoks Kilisesi	102
3.1.5. Rusya Uluslararası İlişkiler Konseyi (RIAC)	104

3.1.6. Valdai Discussion Club	105
-------------------------------------	-----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RUSYA'NIN DİJİTAL DİPLOMASİ UYGULAMALARI: DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI TWİTTER HESABI ÖRNEĞİ

1. Rusya'nın Dijital Diplomasi Uygulamaları.....	106
1.1. Russia Beyond	107
1.2. Sputnik Haber Ajansı.....	108
1.3. Russia Today	108
1.4. TASS Rus Haber Ajansı	111
2. Rusya Federasyonu Dijital Diplomasi Örneği: Dışişleri Bakanlığı Twitter Hesabı	112
2.1. Yöntem: Nitel İçerik Analizi	112
2.2. Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanlığı Twitter Hesabına Yönelik Nitel İçerik Analize Göre Rus Kamu Diplomasisinin Dijital Anlatısında Öne Çıkan Temalar.....	114
2.2.1. Uluslararası İlişkilerde Çok Kutuplu Düzene Geçiş Vurgusu	115
2.2.2. Batı Medyasının “Dezenformasyonuna” Yapılan Vurgu	119
2.2.3. Rusofobiye Yönelik Vurgu	127
2.2.4. ABD'ye Yönelik Suçlamalara İlişkin Vurgu	133
2.2.5. Rus tarihine İlişkin Hatırlatmalar.....	142
2.2.6. Rus Kültürünün Korunmasına Yönelik Vurgu	145
2.2.7. Afrika İle İlişkiler	149
2.2.8. Küresel Gıda Krizine Yönelik Geliştirilen Savunma.....	153
SONUÇ	161
KAYNAKÇA	166

RESİMLER LİSTESİ

Resim 3.1. #VictosyPages Projesi Kapsamında Twitter Üzerinden Tarih Anlatımı Örneği .	110
Resim3.3. Uluslararası Düzendeki Tek Kutuplu Karşı Duruşu Çağrıştıran Bir Görsel Örneği	118
Resim 3.4. Tarihsel Hafızayı Canlı Tutmak Amacıyla Paylaşılan Görseller	119
Resim 3.5. Rusya Dışişleri Bakanlığı Twitter Hesabından Batı Medyası Eleştirisi Örneği..	121
Resim 3.6. Rusya Dışişleri Bakanlığı'nın Bilgi Aktarımında Sınırlandırıldığı Söylemine İlişkin Örnek	123
Resim 3.7. 29 Eylül 2022 Tarihli Tweet	123
Resim3.8. Çevrimiçi Platformlardaki Kısıtlamalara Yapılan Vurguya Örnekler	124
Resim 3.9. Rusya Dışişleri Bakanlığı'nın Rus Karşılığı Tutumunun Teşvik Edildiğini Vurguladığı Örnekler	126
Resim 3.10. UNESCO'nun Tutumunun Eleştirildiği Örnek Bir İçerik	129
Resim 3.11. Rusya Misyonlarına Karşı Saldırgan Tutumlara Verilen Örnek İçerik	130
Resim 3.12. NATO'nun, Rusya'ya Tehdit Oluşturan Genişleme Politikasına Dikkat Çeken Örnekler	134
Resim 3.13. ABD Tarihindeki Müdahalelere Dikkat Çeken Örnekler	136
Resim 3.14. ABD'nin Yönelik Oluşturulan Örnek İçerikler	137
Resim 3.15. ABD'nin Yönelik Oluşturulan İçeriklere Örnekler	138
Resim 3.16. ABD'ye Yönelik Olumsuz Çağrışımlar İçeren Örnekler	139
Resim 3.17. ABD'nin Bölgesel Çatışmaları Teşvik Ettiğine Yönelik İçeriklere Örnekler ...	141
Resim 3.18. "Neo-Nazilerin" Saldırgan Tutumuna İlişkin Oluşturulan Örnek İçerikler	144
Resim 3.19. Rus Kültürüne Yönelik Karşıtlığa Dikkat Çekilen Örnek İçerik	146
Resim 3.20. Rus Kültürüne Yönelik Karşıtlığa Dikkat Çekilen Örnek İçerikler	147
Resim 3.21. Rus Kültürüne Yönelik Karşıtlığa Dikkat Çekilen Örnek İçerikler	148
Resim 3.22. Batı Tarihine İlişkin Olumsuz Çağrışımlara Örnek	150

Resim 3.23. Fransa'nın Afrika Kıtasındaki Tarihine Yönelik Oluşturulan Örnek İçerik.....	151
Resim 3.24. Rusya-Afrika İlişkilerinde Dostluk Vurgusuna Örnek	152
Resim 3.25. Gıda Güvenliğine Yönelik Oluşturulan Örnek İçerikler	155
Resim 3.26. Gıda İhracatına Yönelik Oluşturulan İçerik Örneği	157
Resim 3.27. #DebunkingMyths Etiketi İle Oluşturulan İçerik Örneği	158
Resim 3.28. #DebunkingMyths Etiketi İle Oluşturulan İçerik Örneği	159
Resim 3.29. Küresel Gıda Krizine Dikkat Çeken Örnek Tweetler.....	160

15
TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1. Szondi'nin Geleneksel Kamu Diplomasisi ve 21. Yüzyıl Kamu Diplomasisi Karşılaştırması	28
Tablo 1.2. Zaharna'nın Bilgi ve İlişkisel İletişim Modeli	31
Tablo 1.3. Gilboa'nın Kamu Diplomasisi Modellemesi	33
Tablo 1.4. Cull'un Kamu Diplomasisi Sınıflandırması	35
Tablo 1.5. Kelley'in Savunma ve Danışma Modeli	36
Tablo 1.6. Cowan ve Arsenault Kamu Diplomasisi Boyutları	38

KISALTMALAR LİSTESİ

24

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AET: Avrupa Ekonomik Topluluğu

AGİT: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı

APN: Agentstvo pechati Novosti

5

BDT: Bağımsız Devletler Topluluğu

BM: Birleşmiş Milletler

BRICS: Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin, Güney Afrika

92

CPRF: Communist Party of the Russian Federation (Rusya Federasyonu Komünist Partisi)

EAEU: Eurasian Economic Union (Avrasya Ekonomik Birliği)

FIFA: Federation Internationale de Football Association (Uluslararası Futbol Federasyonları

11

Birliği)

GATT: General Agreement on Tariffs and Trade (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması)

GRU: Glavnoye Razvedyvatel'noye Upravleniye (Rus Askeri İstihbarat Servisi)

1

ICG: International Crisis Group (Uluslararası Kriz Grubu)

IMF: International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)

94

IOC: International Olympic Committee (Uluslararası Olimpiyat Komitesi)

İŞİD: Irak ve Şam İslam Devleti

ITF: International Tennis Federation (Uluslararası Tenis Federasyonu)

LDPR: Liberal Democratic Party of Russia (Rusya Liberal Demokratik Partisi)

1

MC: Milletler Cemiyeti

NATO: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)

NBI: Uluslararası Markalar Endeksi

OWI: U.S. Office of War Information

RBTH: Russia Beyond Headline

RFE: Radio Free Europe/Radio Liberty

RHM: Russian Humanitarian Mission (Rus İnsani Misyonu)

RIAC: Russian International Affairs Council (Rusya Uluslararası İlişkiler Konseyi)

RT: Russia Today

SBKP: Sovyetler Birliği Komünist Partisi

SCO: Shanghai Cooperation Organisation (Şanghay İşbirliği Örgütü)

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

TASS: Telegrafnoe agentstvo Sovetskogo Soiuza (Rus Haber Ajansı)

USIA: United States Information Agency (Birleşik Devletler Enformasyon Teşkilatı)

VOA: Voice of America (Amerika'nın Sesi)

VOKS: All-Union. Society for Cultural Relations with Foreign Countries (Yabancı Ülkelerle Kültürel İlişkiler Birliği)

WTO: World Trade Organization (Dünya Ticaret Örgütü)

GİRİŞ

Uluslararası ilişkilerin yürütülmesi amacıyla liderler arası gerçekleştirilen geleneksel diplomasi anlayışı günümüz konjonktüründe tek başına yeterli değildir. Bu bağlamda devletlerin dışişleri bakanlıkları ve temsilcileri aracılığıyla sürdürülen geleneksel diplomaside üstünlük sağlanması noktasında kamu diplomasisinin tamamlayıcı bir role sahip olduğu ifade edilebilir. Kamu diplomasisi, bir ülkenin sahip olduğu yumuşak gücünü uluslararası kamuoyunu kendi lehine etkilemek amacıyla kullandığı bir diplomasi türüdür. Kamu diplomasisi kavramının kullanılmaya başlanması 1965 yılından itibaren gerçekleşmiştir ancak kamu diplomasisi uygulamalarına, ulusal fikirlerin ve hedeflerin uluslararası kamuoyuna aktarılması ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi bağlamında kavramsal olarak kullanılmasından çok erken bir tarihte rastlanmaktadır.

Kamu diplomasisi kullanımı ülkeler için kaçınılmaz bir gereklilik haline gelmiştir. Kamu diplomasisi uygulamalarının etkisi ülke imajının güvenilirliği ile bağlantılıdır. Devletler, kamu diplomasisi uygulamaları ile olumlu bir imaj inşa etmeyi amaçlarken bir ülkenin uluslararası alandaki politik tutumu bu ülkenin kamu diplomasisi uygulamalarına ilişkin oluşan kamuoyunu da etkilemektedir. Yani kamu diplomasisi, ülkelerin dış politika tutumuna yönelik kamuoyu desteğini sağlamaya çalışırken aynı zamanda ülkelerin dış politika tutumları kamu diplomasisi uygulamalarını etkisiz kılabilmektedir. Bu durumda kamu diplomasisi uygulamalarının güvenilirliği önemli bir noktayı oluşturmaktadır. Bu açıdan kamu diplomasisinin nasıl kullanılması gerektiği ülkeler açısından önem arz etmektedir. Nitekim kamu diplomasisi uygulamalarının salt hükümet eliyle sürdürülmesi ve güvenilirlik veya öz eleştirinin göz ardı edilmesi bu uygulamaların propaganda ile aynı görüntüye sahip olmasına neden olmaktadır. Bu görüntünün önüne geçebilmek adına kamu diplomasisinin çok aktörlü doğasına uygun bir politika izlenmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda STK'lar, çok uluslu şirketler, dini misyonlar, diaspora, düşünce kuruluşları ve sosyal ağ toplulukları bu sürecin bir parçası olarak kullanılmadığıdır. Aktörlerin çeşitliliği kamu diplomasisinin farklı türlerinin gelişmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla bir ülkenin kültürel unsurları tanıtmak ve diğer ülkeler ile kültürel ilişkilerin kurulması bağlamında kültür diplomasisinden bahsedilirken, dini inançlar üzerinden diğer uluslarla kurulan bağlar da inanç diplomasisi bağlamında sürdürülmektedir. Bu doğrultuda diaspora diplomasisi, ünlü diplomasisi, spor diplomasisi, eğitim diplomasisi gibi diğer uluslarla iletişim odaklı bir diplomasi anlayışı gelişmiştir.

Teknolojik gelişmelerle birlikte teknolojinin toplum hayatındaki yeri genişlemiş ve dijital platformlar kitlelere en hızlı ve en kolay erişimi sunması bakımından kamu

diplomasisinde bir dönüşümün gerçekleşmesinde etkili olmuştur. Teknolojinin hayatımızda bu denli kapladığı alan birey olarak her bir vatandaşın etkisini küresel düzeyde artırmıştır. Bu doğrultuda dijital diplomasi, kamu diplomasisinin geniş hedef kitlesinde birey seviyesinde bir derinleşmeyi beraberinde getirmiştir. Yeni kamu diplomasisi anlayışında kamu diplomasisi aktörleri kamuoyu ile yeni iletişim teknolojilerini kullanarak etkileşim sağlarken imaj veya prestij ifadelerinden ziyade ulus markalaşması gibi yeni kavramlara yönelme söz konusudur. Geleneksel kamu diplomasisinde mesajın bağlamı ideolojiler ve çıkarlardan oluşurken yeni kamu diplomasisi anlayışında ülkenin fikirleri ve değerlerinin vurgulandığı bir anlatı sürdürülmektedir. Yeni kamu diplomasisi anlayışında tek taraflı bir etkileşimden ziyade çift taraflı bir iletişim süreci mümkündür ve bu etkileşim bağlamında dijital platformlar, kamu diplomasisi uygulayıcılarına hedef kitlenin tanınması noktasında elverişli bir ortam sunmuştur. Bu doğrultuda tüm kamu diplomasisi türleri dijital ortamı kullanarak faaliyetlerinin etki alanını genişletirken dijital diplomasi, yeni kamu diplomasisi anlayışının gelişiminde etkili olmuştur.

Dijital platformlar, kamu diplomasisi uygulamalarına sunduğu avantajlarının yanı sıra başta dezenformasyona meyilli olması bakımından olumsuz bir etkiye de sahiptir. Bu alanda yayılan bilginin doğruluğunun belirlenmesine yönelik bir mekanizmanın mümkün olmayışı dijital diplomasiyi ülkeler açısından başlıca mücadele alanlarından biri haline getirmiştir. Dijital alanda yaşanan bu rekabet büyük teknoloji şirketlerini de kamu diplomasisinin bir parçası haline getirmektedir. Bu durumda üstünlüğün ele geçirilmesi ise bir ülkenin dijital platformlardaki görünürlüğünü ve etkili anlatımını gerçekleştirmesine bağlıdır. Bu bağlamda dijital diplomasi çalışmaları açısından, seçilen örneklemin dijital alandaki etkinliği ve kamu diplomasisi mesajında kullanılan dilin analizi önemli bir yere sahiptir.

Rusya'nın gerek dış politikada benimsediği müdahaleci tutumu gerek otoriter ülke görüntüsü Rusya için kamu diplomasisi uygulamalarının önemini artırmaktadır. Özellikle de 2022 Rusya-Ukrayna Savaşı'nın ardından uluslararası alanda artan Rus karşıtlığı ülkenin politikalarını diğer uluslara aktarması noktasında etkili bir kamu diplomasisi mesajını gerekli kılmaktadır. Dijital diplomasi analizini amaçlayan bu çalışmada örnek olarak Rusya'nın seçilmesinde bu durum belirleyici olmuştur. Çalışmanın çıkış noktasını oluşturan bir başka durum ise Rusya'nın; ABD ve Batı'nın, gerçekleri çarpıttığı ve propaganda yaptığına yönelik suçlamalarının hedefinde olmasıdır. Bu durum, Rusya'nın dijital diplomaside ne yaptığına yönelik detaylı bir analizi değerli kılmaktadır. Çalışmada; Rusya'nın, dijital diplomaside nasıl bir dil kullandığı, nasıl bir karşı anlatı gerçekleştirdiği ve bu anlatıda hangi argümanları öne

çıkardığı bu bağlamda da dijital diplomasiyi nasıl kullandığı sorularına yanıt aranmıştır. Bu doğrultuda çalışmada seçilen örneklem ve tarih aralığında sürdürülen dijital diplomasi uygulamalarına yönelik gerçekleştirilen özgün bir analiz ile literatüre katkı sağlamak amaçlanmıştır. Çalışmanın hipotezi; Rusya'nın uluslararası kamuoyunda olumsuz yönde gelişen imajını dağıtmak amacıyla dijital diplomasiye başvurduğu ve dijital diplomasisinde kurguladığı anlatının, Rusya'nın ve ülkenin sınırları dışında yer alan Ruslar da dahil, başta ABD olmak üzere Batı'nın saldırganlığı ile karşı karşıya kaldığı söylemi üzerinden gerçekleştirilen savunma ağırlıklı bir anlatı şeklinde gerçekleştirdiğidir.

Siyasi krizin söz konusu olduğu dönemlerde dışişleri bakanlıkları stratejik iletişim politikaları doğrultusunda dijital mecraları kullanmaktadırlar (Cassidy & Manor, 2016). Bu durum birçok çalışmanın odak noktası haline gelmiştir. Özellikle 2022 Rusya-Ukrayna çatışmasının ardından Rusya'nın çevrimiçi ortamda oluşturduğu anlatıların ilgili literatürde dijital diplomasi, propaganda ve dezenformasyon (Mandić & Klarić, 2023) bağlamında değerlendirildiği çalışmalar mevcuttur. Genelde belirli anahtar kelimeler ve etiketler çerçevesinde tweet analizi şeklinde veya büyükelçiliklerin Twitter hesapları üzerinden gerçekleştirilen çalışmaların yanında bu çalışmada örnek olarak seçilen Dışişleri Bakanlığı'na ait hesabı inceleyen bir çalışmaya rastlanmıştır. Massa ve Anzera'ya (2024) ait olan ⁶⁰ “Outrageous Diplomacy: Investigating the Russian Ministry of Foreign Affairs on Twitter” başlıklı bu çalışmada, Rusya'nın Dışişleri Bakanlığı'na ait 5 aylık Twitter paylaşımları incelenmiştir. Çalışmada; diplomasisinin, özü itibarıyla nezaketle ilişkili olduğu ancak çevrimiçi diplomasi anlayışının diplomatik açıklamaların saldırganlaşmasına neden olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmada; öfke, resmi anlatıları güçlendirdiği ve ideolojik kutuplaşmaları beslediği için stratejik bir araç olarak tanımlanarak Rusya'nın Twitter anlatısında öfke dilini kullandığı öne sürülmüştür. Yine Rusya'nın Twitter üzerinden gerçekleştirdiği dijital anlatısına farklı bir şekilde odaklanan Golovchenko'un (2020), “Twitter'da Rusya'nın Kırım hakkındaki dezenformasyonun ne kadar yaygın olduğuna dair bir soruya yanıt aradığı” çalışmasında; Rus devlet kontrolündeki medyanın Batı medya kuruluşları ile rekabetinde nispeten zayıf kaldığı belirtilerek bu duruma karşılık Rusya'nın, “Twitter'daki dezenformasyon arzı” incelenmiştir. Bu çalışmada Rus devlet kontrolündeki haber kuruluşlarından en iyi 10 tanesinin retweet ağında en iyi 10 Batılı rakibinden en az iki kat daha az retweetlendiğini sonucuna varılmıştır. Sonuçlar Twitter'da Kremlin yanlısı dezenformasyonun Kırım hakkındaki bilgi akışına hakim olmadığını göstermiştir. Kiriya (2022) ise çalışmasında Rusya'nın sosyal medyadaki iletişimi çarpıtmakta olduğunu ve

çevrimiçi bilgi ortamını “kirlenmek” için devlet odaklı bilgi seli stratejisi sürdürdüğünü ileri sürmüştür. Painter’ın (2008) ³⁶ “*Counter-Hegemonic News: A Case Study of Al Jazeera English and Telesur*” isimli çalışmasında ise Russia Today’in “karşı hegemonik” haber akışı sağlama amacıyla olduğu öne sürülmüştür. ABD Dışişleri Bakanlığı’na bağlı olarak faaliyetlerini sürdüren Küresel Katılım Merkezi’nin 2022 yılında yayınladığı ⁴² “*RT and Sputnik’s Role in Russia’s Disinformation and Propaganda Ecosystem*” başlıklı raporda da RT ve Sputnik, dezenformasyon ve propaganda bağlamında değerlendirilmiştir. Velikaya ve Simons’un (2020) “*Russian Public Diplomacy Evolution and Practise*” isimli çalışmasında ise RT dijital kamu diplomasisi bağlamında değerlendirilmiştir. Tüm bu yaklaşımlara genel olarak bakıldığında Rusya’nın çevrimiçi anlatısına yönelik çalışmalarda, anlatıya ilişkin metin analizinin önemi öne çıkmaktadır. Çünkü Rusya tarafından oluşturulan iletinin hangi yaklaşım doğrultusunda değerlendirilebileceği seçilen örneklem açısından farklılık arz etmektedir. Nitekim kamu diplomasisi ve enformasyon savaşının arasında, etik ve uygulamalara yönelik net bir ayırım yapmak henüz zordur. Çünkü kamu diplomasisine ilişkin mevcut literatürde bu noktada boşluk söz konusudur (Szostek, 2020). Devletlerin birbirini dezenformasyon yapmakla itham ettiği günümüz koşullarında halihazırda önemli bir konuyu oluşturan bu hususun ilgili yazında geliştirilme ihtiyacı söz konusudur. Bu bağlamda çalışmanın, ileride gerçekleştirilecek dijital diplomasi çalışmalarına katkı sağlaması amaçlanmıştır.

Çalışma, 3 bölüm şeklinde kurgulanmıştır. “Teorik Çerçeve: Kamu Diplomasisi Kavramı ve Gelişimi” başlıklı birinci bölümde, diplomasisinin gelişim sürecine yer verilmiş ve kamu diplomasisinin ortaya çıkışından bahsedilmiştir. Bu bölümde bahsedilen kamu diplomasisinin gelişim sürecinin propagandanın olumsuz çağrışımı yerine yeni bir kavram ihtiyacına karşılık geldiği noktası çalışma açısından önem arz etmektedir. Nitekim çalışmada örnek olarak Rusya’nın seçilmesi bu bölümde kamu diplomasisi ve propaganda arasındaki ilişkiye ilişkin açıklamaları gerekli kılmaktadır. İki uygulamanın da esas olarak kamuoyu etkisini amaçlaması günümüzde bu uygulamaların ayırımının yapılması noktasında alandaki çalışmalar açısından tartışma konusudur. Kamu diplomasisi ve propagandanın birinci bölümde değinildiği üzere teorik çerçevede ayırımını yapmak mümkün iken pratikte, ülkelerin bu faaliyetleri aynı mecralarda gerçekleştirilmesi bu iki faaliyetin ayırımını zorlaştırmaktadır. Bu noktada yukarıda da değinildiği üzere kamu diplomasisinin nasıl gerçekleştirildiği önemlidir. Kamu diplomasisinin nasıl yürütüldüğü ülkeler açısından farklılık arz etmektedir. Bu bağlamda çalışmanın ilk bölümünde, alan yazında öne çıkan kamu diplomasisi modellerine yer verilmiş ve ikinci bölümde yer alan Rusya’nın kamu diplomasisi

uygulamalarının teorik olarak hangi kamu diplomasisi modeli ile benzerlikler barındırdığı çalışmanın sonuç kısmında değerlendirilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünü oluşturan “Rusya’da Kamu Diplomasisinin Gelişimi ve Kurumsal Çerçeve de Kamu Diplomasisi Faaliyetleri” başlıklı bölümde ise Rusya’da kamuoyu etkisinin kavrandığı süreç, örnek olaylar üzerinden aktarılmıştır. Bu doğrultuda geleneksel medyanın etkisinin öne çıktığı Çeçen Savaşı’na yer verilmiştir. Nitekim Rusya’da iki Çeçen Savaşı arasında geçen süreçte askeri operasyonlara, kamuoyunu bilgilendirme noktasında verilen mücadelenin de eşlik etmesi gerekliliği kavranmıştır. Bu bağlamda uygulamaya konulan kararlar neticesinde çatışma dönemlerinde kamuoyuna yönelik gerçekleştirilen anlatıların stratejik bir iletişim süreci olarak geliştiği gözlemlenmiştir. Örnek olay olarak yer verilen Turuncu Devrim, Kırım’ın İlhakı, Suriye Müdahalesi ve son olarak 2022 Rusya-Ukrayna Savaşı sırasında sürdürdüğü kamu diplomasisi uygulamaları aktararak Rusya’nın çatışma dönemlerinde kamu diplomasisine başvurduğu hipotezi desteklenmiştir. Rus Dünyası’na yapılan vurgunun Rus kamu diplomasisi mesajında önemli bir yeri kapladığı gözlemlenmiş ve doğrultuda bu bölümde Rusya’nın kurguladığı Rus Dünyası kavramının gelişimine yer verilmiştir. Son olarak Rusya’nın kamu diplomasisi faaliyetlerini sürdürdüğü kurumların faaliyetlerinden bahsedilmiştir. Bu bölümde, genel olarak Rusya’nın kamu diplomasisi uygulamalarının incelendiği ve alanda öne çıkan çalışmalardan (Simons & Velikaya, 2020; Hutchings, 2022; Simons, 2014; Feklyunina, 2015; Yablokov, 2015; Wilczeska & Sakwa, 2015; Tsygankov, 2019; Tsvetkova & Rushchin, 2021; Tsvetkova, 2020; Stetsko, 2020; Sergunin & Karabeshkin, 2015; Soldner, 2008; Simons, 2018, 2014) yararlanılmıştır.

“Rusya’nın Dijital Diplomasi Uygulamaları: Dışişleri Bakanlığına Ait Twitter Örneği” başlıklı üçüncü bölümde ise Rusya’nın dijital platformları kullanarak gerçekleştirdiği kamu diplomasisi uygulamalarından Sputnik, Russia Beyond, TASS ve Russia Today’in faaliyetleri açıklanmıştır. Dijital diplomasiye yönelik detaylı bir analiz için seçilen örneklem ise Rusya’nın İngilizce paylaşımlar yaptığı Dışişleri Bakanlığına ait @mfa_russia isimli Twitter hesabıdır. Rusya’nın dijital diplomasisine ilişkin doğrudan bu hesaba yönelik bir çalışmanın olmaması çalışmayı mevcut literatür açısından özgün kılmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde; örnek olarak seçilen hesapta 1 Ocak 2022 ve 31 Aralık 2023 tarihleri arasında oluşturulan toplam 10.742 adet tweet (Social Blade, 2024) nitel içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Kamu diplomasisinin, hedef kitleyi iknayı amaçlayan bir iletişim süreci olarak değerlendirilmesi noktasında hedef kitleyi etkileyebilmek, inşa

edilen dijital diplomasi mesajının tutarlı, orantılı ve güvenilir olmasına bağlıdır. İncelenen tweetlerde işlenen içeriklerin birbiriyle tutarlılığına, öne çıkan temaların tekrar oranına ve işlenen mesajın güvenilirliğine yönelik yapılan vurgu değerlendirilmiştir. Dijital diplomaside gerçekleştirilen anlatıda, verilen metnin asıl neyi vurguladığını kavramak ve bu anlatıya ilişkin detaylı bir çalışmanın gerçekleştirilmesi amaçlandığı için çalışmanın kapsamı geniş tutulmuş ve yöntem olarak nitel içerik analizi seçilmiştir. Çalışmanın kapsamı içerisinde yer alan tweetler incelenerek kamu diplomasisi çerçevesinde değerlendirilen içerikler arasından öne çıkan vurguların anlaşılır bir şekilde aktarılması noktasında ise tematik analize başvurulmuştur. Bu doğrultuda incelenen paylaşımlarda öne çıkan temalar belirlenmiş ve tweetler bu temalar altında sınıflandırılıp yorumlanmıştır. Bu bölümde elde edilen bulgular sonucunda yukarıda belirtilen çalışma sorularının yanıtlarına ulaşılmış ve sonuç kısmında değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK ÇERÇEVE: KAMU DİPLOMASİSİ KAVRAMI VE GELİŞİMİ

1. Diplomasi Kavramı

Devletler, uluslararası alanda çıkarlarını korumak ve varlıklarını sürdürebilmek adına diğer devletlerin davranışlarını etkileme veya yönlendirme doğrultusunda ilişkiler geliştirmek durumundadır. Bu doğrultuda geliştirilen ilişkilerin devamlılığını sağlamak için farklı yöntemlere başvururlar. Bu yöntemlerden biri de diplomasi6dir. Diplomasi, devletler arasında gerçekleşecek olası uyuşmazlıkların neden olabileceği zararların önüne geçilmesinde kullanılan bir araçtır. Diplomasiyi dış politika ve uluslararası politikadan ayıran fark bunların yürütülmesinde kullanılan bir yöntem olmasından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda dış politika ve diplomasi birbirinden farklı olmakla birlikte birbirini tamamlayıcı bir ilişkiye sahiptir (Yurdusev, 2004: 2). Dış politika, bir devletin devamlılığını sağlayacak ulusal güvenliğini gerçekleştirme şeklinde ifade edilir iken (Oran, 2018: 33) diplomasi bu amacın gerçekleştirilmesinde etkili bir yöntem olarak görülmektedir. Bu çerçevede diplomasi, bir devletin bir konu hakkındaki yaklaşımını diğer devletlerin karar vericilerine iletmesi şeklinde tanımlanabilir. Diplomasiye ilişkin klasikleşmiş tanım ise dar anlamda “dışişleri bakanlığına bağlı temsilciler veya kurumlar aracılığı ile sürdürülen görüşmeler” şeklinde iken geniş anlamda diplomasinin bir bütün olarak uluslararası ilişkileri kapsadığı şeklindedir (Abdurahmanlı & Bağış, 2021:141). Satow ise (1979: 3) diplomasiyi devletler arasındaki ilişkilerin yürütülmesinde kullanılan zekâ ve incelik olarak görmektedir.

Diplomasi kelimesinin kökenine bakıldığında, Eski Yunancada ikiye katlama anlamına gelen bir ifade olan “diploma” sözcüğünden geldiği görülmektedir. Eski Yunan ve Roma İmparatorluğu’ndaki yabancı uluslarla ilişkileri düzenleyen resmi belgelerin katlanış şeklinden dolayı diploma adı verilmiştir (Leira, 2016: 31). Zamanla belgelerin korunması ve düzen sağlanması için profesyonel kişilere gereksinim duyulmuş ve 18. yüzyıla kadar diplomasi kavramı devletler arasındaki sözleşmelerin ve antlaşmaların incelenmesi anlamında kullanılmıştır. Burke, 1769 yılında diplomasiyi bugün kullanılan anlamında devletler arası görüşmelerin ve ilişkilerin sürdürülmesi şeklinde tanımlarken Morgenthau’ya göre diplomasi, ulusal güç unsurlarının bir araya getirilmesi ve bu unsurların etkili bir şekilde kullanılmasını sağlama kabiliyetidir (Arı, 2017: 153). Berridge ve James tarafından hazırlanan Diplomasi Sözlüğü’nde (A Dictionary of Diplomacy) ise diplomasi kavramı bağımsız devletler arasındaki ilişkilerin geçici veya sürekli temsilciler aracılığı ile sürdürülmesi şeklinde tanımlanmış ve diplomasinin bir iletişim aracı olduğu belirtilmiştir (Berridge & James, 2003:

70). Bjola ve Kornprobst de (2013: 4) benzer şekilde diplomasiyi, uluslararası arenada yer alan aktörlerin temsilcileri arasındaki kurumsallaşmış bir iletişim olarak tanımlamıştır. Diplomasiyi uluslararası ilişkilerin tamamını ilgilendiren eylemler olarak tanımladığımızda diplomasi tarihsel süreçteki uygulamalarında ortaya çıkan farklılıklar dikkat çekmektedir. Bu farklılıklar çeşitli diplomasi uygulamalarının gelişimine katkı sağlamıştır. Bu bağlamda ad hoc diplomasi, açık diplomasi, konferans diplomasisi, gizli (sessiz) diplomasi, parlamenter diplomasi, zirve diplomasisi ve çoklu diplomasi gibi diplomasi türleri uluslararası ilişkilerde kullanılmıştır. Ad hoc diplomasi şeklinde gerçekleşen tarihteki ilk diplomasi uygulamaları, aralıklı ve tek yanlı bir diplomasi türüdür. Ad hoc diplomasi uygulamasında, diplomatik temsilciler belirlenen görevler doğrultusunda yabancı ülkeye gönderilmekte ve görevin sona ermesinin ardından ülkeden ayrılmaktadır (Artunç, 2021: 22).

Erken dönem diplomasi tarihinde diplomasi uygulamalarının ilk örneklerine Hititlerde, Yunan şehir-devletlerinde, antik Mısırlılarda, Bizans ve Romalılarda rastlanmıştır. Diplomatik ilişkilerin eski çağlardaki örneklerini o dönemde hükümdarlar tarafından karşılıklı gönderilmiş olan siyasal mektuplar ve devletler arasında yapılan antlaşmalar üzerinden okumak mümkündür. Bu bakımdan bir kısmı Hitit devletleri ve Mısır firavunları arasında bir kısmı ise firavunlar ve Filistin ve Suriye'deki şehir beyleri arasında geçen *Amarra Mektupları* (Niebuhr, 1901: 40-45), müzakere etme ve temsilci gönderme gibi diplomatik yöntemler kullanılması bakımından önemlidir (Özdal & Karaca, 2015: 117). Mektuplardan anlaşılacak anlaşmazlıklardan kaynaklanan savaş ve savaşın ardından M.Ö. 1285'de imzalanan Kadeş Antlaşması diplomasi tarihi açısından önemli bir gelişmedir.

Tarihte modern diplomasiye ilişkin ilk uygulamalar ise İtalyan şehir devletlerinde gerçekleşmiştir. 15. yüzyıl İtalya'sında yaşanan gelişmeler diplomasisinin gelişmesinde etkili olmuştur. 1445 yılında ilk daimi diplomatik misyonun Cenova'da oluşturulmasını 1462'de İtalyan şehir devletlerinin daimi büyükelçilikler oluşturması izlemiştir. Bu gelişmeler neticesinde ad hoc nitelikte bir diplomasi anlayışından sürekli temsile dayanan bir diplomasi anlayışına geçilmiştir. Bu nedenle de İtalya, modern diplomasi doğum yeri olarak kabul edilmektedir (Jönsson & Hall, 2005: 11). İtalya'nın ardından ise İspanya, Fransa ve İngiltere de sırasıyla sürekli elçilik sistemini uygulamaya başlamıştır. Bu bakımdan 15. ve 16. yüzyıllar boyunca diplomasi biçiminde İtalyanlar etkili olurken 17. yüzyılda diplomasiye yön veren Fransızlar olmuştur. Dış politikanın üretiminde görevin tek bir kurumun elinde toplanması ise

ilk defa Fransa'da Kardinal Richelieu'nün¹ döneminde gerçekleşmiştir (Bjola & Kornprobst, 2013: 20).

1648 ve 1789 yılları arasında Avrupa'daki devletlerin siyasal yapıları ve tercihleri benzer özellikler barındırır iken bu dönem uluslararası ilişkiler açısından önemli bir eşiği ifade etmektedir. 1648 Westphalia Barışı,² Avrupa'da feodal düzenin yıkıldığı ve merkezi krallıkların tarih sahnesinde belirlediği bir dönemin başlangıcı anlamına gelirken (Arı, 2017: 44) aynı zamanda Avrupa devletler sisteminde klasik güç dengesinin geçerli olduğu bir dönemin de ilk adımıdır. Bu yıllarda güçleri birbirine hemen hemen eşit olan devletler arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi veya savaş haline son verilmesi bakımından uluslararası alanda daha sık "çok taraflı konferans yöntemi" (konferans diplomasisi) kullanılmıştır. Modern anlamda egemen devletlerin sistemde yer almasını sağlayan Westphalia Kongresi'nin ardından 1699 Karlofça Kongresi ve 1712 Utrecht Kongreleri gerçekleştirilmiştir. Avrupa'da yıllar süren savaşların ardından ortaya çıkan siyasal sorunlara çözüm bulunabilmesi amacıyla 1814-1815 yıllarında görüşmelerin sürdürüldüğü Viyana Kongresi de uluslararası hukukun gelişimi ve diplomasi açısından önemli bir gelişme olarak görülmektedir. Viyana Kongresi ardından yapılan kongrelerde Avrupa'da düzeni sağlama ve sürdürülebilir kılmaya yönelik güç dengesine önem verilmiştir (Bjola & Kornprobst, 2013: 26).

I. Dünya Savaşı, modern diplomasi anlayışını önemli ölçüde dönüştürmüştür. I. Dünya Savaşı'nın başlaması ardından uluslararası sistemdeki mevcut güçler dengesinin çökmesi, diplomasiyi savaş engelleyemediği gerekçesiyle revizyonunu gerekli kılmıştır. Savaşın ilk yıllarında diplomasi gizli bir şekilde yürütülmüştür. İlerleyen yıllarda da diplomasiye olan inanç azalmıştır. I. Dünya Savaşı'ndan sonra gelişen diplomasi anlayışında ise açık diplomasi tercih edilmesi ve diplomasiyi propagandaya dönüştürülmesi etkili olurken ABD Başkanı Wilson ve SSCB lideri Lenin, yeni diplomasi anlayışının önemli birer

¹ 1601-1643 yılları arası Kral XIII. Louis döneminde Fransa'yı fiilen yöneten Kardinal Richelieu, diplomasiyi ad hoc biçiminden ibaret olmadığını ve sürekli bir süreci ifade ettiğini ileri sürmüştür. Bu süreçten kamuoyunun bilgilendirilmesinin önemini vurgulamıştır. Fransa'da İlk dışişleri bakanlığı da 1626 yılında Richelieu döneminde oluşturulmuştur (Kissinger, 2000: 55-67).

² Westphalia Barışı, Avrupa'daki Otuz Yıl Savaşlarını (1618-1648) sona erdiren Münster ve Osnabrück isimli iki antlaşmadan oluşmaktadır. İlki Kutsal Roma İmparatoru ile Fransa Kralı arasında ikincisi ise İmparator ile İsveç Kralı arasında imzalanmıştır. Bu antlaşmalar ile yıllar süren din kaynaklı çatışmaların sona erdirilmesi amaçlanmıştır. İlk defa Papanın onayına sunulmayan bir anlaşma niteliğine sahip olan Westphalia Barış Antlaşmaları, Avrupa'nın ilk büyük konferansı olması ve çok taraflı diplomasiyi başlatması bakımından önemlidir. Westphalia ile birlikte uluslararası sistemde devletlerin egemenliği ve eşitliği kabul edilmiş ve kilisenin gücü sınırlandırılmıştır.

aktörleri haline gelmiştir. Geleneksel diplomasinin dönüşmesinde Wilson'ın³ savaş sırasında gizli diplomasinin önlenmesi ve barış koşullarının sağlanması amacıyla öne sürdüğü (Oran, 2018: 100) diplomatik öneriler etkili olmuştur. Ancak Wilson ilkelerinin de uzun vadede gizli amaçlar barındırdığı ortaya çıkmıştır (Gürbüz, 2002: 90). O dönemde Lenin de Wilson gibi gizli diplomasiye karşı açık diplomasinin sürdürülmesinden yana olmuştur. Bu doğrultuda Wilson'un önerdiği açık diplomasi anlayışı ve halkların kendi kaderini tayin hakkı diplomasinin tarihsel gelişimini etkilemiştir (Bjola & Kornprobst, 2013: 34).

I. Dünya Savaşı diplomasiyi halkın başlıca ilgi alanı haline getirirken savaşın ardından diplomaside kamuoyuna karşı açıklık, silahsızlanma ve Milletler Cemiyeti'nin (MC) kurulması doğrultusunda uluslararası ilişkilerde örgütler öne çıkan unsurlar olmuştur. Ancak diplomaside öne çıkarılan bu unsurlar yeni bir dünya savaşının önüne geçememiştir. II. Dünya Savaşı'na giden süreçte ise devletlerin benimsediği ideolojik uygulamalar uluslararası alanda öne çıkmıştır. Bu bakımdan Almanya ile girilen diplomatik ilişkiler sonuç vermemiş ve başarısız bir diplomasi uygulaması söz konusu olmuştur. II. Dünya Savaşı'nın ertesinde kurulan Birleşmiş Milletler (BM) ve uluslararası alandaki sorunların kurumlar aracılığı ile görüşülmesi yoluyla sürdürülen diplomasi, *parlamentar diplomasi* olarak isimlendirilmiştir. Uluslararası ilişkilerde kurumsallaşma ve çok taraflı müzakerelerin söz konusu olduğu parlamentar diplomasi; yeni bir diplomasi türü olarak, MC'nin oluşturulması ile gelişmeye başlamış ve II. Dünya Savaşı ardından etkisi artmıştır (Balci, 2021: 144). II. Dünya Savaşı'nın sona ermesi (1945) ardından başlayan ve Varşova Paketi'nin dağılmasıyla (1991) sonuçlanan Soğuk Savaş döneminde ise devletler; diplomasiyi, ekonomiyi, askeri teknolojilerini, kültürel unsurlarını ve propagandayı uluslararası ilişkilerinde bir koz olarak kullanmıştır. Bu dönemde uluslararası alanda ilişkilerin gelişmesi ve devletlerin iki kamp⁴ etrafında toplanması diplomasi açısından önemli bir gelişmedir. Kissinger'ın (2000:785) belirttiği gibi 20. yüzyılda diplomasi diğer dönemlere kıyasla yeni bir form kazanmıştır. Bu dönem iki kutup arasında karşılıklı güvensizliğin yüksek olduğu ve dış politikanın ideolojik çerçevede sürdürüldüğü bir dönem olmuştur. 1960'lı yıllardan itibaren iki kutup arasındaki görüşmelerin ilk yıllara göre artması uluslararası ilişkilere gevşek iki kutuplu sistemin hâkim olmasını sağlamışsa da yine

³ ABD Devlet Başkanı Woodrow Wilson 8 Ocak 1918 yılında Kongre'de yaptığı konuşmasında barış koşullarının sağlanmasına yönelik 14 madde ortaya koymuştur. Bunlardan ilki, gizli diplomasi uygulamalarının terk edilmesini önerir iken kamuya açık diplomasi ilkesini ortaya koymuştur.

⁴ Bu dönemde uluslararası sistemde ABD'nin öncülüğünde 1949 yılında kurulan NATO (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü) ve 1955 yılında bu örgüte karşı Sovyetler Birliği tarafından kurulan Varşova Paketi çevresinde kutuplaşma gerçekleşmiştir.

bu dönemde de diplomasinin tüketildiği olaylar meydana gelmiştir.⁵ Soğuk Savaş'ın sona ermesi ardından Körfez Savaşı, Balkanlar ve Kafkaslarda bağımsızlıklarını elde eden devletler arasındaki uyuşmazlıklar ve çoğunlukla Orta Doğu ülkelerinde yaşanan terör saldırıları uluslararası alanda, çatışmanın sonlandırılabilceğine ilişkin beklentiyi ortadan kaldırmıştır (Arı, 2017: 165-169).

1960'lı yıllardan itibaren ise kamu diplomasisi kavramı doğrultusunda yeni bir diplomasi tarzı gelişmiştir. Soğuk Savaş sırasında uluslararası sistemde yeni aktörlerin yer alması ve bu aktörlerin kullandığı araçlardaki çeşitlilik, diplomasi anlayışının bu dönüşümünde etkili olmuştur. 1990'lı yıllardan itibaren siyasi anlamının yanı sıra askeri, kültürel, ekonomik ve teknolojik boyutlara da sahip olan diplomasi, küreselleşen dünyada yeni bir anlam kazanmış ve geleneksel olarak ifade edilen anlayışından farklı olarak devletlerin dışında birçok aktörün de dâhil olduğu yeni bir form almıştır.

1.1. Değişen Diplomasi Anlayışı

70'li yıllarda çokuluslu şirketlerin ortaya çıkması, 80'li yıllarda iletişim devrimiyle gerçekleşen küreselleşme dalgası Sovyetlerin dağılmasının ardından siyasal açıdan tamamlanmıştır (Oran, 2020: 204). Küreselleşme ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler diplomasinin dönüşümünü etkileyen önemli faktörler olarak kabul edilmektedir. (Powers, 2013: 209). Soğuk Savaş'ın sona ermesi ardından ABD'nin nispi üstünlüğünün söz konusu olduğu bir yapı ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra uluslararası sistemde devletlerin yanında yeni aktörler ortaya çıkmış ve diplomasinin tarafı yalnızca devletler değil bu yeni aktörlerle birlikte birey olmuştur (Ekşi, 2014: 69). Bu dönemde küreselleşme ve yeni dünya düzeni uluslararası ilişkilere yön veren iki kavramdır. Yeni dünya düzeni kavramını ABD Başkanı Bush Körfez Savaşı esnasında Kongre'de kullanmıştır. Yeni dünya düzeninin temeli insan hakları ve piyasa ekonomisinin korunması şeklinde belirtilirken bu iki unsuru korumak adına silahlı müdahaleye başvurulabileceği ileri sürülmüştür. Bu bakımdan Körfez Savaşı sırasında Müdahale Hukuku ortaya konulmuş ve Bosna, Kosova, Irak, Afganistan müdahaleleri ile sürdürülen bu uygulama, NATO'nun 1999 "Yeni Stratejik Konsepti"nin insani yardım ve barışı koruma adına müdahaleler gerçekleştirilebileceği yaklaşımı doğrultusunda örgütsel bir boyut almıştır (Oran, 2020: 210-211). 11 Eylül saldırılarının ardından ise ABD terör tehdidine karşı uluslararası alanda hegemonyacı olarak nitelendirilen bir diplomasi izlemiştir (Yılmaz,

⁵ Çin, 1949 yılından itibaren ABD için bir tehdit oluşturma yanında 1960'lı yıllarda Sovyetler Birliği için de bir tehdit haline gelmiştir. Sovyetlerin önce Macaristan ve Çekoslovakya'ya müdahalesi ardından Afganistan işgali, ABD'nin Vietnam müdahalesi ve İran-İrak Savaşı bu dönemde diplomasinin etkisini yitirdiği olaylardır (Arı, 2017).

2012: 190). Bu dönemden itibaren küresel terör, ırkçılık, radikal dini örgütler, kitle imha silahları uluslararası ilişkilerde öne çıkan kavramlar olmuştur.

21. yüzyılda küreselleşmenin etkisiyle devletler ekonomik, teknolojik, siyasi ve askeri alanda karşılıklı bağımlılığın yükseldiği bir döneme girmiştir. Dünyanın herhangi bir yerinde gerçekleşen ekonomik kriz, çevre sorunları, salgın hastalık, uyuşturucu kaçakçılığı ve terörizm gibi birçok sorun devletlerin ortak sorunu haline gelmiştir. Bu bakımdan diplomasinin gündemi de çeşitlenmiştir. Küreselleşmenin diplomasi açısından bir başka etkisi ise sadece ulus devletler arasında değil çok aktörlü bir diplomasiye olanak vermesidir. Sistemde etkinliğini artıran çok uluslu şirketler, bölgesel kuruluşlar, faaliyetlerini uluslararası düzeyde yürüten baskı grupları, medya ve sivil toplum kuruluşları (STK) hatta şahsi kişiler uluslararası ilişkilere yön verme kapasitesine sahip olmuştur (Roberts, 2007: 47). Bu bakımdan uluslararası ilişkilerde diğer devletlerin hükümet yöneticilerini etkilemeye çalışan klasik diplomasi anlayışının yanı sıra sivilleşen dolayısıyla kamuoyu odaklı bir diplomasi anlayışı gelişmiştir.

Bu doğrultuda uluslararası alandaki aktörlerin çeşitliliği ve kullandıkları araçlardaki farklılıklar, diplomasinin bir alt dalı olan kamu diplomasisinin gelişimini ve etkinliğini artırmaktadır. Geleneksel diplomasinin aksine kamu diplomasisi, yalnızca hükümetlerin kullandığı bir diplomasi türü değil hükümet dışı aktörlerin de kullanımı ile gelişen bir diplomasi türüdür. Bu yeni diplomasi anlayışında devletler ulusal çıkarların savunulmasında, yabancı kamuoyuna doğrudan bilgi aktarımı sağlayarak olumlu yönde bir etki yaratma durumundadır. Bu durum da diplomasi anlayışında bir değişimi zorunlu kılmıştır. Bu doğrultuda diplomasi anlayışının iletişim odaklı bir dönüşüm geçirdiğini ifade etmek yerinde olacaktır. Küreselleşme sürecinden doğrudan etkilenen kamuoyunda olumlu bir imaj yaratılması, etkili bir yönlendirmeyi gerekli kılarken bu süreçte kamu diplomasisi önem kazanmıştır. Yeni iletişim teknolojileri kamuoyunu etkilemede kullanılan bir araç haline gelirken, Roberts'ın da belirttiği gibi kamu diplomasisi, diplomasinin yürütülmesinde bir değişime neden olmuştur (Roberts, 2007: 50).

2.Kamu Diplomasisi

Uluslararası ilişkilerde kamuoyu algısı gün geçtikçe önemini artırmaktadır. Bu nedenle devletlerin yabancı kamuoyunu olumlu yönde etkileme yetisi, dış politikada elde edilen başarıya etki etmektedir. Devletlerin dış politika amaçlarına veya ulusal çıkarlarına karşı ortaya çıkan sorunlarında haklılığına ilişkin yabancı kamuoyunu ne derece etkileyebildiği önemlidir. Bu bakımdan etkili bir yöntem olarak kamu diplomasisine başvurulmaktadır.

Kamu diplomasisi geleneksel diplomasiden farklı olarak diğer devletlerin hükümetlerine değil de kamuoyuna yönelik sürdürülür. Devletlerin kamu diplomasisi faaliyetleri, diğer ülke halkları tarafından tanınırlık elde etmek, uluslararası düzeyde gerçekleşen eleştirilere karşı bir savunma geliştirmek ve ekonomik açıdan küresel kamu mallarını sergilemek gibi amaçlara sahiptir (Melissen, 2013: 446). Uluslararası arenada belirleyici bir aktör olmayı hedefleyen devletlerin dillerini, kültürünü, sanatını, ekonomisini ve ideallerini yabancı kamuoyuna aktarması ile onları doğrudan iletişim ile bilgilendirmek, etkilemek veya önyargıları gidererek olumlu bir imaj oluşturmak da kamu diplomasisinin amaçlarındandır. Bu amaçları gerçekleştirmek için kültürel etkileşim, televizyon, filmler, yayınlar ve sosyal medya etkili bir biçimde kullanılmaktadır.

Kamu diplomasisi ifadesi ilk kez 1856 yılında Londra'da *Times* gazetesinde Başkan Pierce'i eleştiren bir yazıda nezaket ile eş anlamlı kullanılmış ardından 1871 yılında temsilci Samuel S. Cox'ın kongredeki konuşmasını yazan New York Times'da, "açık kamu diplomasisi" şeklinde kullanılmıştır. Çalışmanın Diploması başlığı altında ifade edildiği gibi Wilson'un 1918 yılında gerçekleştirdiği ve on dört ilkeyi öne sürdüğü konuşmasında gizli diplomasinin yerine halka açık diplomasinin kullanılması önerisi ile o tarihlerde de kamuya açık diplomasi vurgusu yapılmıştır. Bu doğrultuda kavramın I. Dünya Savaşı sırasında da kullanılan yeni diplomatik uygulamaları tanımlamak için kullanıldığını ifade edebiliriz (Cull, 2009a: 19-24). Kamu diplomasisi kavramını bugünkü anlamıyla kullanan ilk isim ise Tufts Üniversitesi Fletcher Diploması Fakültesi dekanı Edmund Gullion'dur (Cull, 2009b: 17). Gullion'a göre kamu diplomasisi, dış politikanın belirlenmesinde ve sürdürülmesinde halkların tutumunun etkisi ile ilgilidir (Huijgh, 2016: 438). Kamu diplomasisi; hükümetlerin yabancı kamuoyunu etkilemesini, dış politikanın yabancı kamuoyu üzerindeki etkisinin bildirilmesini, onlarla iletişime geçilmesini ve kültürlerarası iletişim sürecini kapsamaması bakımından geleneksel diplomasiden oldukça farklı bir şekilde gerçekleşmektedir.

Kamu diplomasisi ifadesi, Gullion'un 1965 yılında kullanımından önce iki savaş arasında "açık antlaşmalar" anlamında varlığını sürdürmüş ve 1950'li yıllarda diplomasinin farklı bir şekilde uygulanması sonucu kavramın kullanımı uluslararası propaganda doğrultusunda gerçekleşmiştir (Cull, 2009b). Bu doğrultuda Gullion'un 1965'teki kullanımının yaygın bir şekilde kabul görmesi Cull'a göre üç nedene dayanmaktadır. İlk olarak ABD'nin, kendi politikaları ile Sovyetler Birliği politikalarının arasında net bir ayırım yapmak için kullandığı propaganda ve psikolojik savaş kavramlarından ziyade daha olumlu bir ifadeye gereksinim duymasıdır. İkinci nedeni ise USIA'nın (United States Information

Agency) diplomatları için kullanılabilir bir unvan olarak görülmesi oluşturur iken kamu diplomasi mekanizmalarında bütünleşik bir yapılandırmayı içermesi üçüncü nedeni oluşturmuştur (Cull, 2009b: 17). Kamu diplomasisinin 1965 yılında kullanımının ardından 1990'dan itibaren kavrama yönelik güncel yaklaşımları Joseph S. Nye'nin "Soft Power-Yumuşak Güç" başlıklı makalesi şekillendirmiştir (Nye, 1990).

Nye (2008: 95) kamu diplomasisini, hükümetlerin yabancı kamuoyu ile iletişim sağladığı ve bu yolla onları etkilediği bir araç olarak görmektedir. Ona göre yumuşak gücü oluşturan kaynaklar çoğunlukla bir ülkenin kültürel değerleri ve politikalarındaki uygulamalardan kaynaklanırken kamu diplomasisi, bu kaynakları yabancı kamuoyu ile iletişimde kullanarak bir etki yaratmasıdır. Uluslararası ilişkilerde zaman zaman yumuşak güç ile aynı anlamda kullanılmasının yanı sıra yumuşak gücün kullanıldığı bir yöntem olan kamu diplomasisi, Potter'a göre ise başka bir ulusun politikalarını, kendi lehine gelişmesini sağlamak amacıyla etkilemeye çalışmaktır (Potter, 2002: 3). Melissen de (2005: 4) benzer bir yaklaşımla kamu diplomasisini, yumuşak gücün bir aracı olarak görmektedir. Snow da (2009:6) geleneksel kamu diplomasisinin hükümetlerin ulusal hedefleri doğrultusunda belirlediği politikalara destek sağlamak için yabancı kamuoyunu bilgilendirme, etkileme ve meşgul etme çabası olduğunu belirtmektedir. Kamu diplomasisi alanında çoğunlukla referans verilen Tuch ise (1990: 3-4) kamu diplomasisini, ulusal fikirlerin, kültürün, hedeflerin ve mevcut politikaların anlaşılması amacını taşıyan ve yabancı kamuoyuna yönelik sürdürülen iletişim süreci olarak tanımlamıştır. Ona göre kamuoyunun artan etkisi, geleneksel diplomasi uygulamalarını yetersiz kılmaktadır. Devletlerin, diğer ülke halkları ile doğrudan iletişim kurma girişimi doğrultusunda kamu diplomasisi uygulamaları, uluslararası ilişkilerin önemli bir etkeni haline gelmektedir. Malone de (1985: 199) iletişimi önceleyen bir tarif ile kamu diplomasisini, devletlerin halklarla doğrudan iletişimi şeklinde tanımlamaktadır. Gilboa ise (2008: 57-60) yine benzer şekilde kamu diplomasisini, kullandığı araçlar ve yöntemler nedeniyle yabancı halklar ile iletişim olarak görmektedir. Cull da (2009b: 12; 2008: 35) kamu diplomasisini, uluslararası bir aktörün diğer halklar ile kurduğu ilişkiler aracılığıyla uluslararası çevreyi yönetme çabası şeklinde tanımlamış ve kamu diplomasisi faaliyetlerinin dinleme, savunma, değişim diplomasisi ve uluslararası yayıncılık olarak sınıflandırdığı beş unsur üzerinden sürdürüldüğünü belirtmiştir.

2.1. Sert Güç ve Yumuşak Güç

Güç, sonuçların istenilen şekilde gerçekleşmesini sağlamak için başkalarını etkileme becerisi olarak tanımlanabilir. Uluslararası ilişkiler disiplinde güç kavramına ilişkin

tanımlamalarda farklı yaklaşımlar söz konusudur. Kavramın tanımlanmasına katkıda bulunan teorisyenlerden Robert Dahl güç kavramını, bir aktörün diğer aktör üzerinde etki veya söz sahibi olması ve bu etki üzerinden, doğrudan yapamayacağı bir şeyi veya diğer aktörün, müdahale olmadan yapmayacağı bir şeyi yaptırabilme kapasitesi şeklinde tanımlamıştır (Dahl, 1957: 203). Nye da (2020: 20) benzer bir şekilde gücü, istenilen sonuçların elde edilmesi doğrultusunda diğerlerinin davranışlarını etkileme becerisi olarak tanımlamıştır. Bu tanımlamalardan hareketle güç, sonuçları etkileyebilme niteliği veya kaynaklara sahip olmak şeklinde de ifade edilebilir. Bu doğrultuda bir aktörün gücü, diğer aktörün davranışını etkilemek için yararlandığı güç unsurlarına (coğrafya, doğal kaynaklar, ekonomik kapasite, askeri kapasite, diplomasi, nüfus, diplomasinin niteliği, hükümetin niteliği, ulusal moral, ulusal karakter) dayanır (Arı, 2017: 135). Bu kaynakların kullanımı ile sistemdeki diğer aktörlerin tutum ve davranışlarını etkilemek zorlama (sopa), teşvik (havuç) ve isteklerinin diğerlerini cezbetmesi yoluyla gerçekleştirilmektedir (Nye, 2008: 94). Bu bakımdan diğerleri üzerinde etki yaratmak geleneksel güç kavramından anlaşıldığı üzere yalnızca somut gücün varlığından kaynaklanmamaktadır. Amaçlarının meşruluğuna inanılması halinde somut bir güç unsuru kullanılmadan da diğerlerine istediğini yaptırabilme şeklinde gelişen bir güç yaklaşımı söz konusudur. Bu açıdan güç kavramının salt sert güç unsurlarına dayanılarak açıklanması halinde, yeterli güce sahip olunmasına rağmen bazı durumlarda istenilen sonuçlara ulaşamaması bir çelişki yaratmaktadır. Uluslararası alanda sert güç ifadesi çoğunlukla tehdit veya teşvik kavramlarını aklı getirmektedir (Nye, 2022). Ancak uluslararası sistemde değişen aktörlerle birlikte güç kavramının kapsam alanı da değişime uğramıştır.

II. Dünya Savaşı'nın ardından hükümet dışı aktörler sistemde etkinliğini artırmıştır. Bu aktörler ve hükümetler, ekonomik, teknolojik ve nükleer güç kapasitelerini kullanarak doğrudan askeri güç kullanımından kaçınmışlardır. Sahip oldukları bu güç kapasitelerini sistemdeki diğer aktörlerin üzerinden baskı kurmak ve onları tehdit etmek amacıyla kullanmışlardır. Yani devletler sert güç bağlamında değerlendirilebilecek nükleer ve ekonomik gücün diğer devletlere karşı caydırıcılık niteliğini kullanmıştır. Küreselleşmeyle birlikte ticari anlamda artan karşılıklı bağımlılık hali de ekonomik gücün önemini artırmıştır. Devletler sert güç kapsamında askeri gücün maliyetine katlanmadan uluslararası politikada çıkarlarını sağlamayı tercih etmektedirler. Bu bakımdan askeri gücün kullanımında artan maliyetler, ekonomik gücün uluslararası politikada sıklıkla başvuru bir güç unsuru haline gelmesinde etkili olmuştur. Ancak güç kavramı yalnızca bir devletin sahip olduğu güç unsurlarının kapasitesi anlamına gelmemektedir. Kavramın ifade ettiği güç unsurlarının,

uluslararası ilişkiler alanında aktörlerin diğerleri üzerinde bir kontrol mekanizması ya da diğer aktörler üzerinde bir etki oluşturabilmesi anlamına geldiğine ilişkin farklı güç teorileri bulunmaktadır. Bu doğrultuda sert güç ve yumuşak güç arasında, sonuçları etkilemede kullandıkları yöntem açısından farklılıklar söz konusudur. Sert güç yukarıda da ifade edildiği gibi somut güç unsurlarını kullanarak zorlama yoluna başvururken yumuşak güç manipülasyon ile ilgilenir (Nye, 2020: 27). Sonuçların etkilenmesi açısından ise sert güç kullanılması halinde daha hızlı sonuçlar elde edilirken yumuşak güç etkisini uzun vadede göstermektedir.

Modern bilgi çağı ile birlikte güç kaynaklarının dağılımında da bir dönüşüm yaşanmıştır. Devletlerarası ilişkilerde askeri konuların yer aldığı durumlarda ABD'nin sistemde diğerlerine kıyasla öne çıkan bir güç olduğu yaygın kabul görmekte iken ekonomik güç olarak birden çok aktör sıralanabilmektedir. Bu doğrultuda ABD'nin yanında Çin, Japonya ve Avrupa Birliği (AB) gibi aktörler sistemde öne çıkan ekonomik güçler olarak kabul edilmektedir. Tüm bunların yanı sıra uluslararası suçlar, terörizm, iklim değişikliği veya bulaşıcı hastalıkların neden olduğu sorunlarda ise güç, devlet ve devlet dışı aktörler arasında dağıntık bir yapıdadır (Nye, 2020: 23). Nye (2020: 41-44),uluslararası ilişkilerde etkinliği artan aktörleri, iktisadi karşılıklı bağımlılığı, teknolojinin yayılmasını, bu faktörlerin bir sonucu olarak gördüğü siyasi olayların değişimini ve diğerlerine göre zayıf olan ülkelerde milliyetçilik duygusunun yükselmesini geleneksel güç kavramının dönüşümünde etkili faktörler olduğunu belirtmektedir. Uluslararası aktörler, teknolojinin yayılması ve karşılıklı bağımlılığın yükseldiği bir süreçte geleneksel güç kavramının dönüşümünden etkilendiği gibi bu dönüşümün yaygınlık kazanmasında da etkili olmuştur. Bu doğrultuda uluslararası şirketler, diaspora toplulukları, STK'lar ve terörist gruplar sahip oldukları yumuşak güç kapasiteleri ile uluslararası sistemdeki etkinliğini artırmaktadır. STK'lar, çok uluslu şirketler, diasporalar, dini misyonerler, sosyal ağ toplulukları, düşünce kuruluşları gibi aktörlerin devletlerin yabancı kamuoyuna tanıtılmasındaki rolüne vurgu yapan Zatepilina-Monacell (2015: 38), bir ulusun tüm dünyaya tanıtılması olarak kamu diplomasisinin, bu aktörleri içeren çok paydaşlı bir girişim olduğunu belirtmektedir. Bu aktörler devletlerin diğer halklarla iletişiminin gerçekleşmesini ve gelişimini sağlamaktadır. Teknolojinin gelişimi ile diğer halklara doğrudan bilgi aktarımının kolaylaşması, bilgi paylaşma becerisini önemli bir güç kaynağı haline getirmiştir. Bu doğrultuda yukarıda sayılan aktörler uluslararası alanda sonuçları, kendi çıkarlarıdoğrultusunda etkileyebilmek için sıklıkla iletişim teknolojilerine

başvurmaktadırlar. Aktörlerin çeşitlenmesine paralel şekilde yumuşak gücün kullanıldığı yöntemlerin de çeşitlilik kazanması kamu diplomasisi etkinliğine yeni bir boyut kazanmıştır.

⁴¹ Yumuşak güç kavramı ilk defa 1990 yılında Josef Nye tarafından *Bound To Lead* (Liderliğe Zorunluluk: Amerikan Gücünün Değişen Doğası) isimli kitap ve ardından *Soft Power* (Yumuşak Güç) isimli makalede kullanılmıştır. Nye (1990: 155) yumuşak güç kavramını Amerika'nın askeri ve ekonomik gücünün yanı sıra yumuşak gücünün de etkili olduğunu ortaya koymak amacıyla kullanmıştır.

Nye (2020: 24) bir devletin, refah seviyesine veya değerlerine duyulan ilginin veya hayranlık halinin o ülkenin uluslararası siyasetinde çıkarları doğrultusunda sonuçlar elde etmesine fayda sağladığını belirtmektedir. Bu açıklamadan hareketle yumuşak gücün, diğerlerinin tutumlarını tehdit içermeyen bir yönetime dayanan yönlendirme veya belirleme yeteneği ile ilgili olduğu ifade edilebilir. Lee, devletlerin dış politika hedeflerine ulaşmada yumuşak gücü beş amaç doğrultusunda kullandıklarını belirtmektedir. Bunlar (2009: 207-208): Bir ülkenin dış güvenliği sağlamak için barışçıl bir imaj yaratması, bir ülkenin dış politikalarının diğer aktörler tarafından desteklenmesini sağlamak, diğer ülke halklarının ve yöneticilerinin düşünce tarzları ve kararlarını etkilemek veya manipüle etmek, toplumların birliğinin korunması ve hükümete yönelik desteğin dolayısıyla liderin kabul görmesini sağlamak için kullanılan yumuşak güçtür.

Nye'a göre bir ülkenin yumuşak gücünün kaynaklarını kültürü (diğerleri için çekici olduğu kadar), siyasi değerleri ve dış politikaları (meşru güce sahip olarak görüldüğü zaman) oluşturmaktadır. Bu doğrultuda bir ülkenin, kültürünü ve sahip olduğu değerlerin veya o ülkenin politikalarının diğer ülke halklarının değer ve politikaları ile ortaklıklar barındırması, ilişkilerin istenilen yönde gerçekleşmesini etkili kılmaktadır. Önemli olan ülkenin sahip olduğu kültürel değerlerin diğer aktörler veya ülke halkları nazarında ne ölçüde çekici olduğudur. Bu açıdan kültürün diğer aktörler tarafından cezbedici olması, çekici kültüre sahip ülkeyi izleme konusunda bir tutum oluşturmaktadır (Nye, 2020: 32).

Nye, yumuşak gücün bir kaynağı olarak gördüğü siyasi değerleri ise uluslararası alandaki bir aktörün diğer aktörler ile girdiği ilişkilerdeki savunduğu değerler ve tutumların tümü şeklinde ifade etmektedir. Hükümetler siyasi değerlerini diğer kamuoylarına aktarmada uluslararası kurumları zaman zaman araç olarak kullanabilmektedir. Ülkelerin siyasi değerlerini temsil eden kurumların uluslararası sistemde birer aktör haline gelmesinde de geleneksel güç kavramının dönüşümü etkili olmuştur. Bu duruma örnek olarak, ABD'nin

liberal değerlerine uygun bir yapıda kurduğu kurumların (Örneğin IMF, GATT, WTO) bu ülkenin yumuşak gücünün önemli bir alanını oluşturması gösterilebilir (2020: 31).

Nye, sert gücü oluşturan unsurların (nüfus, toprak, askeri ve ekonomik kapasite) bazı durumlarda yumuşak güç kaynağı da olabileceğini belirtmektedir. Yumuşak güç kaynakları olarak ifade ettiği kültür, siyasi değerler ve dış politikanın yanında yenilmezlik efsaneleri, askeri işbirliği ve eğitim programları gibi sert güç kaynaklarının da bazı durumlarda yumuşak güç olarak kullanıldığını belirtmiştir. Stalin ve Hitler'in insanların akıllarında yenilmezlik imajı yaratarak diğerlerini kendi savunularına ortak etmelerini ve askeri eğitim programlarını bu duruma örnek olarak göstermiştir (Nye, 2008: 106; Nye, 2020: 29).

Genel olarak yumuşak gücün sert güce göre hükümete bağımlılığının daha düşük olduğunu ifade edilebilir. Yumuşak gücün kaynaklarından siyasi değerler ve kültür hükümetlerden kısmen bağımsız iken dış politika hükümetlerce belirlenen bir yumuşak güç unsurudur. Ancak kültür ve siyasi değerlerin bir yumuşak güç olarak kullanılabilmesi için dış politika ile desteklenmesi gerekliliği de unutulmamalıdır. Yani doğal kaynaklar veya ordu gibi sert güç unsurlarının kontrolü tamamen hükümetin elinde iken yumuşak güç hükümet dışı aktörler tarafından da kullanılabilir. Örneğin Harvard, Micheal Jordan, Microsoft ve Hollywood filmleri Amerikan yumuşak gücünün önemli bir kısmını oluşturmaktadır (Nye, 2020: 40). Bu bakımdan şirketler, kiliseler, vakıflar, üniversiteler ve diğer sivil toplum kuruluşları dış politikayı destekleyici veya engelleyici nitelikte yumuşak güç geliştirebilmektedir. Devlet dışı aktörlerin de kendi kamu diplomasisi politikalarını geliştirdiklerini ifade eden Melissen de (2013: 437, 447), uluslararası kuruluşların kamu diplomasisi amaçlarının, kuruldukları devletlerin hedeflerinden farklılık gösterebildiğini belirttiği.

Bir ülkenin yumuşak güce sahip olması için meşruluk önemlidir. Bu açıdan bir ülke amaçlarını diğerlerinin gözünde meşrulaştırabildiği ölçüde uluslararası alanda karşılaşacağı direncin etkisini azaltabilir. Diğerlerini ortak değerlere çekerek veya cezbederek üretilen yumuşak güç, yüksek maliyete sahip geleneksel askeri veya ekonomik güç unsurlarına olan gereksinimi azaltmaktadır (Keohane & Nye, 1998: 86). Bu bağlamda aktörler, hedeflerine ulaşmada diğer aktörler ile kurduğu ilişkilerde sert güç unsurlarından farklı olarak yumuşak güce başvurmaktadır. Geleneksel güç anlayışının yeni konjonktürde dış politika sorunlarına çözüm getirememesi üzerine Nye'in güç kavramını yumuşak ve sert güç ayrımı yaparak ele alması da uluslararası disiplinde güç kavramına yeni bir boyut getirmiştir. Ancak yumuşak güç kavramı ortaya çıkmadan önce tarihte yumuşak güç kullanımına ilişkin gelişmeler

yaşanmıştır. Bunlara Fransa'nın dilini diplomasi dili haline getirmesi veya I. Dünya Savaşı'nda ülkelerin propaganda faaliyetleri sürdüren ofisler kurması örnekleri verilebilir.

2.2. Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi İlişkisi

Kamu diplomasisi ve yumuşak güç kavramları zaman zaman birbirinin yerine kullanılmaktadır. Bu bakımdan iki kavram arasındaki ilişkinin ortaya konulması iki kavramın açıklamalarını daha anlaşılır kılacaktır. Yumuşak güce ilişkin "...diğerlerinin tercihlerini etkileme yeteneği olarak" yapılan tanımlamalar yumuşak gücün yalnızca bir etki olduğuna ilişkin yanılsamalara neden olmaktadır. Yumuşak güç iknaya dayanan bir etki kaynağı olmasının yanında diğerlerini cezbetme yeteneğidir. Yumuşak gücün kaynakları bir ülkenin kültürü ve değerlerinden, o ülkenin iç politika uygulamalarının oluşturduğu örneklerden veya diğer aktörlerle ilişkilerini ele alma biçiminden kaynaklanırken kamu diplomasisi, hükümetlerin diğer ülke halkları ile ilişkiler kurması ve onları çekmek için yumuşak gücün kullandığı bir yöntemdir (Nye, 2008: 95).

1965'te ortaya çıkan kamu diplomasisi kavramı ile 1990 yılında kavramsallaştırılan yumuşak güç kavramı Nye tarafından birleştirilmiştir. Nye, kamu diplomasisini yumuşak gücün bir yöntemi olarak görmektedir. Melissen de (2005: 4) kamu diplomasisini yumuşak gücün kullandığı bir araç olarak görmektedir. Ekşi (2014: 48), kamu diplomasisinin yumuşak gücün yanında medya, gazete, radyo ve internet gibi iletişim araçlarını da kullandığını belirterek yumuşak gücün kamu diplomasisinde kullanılan kaynaklardan biri olduğunu belirtmektedir. İki kavramın ortak noktası, hedef kitlenin kamuoyu olmasıdır. Bir ülkenin yumuşak gücünü kullanması, o ülkenin yumuşak gücünü oluşturan kültürü, dili, sanatı, tarihi ve değerlerinin bir araç olarak kullanıldığı kamu diplomasisi uygulamalarına bağlıdır. Bu açıdan kamu diplomasisi bir ülkenin yumuşak gücünü geliştirmesi bakımından önemli bir unsurdur. Seib'in de (2009: 239) belirttiği gibi kamu diplomasisi yumuşak gücün temeli ve yumuşak güç etkisini uygulama aracıdır. Bu bakımdan kamu diplomasisinin yumuşak güç için önemi, yumuşak güç unsurlarının kullanılması noktasında ortaya çıkmaktadır.

Uluslararası alanda gerçekleşen gelişmeler güç kavramında bir dönüşümü meydana getirmektedir. Yukarıda ifade edildiği gibi devletlerin amaçlarına ulaşmada sert güç tek başına yeterli olmamaktadır. Bu durum da sert gücün yumuşak güç ile birlikte kullanımını gerekli kılmaktadır. Buradan hareketle Nye, yumuşak güç ve sert gücün birlikte kullanılması stratejisini 2003 yılında akıllı güç olarak isimlendirmiştir ve kamu diplomasisinin, akıllı gücün kullandığı bir araç olduğunu belirtmiştir (Project Syndicate, 2010). Akıllı güç, bir ülkenin dış politika hedeflerine ulaşmada hem askeri ve ekonomik yaptırımlarını hem de

yumuşak güç unsurlarını oluşturan siyasi, kültürel ve ahlaki değerlerinin birlikte kullanılmasıdır. Bu bakımdan günümüzde yaşanan çatışmalarda salt askeri kapasiteden ziyade anlatılan hikâyeler de önem kazanmaktadır (Nye, 2009: 160-163).

2.3. Propaganda ve Kamu Diplomasisi

Propaganda kelimesi çoğu zaman pejoratif bir anlam ifade etmek için kullanılmaktadır. Kelimenin bu tür bir çağrışıma sahip olmasına büyük ölçüde Nazi propagandaları neden olmuştur (Frederick, 1993: 229). Kamu diplomasisinin gelişiminin devletlerin propaganda faaliyetlerine dayanması iki kavramın zaman zaman birbirlerinin yerine kullanılmasına neden olmaktadır. Kavram olarak propagandanın kökeni Avrupa'da kilise birliğinin ortadan kalktığı, Roma Katolik Kilisesi'nin etkisini kaybettiği Reform'a kadar uzanmaktadır. Papa XIII. Gregory, Katolik olmayan ülkelere karşı kontrolü yeniden sağlamak amacıyla Katolik inancını yaymakla görevlendirdiği kardinallerden oluşan bir komisyon kurmuş ve bu komisyon 1622'de Otuz Yıl Savaşları yaşanırken Papa XV. Gregor tarafından *İnancın Yayılması İçin Kutsal Topluluk* (Sacra Congregatio de Propaganda Fide) olarak kalıcı hale getirilmiştir. 1627 yılında ise bu amacın gerçekleşmesinde rol oynayacak papazların eğitimi için kullanılan bir *Propaganda Okulu* (Collegium Urbanum) haline gelmiştir. Bu nedenle ilk propaganda faaliyetleri dini dogmaların yayılmasını amaçlamıştır ve kısa sürede bir doktrinin yayılmasında kullanılan bir yöntem olarak kabul edilmiştir (Welch, 2019: 16-17).

Propagandanın yalnızca tutumları değiştirmeye yönelik bir ikna sanatı olduğuna ilişkin yaygın bir inanış söz konusudur. Ancak propaganda mevcut eğilimlerin ve fikirlerin radikalleşmesi ile de ilgilidir (Welch, 2003: XVIII). Mackenzie' göre (1938: 35) propaganda, "bilinçli veya bilinçsizce, belirli inançları zayıflatan veya belirli amaçları arzulayan bir grup tarafından, aynı tutumların benimsenmesi için sürdürülen bir kampanya veya çabadır".⁶ Jowett ve O'Donnell de (2012: 6-7) benzer bir şekilde propagandanın algıları biçimlendirmeye ve manipüle etmeye bu doğrultuda da istenilen tutumların oluşmasını sağlamaya yönelik bilinçli bir eylem olduğunu belirtmektedir. Qualter ise (1980: 279) propagandayı, bir bireyin veya grubun diğerlerinin tutumlarını şekillendirmek veya kontrol etmek için haberleşme araçlarını kullanarak kendi amaçlarına paralel tepkiler geliştirmek amacıyla girişilen bilinçli faaliyetler olarak tanımlamıştır.

⁶ Burada ifade edilen "bilinçsiz propaganda" ifadesi toplumun üzerindeki sosyal mirasın etkisini kapsamaktadır. Bu doğrultuda Mackenzie (1938: 35), geçmişe ait dini ve kültürel değerlerin günümüzün etkilerine göre pasif de olsa güçlü bir propaganda için zemin olabileceğini belirtmektedir.

Propagandanın kapsamlı ve örgütlü bir şekilde uygulanması 19. yüzyılda ulus devletler ile gerçekleşmiştir. I. Dünya Savaşı, propaganda uygulamalarının denenmesi için bir alan yaratırken, 1920'li yıllara gelindiğinde propaganda kelimesi uluslararası kamuoyu tarafından aşinalık kazanmıştır. Propaganda, II. Dünya Savaşı'ndaki yaygın kullanımı doğrultusunda gücünü göstermiş ve bu sırada Nazi rejiminin Propaganda Bakanlığı'nın uygulamaları ile kavram olumsuz bir çağrışıma sahip olmuştur. Soğuk Savaş yıllarında da zihinleri yönetme, psikolojik savaş ve manipülasyon gibi ifadeler ile yakın anlamlarda kullanılmıştır (Ekşi, 2014: 137).

Propaganda her durumda zararlı olmamakla birlikte yanıltıcı bir yöntem olarak hedef kitlenin eylemleri üzerinde denetim kurmaya çalışmaktadır. Propaganda, I. Dünya Savaşı sırasında uluslararası boyutlarıyla kamuoyunun kontrol edilmesine yönelik girilmiş ilk sistemli çaba olması bakımından kamu diplomasisi ile ilişkilendirilmektedir (Qualter, 1980: 258). Ancak iki kavram birbirine benzetmekle birlikte birçok farklı özelliklere sahiptir. Propaganda, tek yönlü iletişim yoluyla bir fikri değerlerine benimsetmeyi amaçlarken kamu diplomasisi çift yönlü bir iletişim şekli kullanarak kamuoyunu etkilemeye çalışmaktadır. Bir başka deyişle Kamu diplomasisi diyalojiktir ancak propaganda hedef kitleyi salt harekete geçirmeyi amaçlayan gerçeklerin manipülasyonuna dayanmaktadır (Velikaya & Simons, 2020: 262). Melissen de (2005: 18) kamu diplomasisinin diyalogla iknaya dayalı bir faaliyet olduğunu belirterek iki kavram arasındaki farklılığın iletişim yöntemlerine bağlı olduğunu ifade etmektedir. Bu bakımdan kamu diplomasisi, insanları ne düşüneceklerine ikna etmesi noktasında propagandaya benzemekteyse de insanların ne söylediklerini dinleme noktasında ondan ayrılmaktadır. Propaganda ve kamu diplomasisini ayıran bir diğer fark ise propagandanın kamuoyunu etkilemede kullandığı mesajlar metin içeriğinde gizlenmiş iken kamu diplomasisinde açıklığın söz konusu olmasıdır (Yılmaz & Kılıçoğlu, 2017: 118). Bu açıdan kamu diplomasisi propagandadan farklı olarak hedef kitle ile liberal bir diyalog sürdürmekte ve karşı tarafın tanınması veya dinlenmesi ilkelerinden hareketle hedef kitlenin eğilimlerini esas almaktadır. Seib de (2013) etkili bir kamu diplomasisinde en önemli unsurun şeffaflık olduğunu belirtmekte ve halklarla doğrudan iletişim kurulmasının kamu diplomasisinin özünü oluşturduğunu ileri sürmektedir.

Brown (2008), kamu diplomasisini en iyi haliyle, propagandayı ise en kötü haliyle ele aldığımızda ikisinin arasında bir ayrım yapılabileceğini ileri sürmüştür. Propaganda, en iyi haliyle gerçeklikler içeren toplum yanlısı nedenlere sahip iken en kötü haliyle, hedeflerini gerçekleştirmede her türlü aracı, kaynak yanlısı kullanan bir işleve sahiptir (Snow: 2012). En

kötü haliyle propagandanın inandırıcılığı daha kısa zamanla sınırlıyken, en iyi haliyle etkili bir kamu diplomasisi stratejisi, uzun vadeli inandırıcılığa sahiptir (Brown, 2008). Her iki yöntemde de kamuoyunu etkilemek amacıyla algı yönetimi esastır. Bu bakımdan her iki kavram da benzer amaçlar için kullanılan yumuşak güç aracıdır. Aradaki fark, propagandada gerçek dışı bilgilerin kullanılması yoluyla kandırma söz konusu olabilir iken kamu diplomasisi, doğru bilgileri kullanarak kamuoyu üzerinde etki yaratmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda propaganda hedef kitleye mesajını zorla benimsetmeye çalışırken kamu diplomasisi daha çok rızaya dayalı doğru bilgi aktarımı ile gerçekleşmektedir. Kamu diplomasisi propagandadan daha az manipülatif davranırken propagandadan farklı olarak kamu diplomasisinde hedef kitle interaktif tüketici rolüne sahiptir. Propaganda hükümet kontrolünde üretilir iken kamu diplomasisi sivil toplum kuruluşları, şirketler, diplomatik temsilciler veya bir bireyin sorumluluğunda da gerçekleşebilmektedir. Kamu diplomasisi, uygulayan aktörü iyi gösterirken propaganda karşı tarafı kötü gösteren saldırgan bir niteliğe sahiptir.

Savaş zamanlarında daha çok propagandanın kullanıldığı kabul edilmektedir. Kamu diplomasisi daha barışçıl olmakla birlikte savaş dönemlerinde de kullanılabilir. Ancak kamu diplomasisinin, bazı dönemlerde hükümetlerin değişen politikalarından olumsuz etkilendiği örnekler görülmüştür. Örneğin, 11 Eylül sonrasında Bush'un Teröre Karşı Savaş ilanı, Amerikan karşıtlığına karşı sürdürülen bir kamu diplomasisi uygulamasına dönüşmüştür (Aydemir, 2022: 38). Burada Amerikan kamu diplomasisi kavramının kökeninde Nazi ve Sovyet propagandasına karşı bir kavram arayışının söz konusu olmasının propaganda ve kamu diplomasisi arasında yarattığı ilişkiyi anımsak önemlidir. 11 Eylül saldırılarının ardından Amerikalı diplomat Holbrooke'nin (2001) "...kamu diplomasisi veya psikolojik savaş, gerçekten açık sözlü olmak istiyorsanız propaganda diyebilirsiniz. Adına ne dersiniz deyin 1 Milyar Müslüman'ın zihninde bu savaşın gerçekte ne olduğunu tanımlamak, belirleyici bir öneme sahiptir" açıklaması da bu dönemde bu kavramların birbirinin ikamesi olarak kullanıldığını göstermiştir. Hükümet destekli enformasyon faaliyetlerinin propaganda mı yoksa kamu diplomasisi mi olduğuna ilişkin fikir birliği bulunmamaktadır. Bu açıdan Zaharna, bu dönemde dahi bu iki kavramın birbirlerinin yerine kullanılmasının yeniden düşünülmesi gerektiğini belirtmiştir. Sonuç olarak ABD'nin bu dönemde sürdürdüğü kamu diplomasisi uygulamaları ABD'ye karşıtlığı daha çok artırmıştır (Zaharna, 2004: 1). Bu dönemde Irak Savaşı, Afganistan'da sürdürülen operasyonlar ve Abu Gharib ile ilgili dünya basınına yansıyan hukuka aykırı gözaltı hali, Amerika'nın kamu diplomasisi çabalarını

sonuçsuz bırakmıştır (Coşkun, 2012: 56).⁷ Bu gelişmeler kamu diplomasisi uygulamalarının hükümetin politikalarından olumsuz etkilendiği durumlara örnek olarak gösterilebilir. Bu açıdan kamu diplomasisinin, acil bir dış politika aracı olarak kullanıldığında ters etki yaratması ihtimali, hükümetlerin çelişkili ve geçici politikalarına maruz kalmasıyla alakalıdır (Melissen, 2005: 15). Sonuç olarak bu gelişmelerin ardından Ortadoğu coğrafyasında Amerikan karşıtlığının bir artış göstermesi de bu durumun göstergesi niteliğindedir.

2.4. Kamu Diplomasisinin Gelişim Süreci

Dış politika ve diplomasi hükümetlerin alanı olmaktan çıkıp halklar ve kamuoyları ile ilişkilendirilmesi 19. yüzyıldan itibaren gerçekleşmiştir. I. Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda diplomasi, yeni Amerikan diplomasi anlayışının da etkisi ile kamuoyunu daha ilgilendirir bir hal almıştır. Diplomasi anlayışındaki bu değişim ulusun yaşamsal çıkarlarının tehdit altında olması halinde alınan ulusal nitelikteki kararlarda kamuoyunun görüşlerinin önemini artırır iken bu durum hükümetlerin kamuoyunu ikna çabalarının gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu doğrultuda diplomasi bir kısmı kamuoyuna yönelik bir yöntem olarak görülmeye başlanmıştır. Zamanla kamuoyuna yönelik sürdürülen kamuoyu diplomasisi bir alan olarak gelişmeye başlamıştır (İskit, 2013: 158). II. Dünya Savaşı sırasında yabancı kamuoyunu etkileme yeteneğinin öneminin artması ile kamu diplomasisi, devletler ve dış politika için öne çıkan belirleyici bir yöntem olarak gelişmiştir.

Kamu diplomasisi, teorik temellerinden önce gelişen ve pratik uygulamalarını takip eden bir yöntemdir (Huijgh, 2016: 437; Melissen, 2013: 438). Gilboa (2008: 59), kamu diplomasisinin Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında ortaya çıktığını belirtmektedir. Nye ise (2020), devletlerin yumuşak güç kaynaklarından birini oluşturan kültürel unsurların diplomasi alanında kamu diplomasisi kavramının kullanılmaya başlandığı tarihten çok önce kullanıldığını belirtmektedir. Melissen de (2005: 1) yabancı kamuoyuna yönelik resmi programların yeni bir olgu olmadığını bu doğrultuda kamu diplomasisi olarak ifade edilen olumlu bir imaj yaratma veya propaganda faaliyetlerinin diplomasisinin tarihi kadar bir geçmişe sahip olduğunu ifade etmiştir. Roberts ise (2007: 37), günümüzde kamu diplomasisi olarak ifade edilen uygulamaların, kavramın kullanımından önce "uluslararası bilgi ve kültür programları" şeklinde isimlendirildiğini belirtmektedir.

⁷ 11 Eylül'ün ardından Amerikan kamu diplomasisi uygulamaları Soğuk Savaş dönemini andıran bir biçimde gelişmiştir. Bu doğrultuda istenilen mesajın yayılmasında mesajın iletimi ve tasarımının kontrolü bakımından yoğunlukla kitle iletişim araçları kullanılmıştır. Arap Dünyasının tutumunu etkilemek isteyen ABD'nin, *Al-Hurra* televizyonu, *Radio Sawa* ve *Hi* dergisi gibi girişimleri halkın siyasi ve kültürel değerlerine karşı olduğuna ilişkin algı nedeniyle eleştirilmiştir (Zaharna, 2015: 103).

Kamu diplomasisi, diğer ülke halklarını tanıma imkânı sağladığı için hükümetler tarafından algı yönetimi, ortak uzlaşma alanı yaratma ve dış ilişkilerde çıkarların sağlanması bakımından etkili bir yöntem olarak görülmektedir. Bir hükümetin diğer ülke halklarıyla teması, savaş zamanlarında psikolojik savaş olarak adlandırılan bir iletişim şeklinde kullanılıyorken zamanla barış dönemlerinde de tercih edilen bir uygulama olarak gelişmiştir. Bu doğrultuda dış politikada yabancı halkları etkilemeye yönelik uygulamalar zamanla hayati bir önem kazanmıştır. Roberts'in belirttiğine göre bu duruma etki eden faktörler şunlardır (Roberts, 2007: 37-38). Öncelikle radyonun icadı etkisi bakımından belirleyici bir unsurdur. Radyonun etkili bir şekilde kullanılması ile hükümetlerin yabancı halklara ulaşması daha mümkün hale gelmiştir. İkinci faktör ise Bolşevik ve Nazi rejimlerinin, ideolojilerinin yayılması amacıyla radyoyu etkin bir şekilde kullanmasıdır. 1917'den itibaren Sovyet tarafı diğer ülke halklarını hükümetlerine karşı ayaklanmaya teşvik eden radyo yayınları yaparken 1933'den sonra Nazi rejimi de benzer uygulamalarda bulunmuştur. Roberts'e göre bir diğer faktör ise Fransa'da 1923 yılında diğer halklar ile kültürel ilişkilerin geliştirilmesine yönelik faaliyet gösteren ve dışişlerine bağlı bir kültür biriminin kurulmasıdır. Hükümet kültürel ilişkileri kullanarak diğer halklar arasında Fransız yanlısı bir atmosfer oluşturmayı amaçlamıştır. Bu doğrultuda yabancı halklara yönelik ilk resmi girişim, Fransa'nın diğer ülke halkları arasında olumlu bir imaj inşası amacıyla 1883 yılında kurduğu Fransız Birliği (Alliance Française) olmuştur. Fransız hükümeti, Alliance Française ile dilini ve edebiyatını tanıtarak ulusal prestijinin gelişimini istemiş ve böylece kültür, diplomaside önemli bir rol sahibi haline gelmiştir (Nye, 2008: 96).

I. Dünya Savaşı'nda moral önemli bir faktör olarak kabul görmüş ve propaganda faaliyetleri, kamuoyunun yönlendirilmesinde kullanılmasının yanı sıra ulusal cephanelik işlevi görmüştür (Welch, 2019: 90). Bu doğrultuda savaş sırasında tarafların çoğunluğu propaganda ofisleri kurmuş ve yumuşak güç kullanımı hız kazanmıştır. ABD Başkanı Wilson tarafından Amerika'nın amaçları hakkında bilgi yayınlamak amacıyla 1917 yılında kurulan **Kamu Bilgilendirme Komitesi** (Committee on Public Information), I. Dünya Savaşı süresince Amerikan propagandası yapmış ve savaşın ardından işlevine son verilmiştir. ABD, kültürün ve enformasyonun bir diplomasi aracı olarak kullanmaya geç başlamıştır (Nye, 2008: 97). 1930'lu yıllarda ABD'nin diğer halklara yönelik bilgilendirme uygulamalarının başlamasında ise Nazi rejiminin Latin Amerika'daki propagandası etkili olmuştur (Roberts, 2007: 39; Nye, 2020: 146). Nazi propagandalarına karşı İngiliz hükümeti ise 1934 yılında kurduğu British Council ile İngiliz kültürel değerlerini diğer halklara aktararak İngiliz dış politikalarının diğer

halklar ve hükümetler tarafından olumlu karşılanmasını amaçlamıştır (Roberts, 2007: 39). II. Dünya Savaşı'nın başladığı 1939 yılında ise yurtiçinde ve yurtdışındaki İngiliz propaganda faaliyetlerinin sürdürülmesinden sorumlu Enformasyon Bakanlığı kurulmuştur (Chapman, 2019: 121). Nazi propagandalarına karşı 1938 yılında Amerika'da Dışişlerine bağlı Kültürel İlişkiler departmanı kurulurken 1940 yılında yurtdışındaki bazı ABD misyonlarına, yerel halka Amerikan dış politikasını anlatmakla görevli basın ataşeleri atanmıştır. Amerika 1942'de II. Dünya Savaşı'na dâhil olmuş ve aynı yıl içerisinde Almanca, İngilizce, Fransızca ve İtalyanca yayınlar yapan Amerika'nın Sesi (VOA) ve Savaş Bilgileri Ofisi (Office of War Information OWI) kurulmuştur. VOA, II. Dünya Savaşı sürecinde hızla gelişmiş ve 1943 yılında yirmi yedi dilde yayın yapan bir yumuşak güç kaynağına dönüşmüştür. Savaş Bilgileri Ofisi ise savaş boyunca yaptığı yayınlar, kitaplar ve filmler ile yabancı kamuoyuna Amerika tanıtımını sürdürmüştür (Nye, 2008: 98). 1944 yılının sonuna doğru ise Dışişleri Bakanlığı kamu ve kültür işlerinden sorumlu bakan yardımcılığı pozisyonun oluşturulması, ABD tarafında dış politikada diğer halklarla olan ilişkilerin öneminin artış gösterdiği şeklinde yorumlanabilir. Savaş sırasında uygulamaya konulan bu programlar savaş sonrasında da Uluslararası Bilgi ve Kültür İşleri Ofisi sorumluluğunda sürdürülmüştür. Batı'da 1950'li yıllardan 1990'lı yılların sonuna kadar Amerikan kamu diplomasisinde Birleşik Devletler Enformasyon Teşkilatı (USIA) öncü bir role sahip olmuştur (Cull, 2019: 165). Bu doğrultuda Soğuk Savaş sırasında Sovyet tehdidine karşı kamu diplomasisi uygulamaları genişlemiştir. Soğuk Savaşın ardından ise uluslararası alanda artan iletişim, ticari hareketlilik, bireyin hükümetin kararlarında etkileyici bir role sahip olması, teknolojik gelişmeler ve küreselleşmenin etkisiyle kamu diplomasisi propaganda anlayışından farklı olarak kültürel diyalog gerektiren ve halkların karşılıklı olarak tanıtılmasını önceleyen bir hal almıştır.

Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından Amerika, kamu diplomasisine ayırdığı bütçede kısıntıya gitmiştir. Soğuk Savaş sırasında hükümetin finanse ettiği yayınlar Sovyet nüfusunun çoğunluğuna ulaşırken, Soğuk Savaş'ın ardından bu etki alanı oldukça daralmıştır. USIA, personel sayısındaki hızlı düşüşün ardından 1999 yılında Dışişleri Bakanlığı'na bağlanmıştır. Bu durum kriz sona erdiğinde kamu diplomasisine verilen önemin azaldığını göstermiştir. Amerika'da kamu diplomasisine verilen önem, 11 Eylül saldırıları ardından tekrar yükselişe geçmiştir (Cull, 2019: 166-167; Nye, 2008: 98). 11 Eylül saldırılarının ardından ABD, medyayı uluslararası boyutuyla etkili bir şekilde kullanmış ve dünya kamuoyunda İslami terör algısının yaygınlık kazanmasını sağlamıştır (Erzen, 2012: 39).

Yukarıda belirtilen gelişmelerden hareketle diplomasinin kamuya açık halde yapılandırılmasının çoğunlukla 1945'ten sonra yaygınlık kazandığını ifade edebiliriz (Melissen, 2013: 439). Bu doğrultuda günümüzde kamu diplomasisi olarak ifade edilen uygulamalar Roberts'in de belirttiği gibi yukarıda bahsedilen dönemlerde uluslararası bilgi ve kültür programları şeklinde uygulanmıştır. Bu bakımdan kavramın gelişimi propaganda ve ikna stratejileri çerçevesinde şekillenmiş ve devletlerin etki yaratma çabalarıyla ilişkilendirilmiştir. Uluslararası kültür ve bilgi programlarının uygulayıcı tarafları, propogandanın olumsuz imajından dolayı ona ikame nitelikte yeni bir kavram arayışı içerisine girmiştir. Bu uygulamaların dış politika ile ilişkisini belirtecek bir yöntem olarak kamu diplomasisi, genel kabul gören bir yöntem olarak tercih edilmiştir. Bu doğrultuda *public diplomacy* (kamu diplomasisi) kavramı resmi bir hükümet belgesinde, ilk defa 1977 yılında Dante Fascell'in düzenlediği uluslararası enformasyon ve kültür programlarının basılı versiyonlarında kullanılmıştır (Roberts, 2007: 44). Kamu diplomasisinin, propogandanın olumsuz çağrışımından dolayı yeni kavram arayışları doğrultuda kabul görmüş olması, kamu diplomasisinin propoganda kavramı ile sık sık birlikte kullanılmasına neden olmaktadır.

20. yüzyılda savaşlar, idealler ve siyasi baskılar çerçevesinde gelişen kamuoyu diplomasisi 21. yüzyılda küreselleşme ve yeni teknolojik gelişmeler aracılığı ile şekillenmiştir. Daha aktivist bir hale gelen sivil toplum, iç ve dış politika arasındaki mesafeyi ortadan kaldırırken içerde kamu işlerini ve yabancı kamuoyuna yönelik kamu diplomasisini, diplomasi anlayışının merkezi haline getirmiştir (Potter, 2002: 50). Cazibe ve ikna yoluyla elde edilen olumlu imaj, uluslararası ilişkilerde geleneksel askeri yöntemlerle elde edilen kazanımlardan daha önemli hale gelmiştir. Bu gelişmeler doğrultusunda kamuoyu diplomasisi artık propoganda anlayışından uzaklaşmış ve diğer ülke halkları ile kurulan iletişim yöntemi olarak kullanılagelmiştir.

11 Eylül olayları, kamu diplomasisi çalışmaları açısından bir kırılma noktası olarak kabul görmektedir. Kamu diplomasisi çalışmalarında bu kırılma sonrası kamu diplomasisinin yeniden tanımı için farklı kavramlar kullanılmıştır. Melissen (2005: 13-14) kavramı "yeni kamu diplomasisi" olarak kullanmıştır. Hükümetlerin dış politika hedeflerinde başarılı olabilmeleri açısından yabancı kamuoyu ile diyalogun önemine dikkat çekmiş ve yeni kamu diplomasisinin yabancı kamuoyu ile etkileşime yöneldiğini belirtmiştir. 11 Eylül öncesi dönemde gerçekleştirilen kamu diplomasisi uygulamaları tek yönlü bilgi akışının gerçekleştiği bir araç olarak görülmekte iken yeni kamu diplomasisi anlayışında hedef kitle ile diyaloga dayalı ilişkiler kurulmaktadır (Sevin, 2017: 31-32). Cowan ve Arsenault ise (2008: 21-26)

işbirlikçi diplomasi kavramından hareketle yeni kamu diplomasisi anlayışının, bir monologdan ziyade farklı ülkelerden diplomatik temsilcilerin veya sivil katılımcıların sürdürdüğü projelerle ilişkili olduğunu ifade etmiştir. Öztürk de (2009) kamu diplomasisinin, işbirliği önceleyen bir diplomasi anlayışı geliştirdiğini ifade etmekte ve bu doğrultuda geleneksel anlayıştan daha geniş sınırlara sahip yeni diplomasi anlayışında iletişimin, hükümetler veyadiplomatlar arası olmaktan çıkıp çeşitli iletişim kanalları aracılığı ile çok boyutlu bir alana taşındığını ifade etmektedir.

Yeni kamu diplomasisi anlayışı gereği devletler çevrimiçi sosyal ağ alanlarında mesajların iletilmesinin kontrolü ve işbirliğini teşvik etmek amacıyla stratejiler geliştirmeye başlamıştır. Dijital mecraların kamu diplomasisine oldukça elverişli bir ortam sunması diplomasinin dijitalleşmesinde etkili olmuştur. Dijital diplomasi; “siber diplomasi”, “twiplomasi”, “kamu diplomasisi 2.0” veya “web 2.0” diplomasisi gibi farklı kavramlarla ifade edilmektedir. Web 2.0 kavramı, içeriğin kullanıcılar tarafında da değiştirilebilmesi anlamında ilk kez 2004 yılında kullanılmıştır (Kaplan & Haenlein, 2010: 60). ABD Dışişleri Bakanlığı’nın 2008’de geliştirdiği “Kamu Diplomasisi 2.0 Stratejisi” bu yönetime örnek olmuştur. Bu girişim, çift yönlü etkileşimin sağlandığı yeni kamu diplomasisi anlayışının bir uygulamasıdır. Amerika bu stratejik girişim ile kültürlerarası diyalogu teşvik eden yayınlar gerçekleştiren YouTube kanalları ve kamu diplomasisinden sorumlu hükümet yetkililerine doğrudan sorular yönetilmesine olanak sağlayan “Blogger Forumu” gibi sosyal medya araçlarını kullanarak kendi değerlerini ve fikirlerini tanıtmayı amaçladığını ortaya koymuştur (Kirova, 2009: 6). Bu doğrultuda “Kamu diplomasisi 2.0” kavramı, yeni kamu diplomasisi anlayışında dijital iletişim platformlarının etkinliğine vurgu yapmaktadır. Kamu diplomasisi uygulamalarının hedef kitlesi, artık bilgi aktarımı karşısında pasif bir rolden ziyade aktif bir üretici rolüne sahiptir. Bu açıdan Arsenault (2009: 149) kamu diplomasisi 2.0’ın, hedef kitlenin geri bildirimini mümkün kılan sosyal medya platformları ile gerçekleştirebileceğini ileri sürmüştür. Bu yaklaşımlardan da anlaşıldığı üzere yeni kamu diplomasisi anlayışı, uygulayıcı aktörlerin tek taraflı bilgi aktarımından farklı olarak hedef kitleden gelen tepkinin önemini vurgulamaktadır. Bu noktada Cull da (2008: 35) kamu diplomasisi faaliyetlerinin unsurlarından biri olarak açıkladığı hedef kitlenin dinlenmesinin gerekliliğini savunmaktadır.

Cull (2009b: 13-15), eski ve yeni kamu diplomasisi arasında farklılıkları genel özellikleri üzerinden şu şekilde açıklamaktadır: Uluslararası aktörlerin geleneksel aktörlerden farklılaşması ve bu doğrultuda sivil toplum kuruluşlarının kamu diplomasisi uygulamaları bakımından önem kazanması, yeni aktörlerin yabancı kamuoyu ile iletişiminin küresel

teknolojiler ile gerçekleşmesi, imaj ve prestij kavramlarının yerini yumuşak güç ve ulus markalaşmasının alması, yeni kamu diplomasisinde rollerin yapısının yukarıdan aşağıya bilgi aktarımından ziyade ilişki inşasının öne çıkması yeni kamu diplomasisi anlayışında, aktörden diğer halklara olan iletişimin yanı sıra halktan halka iletişimin gelişmesini mümkün kılmıştır. 21. yüzyıl kamu diplomasisi anlayışında çift yönlü iletişimi öngören Szondi ise geleneksel ve 21. yüzyıl kamu diplomasisi arasındaki farklılıkları aşağıdaki tablo üzerinden ortaya koymuştur (2009: 305).

Tablo 1.1. Szondi'nin Geleneksel Kamu Diplomasisi ve 21. Yüzyıl Kamu Diplomasisi Karşılaştırması

	Geleneksel Kamu Diplomasisi	21. Yüzyıl Kamu Diplomasisi
Koşullar	Çatışma ve devletler arası gerilimler	Barış
Hedefler	Hedef kitlelerin davranışları etkileyerek hedef ülkelerdeki siyasal değişimi sağlamak	Ülkenin uluslararası alanda kabul edilebilirliği çerçevesinde olumlu bir itibar yaratmak için ekonomik ve siyasi çıkarların teşvik edilmesi
Stratejiler	İkna ve hedef kitlenin yönetilmesi	Hedef kitlelerle ilişkileri geliştirme ve sürdürmek
İletişim yönü	Tek yönlü iletişim (Monolog)	Çift yönlü etkileşim (Diyalog)
Araştırma	Araştırma çok az veya hiç yok	Geri bildirim olduğu bilimsel araştırmaya dayanır
Mesajın Bağlamı	İdeolojiler ve çıkarlar	Fikirler ve değerler
Hedef kitle (Halklar)	Hedef ülkenin genel halkı: mesajların göndericileri ve mesajların alıcıları	Ayrılmış, iyi tanımlanmış halklar ve yerel halklar, katılımcılar
Kanallar	Geleneksel kitle iletişim araçları	Genellikle ağlar aracılığı ile kişiselleştirilen eski ve yeni medya
Bütçe	Hükümet destekli	Kamu ve özel ortaklıklar

Kaynak: (Szondi, 2009)

Aktörlerin çeşitlenmesi ve iletişim şeklinin değişmesi kamu diplomasisini, propagandaya benzer şekilde mesajın tek yönlü yayılması anlayışından uzaklaştırmıştır. Teknolojik gelişmelerin etkisiyle gelişen diyalog temelli kamu diplomasisi, internet ortamında gelişen bir kamu diplomasisi boyutunu ortaya çıkarmıştır. Nitekim mesajın iletilmesi

karşısında alınan geribildirim, kamu diplomasisi uygulayıcılarının kararlarını etkilemektedir. Yeni kamu diplomasisi anlayışında ise aktörlerin çeşitlilik gösterdiği kabul edilmektedir. Zaharna da geleneksel kamu diplomasisinden yeni kamu diplomasisi anlayışına geçişi aktörlerdeki çeşitliliğe vurgu yaparak açıklamaktadır. Ona göre yeni kamu diplomasisinin gelişmesinde üç faktör etkili olmuştur. Bunlardan ilkinin aktörlerin çeşitlenmesi ve bu aktörlerin siyasi hedefleri, ikincisini iletişim teknolojilerinin konfigürasyonu ve son olarak üçüncüsünü bu yeni aktörlerin politik hedeflerine ulaşmada teknolojik iletişim araçlarını kullanması oluşturmaktadır. Bu doğrultuda Zaharna, **geleneksel kamu diplomasisi ve yeni kamu diplomasisi arasındaki** farkın bu üç unsurun konfigürasyonunda kaynaklandığını belirtmektedir (Zaharna, 2010: 83).

Yeni aktörler uluslararası alandaki iletişim dinamiklerini önemli ölçüde etkilemiştir. Bu bakımdan özellikle de STK'lar, hükümetlerin kamu diplomasisini zayıflatabilecek veya geliştirebilecek şekilde yeni iletişim mecralarında yer almaktadırlar (Zaharna, 2010: 86). Görüldüğü üzere yeni kamu diplomasisi uygulamaları birçok faktör ve aktörden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda bir sonraki başlıkta, bu şekilde gelişen çok aktörlü kamu diplomasisi uygulamalarının literatürdeki teorik karşılığının ve ilerleyen bölümlerde ortaya konulacak kamu diplomasisi uygulamalarının açıklanmasına kaynaklık edecek bazı kamu diplomasisi modellerine yer verilmiştir.

3. Kamu Diplomasisi Modelleri

Çalışma kapsamında analiz edilen Rus kamu diplomasisi uygulamalarının bir bütün halinde Zaharna'nın ortaya koyduğu Bilgi ve İlişkisel İletişim Modeli çerçevesinde değerlendirilebileceği sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda bu başlık altında Bilgi ve İlişkisel İletişim Modeli üzerinde durulacaktır. Zaharna'nın Bilgi ve İlişkisel İletişim Modeli'nin yanında literatürde öne çıkan kamu diplomasisi modellerini ortaya koyan Cull, Gilboa, Kelley, Cowan ve Arsenault'un modellerine de kısaca değinilerek Bilgi ve İlişkisel İletişim Modeli'nden farklılıkları noktalara değinilecektir.

Zaharna, kamu diplomasisine yönelik analizinde *Bilgi ve İlişkisel Çerçeve* olmak üzere iki iletişim yaklaşımını kullanmıştır. İletişimin iknayı amaçlayan doğrudan bir bilgi aktarma süreci olarak görülmesinin yanı sıra aynı zamanda ilişkiler geliştirerek uyumun sağlanması süreci olduğunu belirten Zaharna; **propaganda, ulus markalama, medya ilişkileri, uluslararası yayıncılık ve bilgilendirme** kampanyalarının Bilgi Çerçevesi içerisindeki başlıca kamu diplomasisi girişim türleri olduğunu belirtmektedir. İlişkisel yaklaşımı ise üç kademeli ilişki kurma biçimleri olarak sınıflandırmıştır.

Bilgi çerçevesinin öne çıkan özelliği, bilginin biçimlendirilmesi ve yayılmasında inisiyatifin oynadığı roldür. İkna veya kontrol amaçlı gerçekleşen iletişim, bilginin tek taraflı ve doğrudan aktarım süreci şeklindedir. Bu doğrultuda bilgiye duyulan gereksinim politik imajı geliştirmek, siyasi çıkarlar elde etmek ve siyasi sponsorun hedefleri doğrultusunda halkla ilişkilerin kurulmasından kaynaklanmaktadır. Bu modelde yabancı kamuoyunun anlaşılması, bilgilendirilmesi ve bu doğrultuda etkileme yoluyla ulusal çıkarlara hizmet etmek amaçlanmaktadır. Bilgi çerçevesinde, mesajın içeriği ve iletişim yöntemi istenilen etkinin yaratılması açısından önemlidir. Bu bağlamda mesajın ne olduğu ve bu mesajın yabancı kamuoyuna nasıl iletileceği soruları bilgi girişimlerinin kritik sorularını oluşturmaktadır. Mesajın içeriğini oluşturacak bilginin seçilmesi ve sunulmasında kullanılacak stratejinin belirleyici olduğunu vurgulayan bu yaklaşımda, mesajlaşma stratejileri önemli bir role sahiptir (Zaharna, 2009: 87-88).

Kontrol, bilginin geniş bir alana yayılımı sağlamak adına tüm iletişim araçlarının kullanılması, bilginin güvenilirliği, siyasi sponsor ve hedef kitle arasındaki sınırlı etkileşim bilgi çerçevesinin öne çıkan özelliklerini oluşturmaktadır. Kontrol, mesajın yapılandırılmasında ve iletiminde siyasi sponsorun denetiminin önemini içermektedir. Siyasi sponsorun halkla sınırlı iletişimi ise hedef kitlenin geribildirim halinde bu geri bildirim dikkate alınıp alınmayacağına siyasi sponsorun inisiyatifine bağlı olduğu anlamına gelmektedir. Bu açıdan Zaharna'nın ortaya koyduğu Bilgi Çerçevesi'nde; hedef kitle, bilginin içeriğinin oluşturulmasında pasif bir role sahiptir (Zaharna, 2009: 88).

Bilgi girişimleri, bilginin geniş bir alana yayılması için tüm iletişim araçlarını kullanmaktadır. Rusya'nın İngilizce yayın yapan Russia Today kanalı, Amerika'nın Arapça yayın yapan Al-Hurra televizyonu veya İran'ın İngilizce yayın yapan Press TV halka aktarılan bilgilerin üzerinde kontrolün söz konusu olduğu uluslararası yayıncılık faaliyetlerine örnek niteliğindedir. Bunların yanı sıra dergiler, gazeteler, filmler ve sosyal medya platformları bilgi girişimlerinin kullandığı iletişim araçlarıdır (Zaharna, 2009: 88).

Tablo 1.2. Zaharna'nın Bilgi ve İlişkisel İletişim Modeli

İlişkisel Çerçeve			Bilgi Çerçevesi
Birinci Kademe İlişki Kurma Girişimleri	İkinci Kademe İlişki Kurma Girişimleri	Üçüncü Kademe İlişki Kurma Girişimleri	
Kültürel Programlar	Kalkınma yardımı projeleri	Politik Ağ Oluşturma	Medya İlişkileri
Eğitimsel Değişim Programları	Kültür ve Dil Enstitüleri	Politik Koalisyon Oluşturma	Uluslararası Yayıncılık
Lider Ziyaretleri	Eşleştirme Düzenlemeleri		Ulus Markalama
	İlişki Kurma Kampanyaları		Bilgilendirme Kampanyaları
	Politik Olmayan Ağ Kurma Şemaları		Propaganda

Kaynak:(Zaharna, 2009: 86-96).

Zaharna'nın kamu diplomasisi modellemesinde bilgi çerçevesinin yanında bir de ilişkisel çerçeve söz konusudur. İlişkisel çerçevede, kamu diplomasisi girişimleri ilişkilerin kurulmasına odaklanmaktadır. Bu bağlamda ilişkisel çerçevede baskın özellik genellikle ilişkilerin kurulmasında kullanılan stratejilerdir. Bu yaklaşımda bilgi çerçevesinden farklı olarak kontrolden ziyade koordinasyona eğilim söz konusudur. İlişkisel çerçevenin bilgi çerçevesinden bir diğer farkı ise hedef kitlenin aktif katılımcılardan oluşmasıdır. Bu bakımdan bu yaklaşımda etkileşimli iletişim kullanılmaktadır. İlişkisel girişimler bilginin tek taraflı sunumundan çok katılımı önemsemektedir. Tüm bunlardan hareketle Zaharna, kamu diplomasisinin bir iletişim süreci olduğunu ifade etmektedir. Etkileşimli iletişim sürecinin sağlanması amacıyla iletişim kanallarının geliştirilmesi gerekliliğinden bahseden Zaharna, ilişki kurma girişimlerini üç kademe de incelemiştir. Zaharna'nın ortaya koyduğu modelde bireysel boyutta gerçekleşen *Birinci Kademe İlişki* biçimlerini, kültürel ve eğitimsel değişim programları oluşturmaktadır. Halkın katılımı ve zaman aralığına göre şekillenen *İkinci Kademe İlişki Kurma* girişimlerini de kültür ve dil enstitüleri, kalkınma yardımı projeleri, bir ülkenin başka bir ülkenin şehirleri ile arasındaki eşleştirme düzenlemeleri (ortak şehir veya kardeş şehir gibi eşleştirmeler altında düzenlenen projeler ilişki kurma sürecini kurumsallaştırması bakımından kamu diplomasisinin ilişkisel çerçevesinde yer almaktadır),

ilişki kurma kampanyaları ve politik olmayan ağ toplulukları oluşturmaktadır. Bu modelde yer alan *Üçüncü Kademe İlişki Kurma* girişimleri ise politik hedeflere ulaşmak için diğer devletlerle veya devlet dışı aktörlerle koalisyon kurmayı içermektedir (Zaharna, 2009: 91-96).

¹⁴ Gilboa'nın Temel Soğuk Savaş- Devlet Dışı Uluslararası -İç Halkla İlişkiler Modeli adlı modelinde isebaş aktörler, araç ve teknikler, hedefler, öncüler ve medya türlerini değişken olarak kabul edip bu değişkenlerden hareketle üç kamu diplomasisi modeli belirlenmiştir. Bunlar: *Temel Soğuk Savaş Modeli*, *Devlet Dışı Ulusötesi Modeli* ve *Yurtiçi/İçhalkla İlişkiler Modelidir*.

²² Kamu diplomasisi uygulamalarının Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında ortaya çıktığını ileri süren Gilboa, bu dönemde sürdürülen ideolojik mücadelelerde bilgi ve ikna faaliyetlerinin etkili bir silah olarak kullandığını belirtmiştir. Gilboa'nın *Temel Soğuk Savaş Modeli* olarak isimlendirdiği bu modelde devletler, yabancı kamuoylarının tutumlarında etkili olmak ve bu etkinin uzun vadeli sonuçlar doğurmasını sağlamak için kamu diplomasisini kullanmıştır. Hedef kitlenin, karşı tarafın olumlu imajına yönelik ikna edilmesi halinde bu kitlenin kendi hükümetine karşı mevcut düşmanca tutumun değişmesi yönünde bir baskı uygulayabileceği varsayımından hareketle hedef topluma, kendi hükümetinin ülke içi propagandasına karşı daha dengeli bilgi sağlamak bu modeldeki fikrin amacını oluşturmaktadır. Bu dönemde hem Sovyetler hem de ABD, rakip ideolojilere ilişkin tutumların şekillendirilmesi adına uluslararası yayıncılığı etkili bir araç olarak kullanmıştır. Bu doğrultuda Temel Soğuk Savaş modelinde, hükümetlerin uygulamalarında çoğunlukla radyo istasyonları gibi iletişim araçları etkili bir şekilde kullanılmıştır (Gilboa, 2008: 59-60).

Gilboa'a göre uluslararası ilişkilerde STK'lar gibi yeni devlet dışı aktörlerin ortaya çıkması ve bu aktörlerin arasında meydana gelen karşılıklı bağımlılık, soğuk savaş modelinin güncellenmesini gerektirmiştir. *Devlet Dışı Ulusötesi Model*, ulusal sınırların ötesinde kamu diplomasisi uygulayan STK'ların, grupların veya bireylerin kamu diplomasisi uygulamalarına yönelik gerçekleştirilen araştırmalar için geliştirilmiş bir kavramdır. Bu modelde rol alan aktörler, uluslararası desteği kazanmak amacıyla ağırlıklı olarak küresel medyayı ve haber ağlarını kullanmaktadır (Gilboa, 2008: 60).

Hedef kitle üzerindeki yaratılacak etki üzerinden belirlenen amaçlara ulaşmak adına halkla ilişkiler firmaları veya lobi faaliyetlerinin kullanıldığı *Yurtiçi/İç halkla İlişkiler Modeli*'nde ise hükümetlerin doğrudan kamu diplomasisi uygulayıcısının tarafı olarak gözükmemesinin daha etkili olacağı varsayımı söz konusudur. Bu modelde, kültürel veya

siyasal alanda belirlenen amaçlara nasıl ulaşılabileceği, kamu diplomasisi uygulayıcı tarafın zayıflıklarının belirlenmesi ve bu zayıflıkların giderilmesinde yerel halkla ilişkilerin önemine dikkat çekilmektedir. Yurtiçi/İç Halkla İlişkiler modelinde hedef ülkede yerel grupların veya yerel bir hareketin desteğinin sağlanmasının kamu diplomasisi uygulamalarının gerçekliğini ve meşruiyetini güçlendireceği varsayımı söz konusudur. Nitekim halkla ilişkiler yöntemlerinin kullanılması, doğrudan uygulanan sert veya yumuşak güç politikalarından daha etkilidir.

Tablo 1.3. Gilboa'nın Kamu Diplomasisi Modellemesi

Kamu Diplomasisi Modelleri	Amaçlar	İletişim Modeli	Kullanılan Yöntemler
Temel Soğuk Savaş Modeli	Bilgilendirme, rakip ideolojileri üzerinde etki yaratmak, ikna ve yoğun bilgi aktarımı	Tek yönlü	Uluslararası yayıncılık, radyo ve basılı yayınlar
Devlet Dışı Ulusötesi Model	Uluslararası sorunlarda çözüm arayışları için destek elde etmek	Çift yönlü	Medya ve küresel haber ağları
Yurtiçi/İç Halkla İlişkiler Modeli	Yerel grupların desteği ile faaliyetlerin meşruiyetini güçlendirmek	Çift yönlü	Halkla ilişkiler ofisleri veya lobi çalışmaları, medya

Kaynak: (Gilboa, 2008)

Cull'un (2008: 32) kamu diplomasisi sınıflandırmasında ise kamu diplomasisi beş unsur üzerinden gerçekleşmektedir. Bunlar; "dinleme", "savunma", "kültürel diplomasi", "değişim programları diplomasisi" ve "uluslararası yayıncılıktır".

Dinleme, kamu diplomasisi uygulayıcısının denizaşırı ülkelerde yaşayan halklar ve onların görüşleri ile ilgili bilgiler toplaması ve bu bilgiler doğrultusunda kendi politikalarını ve kamu diplomasisi programlarını yeniden şekillendirerek uluslararası alanı yönetme girişimidir. Cull, kamu diplomasisi unsurlarından biri olarak *savunmayı* ise bir aktörün belirli bir politikayı veya genel çıkarlarını yabancı kamuoyundan destek sağlamak için iletişim faaliyetlerini kullanarak uluslararası çevreyi yönlendirme girişimi olarak açıklamaktadır. Savunma, kamu diplomasisinin tüm unsurlarında bulunmaktadır (Cull, 2008: 32).

Kültürel diplomasiyi, bir aktörün kültürel değerlerini yabancı kamuoyuna aktararak uluslararası çevreyi yönetme girişimi olarak gören Cull bu açıdan kültürel diplomasının kamu diplomasisinin önemli bir boyutunu oluşturduğunu belirtmektedir. Cull'un kamu diplomasisi sınıflandırmasında bir diğer unsuru oluşturan *değişim diplomasisi* ise kamu diplomasisi uygulayıcı aktörün yurttaşlarını yurt dışına göndermesi ve yurt dışından gelen yurttaşları kültürel veya eğitim amacıyla kabul etmesi çerçevesinde gerçekleştirilen bir kamu diplomasisi türüdür. Bu, tek yönlü bir süreç olarak kavramsallaştırılmakla birlikte iki tarafın da yararlandığı uluslararası bir öğrenme deneyimi şeklinde gelişim göstermiştir (2008: 33).

Uluslararası yayıncılık bir aktörün yabancı kamuoyu ile ilişkiler kurmak için televizyon, radyo ve interneti kullanarak uluslararası çevreyi yönetme girişimidir. Uluslararası yayıncılık, hedef kitle hakkında bilgi sağlamak açısından dinleme, politika yayınlarında kullanılan savunma, kültürel içeriği itibarıyla kültürel diplomasi ve değişim programları da dahil olmak üzere tüm kamu diplomasisi işlevleri ile örtüşebilmektedir (Cull, 2008: 34).

Tablo 1.4.Cull'un Kamu Diplomasisi Sınıflandırması

Kamu Diplomasisi Türü	Zaman aralığı	Bilgi Akışı	Altyapı Türü	Güvenirlilik Kaynağı	Örnek Faaliyetler
⁵ Dinleme	Kısa ve uzun vadeli	Analistlere ve politika sürecine yönelik	Teknoloji ve dil eğitimi almış personel	Kullanılan yöntemlerin geçerliliği	Hedef kitlede kamuoyu yoklamaları
Savunma	Kısa vadeli	Dışa doğru	Büyükelçilik basım ofisi, dışişleri bakanlığı strateji ofisi	Hükümete yakınlık	Elçilik basın ilişkileri
Kültürel Diplomasisi	Uzun vadeli	Dışa doğru	Kültür merkezi veya kütüphaneler	Kültürel otoritelere yakınlık	Devlet ⁴ destekli uluslararası sanat turu
Değişim Programları	Çok uzun vadeli	İç ve dışarıya yönelik	Değişim danışmanları veya eğitim ofisi	Karşılıklılık algısı	Akademik değişim programları
Uluslararası Yayıncılık	Orta vadeli	Bir haber ajansından dışa yönelik	Haber büroları, yazı işleri büroları veya prodüksiyon stüdyoları	İyi gazetecilik uygulamaları	Yabancı dilde radyo yayınları

Kaynak: Cull (2008: 35-36)

Cull'un ortaya koyduğu bu sınıflandırmadaki kamu diplomasisi uygulamaları, yabancı kamuoyunu etkilemeyi esas almaları bakımından ortak bir amaca sahip olmakla birlikte kullandıkları yöntemler açısından Tablo 1.4'de ortaya konulduğu gibi önemli farklılıklar içermektedirler. Bu farklılıklar zaman aralığı, bilginin akışı, altyapı türleri bakımından oluşmaktadır. Cull (2008: 35), her biri farklı kaynaklara dayanan bu kamu diplomasisi türlerinin amaca ulaşmada güvenilir kaynaklara ihtiyacı olduğunu belirtmektedir.

Kamu diplomasisi dış politikanın özü ve uluslararası iletişimin mesaj alışverişi kapasitesi olarak iki aşamalı bir süreçtir. Bu bağlamda Kelley Savunma ve Danışma Modeli'nde ise; iletişim stilleri, zaman aralıkları ve duruş yönelimlerini ele aldığı üç boyutlu bir kamu diplomasisi modeli ortaya konulmuştur. Kelley'in ortaya koyduğu kamu

diplomasisinin Savunma ve Danışma Modelinde *Bilgi*, *Etki* ve *Katılım* yaklaşımları kamu diplomasisi uygulayıcısının durumlarını vurgularken iletişim süreci, zaman aralığı ve duruş yönelimi ise yaklaşımların özelliklerini oluşturmaktadır. Savunma, genellikle kısa vadeli ihtiyaçları karşılamada ve bazen de etki odaklı ve propagandacı iletişim tarzında tek yönlü bilgi aktarımı şeklinde gerçekleşmektedir. Bu bakımdan savunma modeli baskın bir model olarak tercih edilmemelidir. Nitekim yeni kamu diplomasisi anlayışının en belirgin niteliğini çift yönlü iletişimin etkinliği oluşturmaktadır. Yeni kamu diplomasisi anlayışı doğrultusunda etkili kamu diplomasisinin çok katımlı bir işbirliği içermesi vurgusu, kamu diplomasisi modellerinin ortak noktasıdır. Bu bağlamda Kelley'in çok paydaşlı ve şeffaf iletişim yöntemlerinin benimsendiği katılım yaklaşımı, toplumlar arasında uzun vadeli ve anlayışa dayanan ilişkileri öngörmektedir.

Kelley, *Savunma* ve *Danışma* olarak kamu diplomasisinin iki yaygın kullanım modelini rekabetçi yönleri, propagandacı tutumları, şeffaf iletişim yöntemleri, kısa veya uzun vadeli yaklaşımlarının oluşturduğu farklı kombinasyonlardan gerçekleştiğini belirtmiştir.

Bilgi odaklı şeffaf iletişime dayalı kamu diplomasisi modelinde kullanılan içerik, gerçeklere dayanmakta ve hedef kitleye ulaştırılması sürecinde değiştirilmemektedir. Bilgi yaklaşımı proaktif eğilimli olmakla beraber bazı kriz anlarında reaktif bir yönelimi de benimseyebilmektedir (Kelley, 2009: 80).

Tablo. 1.5. Kelley'in Savunma ve Danışma Modeli

	Savunma Modeli		Danışma Modeli
	Bilgi	Etki	Katılım
İletişim Süreci	Şeffaf	Propagandacı	Şeffaf
Zaman Aralığı	Kısa ve Uzun vadeli	Kısa ve Uzun vadeli	Uzun Vadeli
Duruş Yönelimi	Reaktif ve Proaktif	Proaktif	Reaktif ve Proaktif

Kaynak: (Kelley, 2009: 80)

Şeffaf iletişim sürecinin, propaganda anlayışına yaklaşması ile etki oluşmaktadır. Hedef kitlenin belirli bir fikir doğrultusunda yönlendirilmesinin gerçekleştirildiği etki yaklaşımında, kısa ve uzun vadeli zaman aralığında olumlu sonuçlar elde edilir. Etkileme yaklaşımında, propagandacı iletişimin agresif yapısı hedef kitleyi ikna etmede

kullanılmaktadır. Karşı tarafın tutumlarının değiştirilmesinde etki yaklaşımı proaktif bir duruş sergilemektedir. Sonuç olarak kamu diplomasisi durumlara göre değişkenlik göstermektedir. Bu açıdan Kelley'in de belirttiği gibi propaganda ile eşdeğer olamamakla birlikte propagandacı bir iletişim tarzını benimsediği durumlar da söz konusu olmaktadır (Kelley, 2009: 81-82).

² Cowan ve Arsenault'un Monolog-Diyalog ve İş Birliği Modeli'nde ise kamu diplomasisi üç farklı katmana sahiptir. Bunları, "monolog", "diyalog" ve "işbirliği" oluşturmaktadır. Her birinin belirli durumlar için belirli avantajlar sağladığını ileri süren Cowan ve Arsenault, mevcut kamu diplomasisi tipolojilerini değiştirmekten ziyade tamamlamak adına bir analiz tasarlamışlardır. Kamu diplomasisinin her bir katmanının kullanımı, anın ihtiyaçlarına, hedef kitlenin ve iletişimcinin niteliğine bağlıdır (2008: 12).

¹ Cowan ve Arsenault'a göre tek yönlü veya bağımsız iletişimin etkili kullanımına önem verilmelidir. Tek yönlü iletişim modeli olarak ifade edebileceğimiz monologlar; konuşmalar, bildirimler, filmler, şiirler, kültürel çalışmalar gibi tek yönlü iletişim türlerinde birçok biçimde gerçekleşmektedir. Bir ulus diğerlerine kendileri hakkında bilgi vermeyi amaçlıyorsa bu durumda kullanılan en iyi araçlardan birisi hükümete ait bir söylev veya belgedir. Cowan ve Arsenault bu duruma Amerikan Bağımsızlık Bildirgesini örnek olarak vermektedir. Bu tarz belgeler içerik değişimine imkân vermeyen bir yapıya sahiptir. Bu tür monolog biçimleri diyalogun temelini oluşturmakla birlikte işbirliği olasılığını da artırmıştır. Ancak monoloğun işlevi, hedef kitleye kendi fikir ve ideallerini iletmek veya tanıtmaktır. Teknolojik gelişmelerle çeşitlilik kazanan iletişim ortamı tek yönlü mesajların ulusötesi alana aktarılmasını oldukça kolaylaştırmıştır. Monolog, mesajın aktarıldığı kitleden geribildirim alınmasına olanak sağlamamaktadır. Bu bakımdan tek yönlü iletişim stratejilerinin önemi kritik zamanlarda politika ile ilgili günlük açıklamalarda öne çıkmaktadır (2018: 12-14). Cowan ve Arsenault kamu diplomasisinin monolog boyutunun, ülkelerin değerleri, politikaları ve kimliklerinin diğerlerine aktarılması ve bilgilendirilmesi için kullanılan bir savunma aracı olarak da kullanıldığını belirtmektedir. Bu amaç doğrultusunda kullanılan monologda, tek yönlü iletişim akışındaki hataların telafisi ulusal itibar açısından bir gereklilik oluşturmaktadır.

Kamu diplomasisinin bir diğer boyutu olan "diyalog" ise fikir ve bilgi alışverişinde bulunulan ve iletişimin çok yönlü olduğu durumları ifade etmektedir. Hükümet temsilcilerinin katıldığı zirveler, akademik çevrenin katıldığı profesyonel konferanslar, etkileşimli web siteleri, kültürler arası sanat ve spor projeleri gibi birden çok diyalog düzeyi vardır. Kamu

diplomasisi açısından diyalogda önemli olan bir tartışmanın kazanılmasından ziyade insanları dinlemenin veya onları dinlendiğine ikna etmektir. Bu doğrultuda Cowan ve Arsenault da iletişim araştırmalarının ortaya koyduğu dinlenilmenin bir insan özelliği olarak önemine dayanarak, diyalogun kamu diplomasisinin bir boyutu olduğunu ileri sürmüştür. Karşı tarafın bir konuda ikna edilmesi için diyalogla başlayan iletişim yönteminde daha etkili sonuçlar elde edilmektedir. Nitekim alternatif seslerin dinlenilmesi, çatışmaların çözümünde faydalı olabildiği gibi katılımcıların politikalarını daha anlaşılır bir yöntemle ifade edebilmesini sağlamaktadır (2008: 19-20).

Cowan ve Arsenault'a göre farklı devletlerden farklı ulusların ortak katılımını sağlayan projeler kamu diplomasisine "işbirliği" boyutunu kazandırmıştır. Uluslararası alanda sorun yaşayan uluslar veya devletler arasındaki bölünmeler arasında bir köprü kurulması amacıyla geliştirilen projeler kamu diplomasisinin işbirliği boyutuyla ilgilidir. İşbirlikçi çabalara katılımcıların arasındaki güven, yabancılar arasında güvenin artması yönünde bir etkiye sahipken bu durum, geniş bir sosyal toplum dokusunda güven inşasını mümkün kılabilir (Beem, 1999: 20). Çatışma çözümü araştırmalarının da ortaya koyduğu gibi farklı ulusların katılımı ile gerçekleşen projeler devletler arası ilişkilerde olumlu gelişmelerin yaşanmasını sağlamaktadır. Bu açıdan Cowan ve Arsenault kamu diplomasisi boyutlarından biri olarak işbirliğinin önemine dikkat çekmiştir.

Tablo 1.6. Cowan ve Arsenault Kamu Diplomasisi Boyutları

Özellikleri	Yöntemler	İletişim Modeli	Aktörler
Monolog	Bildiri, film, makale gibi iletişim türleri	Tek yönlü iletişim	Devletler ve devletlere bağlı resmi kurumlar
Diyalog	Akademik konferanslar, zirve toplantıları, spor veya sanat projeleri	Çift veya çok yönlü iletişim	Devletler ve devlet dışı kuruluşlar
İşbirliği	Uluslararası projeler ve etkinlikler	Çift veya çok yönlü iletişim	Devlet dışı kurumlar

Kaynak: (Cowan & Arsenault, 2008)

4. Kamu Diplomasisi Türleri

4.1. Kültür Diplomasisi

Kültür, bir toplumun geçmişten gelen tüm maddi ve manevi unsurlarını ifade etmektedir.⁸ Devletler, kültürü her zaman sosyal, siyasi ve ekonomik değerlerini aktarmak için kullanmıştır. Bu doğrultuda kültür, uluslararası ilişkilerin önemli bir bileşeni olarak kabul görmektedir. Tarih boyunca da dış ilişkilerde kültürel etkileşim, bir araç olarak kullanılmıştır. Harvard Profesörü Akira Iriye “uluslararası ilişkilerin kültürlerarası ilişkiler” olduğunu belirtmektedir. Bu açıdan bakıldığında kültürler arası diyalogun gelişmesi, ülkelerin dış ilişkilerinde önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda kültürün, bir ülke hakkında olumlu kamuoyu oluşturulması amacıyla programlı bir şekilde tanıtılması, ülkelerin dış politika hedeflerinden birini oluşturmaktadır. Bir ülkenin kültürel unsurlarını bilinçli bir şekilde diğer halklara tanıtması aracılığı ile olumlu bir imaj yaratması çabası da kültürel diplomasi kavramını karşımıza çıkarmaktadır. Bu çaba doğrultusunda kültürler arası diyalog artış göstermekte ve kültür, halkların etkileşimi için kitlesel ölçekte kullanılan bir araç olarak işlev görmektedir (Bound, vd. 2007: 15-17). Küreselleşmeyle birlikte bu durum endişe duyulan bir hal almıştır. Kültür endüstrilerinin ulusötesileşmesi (Jin, 2007: 765) ve Batılı kültür aktarımının neden olduğu kültürel homojenleşme (Chadha & Kavoori, 2000: 416), yerel kültürlere karşı bir tehdit unsuru olarak algılanmaktadır. Bu nedenle kültürel diplomasi “sömürgecilik”, “propaganda” ve “emperyalizm” gibi kavramlara çağrışım yapmaktadır (Nisbett, 2012: 2).

Kültür diplomasisi tanımı en çok referans gösterilen Cummings (2003:1), “kültürel diplomasinin ülkeler ve onların halkları arasındaki fikir, bilgi, sanat ve diğer kültürel unsurların karşılıklı anlayışı geliştirmeyi sağladığını” belirtmektedir. Bu anlamıyla kültür diplomasisi uygulamaları, halklar arasında karşılıklı anlayışı geliştirmeyi amaçlamaktadır. Kültürel ilişkilerin gelişmesi ile ortaya çıkan karşılıklı anlayış, devletlerin dış ilişkilerinde ortaklıklar ve işbirliği potansiyelini artırmaktadır. Zamoranio ise (2016: 169)kültürel diplomasinin “ulusal kimliği şekillendiren bilim, sanat ve diğer kültürel unsurlara devlet müdahalesini içerdiğini” belirtmektedir. L’Etang de (2009: 610) kültürel diplomasiyi, yabancı kamuoyunu tanıma ve sempati kazanmak amacıyla bağlar geliştiren, kalpleri ve akılları etkilemeye yönelik gerçekleştirilen uzun vadeli kampanyalar şeklinde tanımlamıştır. Bu

⁸ Kültürün maddi unsurları, bir toplumun gerçekleştirdiği uygulamaları, üretim alanında gösterdiği deneyim ve becerilerini yansıtmakla birlikte o toplumun doğaya ne derece hâkim olduğunu göstermektedir. Manevi kültürü ise maddi kültür ile etkileşim halinde şekillenen değer yargıları, bir topluma özel olan dini normlar, örf ve adetler, dil ve edebiyat, müzik ve sanat oluşturmaktadır (Ozankaya, 1994: 218).

tanımlamalar açısından bakıldığında kültürel diplomasi, yabancı kamuoyunda kaynak ülke açısından olumlu bir imgelemin yaratılmasını amaçlamaktadır. Bu bakımdan kültürün, bir ülkenin dış ilişkilerinde önemli bir araç olarak kullanılması söz konusudur.

Kültür, bir ülkenin yumuşak güç unsurlarından birini oluşturmaktadır. Bu açıdan ülkenin kültürünün yabancı kamuoyuna tanıtılması olarak kültür diplomasisi, kamu diplomasisi ile benzer misyonlara sahiptir. Kültür diplomasisini, bir aktörün kültürel değerlerini yabancı kamuoyuna aktarımı ile uluslararası çevreyi yönetme girişimi şeklinde tanımlayan Cull'un da (2009b: 19) belirttiği gibi kültür, kamu diplomasisinin bir kaynağı olarak kullanılmaktadır. Grincheva ise (2010: 171) kültürel diplomasiyi insanları etkileşimli iletişim ve kültürel değer ve inançların paylaşılması için bir araya getiren soyut bir güç biçimi olarak, değişen kamu diplomasisi anlayışının bir bileşeni olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda Zaharna'nın da belirttiği gibi kültür, dış politikadan uygulamaya, kamu diplomasisi ile birçok noktada kesişmektedir. Zaharna, Iriye'nin ifade ettiği gibi "uluslararası ilişkilerin kültürlerarası ilişkiler" olduğunu kabul etmekle birlikte, bu yaklaşımın "uluslararası iletişimin kültürlerarası iletişim" olduğu şeklinde yorumlanmasından yanadır. Ona göre bir ülkenin kültürünü tanımak veya anlamak o ülkenin ulusal çıkarlarını anlamaktan farklıdır (2012: 8-10). Bu açıdan kültür diplomasisi, bir ülkenin dış politika hedeflerine karşı yabancı kamuoyunda daha anlayışlı bir yaklaşımın gerçekleşmesini amaçlayan kamu diplomasisinin, kültür ve sanat faaliyetlerini gerçekleştirdiği uygulama alanlarından biri olarak kabul edilmektedir. Kamu diplomasisi, hedeflerini salt kültürlerarası ilişkilerin gelişmesi yoluyla gerçekleştirmemekle birlikte uygulamada kültür diplomasisini etkili bir araç olarak kullanmaktadır. Kültür diplomasisi, kamu diplomasisinin bir unsuru olarak devletler arası ilişkilerin olumlu seyretmesine zemin hazırlayan bir yumuşak güç işlevi görmektedir.

Kültür diplomasisi, diplomatik temsilin kültür ataşeleri aracılığıyla gerçekleştiği gibi film, radyo yayınları, müzik, kültür enstitüleri ve dil kursları da kültür diplomasisinin uygulanmasında yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bu doğrultuda Fransa'nın, dilini ve kültürünü kullanarak ulusal prestijini olumlu yönde geliştirmek için 1883'te kurduğu Alliance Française,⁹ ilk resmi kültürel diplomasi kuruluşu olarak kabul edilmektedir. 1889'da kurulan Dante Alighieri Derneği ile İtalya, dilini ve kültürünü dünya kamuoyuna tanıtmak isterken Birleşik Krallık da British Council'ı, 1934'de İngiliz dili hakkında yayınlar yapmak ve İngiliz Milletler Topluluğu'na fayda sağlamak amacıyla kurmuştur (Welch, 2019: 124). ABD ise

⁹Alliance Française, 800'den fazla kuruluşu ile 133 ülkede faaliyet gösteren geniş bir kültürel ağa sahiptir (Alliance Française, 2023).

1930'lu yıllarda, yabancı uluslarla ilişkilerin yürütülmesi işlevini üstlenen Kültürel İlişkiler Birimi'ni oluşturmuştur. Devletler bu kurumlar aracılığıyla II. Dünya Savaşı sırasında ve savaş sonrası yıllarda kültürü, ideolojik hedeflerin sunulmasında bir araç olarak kullanmıştır. Bu doğrultuda diğerlerini kendi ideolojilerine ikna etmek için siyasi kimliklerden ziyade kültürel kimlikler ön plana çıkartılmıştır (Gienow-Hecht & Donfried, 2010: 15). Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından ise devletler bölgesel çatışmalar, kitle imha silahları ve olası bir nükleer savaş, devletler için yeni tehditler olarak belirlemiştir. Laqueur'un da (1994: 20) belirttiği gibi bu tehditlere karşı geleneksel diplomasi veya askeri kapasite sınırlı kalmakta ve kültürel diplomasisinin önemini gün geçtikçe artmaktadır. Günümüzde ise Çin'in Konfüçyüs Enstitüsü (2004),¹⁰ Türkiye'nin Yunus Emre Enstitüsü (2007),¹¹ Almanya'nın Goethe Institut (1951)¹² ve Rusya'nın Russkiy Mir Vakfı (2007) devletlerin desteklediği ve kamu diplomasisi çerçevesinde kültürel faaliyetler gerçekleştiren kurumlara örnek oluşturmaktadır.

Diasporalar da hedef ülke içerisinde kaynak ülkenin yumuşak gücünün gelişmesinde etkili bir role sahiptir. Bu bakımdan devletlerin kültürel diplomasi faaliyetlerinde kültür enstitüleri, filmler, müzikler, edebiyat gibi sanatsal faaliyetler ve dil kurslarının yanı sıra diasporalar da çoğunlukla etkili bir araç olarak işlev görmektedir. Diasporanın bulunduğu ülkede sanat, müzik, edebiyat, film ve diğer kültürel değerlerini diğerlerine aktarımı, kendi ülkesinin kültür diplomasisine fayda sağlamaktadır (Newland, 2010: 12). Diasporanın aktardığı kültürün sağladığı yumuşak gücün yanı sıra devletler, diasporaların haklarını gözeterek onlar aracılığı ile diplomatik ilişkilerini şekillendirebilmektedir.

4.2. Diaspora Diplomasisi

Yunancadan gelen "diaspora" kelimesi halkın bir bölümünün menşe ülkenin dışında yaşaması anlamına gelmektedir. İlk diaspora topluluklarının ortaya çıkışı M.Ö. 6. yüzyıl kadar eski bir tarihte başlamıştır. Öncelikle Yahudilerin zorla yerlerinin değiştirilmesi bağlamında kullanılan kavram, zaman içerisinde kendi halkından kopmuş etnik toplulukların tamamını kapsamıştır (Arsenteva, 2021: 44). Diaspora toplulukları; ulusal kültürünün ve

¹⁰ Konfüçyüs Enstitüsü, bağımsız kuruluşlar yerine eğitim kurumlarının içerisinde yürütülen ve doğrudan merkezi hükümet tarafından yönetilen dil ve kültür programlarına sahip olması bakımından, Avrupa'daki muadillerinden ayrılmaktadır (Hubbert, 2014: 33).

¹¹ 2009 yılında faaliyetlerine başlayan Yunus Emre Enstitüsü, yurtdışında bulunan 66 kültür merkezi aracılığıyla Türk kültürünü ve dilini tanıtarak Türkiye'nin uluslararası alanda tanınırlığını artırma misyonu doğrultusunda çalışmaktadır (Yunus Emre Enstitüsü, T.y.)

¹² Goethe Institut, 98 ülkede 158 kültür enstitüsüne sahiptir. Almanya'nın kültürü ve dilinin aktarımı ile uluslararası alanda kültürel etkileşimi sağlama misyonuna sahip bir kurum olarak kendini tanımlamaktadır (Goethe Institut, T.y.).

değerlerinin, korunma ve geliştirilmesi amacıyla menşe ülke ile iletişim halindedir. Bu doğrultuda da ev sahibi ülkenin politikalarını etkileyebilmektedirler. Diaspora topluluklarının uluslararası ilişkilerdeki etkisine ve diplomasi ile olan bağlantısına ilişkin çalışmalara olan yönelim, uluslararası göçün hızının artması ile birlikte gittikçe önem kazanmaktadır. 2022 Dünya Göç raporuna göre 2000 yılında tahmini göçmen sayısı 173 milyon iken 2022 yılında bu sayı 281 milyona ulaşmıştır (International Organization for Migration, 2021: 40). Bu diaspora toplulukları menşe ülkenin hükümetleri tarafından yumuşak güç niteliğinde bir uluslararası ağ olarak kullanılabilir (Kennedy, 2022: 1).

Anavatanlarının vatandaşı olmakla birlikte denizaşırı ülkelerde yaşayan diasporalar, boyutları ve dağılımları doğrultusunda uluslararası ilişkileri etkileyen bir faktördür. Diasporalar genellikle ikili diplomatik ilişkilerle ilgili olmakla beraber bölgesel veya küresel olaylarda da önemli bir role sahiptirler. Diasporalar, anavatanda erişimi ve nüfuzu bulunan aktörler olarak anavatan ülke için erişim aracı olarak işlev görebilmektedir. Yukarıda da ifade edildiği gibi diasporalar anavatanın kültürel değerlerine yönelik takipçi kitlesinin oluşmasında da etkili olabilmektedirler. Bu bağlamda diasporalar, ülkelerin kültür alanındaki doğal elçileri olarak hedef kitle içerisinde yumuşak gücün gelişmesine katkıda bulunabilmektedir. Menşe ülkeye sağladığı desteğin yanı sıra diasporalar, diasporaya ev sahipliği yapan ülke açısından da menşe ülke ile ilişkilerin gelişmesi bakımından kullanılmaktadır (Rana, 2013: 79). Anavatan ve ev sahibi ülke arasında arabulucu görevi gören bir diplomat olarak da görülebilecek diasporalar, kültür ve kamu diplomasisinde etkili bir role sahip aktörler olarak kabul edilmektedir (Ho & McConnell, 2017: 7). Diasporalar anavatanın ticari ilişkilerinin, saygınlığının veya tanınırlığının artması bakımından elverişli bir konuma sahiptir. Çünkü diaspora, kamu diplomasisinin belirlediği hedef kitle ile yüz yüze iletişim olanağına sahiptir. Bu bakımdan anavatanın değerlerinin hedef kitleye aktarımını gerçekleştirerek önyargıların önüne geçerken varlığı ile ikili ilişkilerin devamlılığının sürdürülmesinde etkili olmaktadır. Bu açıdan diasporalar anavatanlarının ulusal imajını bulunduğu ülkeye tanıtmak ve ikili işbirliğinin faydalarına ikna etme amacını taşımakta ve bu doğrultuda faaliyetler gerçekleştirmektedirler.

Diasporalar, Cull'un dinleme, savunma, kültürel diplomasi, uluslararası yayıncılık ve değişimden oluşan kamu diplomasisi sınıflandırmasının tamamında rol alabilmektedir. Mülteci grupların dinlenilmesi yoluyla menşe ülkenin fikir yapısı hakkında bilgi sahibi olunurken diasporaların söylemlerindeki acı yaşanmışlıklara yer veren savunuculuk faaliyetleri de dünya kamuoyunda inandırıcılığı artırmaktadır. Yine kültürel diplomaside de

çalışmanın *Kültür Diplomasisi* kısmında belirtildiği gibi yumuşak gücün diasporalar aracılığı ile gelişmesi söz konusudur. Cull'un değişim diplomasisi olarak belirttiği alanda ise ERASMUS programı ile oluşan yeni bir diaspora topluluğunun oluştuğu gözlemlenmiştir. Nitekim bu programlar aracılığı ile yurtdışına çıkan öğrenciler, gittikleri ülkede hayat arkadaşları ile tanışmakta ve bir program seçmeye devam etmektedir. Uluslararası yayıncılık ise diasporalar ile bir iletişim aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır (Cull, 2022: 12-13).

Diasporaların gücü kendi farkındalığına bağlı olarak gelişmektedir. Bir diaspora olumsuz yanları ile tanınıyor ise menşe ülkeye zarar verebilir. Diasporaları kamu diplomasisi için önemli kılan faktörler ise yabancı düşmanlığı, siyasi aşırılıklar ve politik tutumun bir parçası veya muhatabı olmalarıdır. Diasporalar anavatanı ilgilendiren politikalara destek olabilir veya karşı çıkabilir. Diasporalara sahip bazı devletler de diasporalarını savunmaya çalışmakta ve onlar üzerinden otoriter söylemler gerçekleştirebilmektedir. Bu bağlamda diasporayı oluşturan bireylerin insan hakları, uluslararası gündemde belirgin bir hal almaktadır. Bu duruma paralel olarak devletler kamu diplomasisi uygulamalarında, diasporaları etkili bir araç olarak kullanılmaktadırlar (Cull, 2022: 16).

4.3. Eğitim Diplomasisi

Eğitim alanında gerçekleştirilen birçok faaliyet kamu diplomasisinin bir aracı olarak işlev görmektedir. Kamu diplomasisi uygulayıcısı devletler eğitim programları ile gelecekte karar alma mercilerinde aktif rol alabilecek kesimde kendi ülkesine karşı olumlu bir imaj oluşturmayı amaçlamaktadır. Scott-Smith de (2009: 51) uluslararası değişim programlarını, kamu diplomasisinin stratejik bir iletişim aracı olarak nitelendirmiştir. Kamu diplomasisi, bu tarz programlar ile kurduğu **13** **eğitimsel ve kültürel temaslar aracılığıyla karşılıklı anlayışı teşvik etmeyi amaçlamaktadır.** Bu çerçevede geliştirilen programlar ülkeler arasındaki bağları güçlendirmektedir (Lindsay, 1989: 428). Merkezinde eğitim kurumları, öğrenciler ve akademisyenlerin yer aldığı değişim programları, kamu diplomasisinin birey temelli gerçekleşen uygulamalarıdır. Bu programlar ülke tarihi, kültürü ve sanatı gibi değerlerinin yabancı bireyler tarafından yerinde öğrenilmesini mümkün kılmak bakımından kamu diplomasisinin temel amacına hizmet etmektedir (Ekşi, 2014: 170).

Değişim programları aracılığı ile genç nesiller arasında sivil diyalogun geliştirilmesi, ülkeler arasındaki ilişkilerin temelden yönetimi olarak nitelendirilebilir. Bu doğrultuda kamu diplomasisinde, karşı tarafta olumlu bir imaj oluşturulması bakımından değişim programları kullanılmaktadır. Ülkeler arasında **1** **bağlar kurulmasını amaçlayan değişim programlarından tarafların başarı elde ettiği örneklerden biri Fransa ve Almanya arasında gerçekleşen II.**

Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından başlatılan liseler arası değişim programıdır. Bu programlar çerçevesinde 5 milyondan fazla öğrenci karşılıklı olarak eğitim almış ve iki ülke arasındaki ilişkilerin normalleşmesinde etkili olmuştur (Scott-Smith, 2009: 50). Ulusal diplomasinin eğitim yoluyla genişletilmesi çabaları doğrultusunda geliştirilen programlara yaygın olarak gösterilen bir diğer örnek Fulbright Programıdır. Program 1946 yılında diğer ülkeler ile karşılıklı anlayışın gelişimini sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. Bu program çerçevesinde ABD başta olmak üzere 160 ülkeden 400.000'den fazla katılımcı birbirlerinin ülkesinde eğitim almış ve bu etkileşim ile uluslararası alanda anlayış ve işbirliğinin teşvik edilmesi amaçlanmıştır (Fulbright Program Overview, T.y.).

Değişim programları, kamu diplomasisi mesajının aktarılmasını mümkün kılan bir araç olarak işlev görmektedir. Bu programlara katılan kesimler hem mesajın taşıyıcısı konumunda hem de mesajın alıcısı konumundadır. Birey temelli gerçekleşen bu faaliyetler menşe ülkenin kültürel değerlerinin aktarmada ve imajını yansıtmaya çerçevesinde yüz yüze iletişimi mümkün kılmaktadır. Nitekim farklı ülkelere gerçekleşen seyahatler karşılıklı diyalogu geliştirirken milletler arası önyargıların ortadan kalkmasını sağlayabilmektedir. Üniversiteler, özel okullar, vakıflar ve burslar da değişim programlarının gerçekleşmesinde kamu diplomasisinin bir aracı olarak rol oynamaktadır.

4.4. Spor Diplomasisi

Spor, siyaset ve diplomasi ile tarih boyunca yakın ilişki içerisinde olmuştur. Günümüzde de uluslararası prestij, ulusal gurur ve dünya siyaseti ile yakın ilişkilere sahiptir. Bu bağlamda sporun diplomasi aracı olarak kullanılması onu kamu diplomasisinin yumuşak güç unsurlarıyla ilişkilendirilmesine neden olmaktadır (Cha, 2016: 139, 145). Spor ve diplomasi doğası gereği küreseldir ve birlikte kullanımı halinde uluslararası ilişkilerde saygı ve hoşgörü gibi pozitif değerlerin yaygınlık kazanmasında etkili olabilmektedir. Spor diplomasisi, kamu diplomasisinin bir türü olarak "sporcular tarafından hükümetleri adına veya onlarla birlikte üstlenilen temsili ve diplomatik faaliyetleri içermektedir". Hükümetler dış politikalarına ilişkin yabancı halklarda ilgi uyandırmak ve algıları şekillendirmek için spor etkinliklerini ve sporcuları kullanmaktadırlar. Murray'a göre hükümetlerin uluslararası alanda sporu diplomatik bir araç olarak kullanmasının yaygınlık kazanmasında birçok neden etkili olmuştur. Bunlardan ilki Soğuk Savaş'ın ardından oluşan konjonktürün hükümetleri diplomasi süreçlerinde değişimler yapmaya zorlamasıdır. Bu bağlamda spor diplomasisi; bir devletin diplomatik ağ yapısındaki yenilikçi yönü, iç ve dış kamuoyuna göstermesini mümkün kılmaktadır. Sporun kapsamı ve çekiciliği ise hükümetlerin spor diplomasisine olan ilgisini

artıran nedenlerden bir diğeriini oluşturmaktadır. Sporun yumuşak güç olarak halkları birbirine yakınlaştırması da günümüzde etkili bir diplomasi yöntemi olarak önem kazanmasında etkili bir role sahiptir (Murray, 2012: 577-582).

Spor diplomasisi çerçevesinde spor alanında verilen burslar ve spor elçileri uluslararası alanda diyalogu artıran bir işleve sahiptir. Bunun yanı sıra ulusal gururun söz konusu olması, ulusal kimliğin ortaya konulması ve ülkenin güçlü olduğunun ifadesi olarak da işlev görmektedir (Yağmurlu, 2019: 1374). Spor diplomasisinin çekiciliği devletlerin yabancı halklar üzerinde olumlu bir etki oluşturmalarını sağlarken diplomatik ilişkilerin normalleşmesinde de kullanılabilir (Lin vd., 2008: 23). Bu duruma en iyi örnekler ABD ile Çin arasındaki “ping-pong diplomasisi”¹³, Pakistan ve Hindistan arasındaki “kriket diplomasisi” ve Küba ile ABD arasındaki “bezbol diplomasisidir” (Murray, 2008: 583).

Spor diplomasisi bakımından tarafsız uluslararası kuruluşların, spor etkinliklerini düzenleyici rolde olması devletlere diplomatik açıdan daha rahat bir ortam sağlamaktadır. Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC), Futbol Dünya Kupası’nı düzenleyen FIFA (Federation Internationale de Football) ve 205 ulusal tenis federasyonunu kapsayan Uluslararası Tenis Federasyonu (ITF) önde gelen uluslararası spor organizasyonlarıdır. Bu organizasyonlar, düzenlediği tarafsız spor etkinlikleri aracılığıyla işbirliğini sağlama potansiyeline sahiptir (Trunkos & Heere, 2017: 6). Bu tarz etkinlikler, uluslararası liderlerin bir araya gelmesi için bir sebep yaratırken ev sahibi ülkenin diğer halklar üzerinde olumlu bir izlenim elde etmesinde etkili olmaktadır. Nitekim bu büyük organizasyonlar tüm dünyada farklı yayın organlarından geniş kitleler tarafından takip edilmektedir. Spora olan ilginin artmasına paralel şekilde sporun kitle iletişim araçlarındaki yeri de artmaktadır. İletişim teknolojilerindeki gelişmeler spor etkinliklerinin gerçekleştiği anların dünyanın her yerinde canlı yayınlanmasını ve milyonlarca insanın takip etmesine olanak sağlamaktadır. Bu açıdan sporun geniş kitlelere ulaşmasında kitle iletişim araçları önemli bir role sahip olmakta ve bu durum ülkeleri, sporu bir kamu diplomasisi aracı olarak kullanmaya yöneltmektedir.

Sporun kitle iletişim araçlarında yer alması uluslararası kamuoyunda sergilenen bir gösteri haline gelmesinde etkili olmuştur. Spor etkinliklerini uluslararası alanda propaganda olarak ilk kullanan Nazi Almanyası olmuştur. 1936’da Berlin Olimpiyatları, televizyonda

¹³ Soğuk Savaş gibi iki ülkenin siyasi olarak bölünmüş olduğu bir dönemde Amerikalı ve Çinli oyuncular arasında geçen masa tenisi oyunu iki ülke arasında diyalogun yeniden kurulmasına imkan vermiştir. 1971’de Japonya’da gerçekleşen Dünya Masa Tenisi Şampiyonası’nda, yaşanan gelişmelerin ardından Mao’nun, ABD ping-pong takımının tüm oyuncularını Çin gezisine davet etmesi ve dönemin ABD Başkanı Nixon’ın da Çinli oyuncularını davet ettiği bir gezi programı dünya basınında oldukça geniş bir yer bulmuştur. Bu olay iki devlet arasında ilk temasların kurulmasında ve bu doğrultuda ilişkilerin gelişmesinde etkili olmuştur (Eckstein, 1993).

yayınlanan ilk spor etkinliği olması bakımından bu durumun başlangıcı olarak nitelendirilebilir. Hitler, Berlin Olimpiyatlarını, rejimin gücünü dünya kamuoyuna gösterebileceği bir fırsat olarak görmüştür. 1920'lerden sonra, önce ABD'de ardından İngiltere'de spor müsabakaları radyodan yayınlanmışsa da Berlin Olimpiyatları'nın televizyondan yayınlanmasının yanı sıra film ve belgesel olarak da gösterime sunulması bir kamu diplomasisi uygulaması olarak nitelendirilebilir. Soğuk Savaş sırasında da Batı ve Doğu bloku, spor etkinliklerinde birbirlerine karşı üstünlük elde etmeye çalışmıştır. İki blok arasındaki ideolojik mücadele spor alanına da yansımıştır. Batı bloku 1980 Moskova Olimpiyatlarını, Doğu Bloku ülkeleri ise 1984 Los Angeles Olimpiyatlarını boykot etmiştir. Tüm bu gelişmeler sporun uluslararası ilişkilerdeki mevcudiyetinin etkisini göstermiştir (Erhan, 2010).

4.5. İnanç Diplomasisi

İnanç veya din diplomasisi kamu diplomasisinin bir türü olarak kabul edilmektedir. Yukarıda da bahsedildiği üzere propaganda ifadesinin kullanıldığı ilk kurumun dini değerlerin yayılması amacıyla kullanılması, dinin, bireyleri ikna ve cezbetme için bir araç olarak kullanımının ilk örneklerini oluşturmuştur. Din, hem teolojik hem siyasal bir unsur olarak diplomatik açıdan etkisini günümüzde de sürdürmektedir. Bu bağlamda devletler, dış politika hedeflerini gerçekleştirmede dini araç olarak kullanmaktadır. Din uluslararası ilişkilerde işbirliği ve çatışma şeklinde iki etkiye sahiptir. Hindistan ve Pakistan arasında yaşanan gerilimler, İsrail-Filistin mücadelesi, Afganistan'ın içinde bulunduğu durum uluslararası arenada yaşanan çatışmalarda din faktörünün etkili olduğunun bir göstergesidir. Özellikle 11 Eylül olayları, dinin uluslararası ilişkilerdeki yerinin göz ardı edilemez etkilerini dünya kamuoyuna göstermiştir. ABD'nin İslami terörizm kavramına karşı sürdürdüğu mücadele, dini uluslararası ilişkilerin odağı haline getirmiştir (Snyder, 2011: 1).

Din uluslararası alanda devletlerin dış politikalarının meşruiyet kaynağı olabilmektedir. Din bir ülkenin yumuşak güç unsurlarından bir olarak kabul edilebilir. Din toplumsal yaşamdaki en güçlü belirleyicilerden bir olması nedeniyle toplumların dünya görüşünü belirlemektedir. Bu açıdan din, uluslararası alanda büyük grupları hızlıca harekete geçirebilme niteliğine sahiptir. Bu bağlamda kamu diplomasisi uygulayıcı devletlerin ulaşmaya çalıştıkları kitle üzerinde etkili olabilmek için dini kültürün bir itici gücü olarak kabul etmesi ve kamu diplomasisi uygulamalarına dahil etmesi söz konusudur (Marshall & Farr, 2009: 199).

Devlet dışı dini aktörlerin gerçekleştirdiği dini ulusötesi faaliyetler iletişim devrimi doğrultusunda genişlemektedir. Bu durum dini ağların ulusötesi etkilerini artırmaktadır. Bu duruma ek olarak son yıllarda küresel göç modelleri de artık daha aktif dini ulusötesi toplulukların oluşmasına neden olmaktadır. Uluslararası alanda yer alan dini aktörler amaçlarındaki büyük farklılıklarla birlikte dini yumuşak güç olarak kullanma noktasında ortak bir özelliğe sahiptir. Ulusötesi fikirlerin, geniş kitlelere hitap etmesi halinde, sonuçları önemli ölçüde etkileyebilmesi yalnızca devletlere bağlı gerçekleşmemektedir. Bu bağlamda sonuçların kendi çıkarları doğrultusunda gerçekleşmesini sağlamak adına uluslararası çevreyi yönlendirme veya etkileme olarak ifade ettiğimiz kamu diplomasisi, dini aktörler tarafından dinin araçsallaştırılması yoluyla da kullanılmaktadır (Haynes, 2016: 4-7).

4.6. Dijital Diplomasi

Dijital diplomasi, kitle iletişim araçlarını ve sosyal medyayı diplomatik ilişkilerin geliştirilmesi yönünde kullanan bir kamu diplomasisi biçimidir. Kamu diplomasisinde yeni medya araçlarının kullanılması, diplomasiye yeni bir alan oluşturmasının yanında kamu diplomasisine yeni bir boyut kazandırmıştır. Bu nedenle kamu diplomasisi çalışmalarında kavram “yeni kamu diplomasisi” şeklinde, dijital boyutuna ilişkin gelişmeler çerçevesinde açıklanmıştır. Bunun yanı sıra “dijital diplomasi”, “twitter diplomasisi”, “e-diplomasi” vb. kavramların da kullanımı söz konusu olmuştur. Bu adlandırmalar diplomasinin dijital ortamlarda sürdürülmesine dayanmaktadır (Ekşi, 2014: 163). Nitekim sosyal medya, kitlelerin seslerini duyurarak diplomatların yabancı halklarla doğrudan iletişim kurmasına olanak vermiş ve bu durum diplomatların halklarla sürekli bir diyalog içinde kalmasını sağlamıştır. Tüm bu gelişmeler sosyal medyanın yeni kamu diplomasisi anlayışının merkezinde yer almasını açıklamaktadır (Bjola & Jiang, 2015: 71). Bu doğrultuda dijital diplomasi, kamu diplomasisi uygulamalarının dijital mecralar kullanılarak gerçekleştirilen kısmına karşılık gelmektedir. Bjola da (2017: 3) dijital diplomasinin; dijital teknolojilerin, dış politik hedefleri gerçekleştirmede destek amaçlı kullanılması olduğunu belirtmektedir. Teknolojik araçların diplomaside kullanılması, devletler arasında iletişimin artması ve bir ulusun dış politik mesajlarını sınırları dışına aktarmasına olanak sağlamaktadır (Nweke, 2012: 22). Bu işlevleri doğrultusunda dijital diplomasi; video-konferans, internet sitesi, Whatsapp, Youtube, Twitter ve Facebook gibi birçok dijital aracı kullanan geniş bir alana yayılmıştır (Yağmurlu, 2019: 1272). İnternetin yaygın kullanımı ise kamu diplomasisini daha belirgin ve daha kamusal bir hale getirmiştir (Wallin, 2013: 2).

4.6.1. Dijital Diplomasinin Aktörleri ve İşlevi

Dijital ortamda geleneksel diplomatik dilden farklı olarak daha günlük bir dil söylemi kullanılmaktadır. Dijital ortamın doğası gereği yazılı ve görsel bir yapıya sahip olması bakımından görsel içerikler de dijital dilde söylem kadar etkili bir şekilde kullanılmaktadır. Yazılı ve görsel içeriklere maruz kalan bireylerin tutum ve davranışlarının bu içeriklerden etkilendiği göz önüne alındığında günümüzde sosyal medyanın kamuoyu oluşturmada oldukça elverişli bir araç olduğu sonucuna varılmaktadır. Dijital ortamı, ulusal politikaları ve ulusal marka tanıtımı amacıyla kullanan ve bu doğrultuda ulusun tarihine, kültürüne, imajına ve tüm değerlerine ilişkin iletiler hazırlayan internet kullanıcılarını dijital diplomasi aktörleri olarak nitelendirebiliriz.

Diplomasinin aktörlerini sıraladığımızda başlıca aktörleri devletler ve diplomatik temsilcileri oluşturmaktadır. Devletler dijital diplomasiyi, dışişleri bakanlıkları ve büyükelçilikleri aracılığıyla gerçekleştirmektedir (Manor & Segev, 2015: 95). Dijital alanda “*blogger*”, “*influencer*” veya “*mikro celebrity*” olarak isimlendirilen kişiler de sosyal medya hesapları üzerinden hedef kitlelerin dikkatini çekerek gündem yaratabilmektedirler. Bu bağlamda bu bireyler de dijital diplomasinin bir aktörü olarak kabul edilmektedir (Cankara & Cankara, 2022: 145). Kamuoyları da sosyal medyada gündem yaratabilmekte ve hükümetlerin politikalarına etki edebilmektedirler. Bu açıdan kamuoyları da dijital diplomasinin birer aktörü olarak görülmektedir. Kamuoyu, dijital diplomasinin hem hedef kitlesi hem de uygulayıcısı olarak, etkilenen ve etkileyen bir role sahiptir. Yine uluslararası örgütler, sivil toplum örgütleri, haber ajansları, kanaat önderleri, lobiler, çok uluslu şirketler de dijital diplomasi aktörleri olarak hareket edebilmektedir.

Aktörler, dijital diplomasiyi uluslararası gündemi belirlemede kullanmaktadır. Bu bağlamda gündem belirleme, dijital diplomasinin bir işlevini oluşturmaktadır. Gündemi belirleyen aktörler istedikleri olayı gündeme getirmekte ve bu doğrultuda gündemi kendileri şekillendirmektedirler. Hocking ve Melissen de (2015: 26) hızla değişen politika gündeminin belirlenmesini dijital diplomasinin işlevlerinden biri olduğunu belirtmekte ve dijital diplomasi işlevlerinin, siber politika gündemleri, hizmet ulaştırılması ve bilgi akışının yönetimini içerdiğini belirtmektedir. Sosyal medya platformları gündem belirlemede geleneksel medyaya göre daha kapsayıcı ve kısmen daha özgürdür. Bunun nedeni ise ikisinin de gündem belirlemede farklı bir sistematige sahip olmasıdır (Güdekli, 2016: 163). Yine de sosyal medya ve geleneksel medya üzerinden gündem belirleme kabiliyeti, kamuoyunu etkileme açısından kamu diplomasininin dijital boyutu için oldukça önemlidir.

Diplomasinin dijitalleşmesi ile beraber diplomaside kamusal alan ile çift yönlü bir iletişim modeli benimsenmiş ve kamularla iletişim bir hedef olarak belirlenmeye başlanmıştır. Bu bağlamda diyalog kurma da dijital diplomasinin işlevlerinden birini oluşturmaktadır (Bjola & Jian, 2015: 72). Cowan ve Arsenault'un da (2008) belirttiği gibi etkili bir kamu diplomasisi uygulaması diyaloga dayanan bir yapıda ve işbirliğinin sağlanması yoluyla mümkündür. Bu bağlamda büyükelçilikler ve dışişleri bakanlıklarının resmi sosyal medya hesapları, hedef ülke dilinde paylaşımlar yaparak ilgili kamuoyu ile etkileşim imkânı sunmaktadır. İlgili kamuoyunun geri bildirim niteliğindeki paylaşımları ise kamu diplomasisi uygulayıcısının hedef kitlenin tutumlarına yönelik bir çıkarım yapmasına olanak sağlamaktadır. Bunun yanı sıra sosyal medya kullanıcılarının kendileriyle ilgili birçok bilgiyi bu sosyal medya uygulamaları ile paylaşması da kamu diplomasisi uygulayıcılarının bilgi toplamasını mümkün kılmaktadır. Toplanan bilgilerin analizi yoluyla dış politika çevreleri stratejiler oluşturmaktadır. Tüm bunlardan hareketle bilgi toplamanın da dijital diplomasinin bir işlevi olduğu belirtilebilir.

4.6.2. Diplomasinin Dijitalleşme Süreci ve Olumlu-Olumsuz Etkileri

Gündelik yaşamın dijitalleşmesi toplumların dijital alana entegre olmasını sağlamıştır. Bu doğrultuda dijitalleşen toplumlar, kamu diplomasisinin de dijitalleşmesi sürecinde etkili olmuştur (Manor, 2019: 56). II. Dünya Savaşı ardından kısa bir süre sonra başlayan iletişim devrimi her türlü bilginin ulusal sınırlara takılmadan dünyanın her noktasına ulaşmasını mümkün kılmıştır. Radyo ve televizyon yayınları, uluslararası internet bağlantıları gibi iletişim araçlarının yaygınlık kazanması bilgiye erişimi kolaylaştırmıştır. Günümüzde bilgi iletişim teknolojilerinin gelişimi ve yaygın kullanımına paralel olarak kamuoyunun gücü de artmaktadır. Bu doğrultuda toplumların politik alana olan ilgisi daha görünür hale gelmiştir. Bu durum sonucunda oluşan kamuoyunun etkinliği, gerek anti-demokratik yönetimlere karşı demokratik taleplerin artmasında gerek mevcut demokrasilerde alınan kararlarda kamuoyunun daha çok dikkate alınmasında etkili olmuştur.

Dijital diplomasiyi kullanan aktörlerdeki çeşitlilik hükümetlerin sahip oldukları bilgi tekeline son vermektedir (Nweke, 2012: 24). Bu bakımdan ilişkisel güç dinamiklerini etkileyen dijital medya, devletler ve halklar arasındaki güç dengesini değiştirmiştir (Manor & Pamment 2019: 97). Dijital medyanın etkisi ile kamuoyu, daha saldırgan ve enformasyon eksikliğinin söz konusu olduğu döneme kıyasla daha güçlü bir hal almıştır (Zaharna, 2015: 103). Bu bağlam bilginin ademi merkezîyetçi bir hale gelmesi güçte siyasi bir değişimi de beraberinde getirmiştir. Arap Baharı ile Orta Doğu'da yaşanan gelişmeler bu durumun bir

örneğini oluşturmaktadır (Sandre, 2013: 10). Nitekim Arap Baharı'nda yaşanan gelişmeler, sosyal medyanın siyasi gerilimleri artırarak otoriter hükümetlere son verebileceğini göstermiştir. Bu bakımdan sosyal medyanın yaygın kullanımı, toplumların pasif gözlemci olmaktan ziyade siyasi süreci etkilemekte daha istekli bir tutumda olduğunu göstermektedir (Cankara, 2021: 110). Bu tutum doğrultusunda sosyal medya, daha önce ulaşılmaz liderler veya diplomatlara erişimin mümkün olduğu bir ortam olması (Dumçiuviene, 2016: 97) bakımından siyasal alana katılımın bir aracı olarak kullanılmaktadır. Bu durum da diplomatların uygulamalarında uluslararası kamuoyu tutumunun etkisini artırmada etkili olmaktadır.

Sosyal medyanın, vatandaşların etkileşimini dolayısıyla etkinliğini artırdığı bir ortamda hükümetlerin kamu diplomasisi uygulamalarında daha interaktif bir yaklaşım benimseme durumunda olması söz konusudur (Al-Najjar, 2009). Bu bağlamda hükümetler dijital alanda varlık gösterme yarışında önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Devletlerin dışişleri bakanlıkları veya dış ülkelerdeki temsilcileri, dijital teknolojileri 2000'lerden sonra keşfetmiştir. Bir ülkenin dışişleri bakanlığına ait ilk web sitesi ise 2001 yılında ABD tarafından oluşturulmuştur. Bu bakımdan dijital diplomasi kavramının da ilk defa ABD'nin dış politika etkinliklerinde kullanıldığı ifade edilmektedir (Tassilova vd., 2018: 323).

İnternetin zamanla hükümetler için oldukça etkili bir diplomatik araç olarak kullanımı, fikirlerini dünya kamuoyuna tanıtmaya işlevine sahip olmuş ve bu işlev ülkelerin olumlu bir imaj oluşturmaya katkı sağlamıştır (Christodoulides, 2005). Dijital alan, devletlere fiziksel hâkimiyet alanlarının dışında yeni bir alternatif olarak gelişmektedir. Bunun yanı sıra yeni teknolojilerin kamu diplomasisini desteklemekle birlikte olumsuz yönde etkileri de görülmektedir. Dijital alanın, iç ve dış kamular arasındaki sınırları belirsizleştirdiği bir ortamda, iletilecek olan mesajın iç ve dış kamuoyundaki yansıması farklı olabilmektedir. Bu farklılığın neden olacağı tutuma ilişkin öngörülemez hal ise olumsuz yönlerden birini oluşturmaktadır. Yine dijital alanın çok aktörlü yapısının neden olduğu dezenformasyon da kamu diplomasisi uygulayıcılarının karşılaştıkları bir başka zorluğu oluşturmaktadır. Dijital alanın çok aktörlü yapısının neden olduğu bir başka dezavantaj ise iletilecek mesajın görünürlüğünü sağlamadaki zorluktur (Arsenault, 2009: 144-150). Karşılıklı içerik üretimini mümkün kılan "kamu diplomasisi 2.0" kavramından önce kullanılan "kamu diplomasisi 1.0" kavramına karşılık gelen, hedef kitlenin içerik üretimi yapamadığı web siteleri kamu diplomasisi uygulayıcıları tarafından uzun zamandır kullanılmaktadır. Ancak izleyiciler artık web 2.0 aracılığı ile sınırlara takılmadan kendileri gibi olanlarla ortak paydada buluşmakta ve

zamanla oluşturulan bu gruplar enformasyon için en güvenilir kaynak olarak görülmektedir. Bu durum, bu alana dışardan bir müdahaleyi uygunsuz göstermekle beraber dijital diplomaside kamu diplomasisi uygulayıcılarına zorluk yaratmaktadır (Cull, 2011: 2-4). Ancak teknolojik araçların kamu diplomasisine faydalarının risklerden daha fazla olduğu kabul edilmektedir (Zaharna, 2015: 102). Metzgar da (2012) dış politikada iletilmek istenen mesajın hedef kitlenin dil, kültür ve benzeri değerlerine göre uyarlanmasına imkân vermesi bakımından dijital diplomasinin geleneksel diplomasiye göre daha avantajlı olduğunu belirtmektedir. Bu durum hedef kitlenin ilgili bakanlık veya elçilikle etkileşime geçmede daha istekli olmasını sağlamakta ve bu doğrultuda kamu diplomasisi uygulamalarını daha etkili kılmaktadır.

İçeriğinin geliştirilebilir olması, daha az maliyetle daha hızlı erişim sağlaması ve dil sınırlılıklarının aşılması da yeni medyanın etkileşim gücünü artıran niteliklerindedir. Elçilikler ve diplomatlar tarafından gerçekleştirilen diplomaside, bilgi toplama işlevinde, tüm bu gelişmelerin ardından sosyal ağlar, arama motorları ve bloklar etkili bir araç olarak görülmeye başlanmıştır diplomasinin dijitalleşmesi hız kazanmıştır(Hocking & Melissen, 2015: 44).Geleneksel kamu diplomasisinin propaganda ve bilgi hâkimiyeti ile ilişkilendirilmesi çoğu durumda çabaların sonuçsuz kalmasına neden olabilmektedir. Bu açıdan yeni kamu diplomasisi anlayışının, dijitalleşmenin mümkün kıldığı karşılıklı diyalog etrafında şekillenmesi dışişleri bakanlıkları ile yabancı kamuoyu arasında kurulabilecek simetrik ilişkinin meşruluğunu mümkün kılmaktadır (Manor, 2016: 8). Ancak diplomatların çevrimiçi ortamda kurduğu iletişimin amacı gün geçtikçe yabancı halklarla etkileşim kurmaktan ziyade onları etkilemeye yönelmektedir (Manor, 2019: 39).

Diplomasinin dijitalleşmesi ile devletlerin kamu diplomasisi uygulamaları anlatıya dayalı bir anlayış benimsemiştir. Bu bağlamda dijital diplomasi uygulayıcıları toplumlara yönelik gerçekleştirdikleri anlatılarda dijital mecraları kullanmaktadır. Diplomasinin dijitalleşmesi sürecinde öncelikle sanal elçilik uygulamaları hayata geçirilmiş ardından internet forumları oluşturulmuştur (Khatib vd., 2012). Zamanla bir devletin bugünkü ulusal imajını yönetebilmek adına tarihini yeniden tanımladığı anlatıların dijital ortamlarda sunulması sıkça başvurulan bir yöntem olmuştur (Manor, 2019: 44). Uluslararası ilişkilerde meydana gelen gelişmeler ise devletlere dijital alana uyum sağlama zorunluluğu doğururken bu durum diplomasinin dijitalleşmesinde itici bir rol oynamıştır. Bu zorunluluktan yola çıkarak diplomasi uygulayıcılarının dijital alana uyum sağlaması ve bu alanı benimsemesi üzerine 30 ülkeden 105 diplomatın katıldığı ankete dayalı bir çalışma hazırlayan Bjola ve

Manor (2022), dijital diplomasinin evrimini dijital benimseme ve dijital adaptasyondan oluşan iki aşamalı bir süreç olarak tanımlamıştır. Dijital adaptasyon, diplomatların yeni dijital teknolojileri kullanmasını gerektirdiği bir süreci ifade ederken dijital benimseme, diplomatların veya diplomatik kurumların dijital teknolojileri kullanmadaki tecrübeleri ve dış politikalarına destek sağlamak adına seçim yaptıkları bir süreçtir. Bu iki kavram arasındaki ilişkinin ortaya konulması dijital diplomasinin gelişimini daha anlaşılır kılmaktadır (Bjola & Manor, 2022: 475). Bu bağlamda dijital adaptasyona ilişkin ilk adımı Arap Baharı oluşturmuştur. Arap Baharı'nın sosyal medya boyutu, devletlere dijital alanın etkisinin karşısında bu alana uyum sağlama zorunluluğu oluşturmuştur. Dijital adaptasyon sürecine ilişkin ikinci adımın temellerini ise 2015 ve 2016 yıllarında Suriye çatışması, Rusya'nın Kırım'ı ilhakı ve ABD'deki başkanlık seçimleri oluşturmuştur. 2013 yılının sonunda başlayan ve Kırım üzerinden Batı ve Rusya arasında yaşanan krizde, iki tarafın da bölgede yaşanan olaylara ilişkin açıklamalarını içeren tweetleri, Kırım'da yaşanan olayların gerçekliğine ilişkin dünya kamuoyundaki gerçeklik algısını yönetmeyi amaçlamıştır. Bu süreçte yeni kamu diplomasisi anlayışında da geleneksel kamu diplomasisinde olduğu gibi bilgi hâkimiyetinin önemi artmıştır. Bu gelişmelerin ardından Rusya'nın 2016 ABD seçimlerine müdahale ettiği iddiası ise diplomatik kurumların dijital alana uyum sağlaması konusunda bir zorunluluk yaratmıştır. Tüm bu gelişmelerden yola çıkarak dijital adaptasyon sürecinin, dijital teknolojilerin kullanımı sonucunda ortaya çıkan jeopolitik olayların tümünden etkilendiğini ifade edebiliriz (Bjola & Manor, 2022: 476; Manor, 2019: 102). Nitekim bu gelişmeler küresel ilişkilerde dijital teknolojilerin göz ardı edilemez etkisini kanıtlamıştır.

Dijital diplomaside ilk dalgayı sosyal medyanın kullanılması oluştururken ikinci dalgayı ise stratejik iletişim oluşturmaktadır. Artık devletler dijital alana geçişin ardından bu ortamda iletilen mesajların diğer hükümetlerde veya kamuoylarında etki yaratabilmesini sağlamak açısından stratejik iletişim geliştirmektedir. Bjola ve Manor (2022: 478), Covid-19 salgınının yeni bir dijital adaptasyon ve benimseme dalgasına yol açabileceğini ileri sürmektedir. Salgın sürecinde video konferans yöntemleri ile sürdürülen diplomaside, sorunsuz ve daha az maliyetli bir gelişme kaydedilmiştir. Bu kolaylaştırıcı unsurlar yeni bir dalganın habercisi olarak yorumlanabilir. Ancak bu gelişmeler fiziksel etkileşimin tamamen sona ermesi anlamına gelmemektedir. Sonuç olarak dijital diplomasi fiziksel diplomasi uygulamaları ile rekabet etmekten ziyade onu güçlendiren yeni bir diplomasi aşamasının ortaya çıkmasını sağlayabilir (Bjola & Manor, 2022: 490-491).

4.6.3. Sosyal Medya ve Kamu Diplomasisi

Devletlerin sürdürdüğü faaliyetleri toplumlara aktarmada kullanılan ve sosyal medya üzerinden oluşturulan etkileşim, toplumların birbirlerini anlamasına ve tanımasına imkân verirken aynı zamanda kültürel, siyasal veya sosyal alanlarda işbirliklerinin gelişmesinde de etkili olmaktadır. Zamanla sosyal medya, bir ülkenin diplomatik bilgiyi dış kamuoyuna aktarması ve bunun sonucunda diyalogu daha geniş kitlelere ulaştırmak için bir alternatif olarak görülmeye başlanmıştır (Curtis, 2012). Bu bakımdan sosyal medya, kamu diplomasisi uygulayıcıları için oldukça elverişli bir araç olarak kullanılmaktadır.

Kamu diplomasisi uygulayan devletlerin resmi web sitelerinde paylaştıkları içerikler kendi kültürü ve değerlerinin tek taraflı iletişim ortamında aktarılmasına olanak vermiştir. Hükümetlerin dışişleri bakanlıklarına ait web siteleri, ulusal dış politikanın dünya kamuoyuna açıklanmasına ve diğerlerinin kabul edilemez iddialarını çürütme amacına hizmet etmektedir (Arsenault, 2009: 145). Ancak günümüzde tek taraflı bir iletişimden ziyade Web 2.0 ve diğer teknolojik gelişmeleri müteakip ortaya çıkan enformasyon toplumu, diyaloga dayanan bir iletişimi tercih etmektedir (Snow, 2009: 8). Bu doğrultuda dijitalleşen diplomasi anlayışında sosyal medya daha etkili bir role sahiptir. Günümüzde sosyal medya iletişimin en güçlü aracı haline gelirken hükümetler de Twitter, Facebook, Instagram ve YouTube gibi çeşitli sosyal medya mecralarından yabancı halklara doğrudan erişim imkânına sahip olmaktadır (Rashica, 2015: 77). Yüz yüze iletişimin söz konusu olduğu kamu diplomasisi uygulamalarının yanı sıra doğrudan hedef ülkenin genel kamuoyuna yönelik gerçekleştirilen kamu diplomasisi etkinlikleri radyo yayıncılığı, dergi, sinema, sosyal medya gibi kitle iletişim araçları üzerinden sürdürülmektedir. Bu bağlamda dijital diplomasi, sosyal medya ve iletişim teknolojileri kullanılarak uluslararası çevreyi etkileme yöntemlerini içermektedir (Bjola & Holmes, 2015: 207-208).

Soroka'ya göre kamu diplomasisi hükümet, medya ve kamuoyundan oluşan üç bileşen arasındaki karmaşık bir ilişkiye dayanmaktadır. Kitle iletişim araçları kamuoyunun dış politikaya karşı ilgisinin belirginleşmesinde etkili bir rol oynamaktadır. Kamuoyunun ise dış politikanın belirlenmesindeki etkisi, medyanın dış olayların aktarımındaki etkisiyle ilişkilidir. (Soroka, 2003: 43). Bjola ve Jiang da sosyal medyanın kamu diplomasisinde kullanılmasının üç önemli etkiyi ortaya çıkardığını belirtmektedir. Bunlar varlık gösterme, gündem belirleme ve konuşmadır. Kamu diplomasisi, gündem belirleme bakımından yabancı kamuoyunun ilgisini belirli konulara çekmekte ve diğerlerini seçilmiş haberler ile önemsiz göstererek ülke imajının olumlu yönde seyretmesini amaçlamaktadır. Bu nedenle diplomatlar belirli konularla ilgili

sosyal medya, kamu diplomasisinde hedef kitlenin dinlenmesinde ve bu doğrultuda diyalogun kurulmasında kullanılmaktadır. Cull'un ortaya koyduğu kamu diplomasisi sınıflandırmasındaki "dinleme" de çoğunlukla sosyal mecraların sağladığı geri bildirim imkânı ile gerçekleşmektedir. Bu açıdan sosyal medya, kamu diplomasisinin "dinleme" işlevini gerçekleştirdiği bir araç olarak da nitelendirilebilir.

Twitter, Facebook ve Youtube gibi çevrimiçi platformlardaki takipçi sayıları, beğeniler veya retweetler dışişleri bakanlıklarının veya temsilcilerinin çevrimiçi gündemi belirlemedeki yeteneğine ilişkin ipuçları sunmaktadır. Ancak sosyal medya kullanıcılarının beğeni, takip etme ve paylaşım gibi geri bildirim sayılabilecek verileri her zaman doğru bilgiler sunmamaktadır. Bu doğrultuda dijital diplomasiye ilişkin analizlerde, bu çalışmada da yapıldığı gibi nitel ve nicel bir analiz sürdürülmesi daha uygun görülmektedir (Bjola, Cassidy & Manor, 2020: 409). Ayrıca sosyal medyayı kullanan yaş aralığının ülkeden ülkeye değişiklik göstermesi de "dinleme" işlevinin, hedef kitleden ziyade daha sınırlı bir grubun üzerinde gerçekleşmesine neden olmaktadır. Yine de bu gruplar üzerinde yapılan incelemelerden kesin ve doğru sonuçlara ulaşılamasa da dijital mecraları kullananların hangi tarz bilgisellere dikkat çektiği üzerinden hedef kitleye ilişkin genel bir çıkarım yapmak mümkündür. Bu bakımdan kamu diplomasisi uygulayıcılarının anlamak istediği kitleden gelen geri bildirimler, bu kitleye aktarılacak mesajın temelini oluşturmaktadır (Wallin, 2013: 3).

Sosyal medya aracılığı ile dünyanın her noktasına ulaşabilen bilgiler, uluslararası ilişkilere yeni bir boyut kazandırırken kamu diplomasisinin de şeklini değiştirmiştir. Özellikle de bireylerin dünyada meydana gelen gelişmelerden haberdar olmak için çoğunlukla tercih ettiği Twitter, hükümet yetkilileri tarafından da etkili bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda politik iletişimde de gün geçtikçe etkinliği artmaktadır. "Twitter diplomasisi" teriminin ortaya çıkmasında da öncelikle Twitter olmak üzere sosyal medyanın etkili kullanımı önemli bir role sahiptir (Rashica, 2018: 79). Twitter, paylaşımlarda karakter sınırlaması açısından bilginin daha kısa ve hızlı bir şekilde yayılmasını sağlamanın yanı sıra haberin kaynağına doğrudan erişimi mümkün kılması bakımından, politikacıları takip eden kitle için oldukça elverişli bir ortam sağlamaktadır. Bu açıdan da Twitter, bugün birçok cumhurbaşkanı, başbakan, büyükelçi, dışişleri ve diplomat tarafından en yaygın kullanılan e-diplomasisi aracı olarak görülmektedir. Twitter kullanımının yaygınlık kazanmasıyla¹⁴ birlikte

¹⁴ Dünyada Twitter kullanıcı sayısı en fazla olan devlet 76.9 milyon kullanıcıya sahip olan ABD'dir. Bu açıdan Twitter'ı en etkin kullanan ülkeler arasında ABD öne çıkmaktadır. ABD'yi 58.95 milyonla Japonya takip

ulusların dış politikada gündem belirleme ve hedeflerini gerçekleştirme biçimleri değişmiştir (Sandre, 2013: 9). Hükümetler ülke imajının olumlu yönde gelişmesini sağlamak ve dış politika hedeflerini dünya kamuoyuna ifade etmek için Twitter'ı kullanarak yabancı kamuoylarının fikirlerini etkilemektedirler. Bu bağlamda kamu diplomasisi uygulamalarında Twitter kullanımı gün geçtikçe popülerlik kazanmaktadır. Ancak bu durumun ortaya çıkardığı dezavantajlar da söz konusudur. Siyasi liderler veya genel olarak Twitter kullanıcıları tarafından slogan veya propaganda amacıyla gerçekleştirilen paylaşımların, Twitter gibi etki alanı oldukça geniş bir sosyal medya aracında beklenmedik tepkilere yol açtığı durumlar yukarıda da belirtildiği gibi dezavantajlı durumlardandır (Dumčiuviene, 2016: 98-100).

Sosyal medya hükümetlerin politikalarının görünürlüğünü artırmaktadır. Dünyanın her yerinden bireylerin örgütlenmesini mümkün kılan sosyal medya, yerel bir olayın dahi küresel bir tepki yaratmasına elverişli bir ortamdır. Japonya'nın Taji kentinde geleneksel olarak her yıl Eylül ayında gerçekleştirilen yunus avcılığının 2007'de bir Youtube kanalında yayınlanmasının ardından "Yunus Katliamı" şeklinde büyük bir tepkiye neden olması ve yunus avcılığına ilişkin yasal düzenlemelerin yapılması yönünde taleplerin devam etmesi bu duruma bir örnek oluşturmaktadır. Bu gelişmeler hükümetlerin sosyal medya ile olan ilişkilerdeki çekincelerini oluşturmaktadır. Ancak devletler, sosyal medya platformlarında varlık gösterip ilgili konularda savunma geliştirmek durumundadır (Yağmurlu, 2019: 1276).

---

ederken Hindistan, Brezilya, Endonezya, Birleşik Krallık ve Türkiye sırasıyla dünyada en fazla Twitter kullanıcılarına sahip ülkelerdir (Statista, 2022).

İKİNCİ BÖLÜM

RUSYA'NIN KAMU DİPLOMASİSİNİN GELİŞİMİ VE KURUMSAL ÇERÇEVEDE KAMU DİPLOMASİSİ FAALİYETLERİ

Uluslararası ilişkilerde aktörlerin, uluslararası sistemde yarışan çıkarlar ve karşıt ideolojiler tarafından şekillenen algı ve yönelimleri doğrultusunda benimsedikleri politik tutumlar, kamuoyunun şekillenmesinde önemli bir role sahiptir (Tsygankov, 2015: 9). Sistemdeki rakiplerin, algıyı ve kamuoyunu şekillendirmek amacıyla uluslararası iletişim süreçlerine yanıltıcı girdilerde bulunması, kamu diplomasisi çalışmalarındaki tartışmalı konulardan birini oluşturmaktadır (Simons, 2018: 221). Kamuoyunu etkileme ve yönlendirme amacıyla yayılan bilginin, gerçekliği veya yanıltıcı durumu ile ilgili tartışmalı alan mevcudiyetini korumakla birlikte uluslararası ilişkilerdeki etkisi konusunda bir uzlaşma söz konusudur. Kamu diplomasisi yöntem ve teknikleri yüzyıllardır bir dış politika aracı olarak kullanılmışsa da ulusal stratejilerde ciddi bir rol alması 20. yüzyıldan itibaren gerçekleşmiştir (Lebedeva, 2018: 27). Tarih boyunca kitleleri yönlendirmek amacıyla farklı yöntemlere başvurulmuş ve gelişen siyasal yönetim anlayışı ve teknolojik gelişmelere paralel şekilde bu yöntemlerde de bir dönüşüm yaşanmıştır. Bu bölümde; ilk olarak Putin öncesi dönemde, Rus dış politikasında öne çıkan sorunlardan örnekler verilerek bu sorunların ortaya çıkmasında ve gelişmesinde kitle iletişim araçlarının oynadığı rolden dolayısıyla kamuoyunu etkileme çabalarından bahsedilecektir. Ardından Rusya'da gelişen kamu diplomasisi anlayışının kurumsallaşma süreci ve bu süreçteki resmi uygulamaların dayanağını oluşturan tarih, kültür, inanç ve kimlik temelli vurgular ortaya konulacaktır.

1. Rus Dış Politikasında Kamu Diplomasisinin Tarihsel Analizi

1922 yılında kurulan SSCB; ilk yıllarında, Batı'nın karşı ideolojisi karşısında uluslararası alandan izole bir konumda kalmıştır. 1920'li yılların ortasından itibaren bazı Avrupa devletleri, Meksika, Japonya, Çin ve 1934'de ABD ile diplomatik ilişkiler kurulmuştur. 1934 yılında ise Milletler Cemiyeti'ne katılması ile uluslararası alanda bir aktör konumuna gelmiştir. Geri kalan milletlerle kültürel etkileşim hedeflenmiş ve 1925 yılında Yabancı Ülkelerle Kültürel İlişkiler Topluluğu (All-Union Society for Cultural Relations with Foreign Countries- VOKS) kurulmuştur. 1920'lerden itibaren politik propaganda aracılığıyla devrimci çağrışı uyandırmanın yanı sıra kültürel diplomasi ile Sovyet yaşamına ilişkin olumlu bir imajın yaratılması amaçlanmıştır. Bu imaj ile Sovyetlerin izole olmuş durumuna son verilmesi istenmiştir. Ancak bu dönemde kültürel faaliyetlere katılan dernek veya sivil toplum kuruluşları, Batı'daki muadillerinden farklı olarak hükümet veya parti tarafından

yönlendirilmiştir. Bu nedenle de Sovyet kültürel diplomasisi, manipülatif bir propaganda olarak nitelendirilmiştir. Bu dönemde Sovyet dış politikasında VOKS önemli bir role sahip olmuştur. VOKS'un amacı Sovyet kültürünün tanınması, yabancı kültürel etkinliklerle etkileşim sağlanması ve Sovyet sosyalist yaşamına yönelik daha iyi bir tanıtım gerçekleştirerek hedef kitledeki karşı kampanyayı etkisiz kılmak olmuştur (Fayet, 2010: 34-38). Yurtdışındaki Sovyet politikasına karşı olumlu bir algının inşasına odaklanan VOKS, savaş yıllarında da faaliyetlerini sürdürmüştür (Okuma Odası-Читальный зал, 2010).Yine bu dönemde Sovyet medyası Stalin'in kişisel gücünün bir aracı olarak işlev görmüştür (McNair, 2006: 33). Stalin, 1936 yılında kamuoyu algısını yönlendirmek amacıyla toplumsal yaşamın mutluluğuna vurgu yapan sloganlar üretmiştir. Bu bağlamda mutluluğu, toplumsal hayatın bir parçası gibi işleyen temalar oluşturulmuştur. Gazeteler, filmler, sanat ve edebiyat bu sloganların yayılmasında bir araç olarak kullanılmıştır (Riasanovsky & Steinberg, 2016: 549).

1930'lu yıllarda kitlelerin siyasal hedefler doğrultusunda yönlendirilmesi önem kazanmıştır. Siyasal alanın bu doğrultuda gelişen çabaları, II. Dünya Savaşı boyunca sürmüştür. 20. yüzyılda propaganda kavramının kullanımından kaçınılmasına rağmen savaşta propagandanın önemli bir araç işlevine sahip olduğu gözlemlenmiştir. Örneğin savaş sırasında ittifak güçleri sivillerin ve karşı tarafın askerlerinin bulunduğu bölgelere yaklaşık 26 milyon broşür dağıtmıştır. Yine II. Dünya Savaşı sırasında milyonlarca broşür dağıtılırken ABD ve İngiltere 4600 kişiyi ana karargâhlarda psikolojik savaş bölümü olarak görevlendirmiştir. Laswell'in (1971: 12) tanımıyla "fikirlerin fikirlerle savaşı" olan propaganda, bir muharebenin kazanılmasında gerekli olan sivillerin desteğinin sağlanması açısından günümüzde de önemini korumaktadır. Nitekim propaganda, savaş anlarında ulusu örgütlü bir yapı haline getirirken karşı tarafın cesaretinin kırılmasında etkili bir yöntemdir (Qualter, 1980: 257).

1.1. Kruşçev, Brejnev ve Gorbaçov Dönemi (1956-1991 Yılları Arası)

Stalin'in ölümü (1953) Sovyetler için önemli bir tarihtir. Stalin'in ölümünün ardından devlet yönetimi bir süre kolektif liderlik anlayışı ile sürdürülmüşse de bu durum iktidar mücadelesi ile sonuçlanmıştır. Bu mücadeleyi Nikita Kruşçev kazanmıştır. Kruşçev, başkanlığının pekişmesi için Stalin etkisinin kırılması gerektiği fikrinden hareketle, 1956 yılında düzenlenen 20. Kongre'deki konuşmasında, Stalin politikalarını sert bir şekilde eleştirmiş ve Stalin devrinin sona erdiğini göstermiştir (Armaoğlu, 2019: 357). Kruşçev'in iktidara gelmesi ve 20. Kongre'de Stalin'in politikalarındaki hataları vurgulaması, Doğu Avrupa ülkelerindeki Sovyet kontrolüne karşı seslerin yükselmesine ortam hazırlamıştır. Bu

sırada Polonya’da, Parti Genel Sekreteri Bierut ölümünün ardından göreve Edward Ochab getirilmiştir. Haziran 1956’da ise Poznan kentinde bir işçi ayaklanması patlak vermiştir. Ekim 1956’da Komünist Parti Sekreteri seçilen Gomulko, özgürlük talepleri doğrultusunda gelişen ayaklanmaya yönelik Sovyetler Birliği müdahalesi tehdidine karşı; Moskova’ya, Sovyet yanlısı bir tutum izleyeceğini belirtmiştir (Sander, 2019: 424-425). Böylece Sovyetler tarafından bir müdahale gerçekleşmeden kriz sona ermiştir. Ancak bu gelişmeler bir başka Doğu Avrupa ülkesindeki rejim karşıtları açısından cesaretlendirici bir örnek olmuştur (Granville, 2001). Tüm bu gelişmelerin Amerikan radyosu Raido Free Europe aracılığıyla diğer Doğu Avrupa ülkelerine aktarılması ve stratejik yayınların sürdürülmesi, Kruşçev’in dış politikada, Polonya’dakine kıyasla daha ciddi bir ayaklanma ile karşı karşıya gelmesinde etkili olan önemli bir faktördür.

Macaristan’da, Imre Nagy’nin 1953’te başlayan başbakanlık sürecinde verdiği reform sözleri, o dönemde Sovyetleri rahatsız etmiştir. Moskova, Macaristan’ın Doğu Bloğundan uzaklaşması tehlikesine karşı Rakosi’i desteklemiş ve Nagy, 1955 yılında Komünist Parti Merkez Komitesi üyeliğinden çıkarılarak görevden uzaklaştırılmıştır. Bunun üzerine ortaya çıkan halk ayaklanması bastırılmamış ve 1956’da Nagy’yi yeniden parti üyesi yapılmıştır. Halkın Sovyet askerlerinin geri çekilmesine ve çok partili sisteme geçilmesine yönelik taleplerinin Moskova’da yarattığı rahatsızlığın artması üzerine Macaristan’a müdahale kararı alınmıştır. Moskova, Macar halkının direnişi ile karşılaşmış ancak Kasım 1956’ya kadar süren ayaklanma kanlı bir şekilde bastırılmıştır (Bekcan, 2019: 18). Macar ayaklanmasının ardından Kruşçev, Batı’ya yönelik tutumundaki ılımlı tavrı terk etmiştir. Bu dönemde ABD’ye karşı verilen ideolojik mücadelede Sovyet kamu diplomasisinde Arnavutluk (1968’e kadar), Almanya (1990’a kadar), Bulgaristan, Çekoslovakya ve Varşova Paktı üyeleri öncelikli olmuştur. Bu ülkelerde, kültürel ilişkilerin geliştirilmesinin teşviki amacıyla etkinlikler düzenlenmiştir. Ancak Macaristan’da ve 1968’de Prag’da yaşanan şiddet olayları sosyalist rejimin destekçileri tarafında da olumsuz karşılanırken bu durum Sovyet kamu diplomasisi çabalarını olumsuz etkilemiş ve 80’ler göz önüne alındığında Sovyetler Birliği’nin “mutfak tartışmasını”¹⁵ kaybettiği görülmüştür (Velikaya & Simons, 2020: 267).

¹⁵ 1958 yılında Sovyetler ve ABD arasında kültürel bir etkileşimin gerçekleşmesi amacıyla imzalanan Kültür Anlaşması’nın bir sonucu olarak karşılıklı ülkelerde sergi oluşturmaya karar verilmiştir. 1959’da Moskova’da ABD Başkan Yardımcısı Richard Nixon ve SSCB Başbakanı Nikita Kruşçev’in örnek bir Amerikan mutfağının sergilendiği alanı gezdikleri sırada aralarında geçen bir tartışma tarihe mutfak tartışması olarak geçmiştir. Bu sergilerde serbest girişimin bir Amerikalının hayatına daha kolay hale getirdiğini göstermek amaçlanmıştır. İki lider arasında geçen diyaloglarda kapitalimin teknik üstünlüğü ve komünizm arasında bir rekabet söz konusuydu (Safire, 2009).

Tüm bu gelişmeler yaşanırken yani Soğuk Savaş süresince, ülkeler dış politikalarını ve ideolojilerini hedef kilelere ulaştırmada kitle iletişim araçlarını etkili bir şekilde kullanmıştır. Soğuk Savaş döneminde jeopolitik rekabetin yönlendirdiği ABD ve Sovyetler, karşı ideolojiyi uyumsuz olarak konumlandırmış ve iki ülke medyası da karşı tarafın değerlerini kabul edilmez olarak sunmuştur (Tsygankov, 2019: 12). Nitekim bu süreçte Rusya ve Batı arasında uluslararası kamuoyunu etkilemek amacıyla medya üzerinde de sürdürülen bir rekabet söz konusu olmuştur (Ennis, 2015). Amerikan yayıncılık faaliyetlerinde BBC World Service ve ABD Bilgi Ajansı (US Information Agency) öne çıkan aktörler iken (Webb, 2016; Cull, 2009) Sovyet kamu diplomasisinde TASS (Telegrafnoe agentstvo Sovetskogo Soiuza) ve APN (Agentstvo pechati Novosti) kanallarından komünist ideoloji desteklenmiştir (Shultz & Godson, 1984). Radyo bu dönemde Batı ve Doğu arasındaki ideolojik savaşta kullanılan siyasi propaganda açısından önemli bir araç haline getirilmiştir. Bu bakımdan Polonya ve Macaristan ayaklanmalarından bahsederken Amerikan radyolarının anti-komünist söyleminin etkisinin vurgulanması yerinde olacaktır.

Yayın hayatına Soğuk Savaş döneminde başlayan Radio Free Europe/Radio Liberty komünizme karşı yayınlar yapmış ve bu dönemin psikolojik savaşında öne çıkan bir unsur haline gelmiştir (Folly, 2015: 311). Sovyetler Birliği ise bu dönemde radyo, edebiyat ve filmlerden yararlanırken askeri alanda yenilmez olduğu fikrinin kabul edilmesi amacıyla tanıtımlar gerçekleştirmiştir. 1949'da kurulan Radio Free Euope, komünistlerin kontrolü altındaki bölgelere yönelik propaganda gerçekleştirerek Amerikan dış politikasına hizmet etmiştir (Holt, 1958: 4). Radio Free Europe/Radio Liberty, Doğu ve Güneydoğu Avrupa, Kafkaslar, Orta Asya ve Rusya'ya yerel dillerde yayınlar gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde geliştirilen propaganda uygulamaları ile milliyetçi hareketleri teşvik etmek amaçlanmış ve bağımsızlık yönündeki fikirlerin ortaya çıkmasında etkili olabilecek mesajlar kamuoyuna iletilmiştir (Pratkanis, 2009: 214). Bu doğrultuda RFE'nin yayınları 1953'de Doğu Berlin'de Sovyet sistemine karşı ayaklanmaların başlamasından üç yıl sonra 1956'da Polonya'da başlayan ayaklanmaya ilişkin anlatıları ile Macar ayaklanmasında bir kartopu etkisi yaratmıştır (Folly, 2015: 311; Rawnsley, 1996: 76). Macar ayaklanmasının uluslararası yayıncılıkta meydana getirdiği rekabet, Soğuk Savaş ortamının siyasi savaşında radyonun önemini artırmıştır. Ayaklanmanın hemen ardından Macar yetkililer de RFE'e atıfta bulunarak yayınların silahlı mücadeleyi kışkırtmada etkili olduğunu belirtmiştir (Webb, 2016:

78).¹⁶ Amerikan yumuşak gücünün bir unsuru olan RFE/RL, 1950’li yıllarda gerçekleştirilen yayınlardan önemli sonuçlar elde etmiş ve propaganda amaçlı yayınları, Soğuk Savaş boyunca sürdürmüştür (Kelley, 2009: 74). Bu yayınların komünist hükümetlerce engellenmeye çalışılması da yaydığı mesajın amacının gerçekleştiği çıkarımını doğrulamaktadır (Rawnsley, 1996: 70; Aydemir, 2018: 356). Nitekim Soğuk Savaş ortamında yaşanan çatışmalarda, Cull’un bir kamu diplomasisi uygulaması olarak nitelendirdiği uluslararası yayıncılık faaliyetlerinin etkisi gözlemlenmiştir.

Bu dönemde yaşanan Küba Füze Krizi¹⁷ de uluslararası yayıncılık faaliyetlerinde önemli bir gelişme olmuştur. Bu olayda kamu diplomasisi faaliyetleri ile doğrudan karar verme sürecine etki söz konusu olmuştur. Amerikan Enformasyon Ajansı Başkanvekili Donald M. Wilson, U-2 istihbarat uçakları ile çekilen füze rampalarının görsellerinin uluslararası kamuoyu ile paylaşılmasını sağlamış ve uluslararası kamuoyu ABD lehine geliştirmiştir (Wilson, 1999: 26). Bu durum da Sovyetler Birliği üzerindeki baskıyı artırmıştır. Bu dönemde Amerikan Enformasyon Ajansı tarafından “ABD’nin Küba halkına karşı olmadığı” mesajı doğrultusunda radyo yayınları icra edilmiştir. VOA’nın Latin Amerika ve Afrika’ya yönelik yayınları, komünist yayımcılığının duyurulması ve bu duruma karşı konulması amacıyla güçlendirilmiştir. Bu durumdan rahatsızlık duyan Sovyet medyası da (Moskova Radyosu), Amerikan’ın Küba’ya yönelik politikalarını eleştiren ve Küba’ya yönelik işgal planlarını kınayan bir tutum sergilemiştir. Bu süreçte Moskova’nın propagandasında öne çıkan üç tema vardır: Bunlardan ilki zaten tehdit olarak hissedilen Amerikan saldırısı ki bu tema, kanıtlanmış olduğu için Sovyet propagandasında güçlü bir şekilde yer almıştır. İkinci olarak Amerika’nın müttefiklerinin Küba’ya yönelik ambargo konusunda Amerika’nın çizdiği sınırları sorgulamaması Sovyet propagandasında öne çıkarılan bir başka konu olmuştur (Rawnsley, 1996: 118-120). ABD’ye yönelik yapılan Sovyet yayınlarında benimsenen bir diğer yaklaşım ise Amerikan sömürgeci tarihine yapılan vurgu olmuştur. Bu tutum bir sonraki bölümde de görüleceği üzere günümüzde de

¹⁶ Uluslararası yayıncılığın Macar dinleyiciler arasında önemli bir takipçi kitlesi oluşturduğuna ilişkin veriler de mevcuttur. Çatışmaların etkisiyle 200.000 kişinin göç etmesi üzerine oluşan diasporaya yönelik yapılan anketler sonucunda katılımcıların yüzde 83 ila 97 arasındaki kısmının Batı menşeli yayınları dinlediği ve çok az bir yüzdeliğe sahip kesimin ise rejim medyasından aktarılan bilgilere inandıkları ortaya konulmuştur (Webb, 2016).

¹⁷ Küba Krizi, 1962’de Sovyet füzelerinin Küba’ya kurulmaya başlanması ile patlak vermiştir. Amerika, Sovyet füzelerinin yerleştirilmesi işleminin tamamlanmasının önüne geçmek adına 22 Ekim 1962 tarihinde Küba’yı denizden abluka altına almış ve yaklaşan Sovyet gemilerinin ablukaya uymadıkları durumda batırılacağını belirtmiştir. Artan gerilim ortamında Kruşçev, Kennedy’ye gönderdiği mektupta, Türkiye’deki benzeri Amerikan füzelerinin sökülmesi karşılığında Küba’daki füzelerin söküleceğini belirtmiştir. Kennedy de cevaben Sovyetlerin Küba’daki füzeleri sökmesi durumunda ablukanın kaldırılacağını ve Küba’nın işgal edilmeyeceğine yönelik güvence verebileceğini belirtmiştir. Bu gelişmelerin ardından Soğuk Savaş ortamının gergin havası dağılmıştır. Bu şekilde son bulan kriz ortamında hem Amerika hem de Sovyet tarafı uluslararası yayıncılık faaliyetleri ile kendi lehlerine kamuoyu oluşturmaya çabalamıştır

sürdürülmektedir. Güney Amerika'ya yönelik yapılan İspanyolca yayınlarda, "Amerikan" ifadesinin yerine "yankee" kelimesi kullanılarak Güney'de yaşayan insanların tarihteki sömürü ve bağımlılık ilişkilerine çağrışım yapılmıştır. Bu dönemde Sovyet hükümetinin diplomatik çabalarını halka yöneltmesi kamu diplomasisi ve propaganda arasındaki sınırı bulanıklaştırmıştır. Kennedy, 13 Eylül tarihli konuşmasında doğrudan Küba halkına seslenerek dostluğu konusunda güvence vermiş ve Küba hükümetinin Küba ideallerinden uzak olduğunu belirterek hükümeti halktan izole etmeye çalışmıştır. Yine Kennedy'nin konuşmasında Amerikan tutumunu, doğrudan Sovyetlere ve Küba halkına hitap ederek belirtmesi de bir kamu diplomasisi niteliğini taşımaktadır (Rawnsley, 1996: 125). Genel olarak bakıldığında Soğuk Savaş sürecinde uluslararası yayıncılığın etkisi geçen zamanlara kıyasla artarken radyo, Batı'nın Soğuk Savaş'tan galip çıkmasında oldukça öne çıkan bir araç olmuştur (Webb, 2016: 80; Rawnsley, 1996: 78). ABD'nin dış politikadaki uluslararası komünizmi çevreleme politikası doğrultusunda başlıca Amerika'nın Sesi (Voice of America) olmak üzere yayın organlarını kullanarak gerçekleştirdiği propaganda faaliyetleri, Sovyet etkisi altındaki halkları Sovyetlere karşı bir başkaldırıya çağırarak siyasi birliğin dağılmasında etkili olmuştur (Erhan, 2004: 125-126).

Kruşçev'in ardından 1964 yılında Leonid Brejnev dönemi başlamıştır. Brejnev dönemi, Sovyetler Birliği tarihine durgunluk dönemi olarak geçmiştir. 1980'li yıllarda ekonomik durgunluk hakim iken Brejnev döneminin son yıllarında bu durumun aşılmasına yönelik çözüm arayışları başlamış ve onun ölümünün ardından "Novosibirsk Memorandumu" doğrultusunda çözüm önerileri ortaya konulmuştur. Uygulamaya konulamayan bu önlemler, Gorbaçov dönemindeki reformlar arasında yer almıştır (Cankara, 2007: 66). 1980'lerin başlarından itibaren ülkedeki ekonomik kriz ülkenin asker gücünü de olumsuz etkilemiş ve bu durum ülkenin uluslararası alandaki konumunu sarsmıştır (Hosking, 2002: 569). Bu kriz dönemini aşmak amacıyla reformlara başvurulmuştur. Gorbaçov 1985 yılında Sovyetler Birliği Komünist Partisi (SBKP) genel başkanı seçildiğinde ülkede ekonomik ilerlemede yavaşlamanın yanı sıra siyasal sistemdeki sorunlar da ekonomik problemlerin çözülmesine bir handikap oluşturmaktaydı (Gorbachev, 1987: 84). Gorbaçov, Stalinist rejimin altında baskılanan insan potansiyelini ortaya çıkarmayı ve toplumsal yaratıcılığa daha özgür bir alan açmayı amaçlamıştır. Gorbaçov hem siyasal hem de ekonomik alanda düzenlemeleri öngördüğü reform programları ileri sürmüştür. Bunlar iç politikada *perestrojka* (yeniden yapılanma) ve *glasnost* (açıklık), dış politikada ise *yeni politik düşüncedir* (novo politicheskoe myshlenie). Yeni politik düşünce ile ulusal çıkarlarını ve dış politikada

belirlenen hedeflerin, uluslararası kamuoyunu tehdit etmeden gerçekleştirmenin gerekliliğine atf yapmıştır (Tsygankov, 2019a: 37; Kısacık, 2018: 114). *Yeni Düşünce* farklı sosyoekonomik sistemlerin işbirliğine ve karşılıklı güvenine dayanan bir küresel topluluğun oluşturulacağını varsaymıştır. Ancak Gorbaçov'un bu tutumu Batılı liderler tarafından samimi bulunmamıştır (Tsygankov, 2019a: 41).

Glasnost (Siyasette Açıklık)

Glasnost politikası reformlarla özgürlüklerin genişletilmesini esas alırken bu politikanın uygulamaya konulmasında ekonomik alanda uygulanacak reformlara toplumsal destek sağlama amacı da gözetilmiştir (Gorbachev, 1987: 83). Bu bağlamda medya, Glasnost politikasının dönüşüm yarattığı önemli bir alan olmuştur. Bu dönemde Gorbaçov, basının mevcut sorunlu alanlara ilişkin eleştirileri ile alternatif çözüm önerilerinin sunulmasına olanak sağlayacağını belirtmiştir (Riasanovsky ve Steinberg, 2016: 651). Bu doğrultuda medyada öne çıkan gazetelerin başına reformcu görüşe sahip editörler getirilmiş, basının ve edebi dergilerin eleştirel tavrına alan açılmıştır (Lipman ve McFaul, 2010: 110). Devletin, medya sektörünün kontrolünü büyük ölçüde elinde bulundurmasına rağmen sansürün azaldığı bir süreç yaşanmıştır (Soldner, 2008 154). Devlet baskısının zayıflaması ile birlikte baskılanan gruplar daha görünür hale gelmiştir.

Glasnost politikası doğrultusunda medyanın üzerindeki sansürün kaldırılması ve 1990 yılında çıkarılan Basın ve İfade Özgürlüğü Yasası ile özerk medya kuruluşlarının ortaya çıktığı bir döneme girilmiştir. Medya, 1990'lı yıllar boyunca demokratik dönüşüm politikalarına toplum tarafından destek sağlamada önemli bir role sahip olmuştur. Bu dönemde halkın ekonomik nedenlerden dolayı yazılı basından ziyade daha düşük maliyetli televizyon kanallarına yönelmesi kamuoyu oluşturmada kanalların rolünü artırmıştır. Bu bağlamda medya, özelleştirme politikaları sonucunda zenginleşen ve yeni bir sermaye sınıfı olarak ortaya çıkan Rus siyasi ve iş elitlerinin elinde siyasi mücadelede kullanılan bir araç haline gelecektir (Ryabov, 2004: 174-194). Bu süreçte oligarklar mevcutta bulunan devlete ait olan medya kuruluşlarından pay alarak etkinliklerini artırmıştır. Örneğin Boris Berezovskiy devlet kanalı olan ORT'den pay almış ve ardından bir diğer devlet kanalı TV 6'nın da sahibi olmuştur. Oligark olarak isimlendirilen bu sınıf, Yeltsin döneminin politik sahnesinde de belirleyici olmuştur. Yeltsin, azalan halk desteğine rağmen bu sınıfın desteğini alarak konumunu koruyacak ve oligarklar Kremlin politikalarında etkisini Putin iktidarına kadar sürdürecektir (Özbay, 2006: 24).

Gorbaçov başkanlığının 1987-1988 yıllardan itibaren *Yeni Politik Düşünce* doğrultusunda Batı'ya karşı verilen ideolojik ve sınıfsal mücadelesinde daha yumuşak bir tutum sergilenmiştir (Dallin, 1992: 75-76). ABD ile SSCB arasında 1987 yılında orta ve kısa menzilli füzelerin kaldırılmasına ilişkin bir anlaşma imzalanmıştır. 1989 yılında ise Sovyet ekonomisinin kötü gidişatında bir etken olan Afganistan Savaşı sonlandırılmıştır. Bu süreçte Batı'nın Gorbaçov politikalarına şüpheli tutumunun yanında iç politikadaki muhafazakar ve liberal kutuplaşması artmıştır. Gorbaçov iç politikada, sistem üzerindeki kontrolü yeniden sağlamaya çalışan muhafazakârlar ve reformların sosyalist yönünden rahatsız olan liberaller ile karşı karşıya gelmiştir. Liberaller Yeltsin etrafında güçlenmeye başlarken 1989 yılında Polonya ve Macaristan'da yapılan seçimlerin sonucunda iktidara anti-komünist güçlerin gelmesi ile Gorbaçov kontrolü kaybetmeye başlamıştır. Bu bağlamda Rus kamuoyunun da ülkeye olan inancı yok olmaya başlamıştır (Tsygankov, 2019: 44). Doğu Almanya'nın 1990'da Batı Almanya ile birleşmesi ve takip eden dönemde Doğu Bloku'nun ortadan kalması SSCB'nin varlığının sona ermesinde itici bir etken olmuştur.

Gorbaçov'un kamuda ifade özgürlüğünü geliştirmek adına aldığı kararlar ulusalcılığı bir alternatif olarak popülerleştirmiştir. Sovyetlerin son yıllarında yükselen dört ulusal ve etnik hareket başlamıştır. Bunlar Litvanyalı, Ukraynalı ve Gürcüler gibi ulusal grupların merkezi yönetime karşı direnişleri; Karabağ'da Ermeniler gibi baskın uluslara karşı etnik azınlık protestosu geliştirenler; Rusya'nın SSCB'den ayrılmasını talep eden Rus milliyetçileri, diaspora ve kendi toprakları olmayan etnik gruplardır (Riasanovsky & Steinberg, 2016: 654). 1988'den itibaren Rus olmayan cumhuriyetlerdeki hareketler ve isyanlar şiddetini artırmıştır. Azerbaycan ve Ermenistan arasında Dağlık Karabağ savaşı patlak vermiştir. Estonya'nın egemenliğini ilan etmesi ise bir emsal oluştururken Litvanya ve Letonya da egemenliğini ilan etmiştir (Forsyth, 2021: 667). Tüm bu gelişmelerin sonucunda Sovyetler Birliği'nin Belovejsk Antlaşması¹⁸ sonrasında varlığı son bulmuştur. Belovejsk Antlaşması ardından imzalanan Almatı Beyannamesi ile Sovyetler Birliği'nin sona erdiği ilan edilirken Gorbaçov'un istifa etmesi üzerine birliğin dağılma süreci sonuçlanmıştır. Böylelikle Yeni Düşünce ve Glasnot'un oluşturduğu kısmi özgür ortam birliğin dağılmasında etkili olmuştur. Birliğin önemli sanayi ve ham maddeye sahip bölgeleri Rusya'ya miras kalırken 1994 yılında

¹⁸ 8 Aralık 1991 tarihinde imzalanan Bağımsız Devletler Topluluğu Antlaşması (Belovejsk Antlaşması) Sovyetler Birliği Kuruluş Antlaşmasını imzalayan Rusya, Ukrayna ve Belarus tarafından imzalanmıştır. 21 Aralık 1991 tarihinde imzalanan Almatı Beyannamesi ile Baltık ülkeleri ve Gürcistan dışında 11 diğer post Sovyet cumhuriyeti bu topluluğa katılmıştır.

imzalanan Budapeşte Mutabakatı¹⁹ ile Rusya, Sovyetler Birliği'nden ayrılan devletler arasında nükleer silaha sahip tek ülke niteliğini kazanmıştır. Buna ek olarak SSCB'nin BM Güvenlik Konseyi'ndeki konumunda da Rusya Federasyonu yer almıştır.

1.2. Boris Yeltsin Dönemi (1992-2000 Yılları Arası)

Sovyetler Birliği'nin dağılması ardından Rusya'da da diğer post Sovyet cumhuriyetlerinde olduğu gibi yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönemde öncelik Rusya'nın uluslararası alandaki varlığını güçlendirmek dolayısıyla Rusya'yı uluslararası ortama entegre edebilmek olmuştur. Rusya'nın BM Güvenlik Konseyi'ndeki daimi üyeliği ve nükleer güç konumunu sağlaması bu dönemde elde edilmiş bir başarı olarak nitelendirilmiştir (Lo, 2002: 13).

1991'de Rusya Federasyonu'nun ilk devlet başkanı olarak seçilen Yeltsin döneminde, Rus siyasal yaşamında farklı akımlar ileri sürülmüştür. Bunlar içerisinde Batı eksenli akımlar öne çıkmış ve Atlantikçilik olarak tanımlanan Batı eksenli bu yaklaşım 1991-1992 yılları boyunca dış politikada egemen anlayış konumunda olmuştur (Cafersoy, 2002: 75). Özellikle Yeltsin döneminin ilk Dışişleri Bakanı Andrey Kozırev, Rusya'nın yeni dönemde Batı ile ekonomik ve siyasal entegrasyon sağlaması gerektiğini savunmuştur (Arbatov, 1993: 10). Bu dönemde uygulanan liberalleşme uygulamaları, ekonomideki sert geçişlerin neden olduğu kriz ortamı ve bunların yanı sıra Çeçen ve Tataristan ayrılıkçı hareketleri Yeltsin dönemindeki güç kaybının yansımaları olmuştur. Hem ülke içerisinde hem de dışında oluşan güvenlik tehdidi Rus dış politikasındaki devletçiliğe dönüş sürecini başlatmıştır. Güvenlik tehditleri devletçilerin Rusya'yı büyük bir güç olarak görme arzusunu artırmıştır. Devletçi görüş medeniyetçilerden farklı olarak Batı karşıtı olmaktan ziyade Batı ile çıkarların uyuşmadığını savunmakla birlikte tarihsel süreçte Batı ile olan sınırlı etkileşimin Rus egemenliğini ihlal etmediğini savunmuştur (Tsygankov, 2019a: 97).

Yeltsin'in başkanlığının ilk yıllarında siyasal alandaki Batıcıların etkisi altında olan dış politika anlayışında; Batı ile ılımlı bir hava, NATO genişlemesine karşı nötr bir tavır ve eski Sovyet topraklarında kurulan devletlerle ilişkilerde eşitlikçi bir tutum söz konusudur (Cafersoy, 2002: 78). Ancak Batı'ya karşı gösterilen ilginin karşılıklı bulamayışı sonucu

¹⁹ Budapeşte Mutabakatı; ABD, Rusya, Ukrayna ve Birleşik Krallık arasında imzalanan bir mutabakattır. 1994 yılında imzalanan mutabakat gereğince Ukrayna, *Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması*'na katılarak topraklarında bulunan nükleer silahları ortadan kaldırırken Rusya, ABD ve Birleşik Krallık Ukrayna'nın siyasi bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne karşı herhangi bir tehdit ve güç uygulamaktan kaçınacağını onaylamıştır.

Batıcılar Rus siyasetinde etkisini kaybetmeye başlamıştır.²⁰ Bu durum dış politikada bir dönüşüm yaşanması ile sonuçlanmıştır.

1990'lı yıllarda eski Sovyet topraklarındaki belirsizlikler, Rus dış politikasında öne çıkan sorunlar arasında sayılmaktadır. Soğuk Savaş'ın ardından Kafkasya'da; Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki Dağlık Karabağ, Gürcistan'daki Osetya Sorunu ve Çeçen Sorunu, Balkanlarda ise Yugoslavya'nın dağılması, Rus liderlerin dış politika stratejilerinde belirleyici olmuştur. Nitekim Kafkasya, Balkanlar, Baltık ve Orta Asya'daki nüfuz alanını korumak, geleneksel Rus dış politikasında her zaman önemini korumuştur. Yeltsin'in 1993 yılında onayladığı Rus Dış Politikasının Esasları isimli belge, BDT ülkeleri ile ortaklığı vurgularken yine 1993 yılında kabul edilen Yakın Çevre Doktrini ile Rusya'nın eski Sovyet topraklarında hamiliğini devam ettirdiği vurgulanmıştır. 1993 yılının Nisan ayında resmi olarak kabul edilen Yakın Çevre Doktrini, Atlantikçi dış politikaya son verirken bu doktrin doğrultusunda Avrasyacı yaklaşım, dış politikada belirginleşmeye başlamıştır (Kısacık, 2018: 115). Kozirev'in istifasının ardından dışişleri bakanlığı görevine Yevgeniy Primakov'un (1996-1998 yılları arasında) getirilmesi ile birlikte dış politikada BDT ülkelerine yönelik politikalar, Yeltsin'in ilk dönemine (1991-1996) göre ağırlık kazanmıştır. Bu yönde gelişen politika değişikliğinde, iç siyasi çekişmelerin yanı sıra dış etkenlerde rol oynamıştır. Tacikistan ve Gürcistan'daki iç savaşlar ve Estonya ve Letonya'da bulunan Rus nüfusun haklarına ilişkin sınırlandırmalar, Rusya'nın politika değişikliğinin uzlaşma sonucu gerçekleşmesinde etkili olmuştur (Kısacık, 2018: 116). Primakov; Rusya'nın, eski Sovyet cumhuriyetleri arasında özel bir konumu olduğunu belirtmiş ve BDT içerisinde lider olarak konumlandığı Rusya'nın, merkez konumuna vurgu yapmıştır. Buna ek olarak Rus kültürünün, bu cumhuriyetlerin kendine has kültürlerini reddetmemekle beraber onlar üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu aynı zamanda Rusça'nın da BDT içerisindeki iletişim dili olmaya devam ettiğini hatırlatmıştır (Primakov, 2006: 76). Primakov'un uluslararası alandaki ABD'ye karşı çok kutupluluk savunusu *Primakov Doktrini* olarak da bilinmektedir (Kainikara, 2019). 1993 yılında Yakın Çevre Doktrini ile Atlantikçi düşüncenin zayıflaması ve Primakov dönemi Avrasyacılık anlayışının Vladimir Zhirinovskiy'nin Liberal Demokratik Partisi (LDPR) ve Gennady Ziuganov'un Rusya Federasyonu Komünist Partisi (CPRF)

²⁰ Rusya'nın Batı'dan ekonomik destek sağlayamaması başta olmak üzere (SSCB'nin dağılmasının ardından ABD'nin, Doğu Avrupa'daki eski sosyalist cumhuriyetlere uyguladığı ekonomik yardım paketleri bu ülkelerin Rusya ile ilişkilerin geliştirilmesine bir engel niteliğinde olmasının yanı sıra bu programa Rusya dahil edilmemiştir) Batı'nın, Rus Batıcıların beklentilerini karşılamaması sonucunda Batıcılar kendi içlerinde görüş ayrılıkları yaşamıştır. Bir kısmı (Kozirev de dahil) Batı'ya karşı daha özgüvenli ve çevreye yönelik neo-emperyal bir tutumdan yana olurken diğer kısım Batı ve çevre ülkelere yönelik liberal politik tutum ve sivil diyalogun geliştirilmesinden yana bir tutum benimsemiştir (Sergounin, 1997: 10).

aracılığıyla hızla yayılması (Laruelle, 2008: 5-6), Avrasyacılık anlayışını dış politikada önemli bir başlık olarak karşımıza çıkarmaktadır.²¹

1991'den sonra Sovyet döneminden kalan federal yapıdan kaynaklanan zorluklarla karşı karşıya kalınmıştır. Farklı ekonomik gelişmişlik düzeyleri doğrultusunda merkezi yönetim karşısında ayrıcalıklar elde edebilen federal yönetimlerin merkeze bağlılığının sürdürülmesini sağlamak bu zorluklardan biri olmuştur. Komünizmin çöküşüyle birlikte farklı etnik yapıya sahip bu federal yönetimleri kapsayacak milli bir ideolojinin eksikliği 1990'larda devletin gösterdiği zayıflıkta etkili bir faktör olmuştur (Çomak, 2006: 92). Bu dönemde sosyo-ekonomik eşitsizlik, federe bölgeler arasındaki toprak anlaşmazlıkları, ilişkileri düzenleyen mevzuattaki açıklar ve Çeçenistan'da yaşanan çatışma gibi sosyal, politik ve ekonomik bir dizi faktör Rusya'da ayrılıkçı hareketlerin artmasında etkili olmuştur (Demir, 2006: 54-55). Yeltsin döneminde yaşanan bu geçiş süreci Amerikan medyasında da karşılık bulmuştur. Ana akım Amerikan medyasında 1990'lı yılların başında Rusya'nın sarsıntılı bir şekilde demokratik bir sisteme geçişine yer veren daha ılımlı ifadeler kullanılırken Çeçen Savaşı ardından bu geçiş ifadelerinin yerini kaos almıştır (Foglesong, 2007: 209; Tsygankov, 2019: 36).

1.2.1. I. Çeçen Savaşı

Ruslar ve Çeçenler Kafkas coğrafyasında yüz yılı aşkın bir süreçte bir arada yaşamıştır. Rus ve Çeçenlerin bu etkileşimi Çarlık Rusya'sı döneminde başlamıştır. Çeçen sorunu, Çarlık Rusya'sının Şeyh Şamil önderliğindeki Çeçen kuvvetleri yenilgiye uğratması ve imparatorluğa katmasına kadar erken bir tarihe dayanır (Forsyth, 2021: 319). Sovyet döneminde SSCB Komünist Partisi'nin Çeçen-İnguş devletinin varlığına son verilmesi kararını (1944) alması ve ardından Çeçen halkına yönelik uygulanan sürgün politikası, soruna derinlik katmıştır. Kruşçev'in iktidara gelmesi ile birlikte bu halklara geri dönme hakkı tanınmış olsa da bu süreçte yaşananlar topluluk hafızasında uzun yıllar yer almış ve bölgeye yerleşen Ruslar ile yaşanan tartışmalar, bölgede istikrarlı bir yapının sağlanamaması ile sonuçlanmıştır (Riasanovsky & Steinberg, 2016: 577).

²¹ Rusya'da Batılı yaklaşıma karşı Avrasyacı yaklaşımının önde gelen savunucularından Aleksandr Dugin, Moskova merkezli bir imparatorluk Avrasyasından bahsetmektedir. Jeopolitik yaklaşımında Berlin-Moskova ekseninden bahseden Dugin, Rusya'nın politik gücünün ve Almanya'nın ekonomik gelişiminin her iki ülke açısından artılar oluşturabileceğine dikkat çekmektedir. Ancak bunun için Almanya'nın Atlantist tutumundan vazgeçmesi gerekmektedir. Moskova-Tahran eksenine ise Rusya için sıcak denizlere açılan kapı olarak değerlendirilmektedir. Japonya'nın da bu ittifaka dahil olmasını hayati olarak değerlendiren Dugin'e göre Moskova-Tokyo eksenine ile Avrasya, jeopolitik bakımdan yetkinliğini sağlayacaktır. Putin'in iktidara gelmesi ile sıklıkla vurgulanan güçlü Rusya sloganı doğrultusunda Yeni Avrasyacılık yaklaşımı etkisini genişletmiştir. Yeni Avrasyacılık, Avrasya devletleri arasında ABD kontrolündeki tek kutuplu bir dünya düzenine karşıtlığı ortak payda olarak kabul etmektedir (Dugin, 2003: 53).

Sovyetler Birliği'nin dağılması ardından een lider Dzhokhar Dudayev 1 Kasım 1991 tarihinde bağımsızlık ilan etmiş ancak Rus hükümeti bu kararı tanımamıştır. 1991 ve 1994 yılları arasında Çeçenistan'ın yarı bağımsızlığı, iktidar mücadelelerinden dolayı Moskova'nın öncelikleri arasında yer almamıştır. Ancak 1994 yılına gelindiğinde Yeltsin, Çeçenistan'a yönelik sert ifadeler kullanmaya başlamış ve Çeçenistan'a karşı sert politikaların ayak sesleri duyulmaya başlanmıştır (Ashour, 2004: 131-132). Bu doğrultuda 11 Aralık 1994 tarihinde Çeçenistan'a geniş çaplı bir askeri müdahale başlatılmasına karar vermiştir (Finch, 1996). Çeçenistan'ın ekonomik, askeri ve transit konumu bu geniş çaplı operasyonun nedenleri olarak görülmüştür. Grozni'nin petrol endüstrisi için önemli bir şehir olması ve Rusya'nın Karadeniz'e çıkış güzergâhındaki konumu, operasyon kararının alınmasında etkili olmuştur. Bu duruma ek olarak bir bağımsızlık hareketinin başarılı olmasının Rusya'nın diğer bölgelerinde domino etkisi yaratması ihtimali de een bağımsızlık hareketine karşı sert bir müdahale kararında oldukça etkilidir (Kanbolat, 2001: 169).

Yeltsin, uluslararası kamuoyuna bu müdahalenin bölgedeki yasa dışı grupları dağıtmayı ve bölgede istikrarı sağlamayı amaçladığını belirtmiştir. Bu müdahale ile başlayan savaş sırasında şiddetin boyutu artmış ve sivillerin zarar gördüğü ciddi insan hakları ihlalleri yaşanmıştır (Dunlop, 2000: 338).²² Batılı analistler, insan hakları aktivistleri ve gazeteler, I. Çeçen Savaşı ardından Rusya güvenlik glerinin insan hakları ihlali konusunu, tarihsel benzetmelerle popüler bir gündem haline getirirken Rus liderler; "een" kelimesini kullandıkları cümlelere "terör" ifadesini eklemekte ısrarcı tutumları ile karşı propaganda geliştirmeye çalışmıştır (Applebaum, 1999). Rusya tarafı een ayrılıkılarını tanımladıkları 'terör' kavramı ile uluslararası kamuoyunda meşruiyet kazanmayı hedeflemiştir. I. Çeçen Savaşı sırasında Rus medyasının da görece bağımsızlığı bazı gazete manşetlerine yansımıştır. Örneğin Izvestiya ve Literaturnaya isimli Rus gazeteleri een savaşının kaybedildiğini belirtirken bu mağlubiyeti, Rusların Afganistan'dan çekilmesine göndermede bulunarak aktarmıştır (Benn, 1996: 473). Ayrıca Media-Most da I. Çeçen Savaşı sırasında takındığı muhalif tutum ile izlenme oranlarını artıran bir yayın organı olmuştur. Media-Most'u 1993 yılında kuran Vladimir Guinski, NTV adında kurduğu televizyon kanalı ile medyada etkili bir konuma sahip olmuştur. NTV yayınları, Rus kamuoyunun şekillenmesinde etkili olurken Vietnam Savaşı'nı sunduğu şekliyle de Amerikan izleyicisinin bakış açısının şekillenmesinde de etkili olmuştur (Lipman & McFaul, 2010: 112). Bu dönemde birçok oligark medya

²² Birinci een Savaşı'nda binlerce kişi göç etmek zorunda kalmış veya hayatını kaybetmiştir. Kayıpların sayısına ilişkin kesin bir veri söz konusu olmamakla beraber yaklaşık 7500 Rus askerinin, 4000 een savaşçısının ve 35.000 sivilin hayatını kaybettiği tahmin edilmektedir (Dunlop, 2000, 338; Cornell, 1999: 85-86).

alanında güç elde etmiştir. Ancak 1990'ların sonunda II. Çeçen Savaşı'na gelindiğinde bu durum değişmiş ve bu süreçte Rusya'da medyanın yapısında bir dönüşüm yaşanmıştır. Putin'in iktidara gelmesini destekleyen oligark isimlerden Berezovskiy ve Guinsky, medyadaki varlıklarını kaybetmiş ve yurt dışına çıkmaya zorlanmıştır (Ostrovsky, 2015: 7). Yeltsin dönemindeki özelleştirmeler sonucunda oligarkların eline geçen medya organlarının kamuoyu oluşturmadaki işlevi algılanmış ve Putin döneminde medya, merkezi kontrolün söz konusu olduğu bir yapıya dönüşmüştür. Savaş sırasında Çeçenler de başlıca internet ortamını ve medyayı kullanarak bilgi savaşının bir örneğini oluşturmuştur (Bıçakçı, 2012: 209). Örneğin çatışmada hayatını kaybeden Rus askerlerin resimlerinin Çeçenler tarafından internet ortamında yayılması, asker yakınlarının tepkisinin meydana gelmesini sağlamıştır (Petit, 2003).

Çeçen direnişi engellemek adına 21 Nisan 1994'te Dudayev'e karşı planlanan suikast girişimi başarılı olmuş ancak bu durum, Çeçenlerin direnişini kırmadığı gibi Basayev liderliğinde hareket eden Çeçenler Grozni'yi geri almıştır (Uyar, 2018: 295). 1996 yılında imzalanan Hasavyurt Antlaşması²³ doğrultusunda Rusya'nın çekilmesi ile I. Çeçen Savaşı son bulmuşsa da bölgedeki bölünmüş yapı ve ekonomik açıdan yoksunluk, istikrarsızlık ortamının devam etmesine neden olmuştur. Antlaşma sonrası süren istikrarsız ortamın itici güçlerinden biri de Çeçen kabileleri arasındaki uyuşmazlıklardır. Çeçen liderler, 1997 yılında cumhurbaşkanı seçilen Aslan Mashadov'un ulusal bir ordu kurma girişimine destek vermemiş ve II. Çeçen Savaşına giden süreçte parçalanmış bir görüntü sergilemiştir. Vahhabiliğin etkisini artırdığı Çeçenistan, radikal İslamcı grupların örgütlendiği bir yer olurken bu durum bağımsızlık mücadelesindeki anlayışın cihatçı bir yapıya dönüşmesine neden olmuştur (Özhazinedar, 2023: 252).²⁴ Bu gelişmeler Rusya'nın ikinci bir Çeçen müdahalesi kararı almasında etkili olurken eski Çeçen Başbakanı Basayev'in Dağıstan'daki isyan hareketi, Rusya'nın müdahalesine uygun bir zemin oluşturmuştur (Tanrıseven, 2001: 180). İki savaş arası dönemde (1999 II. Çeçen Savaşı) Rus yetkililer ise gazetecilerin Çeçenistan'daki ayrılıkçılarla temas kurmasını engelleme çabasına girerek kamuoyuna bilgi aktaran alternatif

²³ Hasavyurt Anlaşması, 30 Ağustos 1996 tarihinde Rus lideri Yeltsin ve Çeçen lider Aslan Mashadov arasında imzalanmıştır.

²⁴ Vehhabilik Sovyet coğrafyasında ilk olarak 1977 sonlarında Tacikistan'da yaşanan gelişmeler sırasında belirginleşmeye başlamıştır. 1980'lerden itibaren ise rejie karşı İslami tehdit olarak Vehhabilik vurgusu yapılmaya başlanmıştır. Sovyetlerin dağılmasının ardından Kuzey Kafkasya ve Orta Asya'daki rejim karşıtı aşırı köktenci grupların ötekileştirilmesinde bu kavram ile terörizm ilişkilendirilmiştir. Çeçenistan'ın da bağımsızlık mücadelesindeki İslami faktörler Rusya'nın propagandasında Çeçenleri radikal İslamcı-Vehhabi haydut olarak nitelendirmesinde etkili olmuştur. Çeçenistan'da İslami esaslar üzerine bir devletin oluşturulmasından yan olan gruplar ile diğerleri arasında çıkan çatışmalar, Rus basınında kullanılarak bu çatışmaların hem ülkeyi hem de bölgeyi bir kaosa sürüklediğine yönelik bir kamuoyu yaratılmaya çalışılmıştır (Çelikpala, 2006).

kaynakların oluşumunun önüne geçmeyi hedeflemiştir (Gillian, 2010: 34). Çünkü savaşın oldukça kanlı bir gelişim göstermesi ve Rus liderlerin Çeçenler karşısındaki yenilgisi uluslararası kamuoyunda baskıyı artırdığı kadar iç kamuoyunda da desteği azaltmıştır. Bu doğrultuda Yeltsin'in Çeçenistan politikasının başarısızlığı ve savaşın maliyeti, zaten zor durumda olan ekonomiyi olumsuz etkilemiş ve halkın iktidara yönelik hoşnutsuzluğunu artırmıştır. Devlet dağılma tehlikesi ile karşı karşıya gelirken bu kaos ortamında Yeltsin tarafından göreve getirilen Vladimir Putin, 16 Ağustos 1999 tarihinde Başbakan olmuştur. Putin'in iktidarının Rusya'da yerleşmesi ile birlikte Atlantikçi-Avrasyacı tartışması son bulmuştur (Tellal, 2010: 197). Atlantikçi görüşün baskın olduğu bu dönemin ardından Putin ile birlikte Avrasyacı görüşün gücünü artırdığı bir döneme girilmiştir. Bu süreçte NATO'nun genişlemesi, Yugoslavya'nın parçalanması, Kafkasya'daki hareketlilik ve Çeçenistan ve İslami hareketler Avrasyacı görüşün destek kazanmasında etkili olmuştur (Kısacık, 2018: 366-367). Sovyetler Birliğinin dağılmasının ardından Rusya'da yaşanan bu zorlu dönem 1990'lı yıllarda uluslararası alanda olumlu bir imajın gerçekleştirilmesine yönelik bir programın geliştirilmesine engel olmuştur (Chepurina, 2014: 72).

1.3. Rusya'da Vladimir Putin Dönemi (1999-2008)

¹⁹ 31 Aralık 1999 tarihinde Devlet Başkanı olarak yemin eden Putin, güçlü bir Rusya'nın yaratılması konusundaki tavrı ile kamuoyunda destek bulmuştur. Yeltsin zamanında ağırlıklı olarak yerel idari birimlere geçen gücün, Putin döneminde merkezileşmesine yönelik adımlar atılmıştır. Gücün merkeziliği, Putin için güçlü Rusya hedefinin gerçekleşmesinde bir ön koşul olarak görülmüştür. Bu bakımdan da bölgesel güç unsurları ile merkez arasında dikey otoritenin güçlendirilmesine yönelik reformlar hayata geçirilmiştir (Cashaback, 2003: 5). Yerel idaredeki liderlerin halk tarafından seçilmesi uygulamasına son verilerek Rus politik sisteminde önemli bir değişime gidilmiştir. Bu doğrultuda 2000 yılında Rusya Federasyonu yedi idari bölgeye ayrılmış ve bu bölgelerin bazılarında eski ordu ve polis mensupları atanarak gücün merkezileşmesi inşasına başlanmıştır (Petrov & Slider, 2010: 65-66). Bölgelerin federal anayasaya uygunluğunun denetimini gerçekleştirmekle görevlendirilen bu yetki ile Yeltsin dönemine kıyasla daha etkili bir kontrolün sağlanması amaçlanmıştır. Yine 2000 yılının Temmuz ayında çıkarılan bir yasa ile parlamentonun üst kanadını oluşturan Federasyon Konseyi'ni bölgesel valilerin oluşturulması uygulaması sonlandırılmıştır (Cashaback, 2003: 7-8). Putin bu süreçte uygulamaya koyduğu kanunlar ile bölge liderlerinin etkisini büyük ölçüde sınırlandırırken aynı zamanda bölge liderleri üzerinde kontrolü sağlamıştır (Somuncuoğlu, 2001: 61). İlerleyen dönemde yaşanan Beslan okul baskının

ardından ise sözde terörizm ile etkili bir mücadelenin sağlanması gerekçe gösterilerek uygulanan reform programı doğrultusunda federasyonu oluşturan 89 özerk cumhuriyet, bölge ve birimlerde halk tarafından seçilen bölge yöneticilerinin artık merkezden atanması kararı, federal birimlerdeki sorunların medya gündemindeki yerini sınırlandırmıştır (Karadağ, 2004: 41).

Putin, Rusya’da oldukça köklü bir geçmişi olan devletçilik akımından etkilenmiş ve Rusya’nın ilerlemesinde güçlü bir devlet yapısının gerekliliğine öncelik vermiştir. Putin, 1990’lı yıllarda devletin gerçek politik gücünün oligarşiye geçtiğini ve bu nedenle devlet gücünün zayıflığının kamuoyunda rahatsızlık yarattığı kanısında olmuştur. Sakwa’ya göre Putin’in yaklaşımı başlarda ikili bir yapı sergilemiştir: “İdari yöntemlere yönelen Neo-Sovyet Putin” ve “Batılı politik değerlerin asimilasyonunu amaçlayan Sovyet sonrası Putin”. Üçüncü bir yol ise liberal bireycilik ile devletçi kolektivizmin birleştirilmesi çabası olmuştur. Putin’in devlet gücünün yeniden meşrulaştırılması ve toplanması gerekliliğini önceleyen yaklaşımı, hükümet çevresinde “yönetilebilir demokrasi” olarak adlandırılırken 2006’dan sonra “egemen demokrasi” ifadesinin kullanılması tercih edilmiştir (Lipman & McFaul, 2001: 116). Batılı analistler ise “yönetilmiş demokrasi” veya “güdümlü demokrasi” terimlerini kullanmayı tercih etmiş ve eleştirilerde, Rusya’da demokrasinin zayıfladığı ve devletin etkin, ancak hesap verilebilirliğin düşük olduğu vurgulanmıştır (Riasanovsky & Steinberg, 2016: 690-692). Rusya’da egemen demokrasi, her ülkenin gelenekleri ve ihtiyaçları doğrultusunda uluslararası değerleri sahipleneceği ve bu durumun eleştiriye açık olmadığını benimseyen bir anlayış çerçevesinde benimsenmiştir. Rusya ile ilgili eleştirilerin sadece otokrasiye bağlı olarak sunulması Rus siyasi sistemindeki yapının tam olarak anlaşılmasının önüne geçmektedir. Rusya’da siyasi sistem, tarihsel süreçte yaşanan gelişmelerin etkisiyle bireysel özgürlüklerden çok, etnik çeşitlilik, ulusal güvenlik ve ekonomik kalkınmayı sağlama çerçevesinde gelişmiştir (Tsygankov, 2019a: 61). Rus kamu diplomasisi mesajında da vurgulanan bir noktayı oluşturan egemen demokrasi anlayışından hareketle, zorlayıcı demokrasinin belirli ekonomik kalkınma şekline sahip ve siyasi sisteminin gelişiminin gerçekleştiği atmosferin farklılığının söz konusu olduğu ülkelerde, olumsuz durumlara neden olduğu savunulmaktadır (Velikaya & Simons, 2020: 275). Buna karşılık egemen demokrasi, Batı tarafında Moskova’nın yumuşak güç araçlarından biri olarak kabul edilmemekle birlikte Batı’nın liberal demokrasisine karşı kullanılan bir araç olarak görülmüştür (Popescu, 2006: 1; Grodsky, 2018).

İç politik arenada merkezileşme adımları dış politikanın oluşturulmasında da etkili olmuştur. Yeltsin döneminde dışişleri bakanlığı görevinde bulunan Kozirev ve Primakov gibi isimlerin öne çıktığı bir dış politika süreci söz konusu iken Putin döneminde dışişleri bakanlığının dış politika üzerindeki etkisi azalmıştır. Putin'in, dikey gücün güçlendirilmesi olarak tanımladığı bu yaklaşımın bir yansıması olan dış politika yapımının merkezileşmesi, Yeltsin dönemine kıyasla ulusal çıkar vizyonunda daha tutarlı bir görüntü sergilenmesini mümkün kılmıştır. Putin döneminde bölgesel liderlerin ve yasama organının oynadığı rol azalmıştır ancak politika süreçlerinde önemli bir konuma sahip bir grup olan enerji sektörü yerini korumaktadır (Mankoff, 2009: 55). Ulusal çıkarları temel alan bir dış politika izleyeceğini belirten Putin; bu doğrultuda, uluslararası alanda gücünü artırmak, dış ülkelerde yaşayan Rus vatandaşların haklarının korunması ve BDT ülkeleri ile ilişkilerin geliştirilmesini politikasının öncelikleri olarak kabul etmiştir. Savunma Bakanlığı tarafından hazırlanan 10 Ocak 2000 tarihli "Rusya Federasyonu Ulusal Güvenlik Doktrini" ve Dışişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan 21-28 Haziran 2000 tarihli "Rusya Federasyonu Dış Politika Doktrini" isimli bu iki belgede, terörizm Rus dış politikasındaki öncelikler arasında belirtilmiştir. Bu doğrultuda terörizm ile mücadele adı altında ülke çıkarları korunmaya çalışılmıştır (Cankara & Cankara, 2017: 212).

Putin'in birinci başkanlık dönemindeki demokrasi yaklaşımı, medyanın yapısındaki dönüşüme de yansımıştır. 1990'lı yıllar basın nispeten kısıtlanmadığı bir dönem olmuştur. 1999 yılına kadar Yeltsin, bağımsız ve eleştirel medyanın varlığını, reformların başarılı bir sonucu olarak değerlendirmiştir. Putin, Yeltsin döneminde başkanlığa karşı bir denge oluşturan bölgesel baronların etkisini sınırlandırdığı gibi Rus oligarkların da etkisini kırmıştır. Bu doğrultuda Putin'in önceliklerinden biri de medya üzerindeki devlet kontrolünün genişletilmesi olmuştur. 2000'de yapılan Başkanlık seçimlerinin ardından, medyanın; "kitleselel dezenformasyon ve devlete karşı mücadele karşıtı hareketlerin bir aracı" olarak kullanılmasının önüne geçilmesi gerektiğini savunmuştur. Bu şekilde gerekçelendirilen yeni basın politikasının ardından gelen süreçte; büyük gazeteler, TV kanalları ve radyo kuruluşlarına finansal suçlarla ilgili olduğu belirtilen müdahaleler gerçekleştirilmiştir. Bu yolla muhalif yayın organlarının yayın yapmasının çeşitli yollarla baskılandığı bir süreç girilmiştir (Riasanovsky & Steinberg, 2016: 690-692). Bu doğrultuda öncelikle Guinski'nin kurduğu Media-Most'un varlığına, çeşitli yollardan uygulanan baskılarla son verilmiştir. Yine bir diğer medya patronu Berezovsky'un kontrol ettiği ORT devlet kontrolüne geçmiştir (Peterson, 2001: 19).

1990'lı yılların sonlarına doğru Rusya'da; medya, gazete, radyo ve televizyonun kamuoyu oluşturmadaki önemini arttırmıştır. Rusya'nın bölgedeki müdahaleci dış politikalarında medya desteğini kullanması, Rusya'da basının yapısını etkileyen bir diğer etken olmuştur (Askerov, 2015: 9). İki Çeçen Savaşı arasında geçen kısa sürede "bilgi savaşındaki mücadelenin öneminin farkına varan Rusya, bu alanda bir takım düzenlemeleri uygulamaya koymuştur. Bu bakımdan da Rus hükümeti medya iletişim araçları üzerindeki etkisini artırmıştır. 2000 yılında "Rusya Federasyonu Bilgi Güvenliği Doktrini'nin" kabul edilmesi bu doğrultuda atılan bir adım olmuştur. Simons'un da (2014) belirttiği gibi küresel bilgi alanında Rusya hakkında objektif olmayan bilgi akışının önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Bu doğrultuda Rusya, bu doktrin ile Rus dış politikasına ilişkin uluslararası alanda yapılan dezenformasyonu tehdit olarak tanımlamış ve medya üzerindeki etki kapasitesini artırmıştır. Bu doktrin hem savaş zamanı hem de barış zamanı uygulamalarını içermiştir. Barış dönemlerinde Rus kimliğinin, Rus diasporasında ve BDT ülkelerinde korunması için Rus dili ve kültürünü esas alan programlarla, bu alanda yayılan bilginin üstünlüğünü sağlamak amaçlanmıştır. Bu da medyadaki bilginin kontrolü ile gerçekleşen bir kamu diplomasisi uygulaması olarak nitelendirilebilir (Herd, 2002: 108).

2002 yılında ise "Aşırılıkçı Faaliyetlerle Mücadele" isimli bir yasa düzenlenmiş ve bu yasa doğrultusunda aşırılıkçı unsurların ve faaliyetlerin, kitle iletişim araçları aracılığıyla sürdürülmesi yasaklanmıştır. Bu gelişmeler, Rusya'da özgür medyayı sınırlandırmıştır. Bu sınırlandırmalar da "Çeçen teröristlere" karşı mücadele bağlamında meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. 2006 yılına gelindiğinde yasadaki yapılan düzenlemeler ile "aşırılık" ifadesinin kapsamı genişletilmiş ve Rusya Federasyonu devlet görevlilerine yönelik "iftira" aşırılık olarak tanımlanmıştır. Bu düzenleme ardından yasadaki muğlaklık medya kuruluşlarının hareket alanını oldukça sınırlandırmıştır (Soldner, 2008: 169). Hükümetin uygulamaya koyduğu yeni medya politikası bağımsız gazeteciler üzerinde baskı yaratırken devlet destekli medya, savaşa yönelik yoğunlaştırılmış bir şekilde haber üretmiştir. Tüm bu süreçte, Çeçen ayrılıkçı medya ve Rus devlet destekli medya karşılıklı bir şekilde ötekini itham ederek kamuoyu oluşturma noktasında mücadelesini sürdürmüştür (Askerov, 2015: 22).

1.3.1. II. Çeçen Savaşı

Bu dönemde Rusya'da yaşanan bombalama ve benzeri kamu düzenini ve sağlığını tehlikeye atan girişimlerden Çeçenler sorumlu tutulmuş ve bu durum, alınan II. Çeçen müdahalesi kararının kamuoyunda da kabul görmesinde etkili olmuştur. I. Çeçen müdahalesinde olduğu gibi bu müdahalede de aynı nedenler söz konusu iken bunlara ek

82 olarak Ürdünlü Hattab ve Şamil Basayev'in Dağıstan saldırısı karşısında meşru müdafaa hareketi de bir neden olarak kabul edilmiştir (Kanbolat, 2001: 171).4-16 Eylül 1999 tarihlerinde Buinask, Volgodoks ve Moskova'nın güneyinde yer alan apartmanları hedef alan bir dizi bombalı saldırıda, 300'den fazla sivilin hayatını kaybetmesi (Russell, 2007: 80) ve Dağıstan saldırıları Rusya'da kaygıyı artırmış ve 29 Eylül'de Rus birliklerinin Çeçenistan'a doğudan ve kuzeyden müdahalesi başlatılmıştır.

Buinask, Volgodoks ve Moskova'nın güneyinde gerçekleşen bombalı saldırılar, Rus kamuoyunda Çeçen karşıtlığının oluşmasına ek olarak Putin'in başkanlığa gelmesinde de etkili olmuştur. Bu açıdan halkın II. Çeçen Savaşı'nı desteklemesinde, birçok sivilin hayatını kaybettiği saldırıların Çeçenler tarafından gerçekleştirildiği inancının itici bir faktör olduğu belirtilmektedir. Saldırıların Çeçenler tarafından gerçekleştirildiği kanıtlanmamış ancak algı bu yönde şekillendirilmiştir (Russell, 2007: 80). 12 Rus Askeri İstihbarat Servisi (GRU) mensubu Aleksey Galtin'in, Moskova ve Volgodonsk'da gerçekleşen eylemlerin GRU ve Federal Güvenlik Servisi'nin (FSB) işbirliğinin bir sonucu olduğunu belirtmesi, durumun şaibeli yapısını ortaya koymuştur. Buna rağmen Rus kamuoyunda Çeçenlere ilişkin oluşan önyargı, eylemlerden Çeçenlerin sorumlu tutulmasında kâfi olmuştur (Tanrısever, 2001: 190). 59 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'de yaşanan saldırılar ardından ABD'nin Afganistan'a müdahalesi sırasında Rusya'nın benimsediği tutum, Rusya'nın Çeçen mücadelesini uluslararası kamuoyunda teröristleştirmesine elverişli bir ortam sağlamıştır (Yalçınkaya, 2006:186; Uyar, 2018: 300). Rusya'nın Çeçenleri uluslararası arenada terörist olarak tanımlama çabası, 11 Eylül olaylarının Batının psikolojik ortamını yeniden düzenlemesinin ardından başarılı olabilmıştır. Ayrıca ilk Çeçen savaşında Çeçenlerin kampanyası, bağımsızlık için savaşın gerektiği yönünde gerçekleşirken, II. Çeçen Savaşı'nda Vahhabiliğin etkisi Çeçen kampanyasının karşılıksız kalmasına neden olmuştur. Bu süreçte de Rus hükümeti Çeçenlerin El-Kaide unsurları ile bağlantılara sahip olduğunu vurgulamaya devam etmiş ve Maskhadov'un dış ilişkilerden sorumlu temsilcisi Zelimkan Yandarbiyev'in Suudi Arabistan, Katar, Abu Dabi, Pakistan ve Afganistan'a ziyaretleri, Rus hükümetinin bilgi savaşında istismar edilmiştir. Ayrıca Rusya, Azerbaycan ve Gürcistan'da Shevernadze'nin Çeçen ayrılıkçıları desteklediğini ve El-Kaide unsurlarının Gürcistan'ın Pankisi vadisine sığındıklarını da öne sürerek, Çeçenistan mücadelesinde kazanım elde etmenin yanı sıra daha geniş kapsamlı hedeflerine ortam hazırlamaya çabalamıştır (Herd, 2002:112-117).

Çeçen sorununda Cahar Dudayev ölümü ve ardılı Aslan Maşadov'un öne çıktığı milliyetçiler, 2005'te Maşadov'un ölümünün ardından yerine geçen Abdülhalim

Sadullayev'in de 2006'da öldürülmesi ile etkisini kaybetmiştir. Kuzey Kafkasya'da federasyon amacını güden Khattab, Raduyev ve Basaev liderliğindeki İslamcılar ise 11 Eylül ardından terör eylemlerine devam etmiştir. 2002 Nord-Ost Tiyatro²⁵ ve 2004 Beslan baskınları²⁶, 2010'da Metro ve 2011'de Domodedovo Havaalanı'nda gerçekleşen saldırılar bu grubun kamuoyundaki desteğini büyük ölçüde sonlandırmıştır. Geriye Moskova ile daha yakın ilişkiler sürdüren Ramazan Kadırov grubu kalırken bu grup II. Çeçen Savaşı sırasında gücünü artırmıştır. (Tellal, 2010: 203; Politkovskaya, 2007: 229).

Her iki Çeçen savaşında da ağır insan hakları ihlalleri ve askeri suçlar gerçekleşmiştir. İlk Çeçen-Rus savaşında, savaş karşıtı hareket ve elektronik medyadaki kamuoyu, savaşın sonlandırılmasında etkili olurken (Herd, 2002: 107) II. Çeçen Savaşı, Rusya'nın kitle iletişim araçları üzerindeki etkisi doğrultusunda Rus kamuoyunda destek bulmuştur. II. Çeçen Savaşı boyunca medya kampanyası ile sağlanan halk desteği korunmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda kontrol altındaki medya kuruluşları haricindeki basın mensuplarının bölgeye erişiminin önüne geçilmiştir. Kremlin'in yanlış medya yayımlarındaki Çeçen ayrılıkçı hareketi, vatanseverler için ülkenin dağılmasına yönelik bir tehdit olarak sunulmuştur (Cherkasov & Grushkin, 2005: 132-135). Özellikle Beslan okul baskını sırasında, içlerinde çocukların bulunduğu rehinelere durumu, uluslararası basında yayınlanırken Rus televizyonları olayların gerçekliğinden uzaklaşmıştır. Bu dönemde; I. Çeçen Savaşı'ndaki eleştirel tutumu ile dikkat çeken NTV de Putin'in çizdiği sınırlar içerisinde kalmıştır.

1.4. Medvedev Dönemi ve 2012 Sonrası Putin Başkanlığı Dönemi

2008 Başkanlık seçimlerinde Putin'in desteklediği Medvedev, oyların çoğunluğunu almış rakiplerini geçerek devlet başkanı seçilmiştir. Medvedev dönemi, Yeltsin ve Kozırev'in dış politikaya yön verdiği dönemdeki gibi Batı yöneliminin nispeten ağırlıkta olduğu bir dönem olmuştur. Tsygankov'un Rus dış politikasında devletçi, Batıcı ve medeniyetçiler

²⁵ 23 Ekim 2002 tarihinde Moskova'nın Dubrovka kentindeki Nord-Ost müzikalinin seyircileri, silahlı bir grup tarafından rehin alınmıştır. Bu grup Rus birliklerinin Çeçenya'dan çekilmesini talep etmiştir. Yapılan müzakereler sonucunda ancak bazı rehinelere serbest bırakılması sağlanmıştır. Üç gün sonra güvenlik güçleri "uyuyan" gaz olarak da geçen içeriğinin tam olarak açıklanmadığı bir gaz ile kurtarma operasyonu gerçekleştirdi. Resmi verilere göre bu saldırıda 130 kişi hayatını kaybetmiştir. Hayatını kaybeden rehinelere ölüm nedenleri ise(gaz kullanımı, yetersiz yardım veya koşulların tesadüfı sonucunda) tartışmalı bir konu olmuştur (BBC, 2022).

²⁶ Beslan Okul Kuşatması olarak bilinen olayda, terör saldırılarının doğrudan çocukları hedef alması uluslararası alanda geniş bir tepki bulmuştur. Üç gün süren olayda 777'si çocuk 1100 kişi rehin alınmıştır. Eylemciler (aralarında Çeçen, Osetyalı ve Rusların bulunduğu belirtilmekteyse de Rus tarafı bunu doğrulamamıştır) Çeçen Savaşının sonlandırılması amacıyla olduğunu belirtmiş ancak Rus yönetimi ile görüşmelerden bir sonuç elde edilememiştir (Budak, 2012: 18). Bunun üzerine Rus birlikleri binaya girmiş ve taraflar arasında çatışmalar yaşanmıştır. Bu olayda tahminen aralarında çocukların da olduğu 334 kişi hayatını kaybetmiş ve Beslan Okul Kuşatması tarihinde bir trajedi olarak yer almıştır (TRT Haber, 2011).

olarak yaptığı ayrırmda, Medvedev'in güvenlik tehditlerinin değerdendirilmesi veya ekonomik açıdan Batılı uluslarla ilişkilerin geliştirilmesinden yana bir tutum savunmasından dolayı Medvedev dönemini Batıcı olarak konumlandırmıştır (2019a: 6).

Medvedev döneminde çok kutuplu dünya düzeninin oluşturulmasına dikkat çekilmiştir. 2008 Dış Politika Konsept belgesi Rusya uluslararası sistemde öne çıkan aktörlerden biri olarak kabul edilirken Avrasya coğrafyasında büyük güç olarak konumlandırılmıştır (Güler & Teke, 2021: 27-28). 2009 yılında yayınlanan, "Rusya Federasyonu'nun 2020'ye Kadar Ulusal Güvenlik Stratejisi" isimli belgede ise Rusya'nın küresel bir güç olması, NATO'nun Rusya sınırlarına doğru genişlemesinin durdurulması ve Rusya sınırları dışında yaşayan Rusların korunması güvenlik politikaları bakımından belirlenen hedeflerdir (Haas, 2010: 86).

2012'de Putin'in başkanlığa dönüşü, Batılı hükümetlerce eleştirilmiştir. Batılı liderler, Kremlin'in 2011'de devlet Duma'sı için gerçekleştirilen hileli seçimleri protesto eden gösterilere karşı tutumunu da yanlış bulduklarını belirtmiştir. Bu tarihten itibaren Rusya ve Batı'nın dış politikada oldukça ayrıştıkları bir sürece girilmiştir (Tsygankov, 2019a: 227). 2009 Moldova Krizi, Renkli Devrimler ve 2011-2012 Rusya'daki Putin karşıtı gösteriler ve ardından Ukrayna'da yaşananlar Kremlin tarafından Amerikan yumuşak gücünün bir etkisi olarak görmüştür (Osipova, 2017: 367). ABD'deki ana akım medya bazı Rus yetkililere karşı yolsuzlukla mücadele bağlamında yaptırımların uygulanmasını Medvedev başkanlığı süresince gündeme taşırken bu gündem, Putin'in yeniden başkan olması ve 2014 Kırım'ın ilhaki ardından daha yoğun bir şekilde işlenmiştir (Tsygankov, 2019: 48).

Bu gelişmeler doğrultusunda 2000'li yıllarda Gürcistan ve Ukrayna'da meydana gelen renkli devrimler ve Baltık ülkelerinin AB'ye üyesi olması Rus kamu diplomasisi açısından önemli bir kırılma noktası olmuştur. Bu bölümde değinilen Rus dış politikasındaki sorunlu alanlarda yaşanan gelişmelerin uluslararası kamuoyuna aktarılmasında, Rusya tarafının görece zayıflığı, müdahaleci bir ülke imajının oluşması ile sonuçlanmıştır. Bu açıdan bu dönemin ardından Rusya imajının iyileştirilmesi gerekliliği artmıştır (Kortunov, 2005).

2008 yılına gelindiğinde ise Rus-Gürcü Savaşı Rusya için küresel kamuoyu algısının öneminin bir kez daha görüldüğü bir örnek olaydır. Rusya'nın Gürcistan'daki oluşturmaya çalıştığı nüfuzuna karşı, Batı'nın da Gürcistan üzerindeki etkisini inşa etmeyi sürdürdüğü bir sürecin nihayetinde 7 Ağustos 2008 tarihinde, Gürcü birliklerinin Güney Osetya'ya müdahalesi ile 7-12 Ağustos arasında süren ve "Beş Gün Savaşı" olarak isimlendirilen savaş başlamıştır. Rusya, Güney Osetya'da kontrolü ele alırken Gürcistan'ın iç kısımlarına doğru

müdahaleyi derinleştirmiştir. Rusya'nın müdahalesi uluslararası hukuka uygun kabul edilmemiştir. Savaşın ardından 26 Ağustos 2008 tarihine gelindiğinde Rusya, Ahbazy ve Güney Osetya'nın bağımsızlıklarını tanımıştır (Tsygankov, 2012: 241).

Bu savaşta Rusya'nın geleneksel savaş yöntemleri siber saldırılar ile de desteklenmiştir. Rusya, Gürcistan hükümetinin web sitelerine, medya ve iletişim şirketlerine saldırılar düzenlemiştir (Klimburg, 2011: 49). Hükümete ait web sitelere gerçekleştirilen saldırılar sonucu yaşanan erişim sorunu, hükümetin resmi mesajının çevrimiçi ortamda yayılmasını sınırlandırmıştır. Saldırılarda spam e-postaları gönderen Rus İş Ağı (Russian Business Network), Gürcistan'daki çatışmayı Ruslar lehine kolaylaştırmakla suçlanmıştır (Markoff, 2008). Ancak Rus toplumu, gerçekleştirilen siber saldırıların kahramanca bir davranış olduğu yönünde bir tutum benimsemiştir (Klimburg, 2011: 50). Yaşanan bu gelişmeler, Rusya'nın 2000 ve 2008 arasında kurumsallaşmaya başlayan kamu diplomasisi faaliyetlerini sekteye uğratmıştır. Bu dönemde yaşanan savaşta gerçekleştirilen bilgilendirme kampanyaları, uluslararası camiadaki Rus imajını olumsuz yönde etkilemiştir. Çatışmanın başlamasının hemen ardından Gürcü liderler başlattığı medya kampanyasında Gürcistan, "Moskova'da emperyalistlerin hırpaladığı bir komşu" olarak tasvir etmiştir (Zawadzki, 2009). Medvedev yönetimi ise Rus tarafının anlatısını aktaracak bir stratejik iletişim gerçekleştirilmede zayıf kalmış ve Rus yetkililerin yabancı medya muhabirlerine mesafeli oluşu yabancı medyada, olayın Rus versiyonu anlatısının gerçekleşmesini mümkün kılmamıştır (Avgerinos, 2009: 120). Sonuç olarak bu savaşta bazı kazanımlar elde etmiş olan Rusya, uluslararası imajından kaybetmiştir. Bu durum onun uzun vadeli kamu diplomasisi uygulamalarını da olumsuz yönde etkilemiştir (Tsvetkova & Rushcin, 2021: 52). 2013 yılında kurulan Gorchakov Fonu'nun teşviki ile oluşturulan Rus-Gürcü Halk Merkezi'nin, savaşın yarattığı olumsuz imajın giderilmesi, ilişkilerin güçlendirilmesi ve iki devlet arasındaki sorunların tespitine yönelik bir adım olarak algılanmasını amaçlamıştır (The Gorchakov Fund, t.y.).

Rusya, ABD ile mücadelesine medya üzerinden de sürdürmeye devam etmiştir. Rusya'nın özünde otoriter ve yayılcı olduğuna yönelik mevcut düşünce (Safire, 1994) 2005'ten sonra ABD'deki ana akım medyada (New York Times, Wall-Street Journal ve Washington Post) Rusya'ya yönelik bakış açısını şekillendirmiştir. Bu dönemden sonra 2008-2010 Medvedev Başkanlığı sırasındaki görece ABD-Rusya yakınlaşmasına rağmen medyadaki bu tutum değişmemiş ve Rusya ve Putin'in imajı oldukça olumsuz etkilenmiştir (Tsygankov, 2019: 38, 47). Rus basınında da ABD eleştirisi 2010 yılından itibaren artmıştır.

Rusya'daki Nezavisimaya isimli gazetenin 2008-2015 yılları arasında yayınladığı yazıların niteliksel analizine göre Amerikan dış politikasının yayılcılığına ve kültürel olarak sürdürülebilirliği tartışmalı olacak bölgelere kendi değerlerini empoze etme amacına vurgu yapıldığı gözlemlenmiştir. Tsygankov'un analizine göre 2007-2015 yılları aralığında, Rus medyasındaki ABD'ye ilişkin çerçevelerin temaları genel olarak şu şekildedir: ABD'nin demokrasi tanıtımı, jeopolitik araç ve propagandadır; terörle mücadele adı altında geliştirdiği politikalar, ABD'nin dar siyasi hedefleri tarafından şekillenmektedir; Ukrayna krizinde ise ABD'nin Avrasyacı entegrasyona karşı önyargılı tutumu öne çıkarılmıştır; Rusya'ya karşı yaptırımların amacının Kremlin'de rejim değişikliği olduğu ve Batı kültürel değerlerinin ahlaki yoksunluğuna neden olduğuna yönelik yapılan vurgu öne çıkan temalar olmuştur. Amerika'nın, 2008 Güney Osetya sorununda Saakaşvili'ye yönelik desteği de "saldırgan bir liderle dayanışma" olarak sunulmuştur (2019: 61, 69). Bu bağlamda Gürcistan'da yaşanan olaylar Rus dış politikasının gözden geçirilmesi gerekliliğini doğurmuştur. Bu açıdan da küresel kamuoyunun tutumunu etkilemek adına, uluslararası yayıncılık faaliyetlerine vurgu artmıştır (Yablokov, 2015: 303).

1.4.1. Turuncu Devrim ve Kırım'ın İlhakı

1994 yılında Ukrayna'da göreve başlayan Lenoid Kuçma döneminde, Kırım'daki ayrılıkçı hareket ve Rusya'nın Ukrayna tutumu güvenlik tehdidi olarak görülmüştür ve bu durum, Ukrayna'nın Batı'ya yönelen bir tutum seyretmesi ile sonuçlanmıştır (Kuzio, 2005: 65). Ukrayna, bu dönemde Rusya ile nükleer silahlar konusunda anlaşmazlıklar yaşamaktaydı ve 1994 yılına gelindiğinde imzalanan Stratejik Silahların Azaltılması Antlaşması'nın (START I) koşulsuz imzalanması ardından Ukrayna'nın nükleer silahlardan arındırılması süreci 1996'da tamamlanmıştır (Aslund, 2009: 40). Bu sorunun çözülmesini, Batı ile ilişkilerin gelişimi takip etmiştir. Ancak 1998 yılına gelindiğinde siyasi alanda muhalefetin zayıfladığı, yolsuzluğun arttığı bir ortam oluşmuş ve Batı'nın ekonomik yardımları azalmaya başlamıştır. 2000'den sonra ise Kuçma'nın dış politik tutumunda, Rusya ağır basmaya başlamış ve 1990'lara kıyasla Batı'ya daha mesafeli bir konuma gelinmiştir. 2004 başkanlık seçimleri hem iç hem dış kamuoyunda Ukrayna'nın jeopolitik yönelimi için bir mücadele olarak yorumlanmıştır (Kuzio, 2006: 93).

Rusya eğilimli Yakunoviç ve Batı yönelimli Yuşçenko arasında geçen seçimlerde, Merkezi Seçim Kurulu'nun ilan ettiği ilk turun sonuçlarına göre oyların %39,9'unu Yuşçenko alırken %39,3'ünü Yanukoviç almıştır. İkinci turun sonuçlarına göre ise Yanukoviç'in, oyların %49,4'ünü aldığı açıklanmış ve Yanukoviç başkan seçilmiştir (Paniotto, 2005: 21-22).

21 Kasım'da gerçekleştirilen seçimlerde ¹ Viktor Yanukoviç'in kazandığı ilan edilmişse de AGİT gözlemcileri seçimde usulsüzlüklerin yapıldığını ileri sürerken birçok Batılı temsilci de seçimleri kabul etmediklerini belirtmiştir. Bu sırada öğrenci hareketleri ve STK'ların seçimleri protesto ettiği gösteriler şiddetini artırmaya başlamıştır. Gösterilerin baskısıyla 26 Aralık'ta seçimin ikinci turu tekrarlanmış ve Yuşçenko, Ukrayna milliyetçilerinin çoğunlukta olduğu batı ve daha merkezi bölgelerden aldığı %51,9 oy ile Ukrayna'nın üçüncü Cumhurbaşkanı olmuştur (Electoral Geograpy, t.y.).

2004 Kasım ve Aralık aylarında gerçekleşen seçimler "Turuncu Devrim" olarak adlandırılmıştır. Bu dönemde yaşanan gelişmeler Rusya tarafında, Batı destekli "ihraç edilen devrim" olarak yorumlanmıştır. Nitekim vatandaşların değerlerinin manipülasyonu ile iç siyasette bir değişimin gerçekleşmesini tetiklemek önemli bir stratejidir. Bu bağlamda Renkli Devrimler bir yumuşak güç biçimi olarak kabul edilebilir (Lane, 2008: 528). Batı'nın finanse ettiği uluslararası örgütlerin yanı sıra ABD'nin desteklediği Freedom House gibi STK'lar, Açık Toplum Vakfı, ABD Demokrat Partisi'nin desteklediği Ulusal Demokrasi Enstitüsü, Cumhuriyetçilerin Uluslararası Cumhuriyetçi Enstitüsü USIAD'ın programlarının rejim değişikliğine giden süreci teşvik ettiği (Herd, 2005: 15) ve halkın adil seçim prosedürlerine ilişkin bilincini geliştirdiği düşünülmektedir (Karatnycky, 2005: 43). Gleb Pavlovsky gibi Rus siyasi teknoloji uzmanları ise seçim kampanyasına dahil olmuş ve kampanya boyunca Yuşçenko "aşırılık yanlısı" ve "faşist" olarak etiketlenirken Yanukoviç'e olumlu bir imaj oluşturulmaya çalışılmıştır (Kuzio, 2005a: 37).

Renkli devrimler ve yumuşak güce yönelik çalışmaları olan Rus asıllı yazar Aleksandr Naumov, yumuşak gücün iki türünden bahsetmektedir. Bunlardan biri, bir ülkenin çok fazla çaba sarf etmeden de cezbetme kapasitesinin söz konusu olduğu "pasif yumuşak güç" diğeri ise bir ülkenin sahip olduğu bu kapasiteyi diğer ülkenin siyasi ortamında etki nesnesi olarak kullandığı, yani anayasal düzenini etkilemeyi içeren ve yıkıcı olarak nitelendirdiği "aktif yumuşak güçtür". Bu bağlamda ona göre Sovyetlerin dağılmasında da yumuşak güç etkili olmuştur. Naumov, ABD'nin yumuşak güç kullanımını bu ayrım doğrultusunda, Renkli Devrim'ler üzerinden sınıflandırmıştır. Bu devrimlerin, "yüksek değerlere ulaşmak" amacıyla yapılan klasik devrimlerden farklı olarak, kamuoyunun genel bir kanaati doğrultusunda oluşmadığını ileri sürmüştür. Bu bağlamda Renkli Devrimler'e Batı etkisini, aktif bir yumuşak güç olarak tarif etmiştir (2017: 18-20).

Rusya'nın Turuncu Devrim'e müdahalesi Batı ile ilişkilerde gerginliğin artmasına neden olurken Putin yönetiminin medya üzerindeki etkisi ve yerli ve uluslararası STK'lara

baskı Rusya'nın demokrasiden uzaklaştığına ilişkin kamuoyunu güçlendirmiştir (Riasanovsky & Steinberg, 2016: 694). 2005 yılında Gazprom ve Ukrayna'nın 2006 doğalgaz fiyatları üzerindeki anlaşmazlığı sonucu 2006'da Ukrayna'ya gaz ihracatı kesilirken bu durumun Rus imajı için olumsuz etkileri göz ardı edilmiştir. Kremlin'e kıyasla Batı destekli Ukrayna bir medya kampanyası başlatarak Batılı gazetecilerle düzenlenen basın konferansları ile Rusya'ya yönelik doğalgaz ihracatı üzerindeki kontrolünü bir silah gibi kullanan saldırgan imajının oluşmasını sağlamıştır (Avgerinos,118-119).2006'da Putin'in basın sekreteri yardımcısı Dmitry Peskov'un "*Gazprom ile Ukrayna arasındaki çatışmayı çevreleyen durum muhtemelen en açık şekilde bizim her zaman doğru anlaşılmadığımızı gösterdi*" ifadesinden de anlaşıldığı kadarıyla Rusya'nın kendince haklı gerekçesini uluslararası kamuoyuna aktarmadaki başarısızlığını göstermiştir (Bigg, 2006).

Putin, Rusya'nın terör ile mücadelesini Batılılığı ile bağdaştırmıştı ancak Turuncu Devrim ile eski Sovyet topraklarındaki nüfuzuna meydan okunmasının ardından Avrupa ile bağımlı gözden geçirmek durumunda kalmıştır (Tsygankov, 2012: 124). Turuncu Devrim'in ardından Rusya, teknolojinin siyasi arenada bir araç olarak kullanılmasının, uluslararası kamuoyunu iknadaki önemini bir kez daha kavramıştır (Bondarenko, 2016: 91). Sergei Markov göre Turuncu Devrim, Ukrayna'daki Batı destekli STK'lar tarafından teşvik edilmiş ve Rusya'nın teknolojik yetersizliği, Batı'ya karşı verdiği nüfuz mücadelesini kaybetmesinde etkili olmuştur. Turuncu Devrimin ardından ise Rusya'da, STK diplomasisinin aktif bir gelişimi söz konusu olmuştur. Bu durum Rusya'nın Batılı STK'lar aracılığı ile teşvik ettiği ayaklanmaya bir cevap niteliğinde görülmüştür (Babich, 2005). Bu dönemde Rusya, Rus yanlısı gençlik gruplaşmalarına ve diasporaya desteğini artırırken araştırma merkezleri aracılığıyla kurduğu etkileşim ile Rus dış politika hedeflerini desteklemiştir. Yine Rus medya aktörleri ile yurt dışında medya kampanyalarının gerçekleştirilmesi de Turuncu Devrim'in ardından geliştirilen stratejilerden biri olmuştur (Saari, 2014: 57).

2010 yılında yapılan seçimlere gelindiğinde, Ukrayna'nın doğu ve güney bölgelerinden aldığı oyla Yanukoviç, Ukrayna'nın dördüncü cumhurbaşkanı olmuştur. Rusya tarafında bu başarı olarak görülmüştür. İç siyasi karışıklıklar ve 2008 krizinin etkisiyle Yanukoviç'in rakibi dönemin Başbakanı Yuliya Timoşenko, seçimlere dezavantajlı bir durumda katılmıştır. 2010 seçimlerinde oyların dağılımı, Ukrayna'nın Doğu ve Batı arasındaki görüş ayrılıklarındaki farklılığı açıkça belirginleşmiştir (CNN, 2014). Seçimlerden zaferle çıkan Yakunoviç'in ilk açıklamalarından biri Ukrayna'nın NATO'ya üyelik hedefinin bulunmadığını belirtmek olmuştur (Fean, 2010: 420). Ukrayna'da kamuoyunun çoğunluğunun

da NATO'ya katılıma dair olumsuz bir görüşe sahip olması (Pew Research Center, 2010) Yakunoviç'e avantaj sağlamıştır.

Yakunoviç'in 2010 seçim dönemi kampanyasında yer alan vaatlerinden biri olan dil yasında değişiklik, 2012 seçimleri ile yeniden gündeme getirilmiştir. Bu değişiklik ile Ukrayna'nın doğu ve güney bölgelerinde yaşayan Rusça konuşan vatandaşları destekleyecek mahiyette Rusçaya resmi bir statü sağlayacak uygulamanın gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır (D'Anieri. 2023: 180). Yakunoviç'in Ruslara olan desteği, ülke içerisindeki bölünmenin daha da derinleşmesine neden olmuştur. Yakunoviç'in, AB ile ortaklığın maliyeti karşısında AB'den beklediği yardımı alamadığı bir süreçte Rusya'nın teklifinin avantajlı bulunması sonucu 2013'te AB ile ilişkiler durma noktasına gelmiştir. Bu gelişmeler, milliyetçilerin çoğunlukta olduğu Ukrayna'nın batı ve merkezi bölgelerindeki, AB ile entegrasyona istekli bir kesimin tepkisine neden olmuştur. Bu tepki yine Bağımsızlık Meydanı'nda (Maidan Ayaklanması) gösterilmiş ve gösterilerde, çevik kuvvetin müdahalesi sonucu en az 100 kişi hayatını kaybetmiştir (Coyle, 2017: 49). Maidan Olayları'nın şiddetini artırması üzerine Rada, Yakunoviç'i görevden azlettiğini ilan etmiştir. Bu gelişmelerin ardından Rusçanın yasal statüye sahip olmasına yönelik yasanın yürürlükten kaldırılmasına ilişkin oylama, Cumhurbaşkanı vekili Turçinov'un reddetmesi üzerine kabul edilmediyse de bu durum Ukrayna'daki Rusları rahatsız etmiştir (Coyle, 2017: 50). Maidan ayaklanması ve Yakunoviç'in ülkeden ayrılması, Kırım'daki ayrılıkçı harekete bir ivme kazandırmıştır. Kırım'da, Rus yanlısı gösterilerin başlamasının ardından 27 Şubat 2014'te Sergey Aksyonov, Kırım özerkliğinin Başbakanı ilan edilmiştir (De Ploeg, 2017: 116). Bu süreçte Rusya'nın propanganda faaliyetleri Kırım işgali öncesinde işgale zemin hazırlanması bakımından stratejik bir anlatı gerçekleşmiştir. "Faşist Ukraynalılar, Rusları öldürüyor" gibi iddialar, ana akım medyada sıklıkla vurgulandığı 2014 Kırım işgaline yakın tarihte propaganda dili daha agresif bir tutum benimsenmiştir. Kırım'a yönelik genel olarak iletilen mesajda; Batı'nın Gürcistan'da olduğu gibi renkli devrimleri kullanarak hükümet üzerinde kontrol sağlamaya çalıştığı, Kırım'ın tarihi olarak Rusya'ya ait olduğu, ABD'nin Ukrayna ve Rusya halkını karşı karşıya getirmeye çalıştığı, 1991'de Kırım'ın Ukrayna'ya tesadüfen verildiği ve Kırım için önemli yatırımların Rusya tarafından gerçekleştiği vurgulanmıştır (Şamilkızı, 2022: 218).

Rusya için Kırım, nüfusun önemli bir bölümünü oluşturan Rusların korunmasının yanı sıra ekonomik alanda da önemli bir yere sahiptir. Kırım'da yaşanan olaylar sırasında müdahaleyi haklı göstermeyi amaçlayan Rus hükümetinin "Rusya'nın dünyanın her köşesindeki Rusları savunacağı" söylemi, Rus Dünyası kavramına yüklenen

misyonadayandırılmıştır (Tsvetko, 2020: 109). Bölgenin, doğal gaz ve petrol kaynakları ve transfer güzergâhındaki konumu dolayısıyla da Kırım'ın kontrolü Rusya için vazgeçilmezdir. Bu bakımdan da Maidan olaylarının sorumlusu olarak belirledikleri Ukrayna'daki radikallere karşı tepkisiz kalınmayacağı belirtilmiştir. Bu doğrultuda Rus askeri güçleri, Kırım parlamentosu ve diğer hükümet binalarının kontrolünü ele geçirmiştir. Rus liderler ve medya, Yakunoviç'in devrilmesini eleştirirken Kırım halkını devrimi gerçekleştiren "faşistlerden" korumayı, Rus ulusal güvenlik çıkarları ile bağdaştırmaya çalışmıştır (Uyaniker,2018: 144). Maidan olayları sırasında Rus propagandasında öne çıkan iddialar ise olayların Batı tarafından parayla düzenlendiği, Ukrayna'de devletin artık olmadığı, Neonazilerin Kırım'da Rusları öldürmek istediği ve Rusya'nın Kırımlılara yardım etmek istediği şeklinde gerçekleşmiştir (Şamilkızı, 2022: 222). 2014'te Kırım'ın ilhakı yine Rus dış politikasındaki müdahaleci imajı tazelerken Rusya bölgede bir referandum düzenleyerek eylemlerinin meşruiyetini sağlamak, dolayısıyla imajını düzenlemek istemiştir.16 Mart'ta, Rusya'ya bağlılık veya Ukrayna'nın bir parçası olmayı öngören yasal statünün yeniden kabul edilmesine yönelik düzenlenen (Katchanovski, 2015: 86) referandum sonuçlarına göre %90 üzerindeki bir kesim Rusya'nın bir parçası olmayı tercih etmiştir. Bu gelişmelerin ardından Eski Kırım Cumhuriyeti ve Sivastopol Rusya'ya dâhil olmuştur. Ancak Kırım'ın ilhakı, Ukrayna hükümeti ve BM'nin birçok üyesi tarafından tanınmamıştır. Ukrayna'nın Batı bölgelerinde yaşayanlar referandumun özgür koşullarda gerçekleşmediğine inanırken hükümetin bu kararı tanınamasından yana bir tutum sergilemiştir. 2014'te gerçekleştirilen bir ankete katılan Kırım halkının ise %91'i, referandumun adil ve güvenilir bir ortamda yapıldığını belirtmiştir (Pew Research Center, 2014). İşgalin ardından Rus propagandasında bu referandumun halk iradesini yansıttığı vurgusu sıklıkla tekrarlanmıştır. Yine işgalin ardından Kırım Tatarlarına yönelik kullanılan dilin ikna etmeye yönelik yapısında bir değişim söz konusu olmuş ve yarımadaın Rusya'ya bağlanmasının olumlu sonuçlarının vurgulandığı bir anlatı sunulmuştur. İşgali takip eden yıllar içersinde Kırım'da muhalif radyo, televizyon, gazete ve internet siteleri engellenen dolayısıyla enformasyon izolasyonunun söz konusu olduğu yarımada yabancı gazetecilerin dahi erişimi neredeyse tamamen kısıtlanmıştır (Şamilkızı, 2022: 229).

Kırım'ın ilhakı ardından Ukrayna topraklarındaki, hükümeti endişelendiren tutumunu sürdüren Rusya, bu müdahaleler sırasında kamu diplomasisi uygulamaları ile inşa edilmesi amaçlanan olumlu Rus imajının gerçekleşmesine imkân tanımamıştır (Velikaya, 2020: 43). Cheskin (2017) 2014 Temmuz-Ağustos aralığında Kiev'den 125 katılımcının bölgesel, tarihi

ve kültürel yapıyla nasıl bir bağ kurduklarına ilişkin yorumlarını aldığı bir çalışmada; Rusya'nın Ukrayna'da daha çok 40+ yaş grubunda yumuşak güç potansiyeline sahip olduğunu ortaya koymuştur. Ancak bu potansiyelin de dış politikadaki yayılcı tutum ve Avrupa'nın nüfuzu dolayısıyla zayıfladığı görülmüştür. Bu doğrultuda da yumuşak gücün durağan bir yapıya sahip olmadığı sonucuna varılmıştır. Nye'in da belirttiği gibi yumuşak güç siyasi ve kültürel değerler veya ideallerden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda yumuşak güç analizlerinde bireylerin bu değerleri nasıl elde ettiği noktası önemlidir (Mattern, 2005: 588). Nitekim Nye, yumuşak güç açıklamalarında çekici olma kapasitesine dikkat çekmektedir. "Çekim, somut gerçeklikten ziyade kişisel öznelliklere dayanır. Diğer bir deyişle çekim, gerçekliğin kendisinden ziyade bireyin gerçeklik algısından kaynaklanmaktadır"(Mattern, 2005: 586). Yani sahip olunan kimlikler, kişilerin dış dünyayı nasıl yorumladıkları üzerinde belirleyici olmaktadır. Bu bağlamda yumuşak gücün aşağıdan yukarı bir yapıda algılanmasında duygusal yatırımlara dikkat çeken Cheskin (2017); duygusal yatırımları, yumuşak gücün vekilleri olarak kabul etmiştir. Duygusal yatırımlar, uzun kültürel bir geçmişe sahip olmakla birlikte değişkenlik gösterebilmektedir. Yani bir aktör, bireyler üzerinde potansiyel yumuşak güç etkisine sahip olsa dahi bireyin benliğine karşı bir tehdidin bu etkiyi zayıflattığı gözlemlenmiştir. Bu bağlamda Rusya'nın politik tutumu ve müdahalelerinin, Ukrayna kimliğine tehdit olarak algılanması, bölgedeki Rus yumuşak gücünün potansiyelini zayıflatmaktadır.

Rusya'nın askeri müdahalelerinin ardından kamu diplomasisi süreçlerinde daha çok savunmaya geçtiği ifade edilebilir (Tsetkova & Ruschin, 2021: 56). Örneğin RT'in 2013-2014 yıllarında Ukrayna'daki olaylara yönelik yaptığı haberlerde, ABD karşıtlığı öne çıkarken bu anlatılar, ABD'nin 2004'te devrimi teşvik ettiği ve Yanukoviç'i devirdiği iddialarına dayandırılmıştır. RT bu olayı Amerika'nın, demokratik seçimle iktidara gelen bir başkanı devirmesi olarak yorumlamış ve olayların Rusya lehine çerçevelenmesine hizmet etmiştir (Yablokov, 2015: 319). 2014'te Rus medyası, Avrupa ile kıyaslandığında ABD'yi doğrudan suçlayarak "savaş suçlarını" tarihsel olaylarla paralellik oluşturacak şekilde vurgulamıştır. Bu dönemde Rus anlatısındaki Batı'nın küresel hakimiyet hedefinin olması ve diğer aktörlerle uzlaşmadan uzak hareket ettiğine yönelik vurgu Rusya'nın çok kutupluluk çağrısını desteklerken, Batı müdahalesinin istikrarsızlığa neden olduğu iddia edilerek bu sav Irak, Suriye, Libya, Afganistan, Gürcistan ve Ukrayna'daki olaylar üzerinden vurgulanmıştır (Hutchings & Szostek, 2015: 187-188). Rus medyasının bu stratejik anlatısı, Ukrayna hükümetinde, doğu bölgelerindeki ayrılıkçı düşünceleri teşvik ettiğine ilişkin endişeyi

artırmıştır. Bu bağlamda Ukrayna’da, Rus medya saldırılarını engellemek adına Enformasyon Bakanlığı oluşturulmuştur (Hutchings & Szostek, 2015: 184). Ayrıca 2014’te Rusya’nın Ukrayna bilgi alanındaki varlığı sınırlandırılmıştır. Bu doğrultuda aralarında Russia Today’in de bulunduğu 14 Rus TV kanalının yayın yapması engellenmiştir (Reuters, 2014). Yine 2016 yılında çok sayıda Rus gazetecinin ülkeye girişi yasaklanırken 2017’de ünlü Rus sosyal medya ağı VKontakte gibi Rus yayın organlarına erişime de sınırlandırmalar getirilmiştir (The Guardian, 2016). Bu gelişmeler Ukrayna’da mücadelenin bilgi alanında da verildiğini göstermektedir.

1.4.2. Rusya’nın Suriye Müdahalesi

Orta Doğu, 2010 yılında Tunuslu bir gencin protestosu ile başlayan ve rejim karşıtı gösterilen bölge ülkelerine de yayılması ile iktidarların el değiştirdiği bir sürece girmiştir. Küresel ve bölgesel aktörlerin çıkarları doğrultusunda etki ettiği, ⁷⁶ Arap Baharı olarak adlandırılan bu süreç, Suriye’de vekâlet savaşları niteliği kazanmıştır. 26 Ocak 2011 tarihinde başlayan gösterilerdeki protescuların talepleri, siyasi tutuklulukları bırakılması, olağanüstü halin kaldırılması, siyasi partiler yasasında değişiklikler gibi demokratik reformlar çerçevesinde gelişmiştir. Gösterilerin şiddetini artırması üzerine gerçekleştirilen rejim müdahalesi, Suriye’de krizin derinleşmesine neden olmuştur. İç Savaşa dönüşen olaylarda birçok sivil hayatını kaybetmiş ve temel ihtiyaçlar karşılanamamıştır. Bu gelişmeler muhaliflerin rejim karşısında silahlanmasına neden olmuştur. Bu durumda iç savaştaki yerel aktörler dış sponsorların desteği doğrultusunda mücadelesini sürdürmüştür. Muhalif güçler İngiltere, Fransa, ABD ve Türkiye tarafından destek sağlarken Rusya, Çin ve İran, Esad rejimini desteklemiştir (Laub, 2023).

El-Nusra, IŞİD, Ahrar el-Şam gibi silahlı gruplar bölgede etkinliğini artırırken rejimin kontrolü kaybettiği bir sürece girilmiştir. Rusya, BM Güvenlik Konseyi’nde Suriye’deki rejime yönelik kararları veto ederek rejimi korumuştur. Esad rejiminin askeri bir desteğe ihtiyacı sonucunda 2015 yılında Suriye iç savaşına “davetle müdahale” kavramını kullanarak dâhil olan Rusya, ABD’nin varlığının hukuka aykırı olduğu gündemine dikkat çekmiştir (BBC News, 2015).

Rusya, rejimi desteklemekte birden fazla motivasyona sahiptir. Bunlardan biri Tartus’da bulunan Rusya’ya ait deniz üssünün, ³⁴ Rusya’nın Akdeniz’deki varlığı bakımından önem arz etmesidir. ³⁴ Rusya, Suriye’de rejim değişikliğini buradaki varlığına bir tehdit olarak algılamış ve bu açıdan rejime desteği kendi çıkarları doğrultusunda gerekli görmüştür. Ukrayna’daki kriz de Karadeniz’deki Rus filosunun manevra alanını sınırlandırmakta olduğu

için Rusya'nın sıcak güney sularına erişiminde, Tartus Deniz Üssü'nün stratejik önemini artırmıştır (Fars Haber Ajansı, 2023). Doğu Akdeniz'de bulunan doğal gaz/petrol kaynakları da Rusya'nın enerjiye dayalı ekonomisine alternatif oluşturduğu için ayrıca bir öneme sahiptir. Bu bakımdan Rusya, bölgedeki paylaşımında yer almak istemektedir. Suriye'deki varlığı bu konuda Rusya'ya avantajlar sunmaktadır. 25 Aralık 2013 tarihinde yapılan bir antlaşma doğrultusunda bazı Rus şirketler (Soyuzneftegaz, Gazprom, Lukoil) Suriye karasularında arama, çıkarma ve işleme iznine sahip olmuştur. Tüm bu gelişmeler, Rusya'nın Suriye'deki varlığının, askeri çıkarların yanı sıra ekonomik çıkarlarının bir gerekliliğinden kaynaklandığını göstermektedir (Yılmaz, 2016: 664).

Rusya'nın müdahale nedenlerinden biri de Ukrayna ve Kırım'da yaşananların unutulması ve uluslararası kamuoyunun dikkatini Suriye operasyonlarına çekmek olmuştur. Ayrıca Ukrayna krizinin ardından uygulanan yaptırımların da etkisini kırabileceği bir ortam inşa edebileceğini düşünmüştür. Suriye'deki cihatçı gruplara desteklemek amacıyla Kuzey Kafkasya'dan gelen cihatçı gönüllerle çatışmanın bu bölgede sürdürülmesini tercih etmesi ise bir başka nedendir. Yine Rus silah sanayinin gelişiminin dünya kamuoyuna tanıtılması, bölgede bir Türkmen oluşumunun önüne geçilmesi ve tamamıyla Rusya'ya bağımlı bir devletin kurulması gibi nedenlerle bölgedeki varlığını sürdürmektedir (Yılmaz, 2015: 668).

2000 yılından itibaren Putin ile birlikte Orta Doğu ülkeleri ile ilişkiler, ABD'nin nüfuz alanını dengeleme amacıyla geliştirilmiştir. Bu bağlamda Suriye'deki karışıklığın İran'ı hedef haline getirmesi olasılığı, Rusya'nın Suriye'deki varlığının bir diğer nedenini oluşturmuştur. Bu doğrultuda da bölgedeki Sünni desteğine karşı Şii bloğu desteklemiştir (Yılmaz, 2015: 668). Tüm bu nedenlerden dolayı Suriye, Rusya'nın Orta Doğu politikasında merkezi bir konuma sahiptir. Bu bağlamda bölgedeki varlığına kamu diplomasisi araçları ile meşruiyet kazandırmaya çalışmakta ve bölge kamuoyundaki imajının olumlu yönde seyretmesini istemektedir. Bu açıdan da 2000 sonrası Putin döneminde bölge temsilcileri ile geliştirilen temaslar, bölgedeki Rus varlığına zemin oluşturmuştur.

Putin döneminde Rusya'nın Ortadoğu'ya yöneldiği bir sürece girilmiştir. 2000 tarihli Dış Politika Konsepti'nde, Orta Doğu'daki öncelikler ekonomik konumun güçlendirilmesi olmuştur. Bu bağlamda ticari ilişkiler yumuşak güç işleviyle kullanılarak bölge hükümetleri ile mali bağların gelişmesine yönelik bir politika sürdürülmüştür. 2010 yılına gelindiğinde hem hükümetler hem de muhalefet ile ilişkiler geliştirilmiştir. Bu doğrultuda Moskova, Türkiye ve Mısır'da nükleer santral inşasına başlanmıştır. Rus silahları Körfez ülkelerinin dikkatini çekerken Rus-Arap ticari anlaşmaları için Rus-Arap iş konseyleri ve etkileşim

sağlayan etkinlikler düzenlenmiştir (Karasik, 2017). Bölgede bu şekilde oluşturulan altyapı Rusya'nın 2015 Suriye'ye askeri müdahalesi ardından bölgede resmi olarak önemli bir aktör olmasına olanak tanımıştır.

Suriye müdahalesi sırasında kamu diplomasisinde kilise de önemli bir paya sahip olmuştur. Patrik Kirill ve diğer Rus rahipler, Rusya'nın müdahalesini tarihsel atıflarla övmüştür. Patrik, İngiltere ziyareti sırasında bu müdahalenin, teröre karşı bir kutsal savaş olduğunu belirtmiştir (RFE/RL, 2016). Ayrıca terörle mücadeleyi Sovyetlerin II. Dünya Savaşı'nda faşizme karşı sürdürdüğü mücadeleye atıfla, Orta Doğu'da bir işgal durumunun söz konusu olmadığı, oradaki Rus ordusunun her zaman kötülüğe karşı savaşacağını belirtmiştir (Rus Ortodoks Kilisesi, 2016). Kilisenin Suriye ile bağları ilerleyen yıllarda gelişmeye devam etmiştir. 2018'de Patrik Kirill, Suriye Başmüfütüsü ile bir görüşme gerçekleştirmiştir. Yine aynı yıl içerisinde, çatışmalarda hayatını kaybeden Suriyeli askerlerin çocukları ile Moskova'da buluşmuş ve bu buluşmada, çocuklar ünlü Rus şarkısı "Katyuşa'yı Arapça ve Rusça olarak seslendirmiştir (Orthodox Christirinity, 2018). Ayrıca Kilise, bölgedeki farklı inançlarla da temaslar gerçekleştirmiştir. Yani Müslüman mevkidaşları ile de bağların kurulduğu gözlemlenmiştir. Bu süreçte IŞİD'in, İslamın imajını olumsuz etkileyen aşırılığına vurgu yapılırken aşırılık ve terörizme karşı dinler arası bir ittifakın gerekliliğine dikkat çekmiştir. Bu doğrultuda Kilise, Rusya'nın askeri operasyonlarına desteğin gelişebileceği, kültürel ve dini bir ortam oluşturmaya çalışmıştır (Valori, 2017). Yine Ruskkiy Mir Vakfı ve Rossotrudnichestvo işbirliği ile koordine edilen kültür merkezleri üzerinden de bölgede Rus kültürü tanıtılmaya çalışılmıştır. Bu süreçte yapılan Arapça yayınlarla da kamuoyu algısı biçimlendirilmeye çalışılmıştır. RT Arapça ve Sputnik Arapça kanalları, Rusya'nın insani çıkarları öne çıkarılarak veya doğrudan Rusya'ya yönelik çerçevelendirmelerle Rus varlığının meşruiyetinin sağlanmasına hizmet etmiştir. Örneğin RT, Suriye'deki işlevsizliği gösterirken bu durumda Rusya, düzen sağlanmasına yardımcı olabilecek bir aktör olarak tasvir edilmiştir. Bunu yaparken Rusya'nın askeri varlığı arka plana atılarak bölgedeki rolüne ilişkin önem, siyasi ve diplomatik açıdan vurgulamıştır (Dajani vd., 2019). Sonuç olarak müdahale ardından bölgeye yönelik kamu diplomasisi uygulamalarının yoğunlaştığı bir süreç yaşanmıştır (Borshchevskaya, 2021).

Çatışma halinde olan ve ekonomik kalkınma sorunları yaşayan ülkelerde insani diplomasi önemli bir etkiye sahiptir. Örneğin Rus İnsani Misyonu (RHM), Rusya'nın Suriye'deki kamu diplomasisine katkı sağlamaktadır. Yaşam kalitesini artırmaya yönelik programlar, tıbbi programlar, acil yardım programları ve Rus dilinin yayılması gibi faaliyetler

gerçekleştiren kurum Rus insani misyonunu; dini, askeri veya sosyal baskı mağdurları, mülteciler ve ülke içerisinde yerinden edilmiş kişiler için barış ve uyumu güçlendirmeyi teşvik etmek şeklinde tanımlamaktadır (RHM, t.y.). Rus kamu diplomasisinin Ortadoğu'daki bir diğer ayağı ise Rus eğitimidir. Rusya, eğitime yönelik burs programları ile halklar arasında bir bağ kurmaya çalışmaktadır. Bir zamanlar ABD ve Fransa'dan sonra eğitim için bir diğer tercih Sovyetler Birliği olmuştur. Hüsnü Mübarek, Mahmut Abbas ve Mahmud Ahmedinejad gibi Ortadoğu ülkelerinden bazı liderler Sovyet eğitim kurumlarına gitmiştir. Bu durum Rusya'nın uluslararası öğrencileri çekmeye yönelik programlarına da ilham olmaktadır (Mozorov & Simons, 2020: 249). Sovyet veya Rus yükseköğretim kurumlarından mezun olanların gönüllü katılımı ile oluşturulan Dünya Mezunlar Derneği ile mezunları arasında etkileşimi sürdürmek ve Rus dili ve kültürünün yayılması da amaçlanmıştır (World Alumni Association, t.y.). Bu açıdan bu kurum da Rus kamu diplomasisinin bir parçası olarak kabul edilebilir.

1.4.3. 2022 Rusya-Ukrayna Savaşı

Kırım'ın ilhakı ardından gelen süreçte, Ukrayna'nın Donetsk ve Luhansk şehirlerindeki ayaklanmalar meydana gelmiştir. Bölgede yaşayan Ruslar, 7 Nisan 2014'te Donetsk Halk Cumhuriyeti ve Harkov Halk Cumhuriyeti'ni, 27 Nisan ise Luhansk Halk Cumhuriyetini kurmuştur. Kiev, 13 Nisan'da ayrılıkçılara karşı "Terörle Mücadele Operasyonu" başlatmıştır (BBC, 2014). AGİT, Rusya ve Ukrayna ve bölgedeki ayrılıkçı hareketin temsilcileri arasında 12 Şubat 2015 tarihinde imzalanan Minsk-II Antlaşması ile ateşkes kararı alınmıştır (UN Peacemaker, 2015). Ancak zaman zaman çatışmalar meydana gelmeye devam etmiştir (Gürsu, 2023, 358). Bu durum Rusya açısından avantajlar yaratmıştır. Çünkü bölgede süregelen bir çatışma ortamının oluşması NATO'ya engel nitelikte bir durumdur (Uyaniker, 2018: 159). Ancak Ukrayna'nın AB ve NATO'ya dâhil olmadaki istekli tutumunu sürdürmesi, Kırım ile artan gerginliğin 2022 yılında konvansiyonel bir savaşa dönüşmesi ile sonuçlanmıştır. Ukrayna Devlet Başkanı Zelensky'nin 2020 yılında NATO'ya katılmaya ve Kırım'daki Rus işgaline son verilmesine yönelik bir kararnameyi imzalaması, Rusya'nın tepkisine neden olmuştur. Rusya, 2021'den beri Donbas bölgesinde (Kırım, Donesk ve Luhansk) yaşayan Ruslara yönelik bir soykırım boyutunda karşıtlığın söz konusu olduğunu sıklıkla vurgulamıştır (Çalışkan, 2022: 40). 2022 yılının Şubat ayında Donbas'taki ayrılıkçıların saldırılarının şiddetini artırmasının ardından Putin, 24 Şubat 2022 tarihinde bölgede yaşayan Rusların "neo-Nazilerden" korunması gerektiğini öne sürerek bir askeri operasyon başlattığını ilan etmiştir. Askeri kapasite açısından Rusya'nın üstün konumuna

rağmen, ABD başta olmak üzere Batı'nın, Rusya karşısında Ukrayna'ya desteği sayesinde savaş, bir yıldan fazla bir süredir zaman zaman düşük yoğunluklu bir şekilde sürmektedir. Rusya Savunma Bakanı Sergey Şoygu, Ukrayna'nın, NATO, AB ve ortaklarından savaş boyunca 160 milyar doların üzerinde destek aldığını belirtmiştir (Cura, 2023). Ayrıca Batı, Rusya'ya yönelik birçok yaptırım uygulamaya koymuştur. Bu süreçte hem Rusya hem de Ukrayna tarafında binlerce asker hayatını kaybetmiştir. Savaş boyunca birçok sektör etkilenirken dünyada gıda sorunu meydana gelmiştir. Ukrayna ve Rusya, Orta Doğu ve Afrika için buğday, mısır ve arpa ihraç eden iki önemli ülkedir. Savaş ortamının ürünlerin tedarik aşamasını sekteye uğratması Çad, Tunus ve Sri Lanka gibi ülkelerde kıtlık sorununu artmasına neden olmaktadır. Türkiye ve BM'nin aracılığında, tahıl koridoru oluşturulmasında uzlaşmaya varılmışsa da bu kıtlık sorunu hala çözüme kavuşturulamamıştır (Neuman & Hurt, 2023).

Çatışma boyunca bilgi alanında da mücadelenin verildiği gözlemlenmiştir. Başta Twitter olmak üzere çeşitli sosyal medya mecraları bu mücadelenin sürdürüldüğü alanları oluşturmaktadır. Ukrayna, uluslararası kamuoyunun ilgisini çekmek ve destek sağlamak için Putin'i suçlayan bir tema ile sosyal medyada kendi haklılığını savunmuştur (Chen & Ferrara, 2023). Ukrayna'da devlet, geleneksel medya aracılığıyla bilgi akışını kontrol etmek adına, haber üretimini merkezileştirmeye yönelik önlemler almıştır. Ukrayna hükümetinde Mart ayında *"RF'nin doğrudan askeri saldırısı, saldırgan devlet tarafından dezenformasyonun aktif yayılması, bilginin çarpıtılması ve Rusya Federasyonu'nun gerçeği iletmek amacıyla Ukrayna'ya yönelik silahlı saldırısının gerekçelendirilmesi veya reddedilmesi dikkate alındığında savaş hakkında, sıkıyönetim koşullarında birleşik bir bilgilendirme politikası - United news-*" uygulanması kararı verilmiştir (NSDC, 2022). Bu politika doğrultusunda Ukrayna kamuoyunda işgal karşısında haklı bir mücadelenin verildiği sıklıkla hatırlatılmış ve bu durum, Ukraynalı için varoluşsal bir savaş niteliğine haiz olmuştur (Ekman & Nilsson, 2023: 77-78). Ukrayna uluslararası kamuoyunu etkilemek amacıyla çevrimiçi platformları da kullanmakta, Batının dış desteğini bu ortamlardan teşvik ederek Rus askeri algısında zayıflıklar yaratmaya çalışmaktadır (Smart vd, 2022: 34). Ayrıca resmi Twitter hesaplarında, çatışma ortamından görüntüler paylaşarak uluslararası kamuoyuna durumun ciddiyetini sunmaya çalışmaktadır. Yine Ukrayna ordu mensuplarının paylaşılan görüntüleri ile Ukrayna'nın halkını savunabileceği ve işgale izin vermeyeceğine dair mesaj içeren koordineli bilgi akışı gerçekleştirilmektedir (Boatwright & Pyle, 2023: 6). Kamu diplomasisi ve ulus inşasının kriz dönemlerinde kesiştiğini ileri süren Boatwright ve Pyle'in (2023) analizine göre

bilgi savaşında ulusun dayanıklılığı üzerinden üretilen stratejik iletişim, ulusal birlik duygusunu artırırken kimliğin inşa sürecine hizmet etmektedir (Taylor & Kent, 2006). Sonuç olarak çatışmanın yaşandığı dönemde sosyal medya, ulus inşasında bir araç olarak kullanılabilir. Aynı zamanda rakip ülkenin stratejik iletişimine karşı, kamuoyuna uyarılarda bulunmaktadır. Örneğin @Ukraine isimli Twitter hesabından 26 Şubat 2022 tarihinde atılan bir tweet, “Rusya’nın Ukrayna’ya karşı savaşının sosyal medya da yaşandığı ve Rus dezenformasyonunun ana eğilimlerine inanılmaması” bakımından uyarı içermektedir. Tweet genel itibarıyla, Rusya’nın “Ukrayna için yenilginin kaçınılmaz olduğu, Ukrayna’nın sivillere saldırdığı, stratejik şehirlerin ele geçirildiği” gibi bilgi paylaşımlarını, Rus dezenformasyonunun ana eğilimleri olarak belirtilmiştir (Ukraine / Україна, 2022). Yine aynı hesaptan 27 Şubat 2022 tarihinde atılan bir tweette, Rusya’da yatırımlarını durduran bazı çokuluslu şirketlerin isimleri paylaşılmış ve “askeri saldırganlığın finansmanına katılmayan şirketlerin listesine eklenin” çağrısı yapılarak (Ukraine / Україна, 2022) Rusya ile işbirliğinin engellenmesi için çokuluslu şirketlerin yumuşak gücünden faydalanmak istenmiştir (Boatwright & Pyle, 2023: 8).

Dijitalleşmiş bilgi ortamındaki mücadelenin önemini farkında olan Ukraynalı ve Rus diplomatlar, hükümet temsilcileri, hükümete bağlı resmi sosyal medya mecralarını kullanarak uluslararası kamuoyunun desteğini sağlamaya yönelik içerikler üreterek ülkenin dijital diplomasisine katkı sağlamaktadır. Bu bakımdan kamu diplomasisinin çatışma dönemlerindeki uygulamasının, olağan döneme kıyasla daha yoğun bir şekilde yürütülmekte olduğu ifade edilebilir. Örneğin 2022 Şubat ayında başlayan savaşla birlikte Rusya’nın saldırgan devlet imajı artış göstermiştir ve savaşın etkisiyle uluslararası alanda meydana gelen birçok sorunun sorumlusu olarak görülmüştür. Bu bağlamda artan Rusofobik ortamda yayımlanan 31 Mart 2023 tarihli *Rusya Federasyonu’nun Dış Politika Konsepti*’nde (The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 2023);

- Geleneksel Rus ahlaki ve manevi değerlerinin teşviki ve Rus kültürünün korunması,
- Güvenli bilgi alanının oluşturulması ve Rus toplumunu yıkıcı bilgi ve psikolojik etkilere karşı korumak,
- Rusya’nın uluslararası alanda objektif olarak algılanması ve uluslararası bilgi alanında konumunun güçlendirmesi,
- Rusya’nın küresel insani alandaki rolünü artırmak ve Rus dilinin dünyadaki konumunu güçlendirmek,

- Rusya'ya ilişkin yapıcı bir tutuma sahip olan STK'lar, siyaset bilimciler, gençlik hareketlerinin teşvik edilmesi yoluyla kamu diplomasisi mekanizmalarının geliştirilmesi stratejik hedefler olarak belirlenirken “dost olmayan devletlerin bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak diğer devletlerin iç işlerine müdahalesine karşı koymak” dış politika önceliklerinin arasında yer verilmiştir.

Genel olarak bakıldığında Rus dili, kültürü ve tarihinin önemine vurgu yapılan bu belge, kolektif bir Rus Dünyası'na atıfta bulunmaktadır. Bu bağlamda birçok yaptırımın hedefi olduğu bir dönemde Rusya'nın, dış politikadaki meşruiyetini sağlamak amacıyla yumuşak güç unsurlarına vurgu yapamaya devam ettiği görülmektedir.

2. Rusya'da Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç²⁷

Rusya'da yumuşak güç kavramı ile başlarda çok fazla ilgilenilmemiştir. Kavramın 2010 yılına kadar kullanıldığına dair bir net referans bulunmamaktadır. Kavramın Rusya'da geç kullanılmaya başlanmasında, Rusya'nın askeri gücünün öne çıktığı tarihsel mirası veya geleneksel Rus düşünce yapısına uyumlu olmaması bir etkidir. Kavramın Amerikan kavramı olması da Rusya tarafında kavramın karşılığının oluşmasını geciktiren bir faktör olmuştur. Rusya'da kavramın güçlü etkisi Renkli Devrimler'den sonra anlaşılmıştır (Van Herpen, 2016: 21). Rusya'da “yumuşak güç” ilk defa 2010'da Medvedev'in başkanlığı sırasında Rusya Ulusal Dış Politika Konsepti'nin Ek kısmında kullanılmıştır. Bu belgenin içeriğinde de kültürel diplomasiye yer ayrılmıştır (Bubnova, 2020: 91).

Yumuşak güce yönelik ilgi, yakın yurtdışındaki yurttaşlarla bağların güçlendirilmesine ilişkin politikalar doğrultusunda gelişmiştir. Bu dönemde Rusya'nın yumuşak güç stratejisinde ilk göze çarpan unsur, Rus Dünyası kavramı olmuş ve 2003'te Gürcistan'da, 2004'te Ukrayna'da, 2005'te ise Kırgızistan'da meydana gelen Renkli Devrimler'in ardından yumuşak güç stratejilerine yönelik tartışmalar artmıştır. Rusya, ekonomik ve politik çıkarları adına yerel rejimlerin varlığının güvencesini sağlamaya çalışmıştır. Çünkü bu dönemde güç kaybeden Rus yanlısı rejimlerin yerine gelenler Rus karşıtı bir tavır sergilemiştir. İşte bu ortamda, Rusya için artık yumuşak gücün önemi artmış ve BDT ülkelerinin halklarında Rus imajının olumlu yönde seyretmesi gerekliliği fark edilmiştir (Sergunin & Karabeshkin, 2015, 349). Bu gereksinim doğrultusunda 2013'te kabul edilen Rusya Federasyonu'nun Dış Politika Konsepti'nde, Rus yumuşak gücünün artırılması gerekliliğine atıf yapılmış ve kamu diplomasisi, geleneksel diplomasiye alternatif olarak dış politika hedeflerine ulaşmada bir

²⁷ Rusça “Мягкая сила” Latin harfleri ile “Myagkaya Sila” Rusçada yumuşak güç kavramına karşılık gelmektedir (Van Herpen, 2016: 20).

araç seti olarak tanımlanmıştır (Chepurina, 2014: 61). Bu belgede medeniyetler arası etkileşimin geliştirilmesi de hedefler arasında belirtilmiştir (Güler & Teke, 2021: 18).

54
Ülkenin yabancı kamuoyundaki imajına dikkat çeken ilk belge ise 28 Haziran 2000 tarihinde onaylanan Rusya Federasyonu Dış Politika Konsepti olmuştur. Bu belgede; uluslararası kamuoyuna, “Rus dış politikasındaki girişimler, Rus kültürü ve Rus entelektüel yaratıcılığının başarıları hakkında ilgili bilgi” aktarma görevine vurgu yapılmıştır. 2001 yılında dönemin Medya Bakanı Mikhail Lesin, Rusların yurtdışındaki imajını değiştirmeyi başaramadığı sürece “her zaman ayı gibi görünmek” durumunda kalacağını belirterek Rus imajının dönüştürülmesi gerekliliğine vurgu yapmıştır (Bigg, 2006). Putin de 2004 yılında yaptığı bir konuşmasında, BDT ülke halkları arasındaki yakın bağların ve dostluğun tarihsel itibarının yeteri kadar kullanılmadığını, ilişkilerin her iki taraf için de çekici hale getirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Konuşmayı yaptığı toplantıdaki büyükelçilere, bulunduğu ülkelerdeki gerçeklikten uzak Rus algısına karşı, övgüye değer bir dış politika konsepti oluşturulması yönünde çağrıda bulunmuştur (Putin, 2004).

Ruslar, tarih boyunca yumuşak güç kullanmaya pek yatkın bir tutum sergilememiştir. Sovyetler Birliği’nin çöküşünün ardından gelen süreçte bu uygulamalar, diğer ülkelerdeki kültür merkezlerinin gelişimi ve Rus dilinin teşvik edilmesi ile sınırlı kalmıştır (Bubnova, 2020: 89). Ancak Renkli Devrimler, Arap Baharı ve ABD’deki seçimlere müdahale iddiaları sonrasında yurtdışında oldukça olumsuz etkilenen Rus imajına yönelik olumlu yönde bir kamuoyu oluşturmak adına, halkla ilişkiler ve ülke tanıtımının geliştirilmesi doğrultusunda çabalar yoğunlaştırılmıştır. Rusya’da bu noktada Nye’in tanımladığı gibi bir yumuşak güç algısının gelişmediği görülmektedir. Nye yumuşak gücü, bir ülkenin uluslararası kamuoyunu cezbetmesi şeklinde tarif ederken Rusya’nın algısı, daha çok araçsallaştırılmış bir yaklaşım şeklinde gelişmiştir (Sergunin & Karabeshkin, 2015). Zamanla daha kapsayıcı bir yaklaşım benimsenmişse de yumuşak gücün eski Sovyet topraklarına karşı üretilen dış politikada bir araç olarak kullanılması, Rusya’da yumuşak güç algısının farklılık arz ettiğini ortaya koymaktadır.

5 Aralık 2016 tarihli *Rusya Federasyonu Bilgi Güvenliği Doktrini* (2016) ile Rusya’nın bilgi alanında ulusal güvenliğinin sağlanmasına ilişkin resmi görüşü oluşturulmuştur. Bu belgeye göre bilgi teknolojilerinin sınırları aşan durumu, toplumların ve devletlerin tüm faaliyetlerinde ayrılmaz bir parça olduğuna dikkat çekilmiş ve “*Rus ve uluslararası topluluğa Rusya Federasyonu’nun devlet politikası ve Rusya’da ve dünyada sosyal açıdan önemli olaylara ilişkin resmi konumu hakkında güvenilir bilgi sağlamak*” ulusal

çıkarlar arasında belirtilmiştir. Bunlara ek olarak “Başlıca Bilgi Tehditleri ve Bilgi Güvenliğinin Durumu” isimli bölümde; yabancı medyada Rusya devlet politikasına ilişkin yanıltıcı içeriklerin gün geçtikçe artmakta olduğu ve Rus kitle iletişim araçlarının yurtdışında ayrımcılıkla karşı karşıya kaldığı belirtilmiştir. Rusya’da askeri operasyonların desteklenmesi bakımından da kamuoyunu etkilemeye yönelik geliştirilen stratejik iletişimin önemi bazı ordu mensupları tarafından vurgulanmıştır. Genelkurmay Başkanı Valeri Gerasimov 2016’da yaptığı bir konuşmasında hızla gelişen bilim ve teknolojinin silahlı mücadelenin doğasını değiştirdiğini belirtirken “bir savaş yürütmenin en etkili asimetrik yöntemlerinin bilginin yönetilmesi ve medya faaliyetlerinin kontrolü” olduğunu eklemiştir (Gerasimov, 2016). Andrey V. Kartapolov da (2015) silahlı mücadelenin doğasındaki değişikliklere işaret etmiş ve çevrimiçi operasyonların, hedef kitleyi etkilemenin hedef kitleye fark ettirmeden gerçekleşebileceğini öne sürerek bu durumun silahlı saldırıların önüne geçebileceğini eklemiştir. Bu doğrultuda Rus askeri operasyonlarına, kamuoyunu etkilemeye yönelik geliştirilen stratejik iletişim eşlik etmiştir. Bu bakımdan hibrit savaş terimi, Rus iletişiminin genel amacını tanımlamak için kullanılmıştır. ABD Savunma Bakanlığı’nın “elektronik harbin bilgisayar ağı operasyonları, psikolojik yönlendirmeler, askeri aldatma ve operasyon güvenliğini destekleyecek şekilde düşman halkı etkileme veya yozlaştırma” olarak tanımladığı bilgi operasyonları, Rusya’nın uluslararası iletişimiyle çoğunlukla bağdaştırılmaktadır (Velikaya & Simons, 2020: 272). Bilgi savaşlarında “bilgi önlemleri” ve “psikolojik operasyonlarının” etkinliğinin sağlanması için savunma amaçlı kullanılmasından ziyade saldırı amaçlı kullanımı da söz konusudur. ABD’ye göre Rusya’nın sosyal medyayı kavramasındaki evrim Ukrayna çatışması sırasında ve sonraki süreçte gelişmiştir. Rusya’nın bilgi alanındaki mücadelesi, Batı’daki enformasyon operasyonlarına benzemekle birlikte sadece savaş zamanı ile sınırlı olmaması açısından farklılık içermektedir (Evdokimov’dan aktırn Treyger vd., 2022: 13). Bu bağlamda Rusya ve Putin, dijital mecraları, başka ülkelerdeki seçimlere müdahale veya komşu ülkeleri tehdit etmek ve Batı’daki muhalifleri teşvik etmek gibi suçlamalarla itham edilmektedir. Bu doğrultuda gerginliğin arttığı ortam, Yeni Soğuk Savaş olarak da yorumlanmaktadır. Yeni soğuk savaş ortamında ise Rusya’yı tehdit olarak algılayanlar ve bu tehdidi reddedenler, iki kampı oluşturmaktadır (Bıçakçı, 2012).

ABD’nin Rusya içerisindeki liberal muhalefete ve Renkli devrimlere desteği Moskova’da güvenlik problemi olarak konumlandırılmış ve Rusya, saldırgan bilgilendirme kampanyalarını savunma kampanyalarına tercih etmiştir. Rus kamu diplomasisinde, Rus

kimliğine ve kültürüne tehdit olarak çerçeveselendirilen Batılı yaşam tarzına karşı güçlü geleneksel aile yapısı, devlet yönetimi ve muhafazakâr değerler iletilen mesajın temelini oluşturmuştur (Simons, 2015). Devlet Rus kimliğine ilişkin dış tehdit algısına karşı savunmacı bir tutum benimsemektedir. Medya da uluslararası kriz dönemlerinde ulusal değerleri Batı tacizlerine karşı korumada kullanılmaktadır. Bu bağlamda medyanın, ulusal değerler ve etnik merkezilik üzerindeki odağı oldukça yerleşmiştir. Rusya’da devlet kontrolündeki muhafazakâr ve milliyetçi medya geleneksel manevi bağları ve ulusal birliği zayıflatması karşısında Batı’yı ahlaki açıdan sorunlu ülkeler olarak sunmuştur (Tsygankov, 2019: 9, 71, 73). Bu durum Rusya’nın Batıdaki muhafazakâr, milliyetçi popülist sağ partilerle diyalogunun gelişmesinde de etkili olmuştur. Bu çerçevede oluşan hedef kitleye iletilen Rus kamu diplomasisi mesajı, Rusya’nın geleneksel değerlerin koruyucusu olduğuna yönelik bir ikna amacı taşımıştır. Bu doğrultuda geleneksel ve muhafazakâr değerlerden oluşan, Rusça konuşan veya Rusya hakkında olumlu algılara sahip tüm vatandaşları kapsayan bir sözcük kültürü olarak Rus Dünyası, Rus kamu diplomasisi mesajı aracılığı ile teşvik edilmektedir (Tsvetkova, 2020: 109).

Rusya’da kamu diplomasisinin kavramsal temellerini, uluslararası kamuoyunda çekici bir imaj yaratma konusundaki geleneksel fikrin yanı sıra devletlerarası bir “Rus Dünyası” fikri oluşturmaktadır. Hükümet, yurt dışında yaşayan Rusların, yaşadıkları ülke ve Rusya arasında bir köprü işlevi görebileceğinden hareketle, Rus diasporası ile etkileşimi sürdürmeye çalışmakta ve bu doğrultuda Rus dilinin korunmasını ve Rus nüfuzunu genişletmeyi amaçlamaktadır (Lebedeva, 2018: 40). Bu doğrultuda Putin’in (2012), yurt dışında yaşayanların ülkesine yönelik saygısının ülkesinin yurtdışındaki vatandaşlarının haklarını koruma yeteneği ile paralel seyrettiği savunusu, Rus kamu diplomasisinin bir türü olarak diaspora diplomasisi örneğini oluşturmaktadır.

2.1. Rus Dünyası (Russkiy Mir)

³² Sovyetler Birliği’nin dağılmasının ardından Rus kimliğinin yeniden oluşturulması ve canlılığının korunması adına adımlar atılmıştır. Birliğin dağılması ile birlikte hükümetin Rusya Federasyonu dışında kalan yaklaşık 25 milyon Rus nüfusa karşı yaklaşımı, o dönemde öne çıkan tartışma konularından biri olmuştur (Heleniak, 2004: 111). Çoğunluğu Ukrayna’nın doğusu ve Kırım bölgesinde olmakla birlikte, Kazakistan’ın kuzey bölgesi, Moldova’nın Transdinyester Bölgesi, Beyaz Rusya ve Baltık ülkelerinin sınırları içerisinde olan etnik Ruslar, SSCB dağılmasının ardından ayrıcalıklı konumlarını kaybetmiştir. Bu dönemde yeni ülkenin sınırları dışında kalan ve Rusya ile bir bağa sahip olan vatandaşlara ilişkin kullanılan

kavram olan “yurtdışındaki yurttaşlar” ifadesi, politik söyleme Boris Yeltsin ve onun Dışişleri Bakanı Anderi Kozyrev’in kullanımı ile dahil olmuştur (Zevelev, 2014). Bu kavram da günümüzde kullanılan Rus Dünyası kavramı gibi Rusya’nın tarihi, kültürü, dili veya Rusya’ya karşı sempati besleyen bireyleri kapsayan bir çerçeveye sahip olmuştur. Rus Dünyası kavramının yeniden tanımlanması ve dönemin gerekliliklerine göre uyarlanmasında Petr Shchedrovitsky, Efim Ostrovsky, Vitaly Skrinnik ve Natalya Narochnitskaya gibi isimler öne çıkmaktadır. Ostrovsky ve Shchedrovitsky’nin (1997) 1997 yılında yayınladığı bir bildiriye geçen “*Biz Ruslar çok uluslu bir halkız. Rus olmak kan bağından ziyade ortak bir kader hakkındadır*” ifadesi kavramın kapsamlı tanımına işaret ederken ilerleyen yıllarda yukarıda belirtilen isimler tarafından kavrama ilişkin tanımlar daha ayrıntıları ile sunulmuştur. Genel olarak kültürün vurgulandığı açıklamalarda, Rus dili ve Rus kültürüne sahip grupların Rusya’nın farklı uluslarla etkileşimini ve uluslararası bilgi ve sermayeye ulaşılabilirliğini mümkün kıldığı belirtilmiştir (Stolyarov, 2002; Shchedrovitsky, 2001; Ostrovsky & Shchedrovitsky, 1999; Gradirovsky & Mezhev, 2003; Gradirovsky, 1999). Rus Dünyası kavramının, yeniden formüle edilmesinin amacı Rus tarafında; akrabalık, ortak dil ve değerler konusunda farkındalığın geliştirilmesini sağlamak şeklinde belirtilirken Batılı birçok analist bu durumu yayılcı bir politika olarak yorumlamıştır (Bubnova, 2020: 91).

Kolektif kimliğin yeniden inşası sırasında kullanılan Russkiy terimi de etnik anlamda bir Rusluktan ziyade yukarıda bahsedilen anlamda geniş kapsamlı bir Rus Dünyası’na karşılık olarak kullanılmıştır. Russkiy teriminin bu şekilde kullanımı, Gleb Pavlosky başında olduğu bir grup tarafından kurulan Rus Enstitüsü’nde hazırlanan ve Rusya’nın BDT politikasına uygun şekilde tasarlanan bir Rus Dünyasına yönelik çalışma ile ortaya konulmuştur (Pavlovsky & Çernişev, 1996). 2000’li yıllarda bu kavram (Russkiy Mir) üzerinden inşa edilmeye çalışılan kimlik, ulusal çıkarların savunusunda kullanılarak dış politik söyleme dâhil edilmiştir. Kavram politik söylemde ilk kez Devlet Başkanı Putin tarafından 2001 yılında gerçekleştirilen Rus Yurttaşlar Kongresi’ndeki konuşmasında kullanılmıştır (Bondarenko, 2016: 90). Putin (2001), Rus Dünyası’nın sınırların ötesindeki mevcudiyetine vurgu yaparak diasporanın uluslararası alanda olumlu bir Rusya imajının oluşturmasındaki katkısına dikkat çekmiştir. 2003 Gürcistan ve 2005 Ukrayna’daki siyasi gelişmeler de Rus Dünyası kavramının Rus dış politika stratejilerindeki oynadığı rolü artırmıştır (Saari, 2014).

Rusya’nın kabul ettiği şekliyle Rus Dünyası, eski Sovyet topraklarının Batı etki alanına girmesine ve küreselleşmenin etkisiyle gelişen Batı kültürünün yerleşmesine karşı

üretilen bir proje olarak kabul edilebilir (Volodymr, 2017). Nitekim kavramın bu şekilde esnek bir tanıma sahip olması, onu Rusya'nın dış politikasında bir araç olarak kullanılmasına elverişli kılmaktadır. Bu doğrultuda yurtdışında oluşturulmak istenen Rus etkisini, bu kavrama dayandırılarak oluşturulan jeopolitik söylem aracılığıyla gerçekleştirmek amaçlanmaktadır. Zevelev de (2001: 73) Rusya'nın Sovyet sonrası alanlarda yaşayan Rus etnik azınlıkları o bölgelerde bir manipülasyon ve nüfuz işlevine sahip olarak gördüklerini belirtmiştir. Bu doğrultuda Rusya'nın, Rus Dünyası'nı koruma misyonu ile dış politikadaki müdahaleci politikalarına meşruiyet kazandırmaya çalıştığı ifade edilebilir. Bu açıdan kavram; Rusya ve eski Sovyet ülkeleri, özellikle de Ukrayna ile ilişkilerde tartışmalı bir alan oluşturmaktadır. Çünkü bu durum Ukrayna'da siyasi bir bölünmeye neden olmaktadır ve bölgede bir grup, Ukrayna'nın Avrupa medeniyetine ait olduğu görüşünü beslerken diğer grup kendisini Rus dünyası içerisinde değerlendirmektedir (Feklyunina, 2016). Bu bağlamda Güney ve doğu bölgelerdeki Rusça konuşan nüfus, Ukrayna'da ulusal bir kimlik inşasına engel olmaktadır (Motyl, 1998: 7). Batılı eğitim fonlarının yardımıyla geliştirilen ulus inşasının da Rusluğa karşı bir temelde geliştiği gözlemlenmiştir. Örneğin Ukrayna'da, Stalin döneminde yaşanan kıtlığın sonucunda meydana gelen kitlesel açlığın neden olduğu ölümler, Ukrayna dilinde kasıtlı bir soykırımın söz konusu olduğu anlamında kullanılan Holodomor kelimesiyle sunulmaktadır (Bubnova, 2020: 90). Bu durum da Rus egemenliğine karşı düşmanlık halini, Ukrayna ulusal kimliğinin bir parçası haline getirmiştir (Riasanovsky & Steinberg, 2016: 704). Bu bağlamda Batı'da artan Rusofobi, Rus dış politik tutumunun bir yansıması olarak gelişmekle birlikte Batı'nın düşman imajı inşasının da etkisinden kaynaklanmaktadır (Öztürk & Cankara. 2022: 161). Günümüz bilgi çağında medyada süregelen önyargıların neden olduğu yaygın hoşgörüsüzlük durumu da bu zenofobik duyguların gelişmesine neden olmaktadır (Tsygankov, 2019: 10).

Rusya devleti ile kültürel, dilsel ve kimliksel bağlantılara vurgu yapan Rus Dünyası kavramı, 2007'de Russkiy Mir Vakfı ve 2008'de Rossotrudnichestvo'nun kurulmasının ardından bu kurumların stratejik hedeflerinde yer almış ve böylelikle Rus dış politikasında yumuşak güç olarak konumlandırılmıştır. Günümüzde Rusya'nın öne çıkan bir yumuşak güç unsuru olan Rus Dünyası kavramı, kamu diplomasisi kurumlarının teşviki ile kültürel ve geleneksel değerleri temel alan bir topluluk anlatısına dönüşmüştür (Felkyunina, 2016: 783). Bu anlatıya göre yurtdışında yaşayan Ruslar, tarihsel olarak Rusya toprakları ile bağlantılı olan veya soy, manevi ve kültürel bir bağa sahip halkların herhangi bir devletin vatandaşı olmasına bakılmaksızın Rus Dünyası içerisinde kabul edilebilmektir (Laruelle, 2015: 8).

Putin'in de (2013) Rusya'yı, Rus kültürü ve dili, Rus Ortodoks Kilisesi ve geleneklerinden oluşan bir devlet olarak tanımlaması bu kavrama atıflar içermektedir. İlerleyen bölümde ayrıntılı bir şekilde ele alınacak olan Rus Ortodoks Kilisesi'nin de Rus dünyası kavramını destekleyen tutumu bir kamu diplomasisi uygulaması olarak kabul edilmektedir.

3. Rusya'nın Kamu Diplomasisi Faaliyetleri

Kamu diplomasisi, yabancı kamuoyu etkileşimini gerçekleştiren bir iletişim biçimi olarak Sovyetler Birliği'nde ve günümüzde Rusya Federasyonu'nda uluslararası ilişkilerde kullanılan bir araçtır. Geleneksel diplomasinin yetersiz kaldığı ve ilişkilerde gerginliğin arttığı dönemlerde kamu diplomasisine yönelik uygulamalar geliştirilmiştir. SSCB 1922'de kurulduğunda geleneksel diplomasi kullanımını sınırlandıran uluslararası izolasyonla karşı karşıya kalmıştır ve Rusya'ya mağlup ulus muamelesi yapılmıştır (Bubnova, 2020: 96). Bu dönemde olumlu bir imaj inşası amacıyla gerçekleştirilen kamu diplomasisi, Marksizm-Leninizm ideoloji tarafından şekillendirilmiştir ve öne çıkan mesaj "Tüm ülkelerin proleterleri, birleşin!" şeklinde gerçekleşmiştir (Tsvetkova, 2020: 108). Dış politika ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin etkisiyle gelişen uluslararası ilişkilerle birlikte kamu diplomasisinde de politik ve araçsal düzeyde bir dönüşüm yaşanmıştır. Rusya, dış politikada iletişim ve etkileşimde ideolojiyi kullanmayı bırakarak somut hedeflerinin gerçekleşmesine dayanan bir tutum benimsemiştir (Ivonov, 2001: 7). Bu doğrultuda kamu diplomasi, ideolojik bir yaklaşımdan ziyade pragmatik çıkarlar tarafından şekillendirilmiştir (Simons, 2014). Bu başlık altında Rusya Federasyonu'nun günümüz kamu diplomasisi anlayışının gelişiminin ortaya konulması amaçlanmıştır.

2000'li yılların başlarında uluslararası kamuoyunda gelişen Rus imajının olumlu yönde yeniden oluşturulması, Rus kamu diplomasisinin önceliği olmuştur. Bu doğrultuda Rus kamu diplomasisi amaçları; Rusya'nın, olumlu ve daha çekici bir imaj yansıtması, dış politikadaki hareket serbestisini sağlamak, Ruslara ilişkin olumsuz yaklaşımlara karşı koymak, Rus iş dünyasına doğrudan yabancı yatırımları çekmek, uluslararası izleyicilerle etkileşim kurabilmek ve bu doğrultuda hedefler barındırmaktadır. Rusya ve etnik Ruslar uluslararası alanda tanınmayan bir ülke ve halk olmadığı gibi belli değerler ve önyargılara sahiptir. Bu bağlamda mevcut algı, oluşturulmak istenen imajın önünde bir handikaptır. Rus kamu diplomasisi olumsuz yönde gelişen bu algının önüne geçmek adına çalışmaktadır. Örneğin 2007-2008 yıllarında Russia Today'de yayınlanan *Cracking the Myths* isimli belgesel, hedef kitleye Rusya'nın tehditkâr bir emperyalist güç olduğuna ilişkin algının bir efsane olduğunu anlatmaya çalışarak Batı'nın önyargılarını düzeltmeye çalışması (Heyman,

2008), bu yaklaşımın bir yansıması olmuştur. İlerleyen dönemlerde yumuşak güç stratejilerinde eski Sovyet coğrafyasına ve Rusya ile bağları olan vatandaşlara vurgunun arttığı bir yaklaşım benimsenmiştir. Burada söz konusu hedef kitlenin doğru belirlenmesi kamu diplomasisinin etkinliği açısından önem arz etmektedir. Rus kamu diplomasisinde hedef kitle; SSCB, Rus dili veya Rusya ile bağı olan farklı eğitim düzeyine ve yaş aralıklarına sahip bir gruptur. Bu grubun yanı sıra Rus kamu diplomasisinde bir diğer hedef kitle, farklı ülkelerdeki birbirine zıt görüşlerdeki siyasi gruplardan oluşmuştur (Tsvetkova, 2020: 108). Belirlenen hedef kitle, Rus yumuşak güç stratejilerinin eleştirildiği bir noktayı oluşturmaktadır. Çünkü Rusya'nın dış ilişkileri veya hedeflerini paylaşmayan bir kitleyi kazanmak yerine halihazırda Rusya'nın amaç ve ilkelerine daha ılımlı olan bir kitleyi harekete geçirme çabası söz konusudur (Ćwiek-Karpowicz, 2012: 1). Velikaya ve Simons'a göre Rus kamu diplomasisinde hedef kitle üç farklı şekilde belirlenmiştir. Bunlardan ilki, öncelikli ortaklar olarak ifade edebileceğimiz ve Rusya'ya karşı daha ılımlı sayılabilecek Avrasya, BDT'dir. Zor ortakları oluşturan ve Rusya'ya karşı daha mesafeli olan Avrupa-Atlantik grubu bir diğer hedef kitleyi oluştururken insani yardım alan veya Rusya ile diyaloga açık ülkeler (BRICS, İran, Türkiye, Mısır) hedef kitlenin bir başka bölümünü oluşturmaktadır (2020: 273).

Rusların kendi ülkeleri hakkında olumladıkları şeyler doğal kaynaklar, kültür ve tarihleri olmuştur (Bubnova, 2020). Bunların yanı sıra edebiyatta, Puşkin, Tolstoy, Dostoyevski ve Çehov; dünyaca ünlü besteciler Çaykovski, Prokofiev, Shostakovich ve Rakhmaninov; Rus öncü ressamlar Falk, Chagal ve Kandinsky, Filonov ve Malevich; Rus repertuar tiyatrosu ve klasik bale alanında Bolshoy ve Mariinsky, Moskova Çingene Tiyatrosu (Moscow Gypsy Theatre Romen) ve Yakutistan Olonkho Tiyatrosu (Olonkho Theatre of Yakutia); Rus bale sanatçıları Anna Pavlova, Galina Ulanova ve Maya Plisetskaya, Rus opera sanatçıları, Fyodor Shalyapin, Sviatoslav Richter, Mstislav Rostropoviç, ünlü Rus votkaları ve kozmonotlar dünya mirasında öne çıkan Rus unsurlarından olmuştur. Rusya'nın yumuşak gücünün başarılı olabilmesinde, tüm bu kültürel başarılarının yanı sıra kurumların demokratik ve insan haklarına saygılı bir görünüme sahip olması, basın özgürlüğü, rekabetçi seçimler ve bağımsız yargının gerçekleşmesi önemi bir önkoşul niteliğindedir (Bubnova, 2020: 97). Nitekim kamu diplomasisi sadece başarıların propagandası veya sempatisini kazanmak değil karşılıklı güven inşasını da gerektirmektedir (Stetsko, 2020: 162). Ancak Rus kamu diplomasisinin devlet merkezli yapısı (Velikaya & Simons, 2020: 268), çoğu zaman propaganda olarak nitelendirilmesine yol açmaktadır. 2017'de USC Kamu Diplomasisi Merkezi tarafından hazırlanan ve hükümet, kültür, küresel katılım, eğitim ve dijital girişim

kriterlerini esas alan bir çalışmada; Rusya, dünyanın önde gelen 30 yumuşak güç ülkesi arasında 26. sırada yer almıştır. Bu çalışmada gücün devlet dışı aktörlere, örneğin STK'lara veya çok taraflı sivil toplum gruplarına kaymasındaki eğilime vurgu yapılmıştır (Mcclory, 2018). Nitekim sivil toplum kuruluşlarının katılımı olmadan gerçekleşen kamu diplomasisi faaliyetleri, propaganda niteliği kazanırken yumuşak güç etkisini kaybetmektedir (Nye, 2010; Stetsko, 2020: 148). Bu bakımdan yumuşak gücün, hükümet dışı aktörlerin faaliyetleri ile desteklenmesi, onun propaganda olarak etiketlenmesinin önüne geçebilir. Nitekim bazı konular hakkında bilgiye sahip STK'lar, hükümetlerden daha ikna edici olabilmektedirler. Bu noktada Rusya'da her ne kadar STK'lar, resmi olarak devletin halkla ilişkiler faaliyetlerinin geliştirilmesinde ortak olarak kabul edilmiş olsalar da pratikte genellikle zayıf bir konuma sahip olmaları, Rus kamu diplomasisi uygulamaları için bir dezavantajlı durumu oluşturmaktadır (Chepurina & Kuznetsov, 2020: 175; Sergunin & Karabeshkin, 2015: 358).

Ülkelerin uluslararası kuruluşlardaki konumları da imajları açısından önemli role sahiptir. Rusya, uluslararası kamuoyuna sıklıkla çok taraflılığı vurgulayan mesajlar iletmektedir. Avrasya Ekonomik Birliği (EAEU), Şanghay İşbirliği Örgütü (SCO), BRICS ve diğer entegrasyon formatlardaki konumu ile bu mesajı destekler niteliktedir (Velikaya & Simons, 2020: 273). BM de bir ülkenin uluslararası kamuoyundaki tanınırlığının artmasında önemli bir paya sahiptir. BM, devletlerin özellikle güç kullanımına ilişkin eylemlerini meşrulaştırma yeteneğinden kaynaklanan kayda değer bir yumuşak güce sahiptir. Bir ülkenin BM Güvenlik Konseyi'nin onayı olmadan gerçekleştirdiği bir eylem, imaj maliyetlerinin artmasına neden olabilmektedir. Ancak Güvenlik Konseyi'ndeki veto yetkisinin kullanılmasının da bir sert güç niteliği taşıdığı göz ardı edilmemelidir. Önemli birleşimlerinin dünya çapında yayınlandığı Güvenlik Kongresi, ülkenin konumunu ortaya koyacak yani görünürlüğünü artırabilecek nitelikte bir öneme sahiptir. Ayrıca yabancı temsilciler ve bu temsilciler aracılığıyla yabancı halklar ile iletişimi mümkün kılması açısından, kamu diplomasisi için oldukça elverişli bir platformdur. Güvenlik Konseyi'nde veya Genel Kurul'da kullanılan oylar bir ülkenin uluslararası ilişkilerdeki yönelimi, kendini nerede konumlandığı veya küresel duruşu hakkında uluslararası kamuoyunda bir fikir oluşturmaktadır. Bu açıdan bakıldığında BM'nin kuruluşun itibaren SSCB Konsey'in diğer daimi üyelerinden daha fazla veto yetkisini kullanması bakımından "Mr. NYET (Mr. NO)" imajına sahip olmuştur (Chepurina & Kuznetsov, 2020: 170).

2012 yılında Putin tarafından imzalanan "Rusya Federasyonu Dış Politikasının Uygulanmasına İlişkin Tedbirler Hakkında Yürütme Kararı"nda Rusya'ya ilişkin olumlu bir

imajın oluşturulmasında yurttaşlarla ilişkilerin önemine vurgu yapılmıştır. Kamu diplomasisinin gerekliliği ve geliştirilmesinin gerekliliği ise 2016 Rusya Federasyonu Dış Politika Konseptinin insani işbirliği bölümünde belirtilmiştir. 2000'li yılların ortalarından itibaren bu alana yatırım yapmaya başlayan Rusya'da kamu diplomasisi faaliyetlerini sistematik bir şekilde yöneten bir kurum yoktur. Bu alanda Dışişleri Bakanlığı, RIA Novosti, Russia Today (RT), Rossotrudnichestvo ve Gorchakov Kamu Diplomasisi Fonu (2010), Russkiy Mir Vakfı gibi vakıf veya örgütlerin finansal kaynakları ağırlıklı olarak devlet tarafından sağlanmakta ve STK statüsünde faaliyetlerini gerçekleştirmektedirler. Bu kurumların faaliyetlerini koordine edecek stratejik bir yapı mevcut değildir. Bu durumda kamu diplomasisi ulusal liderlerin basın danışmanları ve ülkenin üst düzey yöneticileri tarafından inşa edilmektedir (Lebedeva, 2018: 34).

3.1. Rusya'nın Kurumsal Çerçeve Sürdüğü Kamu Diplomasisi Faaliyetleri

3.1.1. Rossotrudnichestvo (Bağımsız Devletler Topluluğu ile İlişkiler, Yurtdışında Yaşayan Vatandaşlar ve Uluslararası İnsani İşbirliği Federal Ajansı)

SSCB'nin dağılmasının ardından mevcut kamu diplomasisi kurumlarında önemli ölçüde değişiklik gerçekleşmiştir. Bu doğrultuda 1958 yılında VOKS'un halefi olarak kurulan Sovyet Dostluk Toplulukları Birliği'nin (Union of Soviet Societies for Friendship and Cultural Exchanges with Foreign Countries,- SSOD) gündeminde bir dönüşüm yaşanmıştır. 1994 yılına gelindiğinde yabancı kamuoyu ile ilişkilerin geliştirilmesinde sivil toplum gruplarının faaliyetlerinin koordinesi, SSOD'nun yerine kurulan Rusya Uluslararası Bilimsel ve Kültürel İş birliği Merkezi (Roszarubezhcenter) tarafından sürdürülmüştür. Roszarubezhcenter 2008 yılında Devlet Başkanı Medvedev'in imzaladığı bir kararname ile Rossotrudnichestvo adıyla faaliyetlerini sürdürmeye başlamıştır. Rossotrudnichestvo, gerçekleştirdiği faaliyetler ile BDT ülkeleri ve daha pek çok ülkede Rus bilim ve kültür merkezleri aracılığı ile konferanslar, forumlar, sergiler ve yuvarlak masa tartışmaları düzenlemektedir (Lebedeva, 2018: 34).

Rossotrudnichestvo, başta BDT ülkeleri olmak üzere yurtdışında yaşayan yurttaşlara yönelik programlar geliştirmekte ve uluslararası alanda ilişkilerin insani ve kültürel boyutunu inşa etmektedir. Bu açıdan hem insani diplomasi hem kültürel diplomasi hem de diaspora diplomasisine bir örnek teşkil etmektedir. İnsani işbirliğini vurgulayan misyonu ile Rusya'ya ilişkin olumlu yönde kamuoyu oluşturulması amaçlanmaktadır. Başlıca hedef kitlenin BDT ülkelerindeki halklar olarak belirtilmesi ile eski Sovyet topraklarına ve buralarda yaşayan Rus azınlıklara açıkça vurgu yapılmaktadır. Misyonunu; Rusya'nın dünyadaki nüfuzunun

gelişmesini sağlamak olarak açıklayan Rossotrudnichestvo'nun, 80 ülkede 87 ofisi bulunmaktadır (Rossotrudnichestvo, t.y.). Ayrıca 150'ye yakın STK ile ilişkisi bulunmaktadır (Simons, 2018: 151). Rossotrudnichestvo, Russkiy Mir Vakfı ile koordineli bir şekilde faaliyet sürdürdüğü Rus Bilim ve Kültür Merkezleri ile Rus yumuşak gücünün işlendiği öne çıkan bir kamu diplomasisi kurumu niteliğine sahiptir. Bu merkezler, Rus diasporasının Rusya ile ilişkilerini güçlendirmek ve Rus dilinin yaygın kullanımını sağlamaya hizmet etmektedir. Yaklaşık 30 milyon diaspora ile ilişkilerin geliştirilmesi Rusya'ya önemli bir yumuşak güç unsuru oluşturmaktadır.

Rossotrudnichestvo, tarafından yürütülen ve 2011 yılında bir kararname ile onaylanan "Yeni Nesil" projesi ile her yıl farklı ülkelerden gençlerin Rusya'ya davet edilmektedir. Bu proje nihayetinde gençlerin kendi ülkeleri ve Rusya arasındaki ilişkilerin geleceğine yönelik genç liderlerde olumlu bir imajın inşası amaçlanmaktadır. Yine 2014 yılında uygulamaya konulan "Merhaba Rusya" isimli bir başka proje kapsamında yaş aralığı daha düşük gençlerin katıldığı (2022 yılında 31 ülkeden 533 gencin katılımı ile gerçekleşmiştir) Rusya gezilerinde Rus yaşamı, Rusya'daki eğitim ve kariyer fırsatları, Rus kültürünün tanıtımı gerçekleştirilmektedir (Rossotrudnichestvo, 2023). Bu faaliyetleri doğrultusunda değişim programları ile de eğitim diplomasisinin bir örneğini oluşturmaktadır.

3.1.2. Russkiy Mir Vakfı (Rus Dünyası Vakfı)

2007 yılında Devlet Başkanı Putin'in, Rusya ve Rus dilinin yurtdışında tanıtmak ve Rus dili eğitim programlarının desteklenmesi amacıyla imzaladığı bir kararname ile oluşturulan Russkiy Mir Vakfı'nın misyonu, "Rus dilinin ve mirasının takdir edilmesi ve desteklenmesi ile dünyada barış ve anlayışın teşvik edilmesi" şeklinde açıklanmıştır. Vakıf, düzenlediği sosyal ve kültürel programlarla veya değişim programlarıyla yurtdışı ile güçlü bağlar kurmayı hedefleyerek yurtiçi ve yurtdışında Rus dilinin kullanımını teşvik etmektedir. Güçlü bir Rus diasporasına vurgu yapan misyon beyanında, diasporanın anavatan ile ilişkilerinin önemine dikkat çekilmektedir. Bunun yanı sıra "Rus dilini çalışma konusu seçen bireylerin veya Rusya'nın kültürel mirasına takdir geliştiren insanlar" da Rus Dünyası'nda dahil edilmektedir. Rusya lehine olumlu kamuoyu oluşumunu amaçlayan Vakfın yabancı ülkelerdeki ofislerinde Rusça eğitim veren kurslar, bilimsel konferanslar, halka yönelik etkinlikler ile Rus tarihini tanıtmaya ve diasporanın bulunduğu alanlardaki diğer gruplarla etkileşimini sağlamak teşvik edilmektedir (Russkiy Mir, T.y.).

Rus kamu diplomasisinin başlıca odak noktasını oluşturan BDT ile kurulan siyasi ilişkiler ve bu bölgede Rus dilinin ticaret, kültür ve eğitim faaliyetlerinde kullanılıyor olması

Rus imajını bölge halkı açısından çekici kılma potansiyeline sahiptir. Ancak Rusya'nın Rus dilini oldukça politik bir söylemde kullanması, kültürel etkinliğine zarar vermektedir (Hill, 2006: 342). Rus kamu diplomasisinde öne çıkan bir yumuşak güç unsuru olan Rus dili ve üzerinden gerçekleştirilen politik söylem, Rusya ve diasporanın yaşadığı ülkeler arasında tartışmalı bir alandır. Çünkü Rus dili ve Rus kültürünün yayılmasına yönelik politikalar ve bu doğrultuda gerçekleştirilen yayınlar, yerel veya Avrupa kimliğinin inşasına engel niteliktedir. Bu çerçevede gelişen Rus bilgi alanının, Sovyet sonrası ülkelerdeki etnik azınlıkların bulunduğu ülkeye bağlılığının zayıflığına neden olacağı sıklıkla ileri sürülmektedir (Sergunin & Karabeshkin, 2015; 356). Bu durumda Rusya'nın kabul ettiği formuyla Rus Dünyası, Sovyet sonrası alanlarda ülkelerin ulusal kimliklerinin gelişmesinin sağlanması açısından dil politikalarının önemi belirginleşmiştir. Bu durum, Rusya'nın Ukrayna müdahalesi ile endişe verici bir hal almıştır. Çünkü 2022 Ukrayna müdahalesinde Rusça konuşanların korunması Rus hükümeti tarafından bir gerekçe olarak sunulmuştur. Bu olay Rusya'nın davranış tutumunun, ileride Rusça konuşan veya Rusya'nın tahayyül ettiği Rus Dünyası olarak görülen vatandaşların haklarının korunması şeklinde tekrarlanabileceği ihtimalini uluslararası kamuoyuna göstermiştir. 2022 yılında Kırgızistan'da "Kırgız Cumhuriyeti Devlet Dili" başlıklı bir kanunun hazırlanmasına başlanması bu varsayımı destekler niteliktedir. 24 Nisan 2023 tarihinde kabul edilen bu kanun ile devlet dili olan Kırgız dilinin desteklenmesi amaçlanmıştır (TRT Avaz, 2023). Ukrayna müdahalesinin de itici bir faktör olduğu bu gelişmeler Rusya'nın yumuşak güç unsuru olarak Rus dilinin etkinliğinin zayıflaması ile sonuçlanabilir.

3.1.3. Gorchakov Kamu Diplomasisi Fonu

Devlet Başkanı Medvedev, 2 Şubat 2010 tarihinde Kamu Diplomasisini desteklemek için Alexander Gorchakov Fonu (Alexander Gorchakov Fund to Support Public Diplomacy) ve Rusya Uluslararası İlişkiler Konseyi'ni (Russian International Affairs Council-RIAC) kuran karamameyi onaylamıştır. Kamu diplomasisinin teşvik edilmesini ve ülkenin uluslararası alanda lehine kamu, siyasi ve iş ortamının oluşturulmasını amaçlayan bu iki kuruluşun finansmanı devlet bütçesinden sağlanmakta ve dışişleri bakanlığı bünyesinde faaliyet göstermektedir. Fonun faaliyet alanları; sosyal ve kültürel araştırmaların teşviki, yurtdışında Rusya'ya yönelik olumlu bir kamuoyu oluşturan, konferanslar, çalıştaylar ve iş toplantıları ile yatırım ve kamu diplomasisi alanındaki mevcut süreçlerin izlenmesi olarak belirtilmiştir (The Gorchakov Fund, T.y.).

Fon, dış politikaya uyumlu bir şekilde ulus-markalama stratejisi ile Rusya'nın süper üç imajına destekleyici faaliyetlerde bulunmaktadır (Ekşi, 2015: 54). Simon Anholt'un (2014) da belirttiği gibi bir ulusun sağlam ve iletilebilir şekilde markalaşması, ülke yönetimi için önemli bir değerdir. Çünkü bir ulusal markalaşma bir ülkenin yumuşak gücünün gelişmesi açısından pozitif bir etkiye sahiptir. Nitekim ulus markası, bir ülkenin ekonomik gücüne katkı sağlarken aynı zamanda uluslararası arenada sağladığı manevra alanı ile dış politika hedeflerine hizmet etmektedir (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2017a: 86). Bu açıdan Rusya da çeşitli kamu diplomasisi uygulamaları ile bu yönde çaba göstermektedir. Önceki bölümlerde bahsedildiği gibi dünyada bilinen Pravda, Bolshoi Balesi, votka, Faberge, Sputnik, ve Kalashnikov gibi Rus ürünleri ulus-markasına katkı sağlamaktadır. Ancak 2008 yılından itibaren başlatılan ve farklı ülkelerdeki kamuoyu algılarını inceleyen Anholt-Ipsos 2022 Ulusal Markalar Endeksi'ne (NBI) göre 2021 yılında 27. sırada yer alan Rusya, 2022'de 58. sıraya gerilemiştir. Anolt da bu verilere dayanarak Rusya'nın Ukrayna müdahalesinin, küresel kamuoyundaki Rus algısını olumsuz yönde geliştirdiğini belirtmektedir (Ipsos, 2022). Yine bir başka araştırma şirketi olan Pew Resarching Center'ın 2015 yılında 40 ülkeden vatandaşıla gerçekleştirdiği bir ankete göre Rusya'ya karşı olumsuz algı %51 iken 2022 yılında yapılan bir başka ankette bu oran %85'e yükselmiştir (Stokes, 2015; Pew Research Center, 2022). Bu durumda Rus dış politikasında müdahaleci tutumun, Rus kamu diplomasisini baltaladığını göstermektedir.

3.1.4. Rus Ortodoks Kilisesi

Kiev Knezliğinin Hristiyanlığı benimsemesi ve takip eden süreçte Ortodoks Slav kültürünün etkili olduğu inanç sistemi dış politikada önemli bir araçsal role sahip olmuştur. Rusya imparatorluk dönemlerinden itibaren gerek Ortodoks unsurları gerek Slav unsurları ileri sürerek çevresindeki topraklarda hak iddia ettiği politikalar sürdürmüştür (Toğrul & Tatlı, 2018:114). Bu bağlamda Ortodoksluk, Rus kimliği ile derin bir bağa sahip olmuş ve Sovyet sonrası dönemde de önemini yeniden elde etmiştir. Rus Ortodoks Kilisesi, Rusya'nın kamu diplomasisinde kullanılan bir yumuşak güç unsurunu oluşturmaktadır (Sergunin & Karabeshkin, 2015; 356). Rus Ortodoks Kilisesi ve Rusya Dışişleri Bakanlığı işbirliği ile sürdürülen faaliyetler 2003 yılından itibaren başlamıştır. Dışişleri Bakanlığı-Rus Ortodoks Kilisesi Etkileşimi Çalışma Grubu 2003 yılında oluşturulmuştur. Bu etkileşim doğrultusunda Kilise'nin yurt dışındaki etkileşiminin derinleştirilmesine zemin hazırlanmış oldu (Blitt, 2011: 381). Çalışma grubunun 10. Yıldönümünde Sergey Lavrov "Ortodoks değerlerin Rus

kültürünün ve Rus devletinin temelini oluşturduğunu” belirterek hükümet ve kilise arasındaki işbirliğini bir kez daha vurgulamıştır (Van Herpen, 2015:194).

Kilise temsilcilerinin Rossotrudnichestvo tarafından düzenlenen yıllık toplantılara katılarak uluslararası alanda Rus manevi ve dini nüfuzunun genişlemesine katkıda bulunmaktadır (Stetsko, 2020: 160). Patrik Kirill’in (RİSU, 2010) IV. Rus Dünyası Meclisi’nin açılışında yaptığı bir konuşmada, Ortodoks inancı sayesinde Rus halkının etnik sınırlamalarının aşıldığını belirtmiş ve kilisenin Rus Dünyasının kuruluşunda ve gelişmesinde en aktif destekleyici olduğunu eklemiştir. Ayrıca Rus dilinin gelişmesi ve korunması yoluyla manevi değerlerin güvenliğinin sağlanabileceğinden hareketle, Russkiy Mir Vakfı’nın da Kilise ile işbirliği içinde çalıştığı görülmektedir. 2009 yılında Russkiy Mir Vakfı ve Rus Ortodoks Kilisesi işbirliğini güçlendiren bir anlaşma yapılmıştır. Anlaşmanın imzalandığı etkinlikte Patrik Kirill, Russkiy Mir’in küreselleşme tehdidine karşı bir koruma görevi gördüğünü belirterek Kilise’nin Rus dünyasının asimilasyonunu önlemeye hizmet ettiğini eklemiştir (Blitt, 2011: 387-389).

Manevi güvenlik kavramı, Rus Ortodoks Kilisesi ve Kremlin arasındaki ilişkinin merkezinde yer almaktadır. Manevi güvenlik ve manevi değerlerin vurgulanması ile Sovyetlerin dağılmasının ardından Rusların yaşadığı ideolojik ve manevi boşluğun doldurulması amaçlanmıştır (Van Herpen, 2015: 190). 2000 tarihli Ulusal Güvenlik Konsepti’nde “manevi değerlerin aşınmasına” neden olacak Batı kültürü tehlikesine karşı “manevi güvenliğe” ve “manevi yenilenmeye” dikkat çekilmiştir. Bu vurgu 2008 tarihli Güvenlik Konsepti’nde de sürdürülmüştür (Blitt, 2011: 371). Diaspora ile bağ kurulması misyonundan hareketle “diasporanın manevi güvenliğinin sağlanması ve Ortodoks olmayan dinlerden korunması” yaklaşımı benimsenmiştir (Payne, 2010: 719).

Rusya’nın diğer kamu diplomasisi kurumları ile işbirliği içerisinde olan Rus Ortodoks Kilisesi, Ukrayna ve Gürcistan ile yaşanan kriz dönemlerinde gayri resmi bir arabuluculuk işlevi ile yumuşak güç stratejilerinde önemli bir role sahip olmuştur (Sergunin & Karabeshkin, 2015: 356). 2004 Ukrayna ve 2003 Gürcistan’da yaşanan renkli devrimlerin ardından Rusya, Batı etkisine karşı “Ortodoks medeniyet” düşüncesini savunmuştur. Burada Rus Ortodoks Kilisesi, Rus dünyası kavramının teşvik edildiği bir diğer kamu diplomasisi kurumu olarak belirmektedir. Kiliseye göre Rus Dünyası, Ruslar, Belaruslar ve Ukraynalılar olarak tanımlanmakta ve bu ülkelerin manevi birlikteliğinin (Kutsal Rus) kutsallığına vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda tahayyül edilen Rus Dünyası doktrininin, 2013-2014 yıllarında bir sert güç olarak kullanılmaya başlanmasına neden olduğu ifade edilebilir (Akhiyadov, 2020).

Rusya'nın nüfuzunu bu şekilde kullanmasına karşı 2019 yılında ¹⁶ Ukrayna Ortodoks Kilisesi'nin Rus Ortodoks Kilisesi'nden ayrılması, Ukrayna açısından milli bir kimliğin gelişimine engel niteliği taşımasına ve Rusya'nın içişlerine karışmasına karşı alınan bir önlem olarak kabul edilmiştir (Atvan, 2020). Sonuç olarak Kırım'ın ilhakı ve Donbas üzerindeki Rus müdahalesi Ukrayna ve Rus Ortodoks kiliseleri arasındaki ayrılmaya giden sürece hız kazandırmıştır. Çünkü Ukrayna'da milli bir kimliğin oluşturulmasında kilise önemli bir role sahiptir. Rus Ortodoks Kilisesi, Ukrayna'daki çatışmayı Rus dünyasındaki bir iç savaş olarak kabul etmektedir. Ukrayna'da Ortodoks ve Rusça konuşanların yani Ukrayna'daki Rus dünyasının yok edilmesi veya Ukraynalılaştırılmasının mümkün olmadığı belirtilmiştir (Petro, 2015). Din ve kilise arasındaki ilişkide, kilisenin devlete tabi oluşu ve ulus devletlerde bu bağlılığın kimlik üzerinden anlam kazanması Ortodoksluğun teolojisine içkindir (Akpınar, 2022: 7).Rusya, Rus milliyetçiliğinin de temelinde yer alan Ortodoksluk inancı (Çomak, 2006: 91) üzerinden nüfuz elde etmede dili kullanmaktadır. Ruslaştırmanın da bir aracı olarak görülebilecek dil bu bağlamda Ukrayna açısından bir başka mücadele alanı oluşturmuştur. Bu açıdan Ukrayna'nın, Sovyetlerden bağımsızlığını ilan ettiği tarihten itibaren ulusal bir kilise kurulmasına ilişkin mücadeleyi Rus Dünyası'nın önde gelen savunucularından biri olan Rus Ortodoks kilisesine karşı vermiştir. Bu süreç 5 Ocak 2019 tarihinde ¹⁶ Ukrayna Ortodoks Kilisesi'nin Rus Ortodoks Kilisesi'nden ayrılması ile sonuçlanmıştır (Akpınar, 2022: 8-12).

3.1.5. Rusya Uluslararası İlişkiler Konseyi (RIAC)

Rusya Uluslararası İlişkiler Konseyi ise halklar arasında dostluğu ve ilişkileri geliştirmeyi, uluslararası alanda yaşanabilecek çatışmaları önlemeyi ve krizlerin çözümüne katkı sağlamayı amaçlayan akademik ve diplomatik bir düşünce kuruluşu olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. 2 Şubat 2010 tarihinde kurulan RIAC'ın faaliyetleri, dış politika veya diplomasi alanına ilgili genç bir topluluğun oluşmasına katkı sağlamak, küresel siyaseti ilgilendiren konulara ilgi çekmek ve yabancı akademik kuruluşlarla ortaklık yoluyla birleştirici bir uluslararası gündemi teşvik etmek olarak açıklanmıştır. Rus dış politikasına yönelik çalışmalar sürdüren ve raporlar hazırlayan RIAC, Rus kamu diplomasisinde öne çıkan bir düşünce kuruluşudur.

RIAC çatısı altında; uluslararası alanda ikili, bölgesel ve çok taraflı işbirliğinin stratejik yönlerinin incelendiği pek çok proje hakkında analizler yayınlanarak Rus devlet kurumlarına tavsiyelerde bulunmaktadır. Örneğin "Rusya'nın Afrika Stratejisi" isimli projede hedefler; Rusya'nın Afrika'da Çin, Türkiye, Almanya ve Fransa ile ilişkilerinin geleceğinin incelenmesi olarak belirlenmiştir. Projenin ortakları; Avrasya Ekonomi

Komisyonu (AET), Afrika İş İnisyatifi, Pekin Üniversitesi (Çin), Uluslararası Kriz Grubu (ICG), Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi (SAM) olarak açıklanmıştır. Yayımlanan raporda (2020); çok kutuplu bir düzenine doğru kayan sistemde, ŞANGHAY (SCO), BRICS, AET ve Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (EAEU) gibi entegrasyon birliklerinde aktif bir katılımcı olan Rusya'nın, Afrika için 183 milyondan fazla insanın yer aldığı bir pazara erişimini sağladığı pozitif bir etkiye vurgu yapılmıştır (RIAC, 2020). Bu projede Afrika ülkelerinde ilişkilerin geleceğine yönelik fırsatların ortaya konulması Rusya için olumlu bir imaj inşasına hizmet etmektedir. Ayrıca Rusya'nın, Afrika hükümetlerini ve halklarını etkilemek adına sürdürdüğü bir diğer kamu diplomasisi uygulaması eğitim programlarıdır. Bölgede birçok Rus Kültür Merkezi kurulmuş ve değişim programlarına yapılan teşvik sonucunda Afrika'daki eğitim alanındaki yetersiz koşullar, gençleri eğitim için Rusya'ya yönlendirmiştir. Rusya'daki Afrikalı öğrenci sayısı 2019 yılında 15.000 iken, 2020/2021 akademik yılında bu sayı 30.000'den fazla bir sayıya ulaşmıştır (Sputnik Africa, 2023). Ancak bu sayılar Türkiye'deki Afrikalı öğrenci sayısı ile kıyaslandığında oldukça geride kalmaktadır. Rusya bölgedeki kamu diplomasisi uygulamalarını sağlık sektörü ve dijital teknolojiler üzerinde de desteklemektedir. RIAC, Afrika gibi Rusya'nın dış politikada yöneldiği ülkelerle ilişkilerin fırsatlarına, güçlü ve zayıf yönlerine ilişkin analizleri ile Rus kamu diplomasisine katkı sağlamaktadır.

3.1.6. Valdai Discussion Club

Valdai Tartışma Kulübü Rus uzman diplomasisi alanındaki aktörlerden birini oluşturmaktadır. 2004 yılında kurulan Valdai Tartışma Kulübü adını ilk toplantısının yapıldığı Veliky Novgorod yakınlarındaki Valdai gölünden almıştır. Kulübün Resmi web sitesine göre gerçekleştirilen pek çok konferansa 85 ülkeden 1.000'den fazla bilim camiasından temsilci iştirak etmiştir. Kulüp 2014 yılında "Rusya'yı dünyaya anlatma" işlevinden daha çok küresel gündemin nitelikli ve objektif bir değerlendirmesini yapmaya yönelmiştir. Yabancı uzman katılımcılar ve politikacıların katılımıyla yuvarlak masa toplantıları düzenleyen Valdai Tartışma Kulübü, kendisini Rusya konusunda dünyanın önde gelen uzmanlarının, ülkenin siyasi, ekonomik ve sosyal durumu hakkında sürekli bir etkileşim kurlmalarına aracılık eden küresel bir forum olarak tanımlamaktadır (Valdai Discussion Club, T.y.).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RUSYA'NIN DİJİTAL DİPLOMASİ UYGULAMALARI: DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI TWİTTER HESABI ÖRNEĞİ

1. Rusya'nın Dijital Diplomasi Uygulamaları

Rusya'nın dijital diplomasisinin resmi olarak başlangıcı; hükümetin dış politika tutumunu, sosyal medya aracılığı ile dünya kamuoyuna anlatmaya yönelik adımların gerçekleştirilmesini öngören uygulamayı açıkladığı 2012 yılına dayanmaktadır. Ancak bu uygulamanın açıklandığı dönemde Dışişleri Bakanlığının hâlihazırda bir Youtube kanalı mevcuttu ve Rus dijital diplomasi uygulamaları Voice of Russia, RT ve RIA Novosti aracılığı ile sürdürülmekteydi. Rusya'nın dijital diplomasi uygulamalarına bakıldığında ABD, Çin, Fransa veya Almanya'ya kıyasla 2000'li yıllara kadar daha mütevazı kaldığı ifade edilebilir (Simons, 2014). Ancak bu tarihten itibaren stratejik iletişim yaklaşımını yeniden konumlandıran Rusya, günümüzde öne çıkan dijital güce sahip aktörlerden biri haline gelmiştir (Tsvetkova, 2020: 104).

Kamu diplomasisinin ayrılmaz bir parçası haline gelen uluslararası yayıncılık, ülkenin çıkarlarının farklı izleyici kitleleri tarafından takdir edilmesinde önemli bir role sahiptir. Uluslararası yayıncılık bir ülke ile ilgili haberlerin, ülkenin stratejik hedeflerine uygun bir hale getirilmesini mümkün kılarak uluslararası kamuoyu ile etkileşimin olumlu yönde gelişmesine hizmet etmektedir (Yablokov, 2015: 303). Kamu diplomasisi, dijital diplomasi veya propaganda gibi kamuoyunu bilgilendirmeye yönelik uygulamalar, yabancı toplumların iç siyasi süreçlerini etkilemek adına birçok ülke tarafından kullanılmaktadır. Bu etki, yerel seçimlere müdahale veya bir işbirliği diyalogunun geliştirilmesi gibi farklı boyutlarda gerçekleşmektedir. Bu noktada Nye'nin (2018) bilginin aldatıcı kullanımı olarak ifade ettiği keskin gücün yumuşak güç ile birlikte kullanılması kamu diplomasisinde yeni bir eğilimi yansıtmaktadır. Nitekim sert gücün uygulandığı bir düzlemde kamu diplomasisi ve propaganda arasındaki sınırın belirsizleşmesi yumuşak gücün önünde bir handikaptır.

Psikolojik savaş, elektronik savaş (karşı tarafın doğru bilgiyi edinmesini engelleme) ve doğrudan bilgiye saldırı (bilginin çarpıtılması) dezenformasyonun bir parçasıdır. Günümüzde artık bilgiyi dönüştüren ve dağıtan iletişim araçları, modern toplumda başlıca etki aracı haline gelmiştir. Bu düzlemde kamu diplomasisinde kullanılan kitle iletişim araçlarının, sert güç müdahalelerinin aktif katılımcıları olduğu ifade edilebilir. Kitle iletişim araçları çatışmalarda

savaşın daha adil görünmesinde veya tehdidin gerçekliğinin yaratılmasında kullanılmaktadır (Serov, 2011).

Sosyal medyayı ve internet ortamını aktif bir şekilde kullanan vatandaşlar da dijital diplomasisinin etkinliğine katkıda bulunmaktadır. Bir “hashtag”ın tanıtımının gerçekleştirilmesi ve bu hashtag’ın kullanıcılardan etkileşim alması, kitleleri harekete geçirme açısından etkili bir araç olarak kullanılabilir. Bu durum 2010-2011 Arap Baharı’ndan itibaren dijital diplomasiin kabul edilen bir yaklaşımı haline gelmiştir. Dijital diplomasi de hedef kitlede istenilen yönde etki oluşturmak adına oluşturulan mesaj dikkat çekici etiketler ile sunulmaktadır. Rusya’nın dijital diplomasisinde de hedef kitle muhalif gruplar olarak belirlenerek ana akım medyada göz ardı edilen olayların vurgulanması ve bu doğrultuda çok sayıda tweet ve oluşturulan etiketlerle bilgi akışı sağlanarak algının yeniden şekillendirilmesi amaçlanmaktadır. Rusya’nın bu şekilde gelişen dijitaldeki aktifliği, Batı hükümetlerinde endişe doğurmuştur (Tsvetkova, 2020: 112-116). Bu durum karşısında Batı, çoğu zaman Rus dijital diplomasisine yönelik suçlamalar veya yaygın kullanılan sosyal medya mecralarında sınırlandırmalar ile karşılık vermektedir. Rusya da medya kuruluşları ve dijital ortamı kullanarak bilgi alanındaki mücadeleyi hükümetin ve hükümet temsilcilerinin resmi sosyal medya hesapları veya başlıca Russia Beyond, Russia Today, TASS, ve Sputnik gibi platformlar üzerinden sürdürmektedir.

1.1. Russia Beyond

Bilgi alanında Rusya’nın öne sürdüğü bir diğer aktör 2007’de kurulan Russia Beyond Headline (RBTH) olmuştur. Rosskiyskaya Gazeta tarafından finanse edilen RBTH, 2016 yılında TV-Novosti’ye katılmış ve 2017’deki değişikliklerle Russia Beyond adıyla Rus kamu diplomasisine desteğini sürdürmektedir. Russia Beyond web sitesinde yayınlanan makalelerdeki tarihten kültüre, yaşam tarzından seyahat noktalarına ve mutfak kültürüne kadar detaylandırılmış kategorik anlatıda, Rusya ve Rusları tanıtım söz konusudur. Yayınlanan makalelerle Ruslara ilişkin küresel kamuoyundaki önyargıların giderilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca tarih kategorisinde üretilen bazı içeriklerle, güncel olaylar hakkında Rusya lehine bir bağlam kurulmaya çalışılmaktadır (Osipova, 2017: 349). Örneğin Rusya, Ukrayna’daki çatışmaya ilişkin söyleminde sözde neo-Nazilerin saldırganlığına dikkat çekmeye çalışmaktadır. Bu doğrultuda uluslararası kamuoyuna yönelik geliştirdiği kamu diplomasisi mesajında da neo-Nazilere vurgunun yoğunlaştığı gözlemlenmiştir. Bu web sitesinde de 8 Mayıs 2023 tarihinde yayınlanan “İkinci Dünya Savaşı’nda Nazilere karşı son büyük Sovyet saldırısı neredeydi?” (Egorov, 2023) ve 24 Nisan 2023 tarihinde yayınlanan

“Kızıl Ordu, Nazi Almanyası’ını nasıl bitirdi?” isimli makaleler gibi Nazilere karşı kazanılan zaferi vurgulayan (Egorov, 2023a) birçok makale oluşturulmuştur. Ayrıca yine güncel söylemde vurgulanan Batı medyasına yönelik eleştirileri destekleyici nitelikte içerikler de paylaşılmıştır. Bu web sitesinde güncel söylemin doğrudan aktarımı söz konusu değildir. Bu bağlamda hitap ettiği kitleye sunduğu tarihsel içerikler ile ‘Rusya’nın güncel söylemindeki haklı durumunun’ tarihten itibaren sürdüğü imajı yaratılmaya çalışılmaktadır. Örneğin “Radio Liberty ve Radio Free Europe” isimli bir içerikle Soğuk Savaş dönemindeki Amerikan dezenformasyonuna dikkat çekilmesi veya “SSCB Avrupa’yı gazına nasıl bağladı?” isimli bir makalenin, 2022 Rusya-Ukrayna çatışmasının sürdüğü ve gündemi enerji sorununun meşgul ettiği bir dönemde yayınlanması bu durumu destekler nitelikte örneklerdir (Öztürk & Emişen, 2023: 131).

Medya Organları

1.2. Sputnik Haber Ajansı

RIA Novosti yayın hayatına 1929’da başlamıştır. 1961 yılında haber ajansına dönüştürülen RIA Novosti, 1991 yılına kadar gerçekleştirdiği yayınlar doğrultusunda Sovyetler Birliği’nin kamu diplomasisi uygulamalarından biri olarak nitelendirilmektedir. RIA Novosti, 2013 yılından itibaren düzenlenen bir kararname ile RIA Novosti ve Rusya’nın Sesi radyosunun birleştirilmesiyle oluşturulan Rossiya Segodnya bünyesinde yayın hayatına devam etmiştir. 2014 yılında ise Rossiya Segodnya tarafından kurulan Sputnik adlı medya kuruluşu oluşturulmuştur. Sputnik haber ajansının misyonu küresel olayların objektif bir sunumunu sağlamak ve izleyicilere sunulmayan haberleri aktarmak olarak belirtilmiştir. Sputnik 6 dilde haber kanalları (Rusça, Farsça, İngilizce, Arapça, İspanyolca ve Çince) ve 29 dilde hizmet sunan web sitesi ile geniş bir kitleye hitap etmektedir (Rossiya Segodnya, T.y.). Ayrıca Twitter’da, farklı bölge dilleri üzerinden de erişim sağlamaktadır. Örneğin @Sputnik_TR isimli hesap üzerinden Türkçe, @sputnik_jp isimli hesap üzerinden Japonca, @SputnikInt ve @sputnik_africa isimli hesaplar üzerinden İngilizce içerikler üreterek Rus dijital diplomasisine katkı sağlamaktadır.

1.3. Russia Today

2005 yılında kurulan Russia Today, dokuz dilde (Rusça, İngilizce, Almanca, Hintçe, İspanyolca, Sırpça, Fransızca, Çince, Arapça) güncel olaylar, belgeseller ve haberler sunan bir TV ağıdır. Haber ajansının resmi web sitesinde belirtildiğine göre 100’den fazla ülkede 800 milyon TV izleyici kitlesine erişebilen RT, 2013 yılında YouTube’da bir milyar

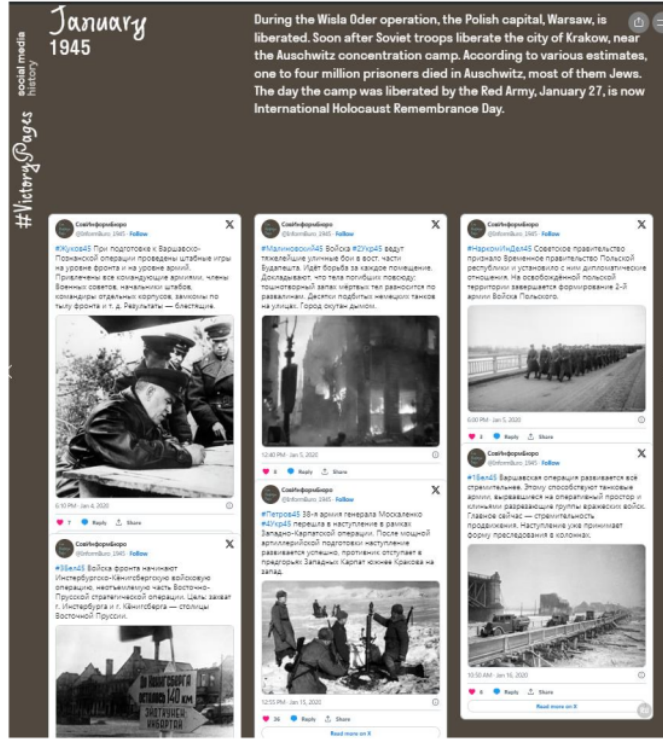
görüntülemeyi geçen ilk haber ağı olmasının yanı sıra 2022 itibarıyla 30 milyon aboneye ulaşmıştır. Ayrıca 2024 itibarıyla Twitter'da @RT_com adlı hesabında, 3,1 milyon takipçisine İngilizce üzerinden içerik üretirken @RT_hindi adlı hesapta Hintçe, @rtbalkan adlı hesapta Hırvatça içerikler üretmektedir.

RT, Rusya Federasyonu bütçesinden finanse edilen bir kuruluştur (Russia Today, T.y.). RT'in oluşturulmasındaki gündem ise Rus siyasetinin ABD'nin hegemonyasına meydan okuması ile bağlantılıdır. Bu nedenle hükümet sözcülüğü yaptığına ve özellikle çatışma bölgelerinden bilgi ve haber akışını manipüle ettiğine ilişkin eleştiriler söz konusudur (Yablokov, 2015: 305). RT, Anglo-Sakson medyanın gerçekleri yansıtmadığı gündeminden hareketle Batı medyasının bilgi tekeline bir alternatif sunmayı amaçlamıştır (Rossiyskaya Gazeta, 2013). Kanalın hükümet desteğinin kurulduğu dönemden itibaren artması da faaliyetlerinin etkisine yönelik bir işaret olarak yorumlanabilir (Yablokov, 2015: 311).

RT'in web sitesindeki projelerde de yine **II. Dünya Savaşı'nda Nazi Almanyası'na karşı** zaferin vurgulandığı çalışmalar bizi karşılamaktadır. Örneğin #VictoryPages isimli çok yönlü bir sosyal medya projesi olarak tanıtılan çalışmada, modern medyanın dili kullanılarak beş farklı sosyal medya platformu formatında (Facebook, Instagram, Twitter, Youtube, V Kontakte) anlatılan Büyük Vatanseverlik Savaşı'nın²⁸, hafızalardaki canlılığını korumanın gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Bu çalışma kapsamında "1945 yılındaki günlük raporlar, gazete makaleleri ve Sovyet Enformasyon Bürosundan gelen mesajlar o dönemde Twitter varmış gibi, dinamik sosyal medya hikâye anlatımı yoluyla aktırılmıştır". Bu örnekten hareketle Rusya'nın, tarih anlatımını daha dikkat çekilir kılmak adına Twitter'ı kullandığını ifade edebiliriz.

---

²⁸ Büyük Vatanseverlik Savaşı, Rusların Alman işgaline karşı zaferini vurgulayan ve bu bağlamda "II. Dünya Savaşı" yerine kullanılan ifadedir.

Resim 3.1. #VictoryPages Projesi Kapsamında Twitter Üzerinden Tarih Anlatımı Örneği

Kaynak: (Russia Today, 2023)

FakeCheck isimli bir başka projede ise bilgi savaşlarının ilk kurbanlarının gerçekler olduğu belirtilirken günümüzdeki kaynak bolluğunun kontrolsüz bilgi aktarımına neden olduğu ve bu durumun olumsuz gelişmelere sebep olabileceğine dikkat çekilmiştir. Bu bağlamda gerçek bilginin sahte bilgiden ayırt edilmesine yardımcı olmak amacıyla oluşturulan bu projede, bazı medya organlarının haberlerine yer verilerek haberlerin yanlış bilgiler içerdiği belirtilirken durumun asıl hikâyesi, Rus tarafının anlatısı ile gerçekleştirilmiştir. Örneğin BuzzFeed'in, Almanya aşırı sağ partisi AFD'nin, Rusça konuşanları hedef aldığını ve başta Russia Today olmak üzere Rus medya yayımlarından yararlandığına yönelik bir haberine yer verilmiştir. Bu haberde yanıltıcı bir hikaye anlatımının söz konusu olduğu ileri sürülerek "hikaye tıklama tuzağı" olduğu belirtilmiştir. RT'nin hikaye tıklama tuzağı olarak kastettiği BuzzFeed'in haber başlığının metinde kapsamlı bir şekilde sunulmamasıdır. Ayrıca AFD'nin yanı sıra diğer Alman partilerinin de aynı şeyi yaptığından bahsedilmediği belirtilerek bu haberin yanıltıcı yönü vurgulanmak istenmiştir. Ek olarak

Almanya’da yaşayan Rusların nüfusuna gönderme yapılarak önemli bir seçmen grubu olduğu ve bu nedenle de diğer partilerin de belli bir seçmen grubuna hitap ettiği ileri sürülmüş ve bu iddia, parti broşürlerinden örnek görseller paylaşılarak kanıtlanmaya çalışılmıştır (Russia Today, 2023a). Bunun gibi birçok bilgi paylaşılmış ve bu bilgilerin yanıltıcı olduğu ileri sürülerek sözde gerçeklerin anlatımını daha dikkat çekici kılmak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda oluşturulan projeler Russia Today’in, Rusya’nın bilgi mücadelesine katkı sağladığını göstermektedir.

1.4. TASS Rus Haber Ajansı

10 Temmuz 1925 tarihinde Sovyetler Birliği Telgraf Ajansı olarak kurulan TASS, “Sovyetler Birliği dışında bilgi toplama ve dağıtma konusunda münhasır hakka sahip olduğu gibi, Sovyetler Birliği içinde yerli ve yabancı bilgileri dağıtma ve Sovyet cumhuriyetlerinin haber ajanslarını yönetme” hakları doğrultusunda faaliyetlerini sürdürmüştür. ⁷⁹ Sovyetler Birliği’nin dağılmasının ardından 1992 yılında Rusya Bilgi Telgraf Ajansı (ITAR-TASS) adı ile yayın hayatına devam etmiştir. 2014 yılında ise web sitesinde belirtildiği üzere “küresel izleyicilere haber ulaştırmak için” dünyaca ünlü ismine dönerek günümüzde TASS adında varlığını sürdürmektedir. Altı dilde (İngilizce, Arapça, İspanyolca, Çince, Rusça ve Fransızca) haber yayınlayan TASS’ın verilerine göre, TASS platformlarında 2023 yılında 2.7 milyondan fazla içerik yayımlandığı ve TASS gönderilerinin 3.7 milyardan fazla görüntülenmeye ulaştığı belirtilmektedir (TASS, 2023). Ayrıca ajansın markası altında düzenlenen projelerin de Rus kamu diplomasisini destekler nitelikte geliştirildiği ifade edilebilir. Örneğin “Vladimir Putin’e 20 Soru” isimli bir projeye özel hazırlanan web sayfasında; Putin’in ulusal projeleri hakkında bilgilendirmelerini, silahlanma yarışı hakkındaki görüşlerini, ABD ile ilişkileri, Ukrayna konusundaki görüşlerini, yaptırımlara yönelik analizlerini ve iç kamuoyuna yönelik yaklaşımlarını paylaştığı videolar oluşturulmuştur (TASS, 2020). Bu videolar İngilizce olarak yayınlanmıştır. Bu proje, Rusya lideri Putin’in kendi görüşlerini ve ülkesinin uluslararası ilişkilerdeki konumu hakkındaki tasarılarını dünya kamuoyuna aktarmada bu platformun bir araç olarak kullanıldığını göstermektedir. Bu bağlamda da TASS, Rus dijital diplomasi uygulamalarının bir örneğini oluşturmaktadır.

2. Rusya Federasyonu Dijital Diplomasi Örneği: Dışişleri Bakanlığı Twitter Hesabı

2.1. Yöntem: Nitel İçerik Analizi

Çalışmanın bütününde ele alındığı gibi kamuoyunu etkilemeye yönelik faaliyetlerin hem normal bir süreçte hem de çatışma dönemlerinde öneminin gün geçtikçe arttığı gözlemlenmiştir. Bu bağlamda ülkeler de daha geniş bir kamuoyuna erişim amacıyla dijital alanda daha fazla varlık göstermeye başlamıştır. Rusya da yukarıda belirtilen dijital diplomasi çalışmalarının yanı sıra Twitter (X) üzerinden de Rus kamu diplomasisi mesajının dijital anlatısını gerçekleştirmektedir. Bu doğrultuda @mfa_russia, @RussianEmbassy, @armscontrol_rus, @PMSmferopol, @MID_RF, @RusEmIndia, @rusembitaly, @RusEmUSA, @AmbRusFrance, @RusEmbSyria gibi kurumsal hesaplar ve @Russia isimli hesap gibi Rus tarihine, kültürüne ve coğrafyasına ilişkin farklı dillerde bilgi aktarımını sağlayan hesaplar aracılığıyla dijital alanda kamu diplomasisi mesajı desteklenmektedir. Bu çalışmada, Rusya'nın dijital anlatısına ilişkin detaylı bir analizin gerçekleştirilmesi amacıyla tek bir kurumsal hesabın içerik üretimine odaklanılmıştır. Bu doğrultuda Rusya Dışişleri Bakanlığı'nın @mfa_russia isimli resmi hesabından 1 Ocak 2022 - 31 Aralık 2023 tarih aralığında paylaşılan tweetler, nitel içerik analizine tabi tutulmuştur.

Çalışmanın odağını oluşturan Rusya Dışişleri Bakanlığı'nın Twitter hesaplarından İngilizce üzerinden paylaşımlar gerçekleştiren @mfa_russia adlı Twitter hesabının yanında, Rusça (@MID_RF), İspanyolca (@MAE_Rusia) ve Arapça (@russia_ar) paylaşımlar yapan hesapları da mevcuttur. Paylaşımlarını İngilizce üzerinden gerçekleştiren hesabın çalışmanın odak noktası seçilmesinin nedeni, çalışmanın bütününde Rusya'nın uluslararası kamuoyuna gerçekleştirdiği kamu diplomasisi uygulamalarına yönelik bir analizin ortaya konulmasının amaçlanmasıdır.

Çalışmada incelenecek verilerin başlangıç tarihinin 1 Ocak 2022 seçilmesinin nedeni ise 24 Şubat 2022 Rusya-Ukrayna çatışmasına giden süreçte ve çıkan çatışmanın etkisiyle dijital alanda da bir mücadelenin başlamış olmasıdır. Çalışmanın ikinci bölümünde de belirtildiği gibi çatışma dönemlerinde dijital diplomasi anlatısının yoğunluğunun artması @mfa_russia adlı hesabın paylaşımlarına da yansımış ve Rusya'nın olayla ilgili uluslararası kamuoyunu kendi 'haklılığına' inandırmak adına ürettiği içerikler artmıştır. 2022 yılına kıyasla çatışmanın daha düşük yoğunluklu sürdürüldüğü 2023 yılında oluşturulan tweetlerin analize eklenmesinin nedeni ise 2022 yılındaki dijital anlatıya göre yoğunlukla kullanılan söylemde farklılıkların gözlemlenmiş olmasıdır.

Çalışmada kullanılan veri toplama uygulaması Twitter'ın sunduğu bir filtreleme aracı olan *Twitter Advanced Search*'dir (Twitter Gelişmiş Arama). Twitter tabanlı bu gelişmiş arama aracı ile tarih aralığı, belirli kelimeler, beğeni sayısı, tweete verilen yanıt sayısı ve kullanılan etiketlere göre filtreleme yapmak mümkündür. Bu çalışmada belirlenen tarih aralığında (1 Ocak 2022- 31 Aralık 2023) paylaşılan tüm tweetler, tarih dışında herhangi bir filtreleme yapılmadan nitel içerik analizine tabi tutulmuştur. Bir başka hesabın ürettiği ve @mfa_russia tarafından paylaşılan tweetler de bu içeriklerin uluslararası kamuoyuna yayılması amacıyla paylaşıldığı göz önüne alınarak analize dâhil edilmiştir. Yöntemin nitel içerik analizi olarak seçilmesinde, çalışmada kullanılacak verilerin detaylı bir analize tabi tutulmasının amaçlanması belirleyici olmuştur. Nitekim nitel içerik analizi ile ele alınan konuda kapsamlı bir kavrayışa ulaşmak mümkündür (Karataş, 2015: 63).

18 Nitel araştırmada bilginin derinlemesine analizi söz konusudur. Nitel araştırmalarda yapılandırılmış veya yarı yapılandırılmış görüşme, gözlem, söylev ve doküman analizi gibi veri elde etme yöntemleri kullanılmaktadır (Baltacı, 2019: 374). Bunlara ek olarak medya yayınları ve sosyal medya platformları da veri toplama için bir kaynak olarak kullanılmaktadır (Creswell, 2012: 156). Görüşme, veri toplama tekniğinde araştırmacının örnekleme dahil edilen bireylerin ilgili konu hakkındaki tutum ve davranışlarına ilişkin iç dünyalarından bilgi edinilmesini mümkün kılmaktadır (Bengtsson, 2016: 12). Doküman analizi ise araştırmacının konusu ile ilgili bilgiler içeren metinlerin detaylı bir şekilde incelenmesi ve bu bilgilerden bir bütünlük elde edilmesidir. Nitel araştırmalarda verilerin analizinde ise çoğunlukla betimsel analiz, söylev ve metin analizi kullanılmaktadır (Baltacı, 2019: 377). Betimsel analiz, verilerin önceden belirlenmiş kategoriler bağlamında yorumlanmasıdır. Bu analiz türünde verilerin hangi temalar altında sınıflandırılacağı önceden belirlenir ve veriler bu kategoriler etrafında yorumlanır (Yıldırım & Şimşek, 2008: 224). Her türlü metin üzerinde kullanılabilen nitel içerik analizinde ise (Bengtsson, 2016: 10) incelemeye tabi tutulan veri setinde sıklıkla tekrarlanan veriler belirlenir ve birbiriyle bağlantılı verilerin bir araya getirilmesi ile temalar oluşturulur (Baltacı, 2019: 388). 52 Tematik analiz, elde edilen verilerdeki temaların belirlenmesi, analizi ve ayrıntılı bir şekilde açıklanması için kullanılan bir yöntemdir (Braun & Clarke, 2006: 79). 53 Bu bağlamda nitel içerik analizi yorumlamacı ve tümevarım yöntemi ile gerçekleştirilmektedir (Özdemir, 2010: 326). Betimsel analizde kategorilerin önceden belirlenmesi nedeniyle veri setinde yer alan bazı kavramların kategorilerde gözden kaçması mümkündür. İçerik analizinde tümevarımcı yaklaşım ile bu durumun önüne geçilmektedir.

Tematik bir analizin gerçekleştirilmesi sürecinde araştırmacı verilerin kodlanması, metinsel verilerin yorumlanması ve iletiden elde edilen bağlamın yeniden yapılandırılmasında bir aracı olarak rol alır. Nitel içerik analizinde incelenen yazılı metnin verdiği mesajın yanı sıra içerikte açıkça sunulmayan gizli iletiye ulaşılmaya çalışılmaktadır (Yüksel, 2019: 142). Bu doğrultuda veri analizinde bağlamdan çıkarma, bağlamın yeniden oluşturulması, kategorize etme ve düzenleme şeklinde dört aşama söz konusudur (Bengtsson, 2016: 11). Temaların oluşturulma sürecinde öncelikle verilerin bütünü incelenerek genel bir fikir ve bilgi edinilmelidir. Daha sonra daha detaylı inceleme ile tekrar edildiği tespit edilen içeriklerle “ne anlatılmak istenildiği? sorusuna yanıt aranır. Bu sorulardan elde edilen bağlamdan yola çıkarak temalar oluşturulur (Creswell, 2012: 244-245). Son aşamada ise araştırmacı elde edilen bulgular arasında kurduğu ilişkiyi açıklar ve temaların bir bütünlük içinde ortaya koyduğu sonuçları sunar. Yukarıda da belirtildiği üzere çalışmada kapsamlı bir analizin gerçekleştirilmesi amacıyla bu yöntemin aşamaları takip edilmiştir. Bu doğrultuda içerik analizine tabi tutulan tweetlerdeki kamu diplomasisi değerinde görülen içerikler arasından öne çıkan temalar belirlenmiştir. Belirlenen temaların birbirinden farklı olmakla birlikte bir arada Rus kamu diplomasisi mesajını oluşturan anlamlı bir bütünü yansıtmaya dikkat edilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda Rus kamu diplomasisi mesajını destekleyen içerikler, bu temalar altında sınıflandırılmış ve yorumlanmıştır.

2.2. Rusya Federasyonu Dışışleri Bakanlığı Twitter Hesabına Yönelik Nitel İçerik Analize Göre Rus Kamu Diplomasisinin Dijital Anlatısında Öne Çıkan Temalar

Rusya’da yukarıda da örneklendirildiği üzere birçok resmi kurumun Rusça üzerinden paylaşımlar gerçekleştiren Twitter hesaplarının yanında İngilizce paylaşımlar yapan hesapları da mevcuttur. Bu durumun, Rusya’nın uluslararası kamuoyu ile etkileşimini artırmaya yönelik bir uygulama olduğu ifade edilebilir. Ayrıca Rusya’nın, Twitter platformunun Rus hükümetine bağlı hesapların etkileşim hızını sınırladığına ilişkin iddiaları da bulunmaktadır.

Rusya Dışışleri Bakanlığı, Twitter’ın yanında Youtube, Telegram ve Facebook üzerinden de uluslararası kamuoyuna bilgi aktarımı sağlamaktadır. Bu durum da dışışleri bakanlığının dijital diplomaside öne çıkan kurumlardan biri olduğu görüşünü güçlendirmektedir. Bu bağlamda dijital diplomasiye ilişkin bir analizi amaçlayan bu çalışmada, Şubat 2011 yılında açılan @mfa_russia adlı hesabın kullanılması tercih edilmiştir.

Resim 3.2. Rusya Dışişleri Bakanlığı Resmi Twitter Hesabı Profil Sayfası

Kaynak: (Twitter @mfa_russia, 2023)

2.2.1. Uluslararası İlişkilerde Çok Kutuplu Düzene Geçiş Vurgusu

Uluslararası ilişkilerde hegemonyanın reddedilmesi, Rus dış politik söyleminde uzun süredir sıklıkla vurgulanmaktadır. Çok kutuplu dünya düzeni söyleminde, uluslararası sistemde egemen bir gücün varlığından ve caydırıcılığından ziyade çok aktörlü ve dolayısıyla belirleyicinin hegemonya güçte toplanmadığı bir sistem kastedilmektedir. Çalışmanın ikinci bölümünde bahsedildiği üzere, ABD'ye karşı çok kutuplu düzene ilişkin vurgunun Primakov'un Dışişleri Bakanlığı döneminden itibaren Medvedev başkanlığı ve günümüzde Putin liderliğinde sıklıkla tekrarlandığı gözlemlenmiştir. Yine 2014 sonrasında Rus medyasında da Batı'nın küresel bir hâkimiyet peşinde olduğuna yönelik çerçevelendirmeler Rusya'nın çok kutupluluk vurgusunu destekler nitelikte geliştirilmiştir (Hutchings & Szostek, 2015: 187-188). Rus dış politikasına yönelik çalışmalar sürdüren RIAC'ın da ikinci bölümde bahsedilen raporunda, uluslararası sistemde çok kutuplu bir düzene geçişin söz konusu olduğuna dikkat çekilmeye çalışılmıştır. 2023 tarihli Rusya Federasyonu Dış Politikası Konsept belgesinde de adil ve sürdürülebilir bir dünya düzeninin kurulması ve hegemonyanın reddi dış politika önceliklerin biri olarak vurgulanmıştır.

Çalışma boyunca incelenen tweetlerin içeriklerine göre Rus kamu diplomasisi anlatısında çok kutupluluğa yapılan vurgunun, dijital diplomasi aracılığı ile desteklendiği gözlemlenmiştir. Bu doğrultuda “çok kutuplu düzene vurgu”, dijital anlatının öne çıkan temalarından biri olarak belirlenmiştir. Örneğin 29 Mayıs 2022 tarihinde oluşturulan ve Zakharova'nın ifadelerine yer veren bir tweette, Lavrov'un 15 yıllık süreçte çok kutuplu dünya düzenine yaptığı vurgunun sürekliliğine dikkat çekilmiştir. Bu içerikte; Lavrov'un,

farklı yıllarda yaptığı açıklamalarındaki dünyanın çok kutuplu hale gelmesi gerçekliğinin Rusya, Hindistan ve Çin'in doğrudan katkıları doğrultusunda oluştuğu ve BRIC'in bu yeni dünya düzeninin tasarlanmasındaki yardımcı rolü olduğuna ilişkin ifadelerine yer verilmiştir. 8 Haziran 2022 tarihinde Zakharova'nın konuşmasından bir alıntı ile oluşturulan bir başka tweette ise yine BRIC'in rolüne gönderme yapılarak, "...kötüleşen uluslararası sistemde, BRICS ülkelerinin eşit diyaloga dayalı gerçek çok kutupluluğun koruyucuları olarak hareket ettiği" belirtilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2022). Rusya bu söylemi tekrarlararken genelde BRIC, EAEU ve ŞİÖ gibi platformlarla çok kutupluluğa geçişe bir zemin oluşturulduğuna dikkat çekmeye ve bu örgütlenmelerdeki ilişkilerin eşitler arasında olduğuna ilişkin olumlu bir kamuoyu yaratmaya çalışmaktadır.

Çok kutuplu dünya düzenine geçiş vurgusu zamanla Ukrayna'da yaşanan durumla bağlantılı bir söylem olarak geliştirilmiştir. Örneğin 2 Temmuz 2022 tarihinde Lavrov'un konuşmasından bir alıntı ile oluşturulan tweette, NATO'nun savuma amaçlı bir örgüt olduğuna yönelik açıklamaları ile eylemleri arasında çelişki olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca Batı'nın kaygılandığı durumun Ukrayna'daki gelişmelerden ziyade, "...500 yıllık dünya hâkimiyeti döneminin sonuna yaklaştığının" farkına varmasından kaynaklandığı ileri sürülmüştür (Twitter @mfa_russia, 2022). Bu içerikte yine Rus kamu diplomasisindeki çok kutuplu dünya düzenine geçişe çağrısının, Ukrayna'daki mesele üzerinden yapıldığı gözlemlenmiştir. 18 Temmuz'da oluşturulan bir başka tweette ise bu sefer "kolektif Batının dış politikasının tek kişilik bir tiyatro olduğu" iddia edilirken sahnelenen oyunların sonuç vermeyeceği ve çok kutuplu bir dünyanın oluştuğunun kabul edilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Ayrıca Fransa Cumhurbaşkanı Macron tarafından "Rusya karşıtı eylemlere uyum talep eden Avrupa siyasi topluluğunu desteklemek için bir PR kampanyası başlatıldığı" ileri sürülmüştür (Twitter @mfa_russia, 2022). Bu içerikte, Batı'nın uluslararası alanda oluşturmaya çalıştığı algıya dikkat çekilirken aynı zamanda kolektif hareket eden Batı'nın çabalarının sonuç vermeyeceğine ilişkin ifadelerle çok kutuplu dünya düzeninin gelişmesinin önüne geçilemeyeceği vurgusu tekrarlanmıştır. Bu söylemin 29 Eylül 2022 tarihinde Putin'in, "...çok kutuplu dünya düzenine geçişin meşakkatli sürecine tanıklık ediyoruz" ifadelerine yer veren bir başka tweette, yine Ukrayna'daki süreçle ilişkilendirildiği gözlemlenmiştir (Twitter @mfa_russia, 2022). Bu içerikte de tek kutuplu düzenin amansız bir şekilde çöktüğüne dikkat çekilmek istenmiştir. 11 Ekim 2023 tarihine gelindiğinde ABD ve ona bağlı hareket ettiği iddia edilen Batı'nın, çok kutuplu düzeni engellemeye çalıştığı ileri sürülürken 17 Haziran 2023'te, güç kazanan yeni dünya düzeninde "...fiili yeni-sömürgeci uluslararası sistemin artık

işlerliğinin kalmadığı” belirtilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2023). Bu içerikte, Ukrayna’nın Batı tarafından çok kutuplu düzenin oluşmasına engel nitelikte bir araç olarak kullandığı ileri sürülmektedir. 12 Temmuz’da Lavrov’un konuşmasından bir alıntı ile oluşturulan tweette; yine çok kutuplu dünya düzeni vurgusu yapılmış ve Ukrayna’da, Yakunoviç’in darbe ile devrilmesi hatırlatılarak iktidara Batı yanlısı Rus karşıtı güçlerin gelmesiye bozulan dengenin, “*Rusların ve Rusça konuşanların yaşadığı ve tarihsel olarak Moskova’ya yönelen tek tip bir devletin parçası olan toprakları işlemeye yönelik jeopolitik hedefine ulaşmaya çalışan Batı’nın teşviğiyle*” tamamen ortadan kalktığı ileri sürülmüştür (MFA Russian Federation, 2023a). Genel olarak bakıldığında bu temanın Ukrayna ile bağlantısı tarihsel bir süreç olarak sunulmuştur. Örneğin 8 Temmuz 2022 tarihinde Putin’in konuşmasından bir alıntı ile oluşturulan tweette; Ukrayna’daki savaşın Donbass’ta çıkmadığı, savaşın aslında 2014 yılında anayasaya aykırı bir darbeyi teşvik eden ve daha sonrasında meşrulaştıran kolektif Batı’nın eseri olduğu ileri sürülmüştür. Yine aynı konuşmadan bir başka alıntı ile oluşturulan tweette; AB’nin, ABD liderliğinde yıllardır sürdürdüğü Rusya’ya karşı saldırgan tutumuna dikkat çekilmek istenmiştir (Twitter @mfa_russia, 2022). Bu şekilde oluşturulan içeriklerle, Batı’nın birlikte hareket ettiği algısı yaratılmaya çalışılmakta ve dolayısıyla Batı’nın hedefi olarak konumlandırılan Rusya, “daha adil çok kutuplu dünya düzeni çağrısını” bu tarihsel süreçteki Rus karşıtı tutum üzerinden tekrarlamaktadır.

2023 yılı boyunca da bu temaya ilişkin içerikler oluşturulmuştur. Örneğin 4 Nisan 2023 tarihinde Rusya’nın Dış Politikası Konseptine atıfta bulunularak ABD ve diğer dost sayılmayan ülkelerin küresel meseleler üzerindeki tahakkümünün kalıntılarının ortadan kaldırılmasının Rusya için bir öncelik haline geldiğine vurgu yapılmıştır (Twitter @mfa_russia, 2023). Bu içerikte; Resim 3.3’teki görselle, ABD’nin dünya üzerindeki hâkimiyet kurma çabasına karşı küresel alanda çok kutupluluğa yönelik gerçekleştirilen söylemi daha dikkat çekilir kılmak amaçlanmıştır.

Resim3.3. Uluslararası Düzenle Tek Kutupluğu Karşı Duruşu Çağrıştıran Bir Görşel Örneği

Kaynak: (Twitter @mfa_russia, 2023)

Bu temaya yapılan vurguda 2023 yılına gelindiğine oluşturulan tweetlerde, Afrika ve Latin Amerika'ya da dikkat çekildiği gözlemlenmiştir. Örneğin 28 Temmuz'da oluşturulan bir tweette, Rusya ve Afrika "ölkelerinin adil birçok kutuplu düzenin oluşmasından yana" bir tutum benimsediğine dikkat çekilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2023). Bu yeni dünya düzeninde, Batı'nın sözde yeni-sömürgeci tutumu eleştirilirken sömürge tarihine de göndermeler yapılarak uluslararası alanda karşı kamuoyu algısı yaratılmaya çalışılmıştır. Örneğin 3 Mayıs 2023 tarihinde oluşturulan bir tweette, Zakharova'nın ifadelerine yer verilmiş ve Renkli Devrimler ve Afrika'nın sömürge tarihine gönderme yapılarak Resim 3.4'teki kaos ortamından paylaşılan görseller Batı ile ilişkilendirilmiş hatta Batı doğrudan sorumlu tutulmuştur (Twitter @mfa_russia, 2023). Bu kaosun oluşmasında sorumlunun Rusya olmadığı vurgulanırken Batı'nın 'yeni-sömürgeci nüfuz ağı' ifadesi tekrarlanarak olumsuz yönde çağrışım oluşturulmaya çalışılmıştır. Dijital anlatının geneli göz önüne alındığında ABD ve Batı'nın müdahaleci tutumuna ve sömürge geçmişine atıflar yapılarak tarihsel hafızanın canlı tutulmaya çalışıldığı gözlemlenmiştir.

Resim 3.4. Tarihsel Hafızayı Canlı Tutmak Amacıyla Paylaşılan Görseller

Kaynak: (Twitter @mfa_russia, 2023)

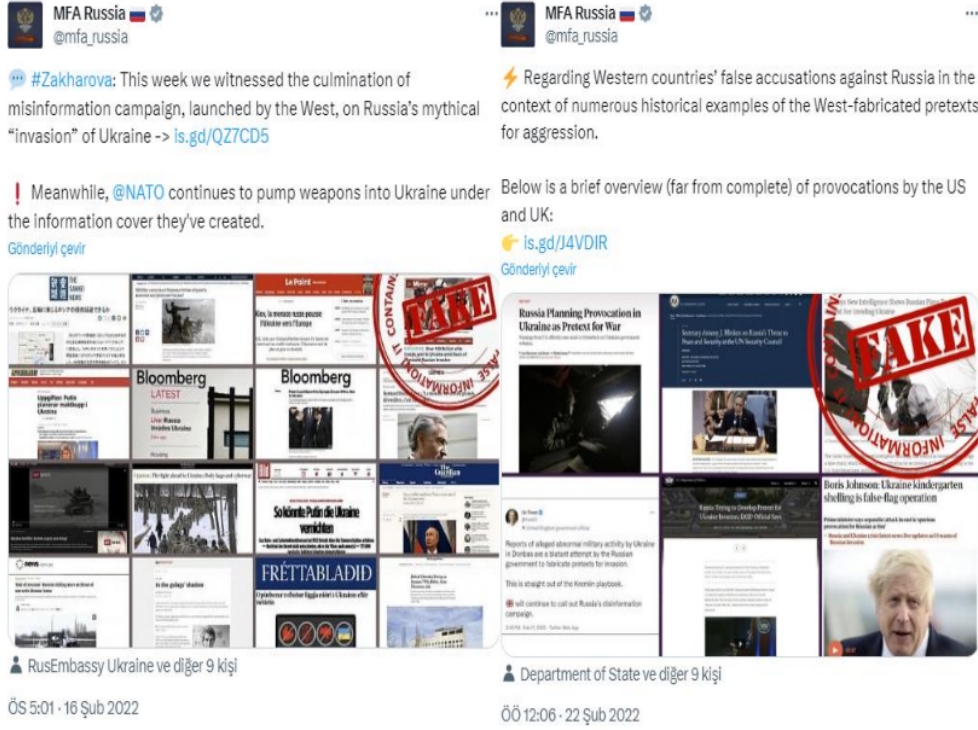
5 Mayıs 2023 tarihinde oluşturulan bir başka tweette ise Lavrov'un bir makalesine yer verilmiştir. Bu makalede de yine çok kutuplu düzen vurgulanırken Rus kamu diplomasisi mesajında sıklıkla tekrarlanan Batı'nın kendi kurallarını yayma çabasının ve bu doğrultuda devletlerarası egemen eşitlik ilkesini gözetmemesinin, uluslararası ilişkilerin demokratikleşmesine engel nitelikte bir tutum olduğuna dikkat çekilmiştir (Lavrov, 2023). Genel olarak dijital anlatıda öne çıkan bu temada, başta ABD olmak üzere kolektif bir şekilde hareket eden Batı'nın Ukrayna'da yaşanan çatışmanın ardından kontrolü kaybettiği ve bu sürecin çok kutuplu düzeni kaçınılmaz kılacağına yönelik bir kamuoyu algısı yaratılmaya çalışılmıştır.

2.2.2. Batı Medyasının “Dezenformasyonuna” Yapılan Vurgu

Rusya Dışişleri Bakanlığı'nın Twitter üzerinden gerçekleştirdiği dijital anlatısında, Batı'nın doğruluğunu kanıtlayamadığı ve dolayısıyla uluslararası kamuoyunu yanıltıcı içerikler paylaştığı ileri sürülmektedir. Çalışmanın kapsamı dâhilindeki tweetlerin içerik analizine göre bu vurgunun sıklıkla tekrarlandığı gözlemlenmiştir. Bu doğrultuda “Batı medyasının “dezenformasyonuna yapılan vurgu” dijital diplomasi anlatısında öne çıkan bir tema olarak belirlenmiştir. Bu bölümde Batı'nın, bilgi aktarımına karşı Rusya'nın da dijital platformları, bilgi girişimleri için kullandığı ifade edilmektedir. Bu doğrultuda Rusya dışişleri bakanlığı, Twitter hesabı üzerinden gerçekleştirdiği bilgi aktarımı ile çalışmanın ilk

bölümünde bahsedilen Zaharna'nın (2009) Bilgi ve İlişkisel İletişim Modeli'ndeki Bilgi Çerçevesi başlığına bir örnek teşkil etmektedir.

Çalışmanın odaklandığı hesapta uluslararası basında yayınlanan bazı makaleler, resmi hükümet hesaplarının paylaşımları ve bu tarz uluslararası kamuoyuna iletilen içeriklerde ileri sürülen iddiaların, bir efsaneden ibaret olduğuna dikkat çekilmek istenmiştir. Örneğin 17 Şubat'ta Lavrov'un konuşmasından bir alıntı ile oluşturulan tweette, yaşanan gelişmelerin (Ukrayna-Rusya Savaşı) "...Batı medyasında, her şeyden önce ABD ve İngiltere'de geliştiği" öne sürülmüştür. Zakharova'nın ifadelerine yer verilen ve 16 Şubat'ta oluşturulan bir tweette de "kolektif Batı medyasının" etkisine vurgu yapılarak "herkesi histeriyi bırakmaya" yönelik bir çağrıya dikkat çekilmiştir. Yine aynı gün oluşturulan bir başka tweette ise "Rusya'nın Ukrayna'ya efsanevi 'istilasını' başlattığı..." yönünde yanlış bilgilendirme kampanyasına dâhil olan medyanın kamuoyunu yanılttığı iddia edilmiştir. 20 Şubat'ta da yine Lavrov'un konuşmasından alıntı yapılarak oluşturulan bir içerikte, Batı'nın "...bilgi terörüne girişmekten utanmadığı" belirtilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2022). Bu içerikler ile Batı'nın, gelişmeler ile ilgili uluslararası alandaki bilgi aktarımının tamamen dezenformasyon olduğuna yönelik oluşturulmaya çalışılan algı güçlendirilmek istenmiştir. 22 Şubat'ta da benzer şekilde oluşturulan bir başka tweette; Batı'nın, Rusya'ya yönelik iddialarının asılsız olduğuna dikkat çekilerek "sahte veya yanıltıcı" olarak kabul edilen Resim 3.5.'teki yayınlara yer verilmiş ve Batılı liderlerin veya medya organlarının uluslararası kamuoyunda güvenilir bilgi kaynakları olmadığı iddia edilerek (Twitter @mfa_russia, 2022) bu içeriklerin uluslararası kamuoyundaki güvenilirliğinin sorgulanması amaçlanmıştır.

Resim 3.5. Rusya Dışişleri Bakanlığı Twitter Hesabından Batı Medyası Eleştirisi Örneği

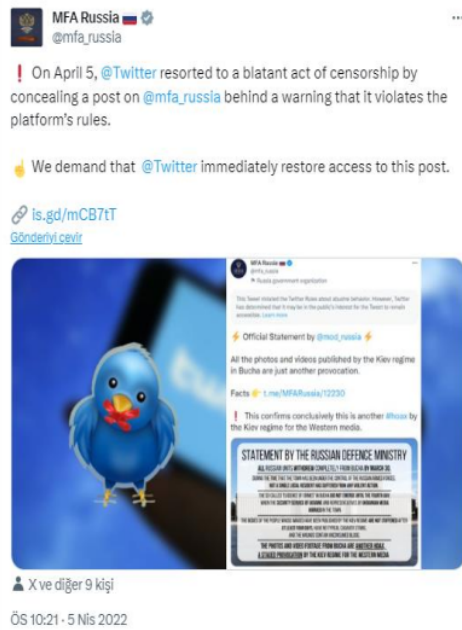
Kaynak: (Twitter @mfa_russia, 2022)

4 Mart 2022 tarihinde #DebunkingFakes etiketi ile oluşturulan bir tweette, rusofobiye teşvik eden '#fakenews' üretim mekanizmalarının yani sahte haberler yayan ana akım medyanın, içeriklerinin doğruluğuna önem vermediğine dikkat çekilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2022). Bir başka tweette ise Ukrayna'daki neo-Nazilerin saldırgan tutumlarının Rusya Federasyonu Savunma Bakanlığı ile ilişkilendirilmeye çalışılmasının dezenformasyon olduğu ileri sürülmüştür (Twitter @mfa_russia, 2022). Burada Batı medyasının, uluslararası kamuoyuna bilgi aktarımındaki Rus karşıtı iddialarla Rusya'ya yönelik olumsuz bir imajın yaratılmasını amaçladığına yönelik iddialara dikkat çekilmiştir.

Ukrayna'daki çatışmanın ardından gelen süreçte Rusya'nın sıklıkla tekrarladığı bir başka konu, Rusya'nın kendi bakış açısını uluslararası kamuoyuna aktarmada yaşadığı sınırlılıklar olmuştur. Örneğin 3 Mart 2022 tarihinde Zakharova'nın konuşmasından bir alıntı ile oluşturulan tweette Batı'nın, bilgi ortamına Rusya'nın erişiminin engellendiğine dikkat

çekilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2022). 5 Mart'ta oluşturulan bir tweette de yine Batılı ana akım medyanın izleyici kitlesine önyargılı ve tek taraflı bilgi aktarımının, bir doğrulama gerektirdiği vurgulanırken Batı'nın bu "dezenformasyonu" yıllardır sürdürdüğü iddia edilmiştir. 20 Mart'ta Lavrov'un ifadelerine yer veren bir başka tweette ise Batı'nın medyayı uluslararası kamuoyunu manipüle etmek amacıyla kullandığı vurgulanmıştır (Twitter @mfa_russia, 2022).

2022 yılının Nisan ayının ilk günlerinde oluşturulan tweetler ile yine Kiev rejiminin bilgi aktarımındaki yanıltıcı girdilere dikkat çekilmiştir. Rusya Savunma Bakanlığı'nın açıklamalarına yer verilen içeriklerde, Bucha bölgesindeki Rus birliklerinin sivillere yönelik şiddetine dikkat çeken Kiev rejiminin, dezenformasyon yaptığı ileri sürülmüştür. Kiev rejiminin Rus birliklerinin Bucha'da sivilleri öldürdüğü iddiasının tamamen provokasyon olduğu savunulmuş ve bu iddia Resim 3.3'teki görseldeki açıklamalarla desteklenmiştir. Bir başka tweette ise Rusya'nın herhangi bir şiddet uygulamadığı aksine sivillere insani yardım dağıttığı belirtilmiştir. Yine başka bir tweette bu sefer Zakharova'nın ifadelerine yer verilmiş ve başta ABD ve Batı medyası, #fakenews ve dezenformasyon yaymakla suçlanarak "...gerçeklerin her zaman galip geleceği" belirtilmiştir. Rus dijital anlatısında Bucha aldatması olarak sunulan bu olayın, Rus karşıtı yaptırımlara yenilerinin eklenmesine bir zemin hazırlamak amacıyla çarpıtıldığı iddia edilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2022).

Resim 3.6. Rusya Dışişleri Bakanlığı'nın Bilgi Aktarımında Sınırlandırıldığı Söylemine İlişkin Örnek

Kaynak: (Twitter @mfa_russia, 2022)

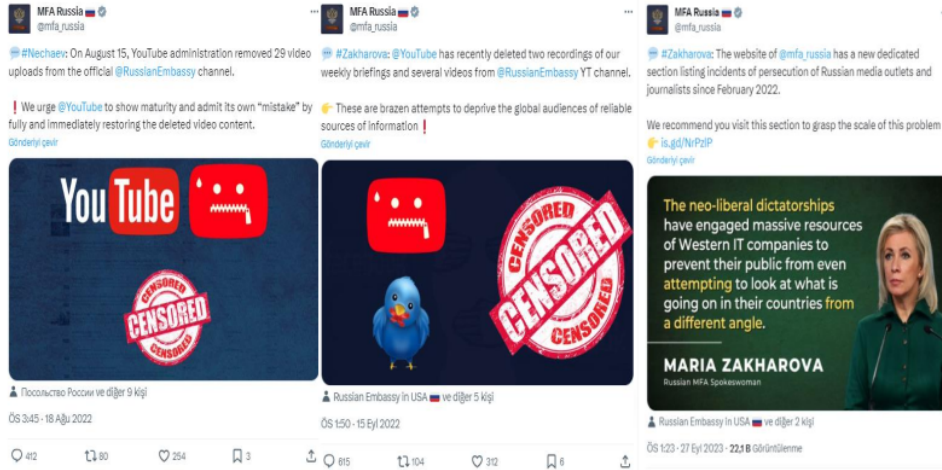
Resim 3.6'daki paylaşım, Twitter tarafından platformun kurallarını ihlal ettiğine dair bir gerekçe ile gizlenmiştir. Bu duruma karşı Rusya'dan bir tepki gelmiştir. Bu doğrultuda yukarıda verilen görseldeki 5 Nisan 2022 tarihinde oluşturulan bir tweette, Twitter'ın Rusya'nın resmi hesabına sansür uyguladığı ileri sürülmüştür (Twitter @mfa_russia, 2022). Burada platformun taraf tuttuğuna ilişkin suçlamalar yapılırken bilgi mücadelesinde Rusya'nın kendini dünya kamuoyuna yeterince aktaramadığı söylemi güçlendirilmek istenmiştir. Benzer bir uygulama 29 Eylül 2022 tarihinde oluşturulan bir tweette de görülmüştür. Bu gönderi, platform tarafından yanıltıcı bilgiler içerdiği bilgisi ile karşımıza çıkmaktadır. Tweette, Kiev rejiminin Bucha'da yaşananlara ilişkin yayılan bilginin bir efsaneden ibaret olduğu hatırlatılırken, Rus birliklerine yönelik İzyum'daki suçlamaların da asılsız olduğu belirtilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2022). Platformun bu uygulaması oluşturulan içeriğin güvenilirliğini zayıflattığı için Rusya tarafından bir sansür uygulaması olarak kabul edilmiştir. Bu doğrultuda da Twitter platformuna karşı zaman zaman eleştirel içeriklerin oluşturulduğu gözlemlenmiştir.

Resim 3.7. 29 Eylül 2022 Tarihli Tweet

Kaynak: (Twitter @mfa_russia, 2022)

Bir başka tweette de Youtube'da Rusya Dışişleri Bakanlığı'nın doğrulanmış hesabına yönelik dijital bir sansürün gerçekleştirildiği ileri sürülmüştür (Twitter @mfa_russia, 2022). Rusya'nın bu platformdaki etkileşiminin sınırlandırıldığına ilişkin söylemin bu tarihten itibaren dijital anlatıdaki yoğunluğunun arttığı gözlemlenmiştir. 18 Ağustos 2022 tarihinde oluşturulan bir tweette bu sefer Youtube platformunun sansürüne vurgu yapılmıştır. Youtube yönetiminin, @RussianEmbassy adlı hesabın 29 videosunu kaldırdığını belirterek Youtube'un bu "hatalı davranışından" vazgeçmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. 15 Eylül'de oluşturulan Resim 3.8.'deki görselde verilen bir başka tweette, yine silinen videolar hatırlatılarak bu uygulamanın "...izleyicileri güvenilir bilgi kaynaklarından mahrum bırakmaya yönelik" olduğu belirtilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2022). Bu bağlamda uluslararası kamuoyuna özellikle de Avrupa kamuoyuna Rusya'nın mesajının iletilmesindeki sınırlılıkların, Batı tarafından etkili bir koz olarak kullanıldığı savunulmaktadır. Bu vurgunun 2023 yılında da sürdürüldüğü gözlemlenmiştir. Örneğin 27 Eylül 2023 tarihinde oluşturulan bir tweette, Rus enformasyonunun uluslararası kamuoyuna ulaşmasındaki sınırlandırmalara dikkat çekilmiştir. RF Dışişleri Bakanlığı web sitesinde 2022 yılının Şubat ayından itibaren birçok ülkenin, Rus medyası ve gazetecilerine yönelik kısıtlamalarına ilişkin uygulamalarının sıralandığı bir başlık açılmıştır. Bu başlık altında bazı ülkelerdeki medya kuruluşlarına yönelik kısıtlamalara yer verilmiştir. Ek olarak başta Twitter olmak üzere Instagram, YouTube, Facebook, Google gibi çevrimiçi platformların getirdiği kısıtlamalar da tek tek sıralanmıştır (MFA Russian Federation, 2023c).

Resim3.8.Çevrimiçi Platformlardaki Kısıtlamalara Yapılan Vurguya Örnekler

Kaynak: (Twitter @mfa_russia, 2022)

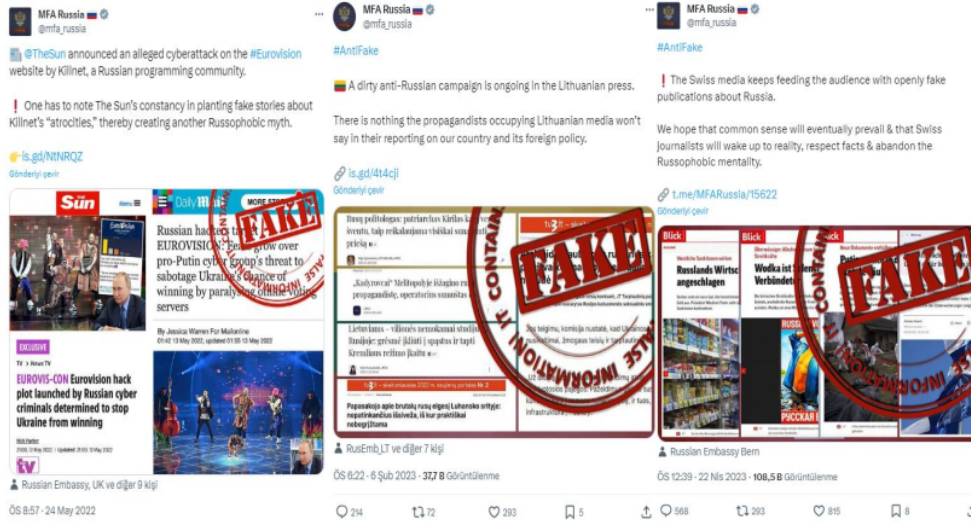
2 Kasım 2023 tarihli bir başka tweette “medya temsilcilerine yönelik hukuka aykırı eylemlerin ‘gelişmiş’ demokrasilerde olağan bir durum olduğu” ileri sürülmüştür. Batı’nın Rus medyasına ve gazetecilerine yönelik sansürüne dikkat çeken bu içerikler zaman zaman daha spesifik örnekler verilerek oluşturulmuştur. Örneğin 29 Kasım 2023 tarihinde Kuzey Makedonya’nın OSCE Bakanlar Konseyi öncesinde üç Rus gazeteciye vize vermediğine dikkat çekilmiş ve AGİT’teki “düşmanlık ve keyfiliğin”, Batı’nın Rus medyasına yönelik hoşgörüsüzlüğünün bir sonucu olduğu vurgulanmıştır (Twitter @mfa_russia, 2023).

Hesapta oluşturulan içeriklerde Rusya’nın savunusunu dünya kamuoyuna aktarmada bu şekilde çeşitli sınırlandırmalarla engellendiği ileri sürülürken bu duruma karşı dijital diplomasinin daha yoğun bir şekilde kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bu durum kamu diplomasisi uygulamalarının çatışma dönemlerinde de önemini koruduğunu göstermektedir. İncelenen hesapta bu yönde açıklamalar da mevcuttur. Örneğin 27 Mayıs 2022 tarihinde Lavrov’un konuşmasından bir alıntı ile oluşturulan tweette, bu amaca yönelik bir açıklama söz konusudur. Bu içerikte “*özel askeri operasyonlar ile ilgili sahtekarlıkları çürütme çabalarını hızlandırmak ve görüşlerimizi sosyal medyada ve blog dünyasında tanıtmak da dahil olmak üzere kamu diplomasisi kanallarını devreye sokmanın*” bir öncelik olduğu vurgulanmıştır (Twitter @mfa_russia, 2022).

20 Nisan 2022 tarihinde Zakharova’nın konuşmasından bir alıntı ile oluşturulan tweette bu sefer BBC haber ajansının propaganda yaptığına dikkat çekilmek istenmiştir. GOV.UK web sitesindeki BBC’ye Rusya’daki dezenformasyonla mücadele amacıyla dolayısıyla Rusya’ya karşı kullanılmak üzere 4,1 milyon sterlin ek fon açılmasına ilişkin paylaşılan duyurunun görseli tweete eklenerek, BBC’nin propaganda aracı olarak kullanıldığı ileri sürülmüştür. Ek olarak adının “Dışişleri Bakanlığı BBC” olarak değiştirilmesinin zamanının geldiğini belirtilerek eleştirel bir dil kullanılmıştır (Twitter @mfa_russia, 2022). Takip eden aylarda Rus medyasına karşı baskıya vurgu tekrarlanırken bu durumun normal karşılanması durumunda ABD medyasına, Rusya’da aynı muamele ile karşılık verileceği belirtilmiştir. Yine aynı gün (8 Haziran 2022) Letonya’daki Rusya’da kayıtlı tüm TV ağlarına uygulanacak sansüre dikkat çekilerek bu durumun Letonya’nın kendi halkının çıkarlarına uygulanacak bir sansür olduğu belirtilerek eleştirilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2022).

2022 yılı boyunca oluşturulan tweetlerde Batı medyasının, Rusya’nın Ukrayna’daki operasyonuna yönelik kamuoyunu yanıltıcı bilgiler paylaştığı vurgulanırken 1 Şubat 2023 tarihine gelindiğinde bu saldırgan “propaganda ve sansürün” AB’nin politikalarının dayanağı olduğu iddia edilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2023). 2023 yılında oluşturulan tweetlerde de

2022’de olduğu gibi Batı’nın medya üzerinden gerçekleştirdiği anlatı aracılığıyla Rus karşıtı tutumu teşvik ettiği söyleminin sıklıkla vurgulandığı gözlemlenmiştir. Örneğin 23 Mayıs 2022 oluşturulan bir tweette, İngiltere’de medyanın Rus karşıtı makalelerine dikkat çekilerek ve Rus düşmanı efsanesinin yaratılmaya çalışıldığı belirtilirken 2 Şubat 2023 tarihinde oluşturulan bir başka tweette, Litvanya basınındaki Rusya karşıtı kampanyaya dikkat çekilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2023). Resim 3.9.’taki görsellerde görüldüğü gibi Litvanya basınından haber başlıkları verilerek bu içeriklerin sahte olduğu iddia edilmiştir. 3 Mayıs 2023 tarihinde oluşturulan bir başka tweette ise İsviçre mediasının da Rus karşıtı kampanyaya dâhil olduğu belirtilmiştir. İsviçre’de hükümetin de tarafsızlık statüsünden ayrıldığına dikkat çekilerek medyanın da Batı ve Ukrayna kaynaklarının yarattığı sahte bilgilerin yayılması ile Rus karşıtlığını körüklediği iddia edilmiştir. 22 Nisan’da yine İsviçre mediasına dikkat çekilerek bu sahte yayınlarının Rus düşmanı zihniyetini yansıttığı belirtilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2023).

Resim 3.9. Rusya Dışişleri Bakanlığı’nın Rus Karşıtı Tutumun Teşvik Edildiği Vurguladığı Örnekler

Kaynak: (Twitter @mfa_russia, 2022, 2023)

17 Kasım 2022 tarihinde oluşturulan bir tweette bu sefer NATO’nun çevrimiçi alanı jeopolitik bir savaş alanına çevirmeye çalıştığı öne sürülmüştür. 15 Aralık 2022 tarihinde ise ABD ve müttefiklerinin, Zelensky rejiminin siber cephaneliğini şişirdiği iddia edilirken (Twitter @mfa_russia, 2022) ABD’nin küresel bilgi alanındaki çatışmayı teşvik ettiği söylemine vurgu yapılmak istenmiştir. Bilgi mücadelesine yönelik oluşturulan bu içeriklerde

genellikle kamuoyunun çeşitli bilgi kaynaklarına erişiminin sınırlandırıldığı bu bağlamda liberal değerlerin gözardı edilebildiği vurgulanmıştır. Dijital alanda verilen mücadelede öne çıkmak adına çeşitli yasal düzenlemelerin uygulamaya konulmasına dikkat çeken içerikler de oluşturulmuştur. Örneğin Nisan 2023 tarihinde Zakharova'nın makalesinden bir alıntı ile oluşturulan tweette “dijital diktatörlüğe” dikkat çekilmiştir. Zakharova, makalesinde ABD’de TikTok platformuna karşıtlığın yeniden arttığı ve bu doğrultuda liberalizmin günümüzde diktatörlüğe dönüştüğünü ileri sürmüştür. 14 Aralık 2022 tarihinde ABD kongresi, ulusal güvenlik kaygıları ve Çinli ByteDance şirketine ait olması sebebiyle bazı istisnalar haricinde devlet cihazlarında TikTok kullanımını, Devlet Cihazlarında TikTok Yasağı Yasası’nı kabul ederek yasaklamıştır (Congress.gov, 2022). 23 Mart 2023 tarihinde şirketin CEO’su Shou Zi Chew’in, ABD kongresindeki hesap verilebilirlik bağlamında gerçekleştirdiği savunmasına rağmen kongre üyelerini ikna edemediğini belirten Zakharova, bu geçirilmeye çalışılan yasa tasarisının ifade özgürlüğünü ortadan kaldırmanın yanı sıra “düşman ülkelerin çıkarları doğrultusunda hareket eden herhangi bir yazılım üreticisi veya tedarikçisini” de kapsayacak şekilde düzenlendiğini iddia etmiştir. Dünyanın dijitalleşmesine dikkat çeken Zakharova’nın makalesine yer veren bu içerik ile ABD’nin dijital gelecekte tek başına hâkimiyet kurmaya çalıştığı vurgulanmaktadır. 29 Nisan’da oluşturulan bir başka tweette ise medya ve iletişimin uluslararası sistemdeki rolünün kilit bir rolden belirleyici bir role dönüştüğüne dikkat çekilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2023).

2.2.3. Rusofobiye Yönelik Vurgu

Yabancı düşmanlığı veya karşıtlığı anlamında kullanılan zenofobi kavramı, yabancı olarak konumlandırılan gruplara karşı duyulan derin bir hoşgörüsüzlük tutumudur (McDonald & Jacobs, 20005: 295). Bu gruplara karşı düşünsel ve davranışsal tutumlarda, ön yargısal bir durum söz konusudur (Yahusko, 2009: 43). Bu tutum, toplumların tarihsel hafızasından beslenerek etnik köken veya dinsel temelli oluşan dışlayıcı bir gelişim gösterebilmektedir (Crush & Ramachandran, 2009: 4-5). Rusofobi daha çok etnik kökenli veya kültürel temelli gelişen bir yabancı düşmanlığı tutumudur. Bu bağlamda rusofobi, Ruslara veya Rus kültürüne, politik değerlerine, liderlerine, askeri ve stratejik gücüne yönelik gelişen kaygı veya önyargıdan kaynaklanan karşıtlık olarak tanımlanabilir (Taras, 2014: 713).

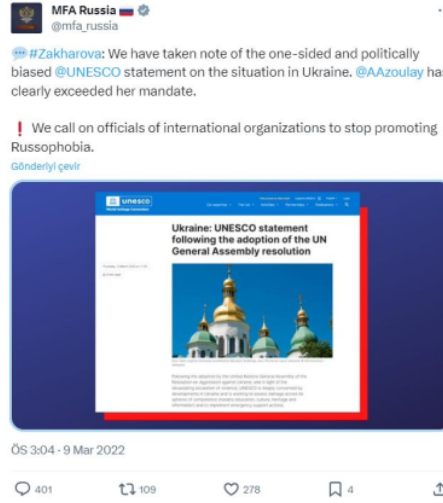
Çalışmanın odak noktasını oluşturan hesaptaki dijital anlatıda, Batı’nın politik düzlemde Rusya’yı ötekileştirerek izole etmeye çalıştığı sıklıkla tekrarlanırken yurt dışında yaşayan Ruslara ilişkin saldırgan tutumu teşvik ettiğine yönelik suçlayıcı söylemin de sıklıkla vurgulandığı gözlemlenmiştir. Bu doğrultuda “rusofobiye yönelik vurgu” öne çıkan

temalardan biri olarak belirlenmiştir. Rusya, uluslararası kamuoyunda Rusya'ya karşı düşmanlığa yapılan vurguyu sık aralıklarla tekrarlayarak bu vurgu üzerinden kendi haklılığına ilişkin söylemine yönelik olumlu bir algıyı güçlendirmeye çalışmaktadır.

Uluslararası kamuoyunda rusofobik tutumlar, ülkeden ülkeye değişiklik gösterebilmektedir. Ruslarla ilişkili olumsuz tarihe sahip ülke kamuoylarında bu tutumun daha çok kendini göstermesi mümkündür. Rus dış politikasına bir tepki olarak gelişen rusofobik tutumun yanı sıra bu düşmanca yaklaşımın teşvik edilerek yaratıldığı, Rus dijital diplomasi anlatısında oldukça geniş bir yere sahiptir. Örneğin 19 Mart 2022 tarihinde Putin'in konuşmasından bir alıntı ile oluşturulan tweette, bu konu üzerine doğrudan Batı kamuoyunun dikkati çekilmek istenmiştir. Bu içerikte Batı kamuoyuna, yaşanan problemlerin Rusya'nın saldırganlığından kaynaklandığı yalanına inanılmaması konusunda uyarıda bulunulmuştur (Twitter @mfa_russia, 2022). Bu içerik ile Batılı liderlerin ve medya organlarının kamuoyuna sunduğu Rus saldırgan imajının önüne geçilmek amaçlanmıştır. 20 Mart'ta oluşturulan bir başka tweette ise politikacıların ve medyanın teşvik ettiği rusofobiye vurgu tekrarlanırken, Batı kamuoyunun karşı karşıya kaldığı zorluklardan Rusların sorumlu tutulmasının durdurulması gerektiğine #stopRussophobia etiketi ile dikkat çekilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2022).

3 Mart 2022 tarihinde yine Zakharova'nın bir konuşmasından yapılan alıntı ile oluşturulan tweette, Ukrayna'da gelişen zenofobinin "...Batı'nın faşizmin ideolojik haleflerini dikkatle gözeterek görmezden gelmeye çalıştığı şey" olduğu belirtilmiştir (Twitter @mfa_russia, Twitter 2022). Yine aynı gün oluşturulan bir başka tweette, Rusya'nın küresel kültür, spor ve bilim gibi etkinliklerden dışlanması yönünde gelişen rusofobik kampanyanın bir medeniyet krizine doğru gitmekte olduğu vurgulanmıştır (Twitter @mfa_russia, 2022).

9 Mart 2022 tarihinde oluşturulan bir tweet ile bu sefer uluslararası kuruluşların rusofobik ortamı teşvik ettiği belirtilerek UNESCO'nun, Ukrayna'daki gelişmelerden dolayı endişelerini paylaştığı Resim 3.10'daki içerik eleştirilmiştir. 21 Aralık 2022 tarihinde Lavrov'un konuşmasından bir alıntı ile oluşturulan tweette ise UNESCO Sekreterasının Batı'nın tüm talimatlarını itaatkâr bir şekilde takip ettiği belirtilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2022).

Resim 3.10. UNESCO'nun Tutumunun Eleştirildiği Örnek Bir İçerik

Kaynak: (Twitter @mfa_russia, 2022)

5 Temmuz 2022 tarihinde yurtdışındaki Rus vatandaşlarının haklarına ilişkin ihlallerin raporlandığı bir içerik paylaşılmıştır. "*Rus Vatandaşlarının ve Yabancı Ülkelerdeki Vatandaşların Haklarının İhlalleri Hakkında*" adlı bu raporda 37 tane ülkeye başlık açılmış ve bu ülkelerdeki Rus vatandaşlarının haklarına ilişkin sorunlara dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Rusya'nın Ukrayna'daki operasyonu ile bağlantılı olduğu iddia edilen rusofobik tutuma, bizzat diplomatların da dâhil olduğu belirtilmiştir. Rus ticaretinde kısıtlamalara, Rus hükümetinin eylemlerini kınama, spor müsabakaları, müzik etkinlikleri ve kültürel etkinliklerden yasaklama gibi eylemelere dikkat çeken raporda, Rusların sadece Rus kökenli olduğu için ayrımcılıkla karşı karşıya kaldığı ileri sürülmüştür. Bu iddiaları destekler nitelikte örneklere başvurulmuş ve raporun güvenilirliğinin artırılması amaçlanmıştır. Örneğin İngiltere başlığı altında, İrlanda'daki Uluslararası Dublin Piyano Yarışması ve Kanada'daki Honens Uluslararası Piyano Yarışmasının, Rus piyanistlere davet mesajlarını geri çektiği haberine dikkat çekilmiştir. Raporda, Classic FM adlı Avrupa menşeli bir radyonun web sitesinden alınan bu haberde, Royal Birmingham Konservatuarı'ndan mezun olan bir Rus piyanistin şu ifadelerine yer verilmiştir: "...yaptırımlar anlaşılabilir ancak Rus vatandaşlarına karşı bu tür kararlar kesinlikle korkunç" (ClassicFM, 2022). Bu şekilde örneklere yer verilerek, masum Rus kökenli vatandaşların dünyada karşılaştığı düşmanca tutumun teşvik edildiği söylemi, dijital diplomasisinin katkısıyla güçlendirilmek istenmiştir. Yine Rusça konuşan topluluğun Rusya ile temaslarına ve Büyük Vatanseverlik Savaşı ve İkinci Dünya

Savaşı olayları ile ilgili tarihsel gerçeğin sunulmasına karşı sınırlandırmaların söz konusu olduğu da vurgulanmıştır (MFA Russian Federation, 2022).

11 Ekim 2022’de oluşturulan bir tweette ise bu sefer fiziksel bir saldırganlığa örnek verilmiştir. Bu içerikte Moldova’daki Rus büyükelçiliğine yönelik saldırıların düzenlendiği belirtilirken Resim 3.11’deki saldırı anının görüntüleri paylaşılmıştır. Moldova güvenlik görevlerinin bu saldırganlığı kasten önemsemediği ileri sürülürken bu tweette, yine rusofobinin geliştiğine ve bu durumun saldırgan bir boyuta eriştiği vurgulanmıştır. 17 Kasım 2022 tarihinde oluşturulan bir başka tweette ise “...kültürel etkinlikler düzenlemek üzere Moldova’ya gelen Rus kültür heyetinin girişinin” yasaklandığına dikkat çekilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2022).

Resim 3.11. Rusya Misyonlarına Karşı Saldırgan Tutumlara Verilen Örnek İçerik

Kaynak: (Twitter @mfa_russia, 2022)

10 Şubat 2023 tarihinde oluşturulan bir başka tweette, Letonya’daki Rusofobik tutumlara dikkat çekilmek istenmiştir. Letonya’da “Taťjana Andrieca isimli bir aktivistin Rusça eğitimi desteklediği ve Sovyet anıt mirasını koruduğu için tutuklandığı” bildirilmiştir. Ayrıca yabancı düşmanlığının Letonya’da bir devlet politikası haline geldiği iddia edilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2023). Dijital anlatıda, başta Batı ülkeleri olmak üzere Rusya düşmanlığının arttığı sıklıkla belirtilirken bu karşı tutumun hangi ülkede ne şekilde geliştiğine dair örneklere yer verilerek söylemin uluslararası kamuoyunda inanılabilirliğinin sağlanması amaçlanmıştır.

24 Temmuz 2023’te oluşturulan bir başka tweette de Japonya’daki rusofobik propagandanın Rusların yaşantısı üzerindeki olumsuz etkilerine dikkat çekilmiştir. (Twitter @mfa_russia, 2023). Örneğin Japonya’nın BM genel Kurulu’nda Batı dayanışmasına destek

olduğu hatırlatılırken Rus dış misyonlarına yönelik düzenlenen gösterilere ve etnik temelli hakaret, aşığılama ve istihdamın reddi gibi durumlara dikkat çekilmiştir. Ayrıca Japonya'da 2016 yılında kabul edilen "Diğer Ülke Vatandaşlarına Karşı Haksız Ayrımcı Söylem ve Davranışların Ortadan Kaldırılmasına Yönelik Çabaların Desteklenmesine İlişkin Yasa'nın, ülkede yasal olarak ikamet edenlerle ilgili ifadelerle sınırlı olduğu belirtilerek eleştirilmiştir (MFA Russian Federation, 2023b). 24 Temmuz'da oluşturulan bir başka tweet ile bu sefer yukarıda adı geçen raporun İsveç başlığına dikkat çekilmiştir. Ülkede aşırı sağcı ve neo-Nazi hareketlerin faaliyetlerinin arttığı ve 2022 Şubat'tan itibaren ülkede yaşayan Rus yurttaşların haklarına yönelik ihlallerin gerçekleştiği belirtilirken Yahudi karşıtlığı ve İslamofobiye de göndermeler yapılmıştır. 30 Ağustos'da oluşturulan bir başka tweette ise İsveç'in, ABD'nin memnuniyetini sağlamak adına rusofobik bir tutum benimsediği öne sürülmüştür. 22 Ağustos'ta oluşturulan bir tweette de İsviçre'nin Rusya karşıtı yaptırımlara dâhil olması ile tarafsızlık ilkelerinden saptığı vurgulanmıştır (Twitter @mfa_russia, 2023). Bu içeriklerde Rus karşıtlığının, başta ABD olmak üzere Batı dayanışmasına katkı sağlamak amacıyla teşvik edildiği söylemine ilişkin vurgunun tekrarlandığı görülmektedir.

19 Temmuz'da oluşturulan bir tweette ise İngiltere'de, Rus vatandaşlarına ve kuruluşlarına yönelik genişletilen yaptırımlar ile İngiliz yetkililerin rusofobik tutumunu sürdürdüğü belirtilmiştir. 22 Haziran 2023 tarihinde oluşturulan bir başka tweette de Avustralya'nın da Rus düşmanlığı kampanyasına dâhil olduğu belirtilmiştir. 25 Temmuz'da oluşturulan bir tweette, Çekya'nın rusofobik bir yöne kaymasına dikkat çekilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2023). Son yıllarda Çek makamlarının Sovyet anıtlarına karşı saldırgan tutumu vurgulanırken aynı zamanda II. Dünya Savaşı tarih anlatısını, Rusya'yı şeytanlaştırmayı hedefleyen politik tutumunun bir aracı haline getirdiği iddia edilmiştir. Ayrıca Çekya'da Nazi temasının tezahürlerine karşı da hoşgörölü bir tavır takınıldığı belirtilmiş ve doğrudan Rus düşmanlığının teşvik edildiği ifadeleri ile suçlanmıştır (The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 2023).

4 Aralık 2023 tarihinde İngiltere'de belirli etnik gruplara karşı önyargı ve beyaz üstünlüğü fikrinin kamu bilincinde yer edindiği ileri sürülmüştür. Bu içerikte Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanlığının yayınladığı "*Nazizmin Yüceltilmesi ve Neo-Nazizmin Yayılması İle Irkçılığın, Irk Ayrımcılığının, Yabancı Düşmanlığının ve İlgili Hoşgörüsüzlüğün Çağdaş Biçimlerini Beslemeye Katkıda Bulunan Diğer Uygulamalar Hakkında*" raporun Birleşik Krallık başlığına dikkat çekilmiştir (MFA Russian Federation, 2023d). Bu başlıkta genel olarak İngiltere'de zaman zaman ivme kazanan aşırı sağ gruplara dikkat

çekilerek bu grupların neo-Nazizimin tezahürleri olduğu belirtilmiştir. Ayrıca aşırı sağın, çevrimiçi ortamı radikal fikirlerinin tanıtımında ve taraftar toplamakta kullandığı ileri sürülmüştür. Avrupa aşırı sağ, uluslararası alanda genç nüfusa erişebilirlik ve kültür mücadelesini sürdürme noktasında çevrimiçi ortamı aktif bir şekilde kullanmaktadır. Bu bağlamda giderek politikleşen çevrimiçi ortam, harekete dahil olan kitlenin genişlemesine sebep olan bir araç işlevine sahip olmuştur (Hermansson vd., 2023: 185). Rusya'nın raporda bu konuya dikkat çekmeye çalıştığı gözlemlenmiştir. 8 Aralık'ta oluşturulan bir başka tweette, raporun Almanya başlığına yer verilmiş ve bu sefer Almanya'da da aşırı sağın internet ortamından yararlandığı ileri sürülmüştür. 4chan, 8chan vb. platformlara dikkat çekilerek bu çevrimiçi platformlarda etnik ve dini azınlıklara karşı nefret söyleminin yüksek düzeyde olduğu belirtilmiştir. Raporda bahsedilen 4chan/pol ve 8chan/pol çevrimiçi ortamlar politik konulara adanmış "/pol" tematik panolara sahiptir. Yabancı düşmanlığının birçok temaya nüfuz ettiği bu web siteleri aşırı sağcı, beyaz üstünlükçü bir çevrimiçi alt kültürün geliştiği platformlardır (Baele vd., 2021: 77). Aşırı sağ örgütlerin Ukrayna'da neo-Nazi dernekleri ile işbirliği yaptığı da ileri sürülürken. Rus Özel Harekâtı'nın başlamasının ardından Almanya'da yaşayan Rusça konuşan vatandaşlara karşı ayrımcılık, tehdit, hakaretlere maruz kaldığı belirtilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2023). Bu şekilde Aşırı sağın etkileşimine dikkat çekilirken Ruslara karşı sürdürülen negatif ayrımcılık vurgulanmak istenmiştir.

Raporun İngiltere başlığında İngiliz halkının genel olarak SSCB'nin Nazileri yenilgiye uğrattığını kabul ettiğini ancak son dönemde, "Almanya ve SSCB'nin savaşın çıkmasında eşit sorumluluğu olduğu ve Polonya'yı bölmek için bir anlaşma yapıldığı" fikirlerinin kamuoyuna kasıtlı bir şekilde yayıldığı iddia edilmiştir. Rus karşıtı kampanyanın sürdürüldüğüne yönelik iddiaları destekler nitelikte örnekler verilmiştir. Örneğin Mayıs 2022'de Londra'daki Sovyet Savaş Anıtı Vakfı'nın Zafer Bayramı'nda Sovyet Savaş Anıtı'na geleneksel çelenk koyma törenini iptal ettiği, ana akım İngiliz medyasının "Ukraynalı neo-Nazileri" düzenli olarak aklamaya çalıştığı ve vatansever olarak tanımladığı, RT'nin yayın lisansının iptal edildiği ve sosyal ağlarda Rus karşıtı yorumların arttığına ilişkin Rus karşıtı tepkilere dikkat çekilmiştir. Kraliyet Opera Binasının, Bolşoy Balesi'nin Londra turnesini iptal ettiği ve Rus takımlarının İngiltere'de yarışmalara katılmasının yasaklandığı örneklerine yer verilen bu kısımda, Rus karşıtı histerinin kültür ve spor alanına da yansdığı ileri sürülmüştür (Twitter @mfa_russia, 2023).

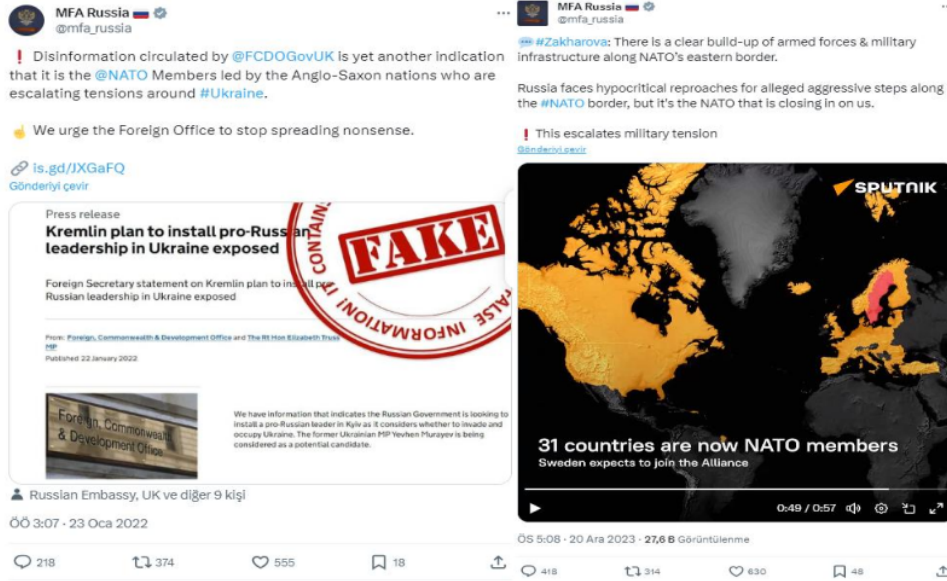
1 Şubat 2023 tarihinde 2024 Olimpiyatlarına dikkat çekilmiştir. Bu içerikte "Rusya ve Belarus milli takımlarının 2024 olimpiyatlarına katılmasına karşı bir koalisyon oluşturmaya

yönelik Rus düşmanı girişimler...” olduğu ileri sürülmüştür. 30 Mart'ta oluşturulan bir tweette ise Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin (IOC), Rus ve Belarus pasaportuna sahip sporculara bireysel tarafsız sporcular olarak yarışmalarına yönelik bir tavsiye kararı eleştirilmiştir. IOC, 2022 Şubat ayında “Rusya ve Belarus'ta uluslararası spor etkinlikleri düzenlenmeyecek, hiçbir uluslararası spor etkinliğinde hiçbir bayrak, marş veya diğer ulusal semboller sergilenmesini...” engelleyen yaptırımları uygulamaya koymuştur (IOC, 2023). Rusya bu durumun olimpiyatların temel ilkelerine aykırı olduğunu ve bu tavsiye mahiyetindeki kararın “...Rusya'yı uluslararası gündemden çıkarma arzusunun bir kanıtı” olduğunu belirtmiştir (Twitter @mfa_russia, 2023).

2.2.4. ABD'ye Yönelik Suçlamalara İlişkin Vurgu

Rus dış politik söyleminde, ABD'nin güncelde sürdürdüğü politik tutum eleştirilirken veya doğrudan suçlanırken ABD'nin tarihteki bazı uygulamaları da belli aralıklarla gündeme getirilerek uluslararası kamuoyunda ABD'ye yönelik tarihsel hafızadaki olumsuz çağrışımlar canlı tutulmaya çalışılmaktadır. Bu doğrultuda oluşturulan içeriklerin yoğunluğu dolayısıyla “ABD'ye yönelik suçlamalara ilişkin vurgu”, incelenen hesabın dijital anlatısında öne çıkan temalardan biri olarak belirlenmiştir. Bu tema altında ABD'nin öncelikle Ukrayna'daki karışıklığı nasıl kendi lehine kullandığına sık sık dikkat çekildiği gözlemlenmiştir. Bu durumun yalnızca ABD'nin çıkarlarına hizmet ettiği tekrarlanırken ABD'nin tarihteki müdahale uygulamalarına örnekler verilerek bu müdahalelerle gerçekte kaos ortamının sürmesine neden olduğu iddia edilmiştir. Ayrıca bu tema altında NATO'nun da bir savunma ittifakı olmaktan ziyade müdahaleci bir tutumu benimsediğine sıklıkla dikkat çekilmiştir. Örneğin 22 Ocak'ta oluşturulan bir tweet akışında, ABD Dışişleri Bakanlığı'nın @StateDept isimli resmi Twitter hesabından yapılan ve Rusya'nın kurgu olarak etiketlediği bilgi aktarımındaki ‘gerçekliklerin’ uluslararası kamuoyuna sunulması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda oluşturulan tweetlerde, NATO'nun savunma ittifakından ziyade işgalci bir itibara sahip olduğu Yugoslavya, Irak ve Afganistan müdahalelerine gönderme yapılarak ileri sürülmüştür (Twitter @mfa_russia, 2022). Yine bir başka tweette, Ukrayna'daki durumla ilgili her ne kadar Batı barışçıl çabalar gösterdiğini belirtmekteyse de asıl durumun, Rusya'nın güvenlik garantileri konusundaki taleplerinin görmezden gelindiği ve onu saldırgan göstermeyi amaçlayan bir kampanyanın başlatıldığı olarak belirtilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2022). 23 Ocak'ta oluşturulan Resim 3.12.'deki içerikte devam eden kurgu-gerçek ayırımında Batı'nın, NATO'nun genişlemesinin Rusya'ya yönelik olmadığına ilişkin söyleminin tamamen kurgudan ibaret olduğu ve gerçekte ittifakın sınırlarının doğu kanadına

yoğunlaştığı belirtilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2022).8 Şubat'ta oluşturulan ve Putin'in konuşmasına yer veren bir tweette ise NATO'nun Rusya sınırlarındaki askeri varlığı hatırlatılarak, Rusya'nın askeri varlığını nerede konuşlandıracağı konusunda (Burada Ukrayna'daki duruma yönelik Batı eleştirisi kastedilmektedir) bir söz hakkına sahip olmadıklarının altı çizilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2022). Yine 20 Aralık 2023 tarihinde Sputnik tarafından hazırlanan bir videoya yer verilen tweette, bu konuya dikkat çekilmiştir. Bu içerikte, 1949 yılından 2024 yılına kadar NATO'ya katılan ülkelerin dünya haritasındaki yerlerini gösteren bir video ile NATO'nun doğu sınırlarında askeri altyapısında bir yığılmanın söz konusu olduğu ileri sürülmüştür (Twitter @mfa_russia, 2023). Bu video ile Rusya'ya yaklaşımın NATO olduğuna yönelik iddialar güçlendirilmek amaçlanırken Rusya'nın müdahalesi meşrulaştırılmaya çalışılmıştır.

Resim 3.12. NATO'nun, Rusya'ya Tehdit Oluşturan Genişleme Politikasına Dikkat Çeken Örnekler

Kaynak: (Twitter @mfa_russia, 2022)

2 Şubat 2022 tarihinde oluşturulan bir tweette; ABD ve NATO'nun, ittifaka üye seçme konusunda diğer devletlerin güvenliğini tehdit eden durumları görmezden geldiğine dikkat çekilmiştir. 4 Şubat 2022 tarihinde oluşturulan bir tweette ise ABD ve NATO'nun, Ukrayna'ya askeri yardımının Donbass'daki soruna barışçıl çözüm arayışlarını engellediği belirtilmiştir. 7 Şubat 2022'te Zakharova'nın konuşmasından bir alıntı ile oluşturulan tweette

de ABD ve İngiltere'nin "Rus tehdidi" yaratmaya ilişkin planlarının olduğu iddia edilmiştir. 9 Şubat'ta oluşturulan bir başka tweette yine "Rus tehdidi mitinin" kullanılarak NATO askeri altyapısının genişletilmeye çalışıldığına dikkat çekilmiştir. 14 Şubat'a gelindiğinde ise Zakharova bir konuşmasından alıntı ile ABD ve İngiltere'nin bu tutumunun "klasik savaş propagandası" olduğu ileri sürmüştür (Twitter @mfa_russia, 2022). Tüm bu içerikler doğrultusunda başta ABD olmak üzere NATO üyelerinin Ukrayna üzerinden oluşturmaya çalıştıkları Rus tehdidi algısına dikkat çekilmiştir. Yaratılmaya çalışılan Rus tehdidi algısına karşı aslında ABD'nin bu algı ile çatışmayı teşvik ettiği söylemi sürdürülmektedir. Bu söyleme ilişkin oluşturulan Rus dijital anlatısının da ABD'yi suçlayan bir kamuoyu algısı oluşturmaya çalıştığı ifade edilebilir.

14 ve 15 Temmuz 2022 tarihlerinde oluşturulan tweetlerde, "ABD ve müttefiklerinin son 10 yılda gerçekleştirdiği işgallerin sonuçlarına ilişkin bir rapor" paylaşılmıştır. Bu raporda, egemen devletlere karşı sürdürülen "yasadışı askeri müdahaleler" sonucunda binlerce insanın hayatını kaybettiği belirtilirken çatışma ortamından Resim 3.13.'teki görseller paylaşarak ABD'nin işgalci tutumuna ilişkin geliştirilen suçlayıcı söylem daha dikkat çekici sunulmak istenmiştir. 2023 yılına gelindiğinde de Amerikan tarihindeki müdahale uygulamalarına göndermeler sürdürülmüştür. Örneğin 28 Ekim 2023'te oluşturulan bir tweette, BM Daimi Temsilcisi Yardımcısı Polyanskiy'in yaptığı bir konuşmasından yapılan alıntı ile Batı'nın Ukrayna'daki yaptığının Afgan, Suriye ve Vietnam maceraları gibi utanç verici bir olay olarak tarihe geçeceği belirtilmiştir. Yine 26 Ekim tarihli bir başka tweette, ABD'nin kendisini erdem ile ilişkilendirmesinin ilginç olduğu belirtilirken Sırbistan, Irak ve Afganistan'daki işgaller hatırlatılmıştır. 24 Haziran 2023 tarihinde oluşturulan bir tweette ise Domuzlar Körfezi (1961), Saygon (1975), Kabil (2021) hatırlatılarak aceleci geri çekilme ve terk edilmiş müttefiklerle sonuçlanan bu olaylara çok yakında Kiev'in ekleneceği belirtilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2023). Bu içerikler ile Batı'nın yarattığı Rusya'nın müdahaleci olduğuna yönelik algıya karşı, ABD'nin tarihteki müdahaleci uygulamalarına dikkat çekerek karşı yönde bir algının oluşması amaçlanmıştır. Ayrıca bu içeriklerle Ukrayna'nın da ABD tarafından terk edileceğine yönelik bir vurgu yapılmıştır.

! The reckless military actions of the US and its allies continue to inflict irreparable damage on individual states and entire regions.

👉 However, they are not brave enough to accept responsibility and make amends for the crimes they have committed.

is.gd/4NVm6w
Gönderiyi çevir

Russian Embassy, Syria ve diğer 9 kişi

ÖS 12:40 · 15 Tem 2022

465 204 456 8

Here's another history lesson for the West 🇺🇸

🇺🇸 US-led / sponsored wars have a similar pattern - humiliating defeat, hasty retreat, abandoned allies. The result: wasted taxpayers' money & human lives lost

Bay of Pigs - 1961
Saigon - 1975
Kabul - 2021
Kiev - coming soon

Gönderiyi çevir

Russian Embassy in USA ve diğer 3 kişi

ÖS 10:53 · 24 Haz 2023 · 3,2 Mn Görüntülenme

3B 6B 20B 666

Resim 3.13. ABD Tarihindeki Müdahalelere Dikkat Çeken Örnekler

Kaynak: (Twitter @mfa_russia, 2022)

İncelenen içerikler doğrultusunda ABD'nin küresel sistemdeki baskın rolüne vurgunun yapıldığı tarihlerde ABD'nin, ABD'nin bu rolüne kasıtlı veya istemeden hizmet ettiğine ilişkin söylemin de sıklıkla tekrarlandığı gözlemlenmiştir. Ayrıca bu tema altında oluşturulan içeriklerde mizahı görsellerin de daha sık kullanıldığı gözlemlenmiştir. Mizahın çevrimiçi ortamda kullanılması kamu diplomasisi mesajının daha dikkat çekici olmasını sağlayabilmektedir. Bu bağlamda mizahın, kamu diplomasisi hedeflerinin gerçekleştirilmesinde stratejik bir kullanımı mümkündür. Mizahın kullanıldığı içerikler, mesajı sıradan kitle açısından daha anlaşılır kılarken dolayısıyla çevrimiçi algıyı şekillendirmede etkili olabilmektedir (Manor, 2020: 19). Çalışmada kullanılan örnek hesapta da mizahi görsellere yer verilerek ABD'ye yönelik oluşturulan söylemlere dikkat çekilmiştir. Örneğin 29 Aralık 2022 tarihinde Zakharova'nın konuşmasından bir alıntı ile oluşturulan tweette, ABD'nin uluslararası ilişkilerdeki güttüğü "biz ve onlar" anlayışına bir görselle dikkat çekilerek bu bölücü anlayışın çok taraflı işbirliğini engellediği ileri sürülmüştür. Resim 3.14.'teki görsel ABD'nin uluslararası arenada belirleyiciliğine yönelik oluşturulan içeriklerde birden fazla kez kullanılmıştır. Örneğin 29 Kasım 2023 tarihinde oluşturulan bir tweette bu görselle tekrardan yer verilmiştir. Bu içerikte, Monroe Doktrini anımsatılarak

Amerikan yeni-sömürgeciliğinin bir sembolü olduğu ve Doktrinin, ABD'nin diğer ülkelere yabancı değerlerini empoze etmesinde ideolojik bir araç olarak kullanıldığı belirtilmiştir. Yine aynı tarihinde oluşturulan bir başka tweette; Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Zakharova'nın konuşmasındaki “ABD'nin küresel çoğunluğun direnişiyle karşı karşıya kaldığı günümüzün jeopolitik gerçekliklerinde Washington, yeni güç merkezlerini kontrol altına almak için yeni bloklar yaratmaya çalışarak eski ve sürdürülemez Monroe Doktrini'ni desteklemeye devam ettiği” kısım paylaşılarak (Twitter @mfa_russia, 2023) Resim 3.14.'teki görselle bu ifadelerdeki mesajın daha dikkat çekici hale gelmesi amaçlanmıştır.

Resim 3.14. ABD'nin Yönelik Oluşturulan Örnek İçerikler

Kaynak: (Twitter @mfa_russia, 2022)

6 Aralık 2022 tarihinde Lavrov'un konuşmasından bir alıntı ile oluşturulan tweette, ABD'nin tüm Avrupa'yı “aşağıda” tutma hayali olduğu ileri sürülürken AB'nin zaten ABD'nin kölesi durumuna geldiği iddia edilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2022). 2023 yılına gelindiğinde AB'nin bağımsız hareket etme kapasitesini kaybettiğine yönelik söylem, Ukrayna'ya desteğin AB'yi zorladığı alanlara göndermeler yaparak sıklıkla vurgulanmıştır. Örneğin 12 Ocak 2023 tarihinde Zakharova'nın konuşmasından bir alıntı ile oluşturulan tweette, Ukrayna'daki çatışma halinin yalnızca ABD'nin çıkarlarına hizmet ettiğine yönelik söyleme vurgu yapılmıştır. Bu içerikte, Ukrayna'daki çatışmanın ABD savunma sanayisi için altın madenine dönüştüğü ileri sürülürken (Twitter @mfa_russia, 2023) Resim 3.15.'teki kullanılan mizahi görselle bu söylemi daha dikkat çekilir kılmak amaçlanmıştır. 19 Ocak 2023 tarihinde Lavrov'un konuşmasından bir alıntı ile oluşturulan tweette ise “Avrupa Birliği'nin tamamen ABD diktasına boyun eğdiği” vurgulanmıştır. Bu içerik ile yine Avrupa'nın ABD

çıkarları doğrultusunda kendisinin kaybettiği söylemi güçlendirilmeye çalışılmıştır.12 Mart 2023 tarihinde Dmytro Kuleba'nın Ukrayna'nın yenilgisinin Avrupa'nın sonu olacağı öngörüsüne dikkat çeken Zakharova'nın konuşmasından oluşturulan bir tweette de AB'nin Washington ve NATO'ya tamamen teslim olmakla zaten sona erdiği söylemi tekrarlanmıştır. 12 Nisan'da oluşturulan bir başka tweette, AB'nin siyasi aktörlüğünü kaybettiği tekrardan vurgulanırken (Twitter @mfa_russia, 2023) Resim 3.15'teki paylaşılan AB Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen'in ABD Başkanı Biden'ın arkasında yer aldığı görselle bu yönde oluşturulmaya çalışılan kamuoyu algısı güçlendirilmek istenmiştir.

Resim 3.15.ABD'nin Yönelik Oluşturulan İçeriklere Örnekler

Kaynak: (Twitter @mfa_russia, 2023)

19 Temmuz 2023'de oluşturulan bir tweette yine ABD'ye yönelik olumsuz algının güçlendirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu içerikte, "kontROLSÜZ güç, yeni pazarların ele geçirilmesi ve caydırıcılığın olmaması" ABD ile ilişkilendirilirken bu durumun dünya kamuoyunda demokratik ilkelerin değer kaybetmesine neden olduğu ileri sürülmüştür. 7 Haziran 2023 tarihinde oluşturulan bir başka tweette ise ABD'nin iddia ettiği demokratik standartları sağlamada başarısız olduğu belirtilirken (Twitter @mfa_russia, 2023) Resim 3.16.'taki görselle ABD'nin sözde temsil ettiği demokratik değerler savunusunun arkasında saklı amaçlar barındırdığına ve yeni-sömürgeci hırslarının olduğuna dikkat çekilmiştir.

Resim 3.16.ABD'ye Yönelik Olumsuz Çağrışımlar İçeren Örnekler

Kaynak: (Twitter @mfa_russia, 2023)

Şubat 2022'de başlatılan askeri operasyonun sürdüğü yıllarda oluşturulan içeriklerde, Ukrayna ve Zelensky'e kıyasla ABD karşıtlığının öne çıktığı gözlemlenmiştir. Rusya Dışişleri Bakanlığı Twitter hesabında, Ukrayna ve Zelensky'e yönelik iddialarını ABD etkisine bazı tweetlerde de AB etkisine vurgu yaparak ileri sürmektedir. Bu bağlamda Ukrayna ile ilgili içeriklerde kamuoyunda oluşturmaya çalıştığı algı, Kiev rejiminin kendi başına hareket edemeyen bir yönetim olduğudur. 4 Mayıs 2023 tarihinde Zakharova'nın konuşmasından alıntı ile oluşturulan bir tweet bu doğrultuda oluşturulan içeriklere örnek olarak verilebilir. Bu içerikte Kiev rejiminin "...terörist eylemlerinden Washington, Londra ve genel olarak NATO'daki kukla ustaları..." sorumlu olarak kabul edilmiştir. 17 Mayıs'ta da Kiev rejiminin Batı'nın bir piyonu olarak hizmet ettiği" tekrarlanmıştır. 12 Temmuz 2023 tarihli bir başka tweette ise Kiev rejiminin kukla yönetiminden ibaret olduğuna yönelik ifadeler tekrarlanmıştır (Twitter @mfa_russia, 2023).

20 Ekim 2023'te oluşturulan bir tweette, bu sefer Filistin-İsrail çatışmasına dikkat çekilerek buradaki çatışma üzerinden ABD'ye yönelik suçlayıcı iddialara yer verilmiştir. Bu içerikte çatışmaya ilişkin çözümün yıllardır ABD tarafından sabote edildiği belirtilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2023). 7 Ekim'de Hamas'ın, İsrail'in askeri üsslerini ve güneyindeki bazı şehirlerini hedef alan saldırısı ile başlayan 2023 Hamas-İsrail Savaşı, İsrail'in karşı saldırısı ile uluslararası kamuoyunun tepkisini çekmiştir. Çatışmanın meydana getirdiği insani kirizin önlenememesi üzerine BM'nin işsizliğine ve İsrail'i destekleyen ülkelere karşı bir kamuoyu oluşmuştur. İncelenen hesapta oluşturulan tweetlere de yansıyan bu konu BM Güvenlik Konseyi'ndeki ABD etkisine yönelik olumsuz ifadelerle değerlendirilmiştir.

ABD'nin bölgedeki çatışmanın sorumlusu olarak resmedildiği 3.17.'deki görsel, Ortadoğu'daki çatışmalara ilişkin oluşturulan içerikteki tweetlerde birden fazla kez kullanılmıştır. 18 Kasım ve 19 Kasım 2023'te Putin'in konuşmasından alıntılarla oluşturulan tweetlerde ise Rusya'nın her zaman, başkenti Doğu Kudüs olan bir Filistin devletinin kurulmasından yana olduğu vurgulanmıştır. 2 Kasım 2023 tarihli bir tweette, BM Güvenlik Konseyi'nde Rusya'nın sunduğu taslak belge ve Brezilya'nın ateşkes karar taslağının veto edilmesini, ABD'nin dengesiz ve politize olmuş tutumu ile bağdaştırarak gündeme getirilirken ABD'nin, Konsey'in Filistin meselesine karşı işlevini felce uğrattığı belirtilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2023). Dijital anlatıda, BM'nin Batı ağırlıklı temsilinden duyulan rahatsızlığa da dikkat çekilmektedir. Bu içerikte, Rusya'ya göre bu adaletsiz temsilin yarattığı işlevsizlik, Ukrayna meselesi üzerinden vurgulanırken aynı vurgunun İsrail-Filistin çatışması üzerinden tekrarlandığı gözlemlenmiştir. Batı'nın, Ukrayna'da Rusya'ya gösterdiği tepkiyi Filistin'de İsrail'e göstermediğine dikkat çekilerek sıklıkla tekrar edilen Batı'nın çifte standart uygulamasına vurgu yapılmıştır. Yine 9 Kasım 2023 tarihli bir başka tweette, ABD'ye eleştiriler sürdürülmüş ve ABD'nin barış girişimlerini engellemesinin terör eylemlerinin bölgede yayılmasına yol açtığı ileri sürülmüştür (Twitter @mfa_russia, 2023). Bu içerikte Ortadoğu'daki Amerikan varlığının buradaki kaos ortamının mevcudiyetini teşvik ettiği vurgulanırken Resim 3.17.'deki bir diğer görselle ABD'nin bu sefer Asya'da da kaos yaratmaya çalıştığına yönelik kamuoyu algısı güçlendirilmek istenmiştir. 1 Şubat 2023 tarihinde Zakharova'nın konuşmasından bir alıntı ile oluşturulan bu tweette, Batı'nın NATO'nun güç potansiyelini Asya'ya taşıma girişimlerinin bölgesel güvenliğe tehdit oluşturduğu iddia edilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2023).

Resim 3.17. ABD'nin Bölgesel Çatışmaları Teşvik Ettiğine Yönelik İçeriklere Örnekler

Kaynak: (Twitter @mfa_russia, 2023)

29 Kasım 2023 tarihinde oluşturulan bir tweet, Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'un konuşmasında yapılan bir alıntı ile oluşturulmuş ve bu içerikte "*ABD ve Avrupalı müttefiklerinin çok yönlü bir jeopolitik 'mühendislik' araç seti kullandığı bunlar arasında çatışmaların kışkırtılmasında bilgi ve psikolojik savaş yürütmek ve ticari ve ekonomik savaşların olduğu*" vurgulanmıştır (Twitter @mfa_russia, 2023). Bu içerikte değinilen bilgi mücadelesine, Batı ve Rusya arasındaki dezenformasyon suçlamalarına ilişkin temada yer verilmiştir. Rusya'nın gerçekler ve efsaneler üzerinden gerçekleştirdiği anlatıya karşı ABD'nin bir karşı anlatısı mevcuttur. Bu bağlamda Rusya ve ABD mücadelesinin bilgi alanına da vurgu yapılması durumu daha anlaşılır kılacaktır. ABD hükümeti de Ukrayna'da yaşanan çatışma boyunca Rus tarafının ileri sürdüğü iddiaları etkisiz kılmaya yönelik birden fazla platformda dijital anlatı gerçekleştirmektedir. Çalışmada incelenen hesaptaki Kiev rejiminin suç teşkil eden eylemlerinin sonucunda çocukların zulme uğradığının iddia edildiği 8 Aralık 2023 tarihli bir tweetin altındaki "insanların daha iyi bilgilendirilmesine olanak tanımak" amacıyla oluşturulan topluluk notları kısmında, ABD Hükümeti'nin resmi web sitesi www.state.gov adresindeki "Dezenformasyon Rületi: Kremlin'in Haksız Bir Savaşı Haklı Çıkaracak Yalan Yılı" adlı rapor (U.S. Department of State, 2023) karşımıza çıkmaktadır. Bu raporda, Rusya'nın dijital anlatısında da hâkim olduğu gibi karşı tarafın bilgilendirme kampanyalarının yalanlanması söz konudur. Raporda, 2022'de Ukrayna'da başlatılan operasyonun ardından Rus tarafının öne sürdüğü iddialar tek tek "False Narrative" (Yanlış anlatı) olarak adlandırılıp, dezenformasyondan ibaret oldukları ileri sürülmüştür. Örneğin "Nazizim ve askerden arındırma" iddialarının çelişkili ama hesaplı bir söylem olduğu belirtilirken Rusya'nın yapmaya çalıştığı, "Ukrayna'ya destek=Rus düşmanlığı= neo-Nazizim" formülünü geliştirmek olduğu ileri sürülmüştür. Ayrıca ülke içerisinde milli duyguların yönlendirilmesi amacıyla II. Dünya Savaşı'na yönelik tarih anlatısını araçsallaştırdığına da dikkat çekilmiştir. Yine değinilen bir başka konu Bucha'dır. Rusya'nın Bucha'dan geri çekilmesinin ardından o bölgeden olduğu iddia edilen video ve görsellerin (toplu mezarlar) yarattığı küresel tepki, Rusya tarafında yukarıda da bahsedildiği üzere Bucha aldatması olarak yorumlanmıştır. Bu raporda, Rusya her ne kadar inkâr etse de görüntülerin ve videoların gerçek olduğu ileri sürülmüştür. Bu bağlamda Bucha hakkındaki iddiaların, iki taraf arasındaki dijital alanda verilen mücadelenin dikkat çeken örneklerinden biri olduğu

ifade edilebilir. Son olarak ise “Kremlin’in kaybettiği dezenformasyon ruleti oyununda hangi anlatıyı kullanırsa kullansın uluslararası toplumun, Ukrayna’yı egemen bir devlet olarak tanımaya devam ettiği” belirtilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2023). Bu rapor Arapça, Çince, Fransızca, Portekizce, Rusça, İspanyolca ve Ukraynaca dillerinde de yayınlanmış olması ve Rusya Dışişleri Bakanlığı tarafından oluşturulan bir tweete karşı, Twitter platformunda “daha iyi bir bilgi kaynağı olarak” karşımıza çıkması, Amerikan kamu diplomasisi uygulamalarına katkı sağlar niteliktedir.

2.2.5. Rus tarihine İlişkin Hatırlatmalar

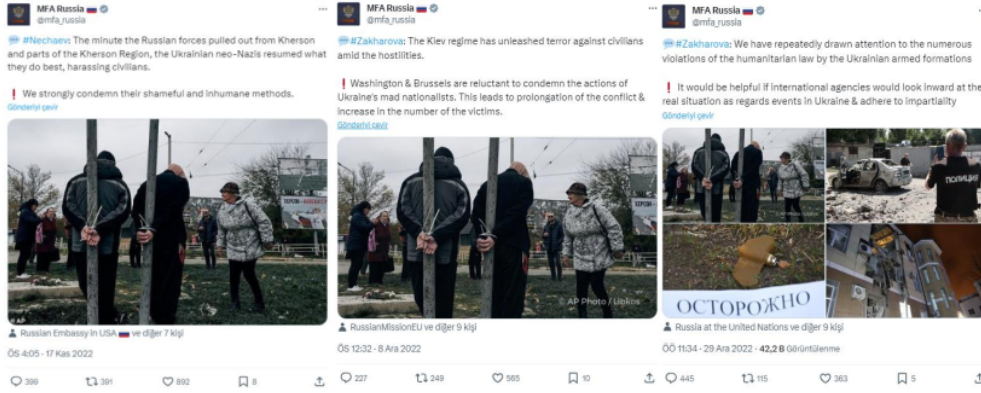
Rus kamu diplomasisi mesajında, bir önceki bölümde bahsedilen kurumsal kamu diplomasisi uygulamalarında da görüldüğü üzere bir bütün olarak tarihe atıf yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Rus tarih anlatısının uluslararası kamuoyuna aktarılmasında dijital diplomasinin aktif bir şekilde kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bu doğrultuda Rus tarihine ilişkin hatırlatmalar incelenen tweetlerde öne çıkan bir tema olarak belirlenmiştir. Bu tema altında #WWII, #weRemember ve #OTD etiketleri ile oluşturulan içeriklerle Rus tarihindeki önemli olaylara dikkat çekilerek tarihsel hafızayı canlı tutmak amaçlanmıştır. Örneğin 3 Mayıs 2022 tarihinde Zakharova’nın konuşmasından bir alıntı ile oluşturulan tweette, #WWII etiketi kullanılarak II. Dünya Savaşı’nda Ukraynalıların Yahudileri, Romanları, Polonyalıları ve Rusları açıkça öldürdüğü belirtilmiştir. 23 Ekim’de Lavrov’un konuşmasından bir alıntı ile oluşturulan bir başka tweette ise #WWII etiketi ile bu sefer savaş sırasında hayatını kaybeden neslin torunlarının bugünlerde neo-Nazizme ve Rusofobiye karşı mücadeleyi sürdürdüğü vurgulanmıştır. #WWII etiketinin kullanıldığı bazı içeriklerde Stalingrad Muharebesi’ndeki zafer vurgulanırken Büyük Vatanseverlik Savaşı’na yönelik hatırlatmalar da belli aralıklarla sürdürülmüştür (Twitter @mfa_russia, 2022).

22 Mart 2023 tarihinde #weRemember etiketi ile oluşturulan bir tweette, Nazizim’in tarihte insanlığa çektiği acıların hatırlandığına vurgu yapılmıştır. 7 Eylül 2023 tarihinde oluşturulan bir tweette ise Batı’nın #WWII hakkında yeniden tarih yazımıyla meşgul olduğuna dikkat çekilirken gerçek tarihin hatırlandığı #weRemember ve #WeWereAllies etiketleri ile vurgulanmıştır. 22 Şubat 2023 tarihinde Zakharova’nın konuşmasıyla bu konuya yönelik çabalar açıkça belirtilmiştir. Bu içerikte Zakharova’nın şu ifadelerine yer verilmiştir: *“Tarihsel hafızayı korumaya ve Nazizmin yüceltilmesine karşı mücadeleye yönelik tutarlı çabalar, hayati bir uluslararası öncelik olarak kalmalıdır”*(Twitter @mfa_russia, 2023). Dijital anlatıda öne çıkan tarihe atıflar genelde Nazi vurgusu yapılarak Rusların Nazilere karşı zaferine ilişkin hatırlatmalar şeklinde gerçekleştirilmiştir. Bu şekilde Rus tarihine dolayısıyla

Ruslara yönelik özellikle Ukrayna'daki çatışmanın sürdüğü bir dönemde olumlu bir kamuoyu algısı yaratılmaya çalışılmıştır.

İncelenen tweetler göstermektedir ki Rusya'nın dijital anlatısındaki 2014 olaylarına ilişkin vurgu da aşamalı bir şekilde artmıştır. Çalışmanın bir önceki bölümünde de bahsedildiği gibi Rusya, 2014'te yaşananlara yönelik söyleminde Batı'nın teşvikini vurgulamaktadır. Ukrayna'da çatışmanın başlamasının ardından oluşturulan içeriklerde Batı'yı suçlayan ifadelerin yanında 'neo-Nazi' güçlere ilişkin ifadelerin de sıklıkla kullanıldığı gözlemlenmiştir. Örneğin 3 Mart 2022 tarihinde Zakharova'nın konuşmasından bir alıntı ile oluşturulan tweette, 24 Şubat'tan itibaren Ukrayna'da sürdürülen askeri operasyonun Kiev rejiminin 2014'ten itibaren 'neo-Nazi' ve Batı yönlendirmeleri ile sürdürdüğü politikanın bir sonucu olduğu belirtilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2022). 2 Mayıs 2022 tarihinde oluşturulan bir başka tweette yine 2014 yılına gönderme yapılarak "...Ukrayna neo-Nazilerin Odessa'da sivilleri yakarak #OdessaMassacre olayını gerçekleştirdikleri..." ileri sürülmüştür (Twitter @mfa_russia, 2022). Bu içerikle canlı tutulmaya çalışılan tarihsel hafıza, Ukrayna'daki çatışmaya karşı suçlanan sözde neo-Nazilere karşı geliştirilen söylemi destekler nitelikte oluşturulmuştur.

Neo-Nazi suçlamalarına ilişkin içeriklerde bu grupların saldırganlığına da dikkat çekilmiştir. Örneğin 17 Kasım 2022 tarihinde oluşturulan bir tweette, Resim 3.18'teki görsel kullanılarak Ukrayna'da "neo-Nazilerin" sivil halkı taciz ettiği ileri sürülmüştür. 8 Aralık'ta oluşturulan bir tweette yine aynı görsel kullanılarak bu sefer Kiev rejimi, Washington ve Brüksel'in "çılgın milliyetçilerin" sivillere karşı terörüne ses çıkarmadığı iddia edilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2022). Aynı görsellerin farklı tarihlerde aynı iddiaları destekler nitelikte kullanılmasına karşı, Kiev rejiminden kaynaklanan teröre ilişkin daha fazla kanıt ulaşılamadığı ayrıca bu görsellerin de olduğundan farklı bir şekilde yorumlanarak sunulduğu şeklinde geri bildirimler gerçekleşmiştir. 29 Aralık'ta yine Ukraynalı silahlı oluşumların sivillere yönelik tacizlerine dikkat çekilirken bu sefer bu görselin yanında Resim 3.18'teki farklı görseller de kullanılmıştır (Twitter @mfa_russia, 2022). Burada dijital diplomasinin mümkün kıldığı geri bildirim doğrultusunda iletinin yeniden düzenlendiği gözlemlenmiştir.

Resim 3.18. “Neo-Nazilerin” Saldırgan Tutumuna İlişkin Oluşturulan Örnek İçerikler

Kaynak: (Twitter @mfa_russia, 2022)

Rusya'nın dış politik söylemindeki neo-Nazi vurgusu ve iddiaları İsrail tarafında da bir tepki yaratmıştır. Ukrayna'daki çatışmanın başlamasının ardından Mayıs ayında Lavrov bir konuşmasında Hitler'in Yahudi kanı taşıdığına inandığını belirtmiştir. Bu açıklamanın ardından İsrail Dışişleri Bakanı Yair Lapid, bu ifadelerin tarih karşıtı açıklamalardan ibaret olduğunu ve Rusya'nın Holokost tarihini çarpıttığını ileri sürmüştür (The Times of Israel, 2022). İki taraf arasındaki bu tartışma konusu, incelenen hesaptaki içeriklere de yansımıştır. Bu bağlamda oluşturulan tweetlerde, Holokost anılırken o tarihte ölenlerin yalnızca Yahudiler olmadığı vurgulanmıştır. Örneğin 21 Temmuz 2023 tarihinde Zakharova'nın konuşmasından bir alıntı ile oluşturulan tweette, “Holokost kurbanlarının, atalarını öldüren katillerin savunucuları haline geldiği” ileri sürülürken aynı konuşmasında Zakharova, İsrail Ukrayna Büyükelçisi Michael Brodsky'in “*Hiç kimse İsraili yetkililere Holokost'un hatırasını nasıl koruyacağını ve tarihsel hafıza meselelerini nasıl ele alacağını öğretme hakkına sahip değil. Ukrayna'yı destekliyoruz...*” ifadelerine gönderme yaparak Holokost hatırasının canlı tutulmasında neden başkalarının söz sahibi olamayacağını sorgulamış ve Holokost'un uluslararası belgelerde, “Naziler tarafından çeşitli etnik ve sosyal grupların üyelerine yapılan zulüm ve toplu imha” şeklinde geçtiğini hatırlatmıştır. Devamında Holokost'u anmanın önemini Nazilerin bir veya daha fazla etnik kökeni öldürmesinden ziyade, insanlar arasında etnik köken temelinde ayrımcılığın bir seçenek olmamasına dayandığı belirtilmiştir (Zakharova, 2023). 27 Ocak'ta Putin'in Uluslararası Holokost Anma Günü'ne özel mesajından bir alıntı ile oluşturulan tweette de zulme maruz kalanların “Yahudiler ve diğer etnik gruplardan insanlar” olduğuna ilişkin vurgu söz konusudur (President of Russia, 2023). Bu temada oluşturulan içeriklerde Nazilerin zulmüne uğrayanlar yalnızca Yahudiler

olmadığına yönelik ifadelerle birden fazla tweette yer verildiği gözlemlenmiştir. 27 Ocak'ta oluşturulan bir başka tweette bu sefer Avrupa ülkelerinin "...Avrupa'yı Nazizm'den kurtarmak için hayatlarını veren kurtarıcıların anısını" karaladığı vurgulanmıştır. 19 Temmuz'da oluşturulan bir başka tweette ise "Kiev rejiminin Nazi doğasını görmeyi reddettiği" belirtilirken bu durumun Batı milliyetçiliği tarafından teşvik edildiği ileri sürülmüştür (Twitter @mfa_russia, 2023).

#WeRemember etiketi kullanılarak 22 Mart'ta oluşturulan bir tweette, Nazilerin 1943'te Belarus'taki halka karşı yapılanların, 10 Nisan'da oluşturulan bir tweette Nazilerin Odessa'daki katliamlarının, 10 Mayıs'ta oluşturulan bir başka tweette ise Çekoslovakya'daki Nazilere karşı mücadelede kaybedilen SSCCB personelinin unutulmayacağı vurgulanmıştır (Twitter @mfa_russia, 2023). Bu tarz oluşturulan içeriklerle Rus tarihine ilişkin vurgu Nazi karşıtlığı çerçevesinde oluşturulduğu gözlemlenmiştir.

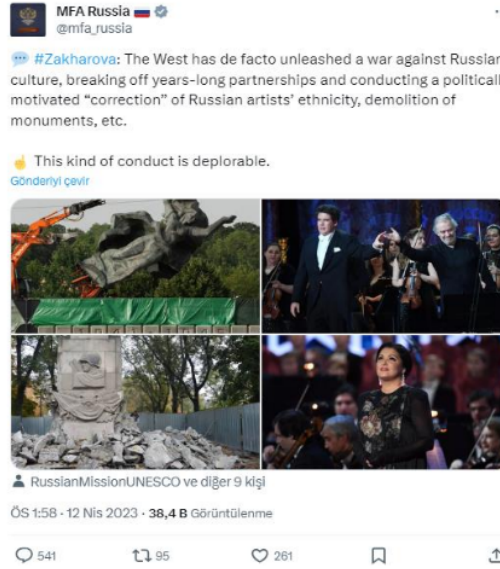
2.2.6. Rus Kültürünün Korunmasına Yönelik Vurgu

Rusya, uluslararası kültürel alanda etkisini korumaya ve bu etkisi doğrultusunda siyaseten teşvik edildiğini iddia ettiği rusofobik tutumların gelişmesine engel olmaya çalışmaktadır. Kültür diplomasisi ile olumlu yönde bir Rus imajı desteklenirken aynı zamanda diasporayı da Rus dünyası söyleminde canlı tutmak amaçlanmaktadır. Bu bağlamda oluşturulan kamu diplomasisi mesajı dijital diplomasi ile desteklenmektedir. Örneğin 22 Şubat'ta Putin'in konuşmasından bir alıntı ile oluşturulan tweette, Ukrayna'nın Rusya için *"...sadece komşu bir ülke değil. Kendi tarihimizin, kültürümüzün ve manevi alanımızın vazgeçilmez bir parçasıdır. Bunlar yoldaşlarımız, bizim için en değerli olanlar; sadece meslektaşlarımız, arkadaşlarımız değil, aynı zamanda akrabalarımız, kan ve aile bağlarıyla bağlı insanlar"* olduğu belirtilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2022). Burada Rus kamu diplomasisi mesajının büyük oranda dayanağını oluşturan Rus dünyasına atıf yapılmıştır.

Çalışmada incelenen hesapta Rus kültürünün nüfuzuna vurgu yapılırken aynı zamanda bu etkiye karşı Batı'nın topyekûn karşıtlığına dikkat çekilmeye çalışıldığı gözlemlenmiştir. Örneğin 22 Eylül 2022 tarihinde yine Putin'in konuşmasından bir alıntı ile oluşturulan tweette, Rus dünyasını ve değerlerini sarsmanın mümkün olmadığı gibi Rusya'nın kültürünün engellenemeyeceğine vurgu yapılmıştır (Twitter @mfa_russia, 2022). Ukrayna'da çatışmanın başlamasının ardından rusofobi temasında da değinildiği gibi Rusya Rusların dünya kamuoyunda karşı karşıya kaldığı saldırgan tutuma karşı bir söylem geliştirmiştir. Bu söylem doğrultusunda Rus kültürüne karşı Batı'nın saldırganlığının sık sık vurgulandığı içeriklerde bu

saldırıcılığa karşı Rus kültürünün korunmasına yönelik söylemin tekrarlandığı gözlemlenmiştir.

18 Nisan 2022 tarihinde de Uluslararası Anıtlar ve Sitler Günü'nü kutlayan bir paylaşım, Avrupa'da bulunan Sovyet savaş anıtlarına karşı rusofobik ve vandal eylemlerin şiddetini artırdığı vurgulanmıştır (Twitter @mfa_russia, 2022). Nisan 2022 tarihinde oluşturulan bir başka tweette ise Evrensel Kültür Günü'nde "...Roerich Pact olarak anılan, Sanat ve Bilim Kurumları ile Tarihi Anıtların Korunmasına ilişkin" anlaşmaya dikkat çekilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2022). Bu hatırlatmalar ile daha ileriki tarihlerde oluşturulan içeriklerde paylaşılan haksız fiillere dikkat çekilmek amaçlanmıştır. Örneğin 12 Nisan 2023 tarihinde oluşturulan bir tweette, Batı'da Rus sanatçılarının etnik kökeninden dolayı ayrımcılıkla karşı karşıya kalması ve anıtların yıkılması gibi fiili eylemlerle Rus kültürüne karşı bir savaş başlatıldığı vurgulanmıştır (Twitter @mfa_russia, 2023). Resim 3.19'daki görselle Batı'nın Rus kültürüne karşı başlattığı mücadeledeki yıkıcı etkisine yönelik uluslararası kamuoyu algısı yaratılmaya çalışılmıştır.

Resim 3.19. Rus Kültürüne Yönelik Karşıtlığa Dikkat Çekilen Örnek İçerik

Kaynak: (Twitter @mfa_russia, 2023)

Çatışmanın yaşandığı süreç boyunca Rus tarihine ve kültürünün yok edilmeye çalışıldığı söylemine oldukça sık yer verilmiştir. Örneğin Mayıs 2023 tarihinde yine Kiev rejiminin yeni bir tarih yazımı yapmaya çalıştığına dikkat çekilmiş ve ulusal üstünlük

fikirlerini empoze ederek kitleleri manipüle etmeye çalıştığı iddia edilmiştir. Bu içerikte Ukrayna Kültür Bakanı'nın Rus kültürüne ait unsuları Ukrayna'ya ait olarak sınıflandırdığı bir kampanya düzenlediği ileri sürülerek Resim 3.20'de yer alan görseldeki isimlerin Ukraynalı ilan edilmesinin anti-bilimsel olduğu ifade edilmiştir. Yine aynı gün Zakharova'nın konuşmasından yapılan bir alıntı ile oluşturulan tweette, Kiev'deki Yuri Gagarin büstünün söküldüğü belirtilerek Zelensky'nin Rus kültürü ve tarihinin önde gelen isimlerine dahi düşmanlık beslediği vurgulanmak istenmiştir (Twitter @mfa_russia, 2023).

Resim 3.20. Rus Kültürüne Yönelik Karşıtlığa Dikkat Çekilen Örnek İçerikler

Kaynak: (Twitter @mfa_russia, 2023)

21 Temmuz'da Kanada Başbakanı @JustinTrudeau ve yardımcısının @cafreeland hesaplarının ve "Liberal küreselci çevrelerin, Rus sanatçılara ve pop yıldızlarına toplu yaptırımlar uygulayarak Rus kültürünü engellemeye çalıştıkları" ileri sürülmüştür. 20 Ekim 2023'te oluşturulan bir başka tweette bu sefer Resim 3.21'de yer alan görseldeki haber başlığı ile Güney Avustralya eyaletinin Rus kültürüne karşı tutumuna dikkat çekilmiştir. "Avustralyalı Banderitlerin yönlendirmesiyle Kalinka dans grubunu çok kültürlü festivalden uzaklaştırıldığı" belirtilerek bunun bir ayrıştırma anlamına geldiği belirtilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2023).

Resim 3.21. Rus Kültürüne Yönelik Karşıtlığa Dikkat Çekilen Örnek İçerikler

Kaynak: (Twitter @mfa_russia, 2023)

Devam eden süreçte Rus kültürünün, dünya kültürünün ayrılmaz bir parçası olduğuna yönelik ifadeler yer verilmiştir. 9 Mart 2023 tarihinde UNESCO'nun bu yılın takviminde Fyodor Şalyapin, Sergey Rakhmaninov, Alexander Ostrovsky'nin yıldönümlerine yer verdiği belirtilerek, "Batı ülkelerindeki son entrikalara" rağmen dünya çapında Rus kültürüne olan sevginin zayıflamadığı vurgulanmıştır. 21 Mayıs 2023 tarihinde Putin'in ifadelerine yer verilen bir tweette de Rus kültürüne karşı saldırı karşısında "...çok etnili gruptan oluşan Rusya'da ulusun güçlendiği" vurgulanmıştır. 21 Haziran 2023 tarihinde oluşturulan bir tweette ise Lavrov'un konuşmasından bir alıntı ile Batı'nın topyekûn şekilde teşvik ettiği rusofobik tutumun Rus kültürünü yok etmesinin mümkün olmadığı vurgulanmıştır. 13 Eylül 2023 tarihinde oluşturulan bir tweette, Avrupa'nın Ukrayna dilini ve kültürünü desteklemeye yönelik girişiminin siyasi bir motivasyona sahip olduğuna dikkat çekilmiştir. 22 Eylül'de oluşturulan bir içerikte ise Bulgaristan'ın Rus Ortodoks Kilisesi rahiplerini sınır dışı etmesi eleştirilmiş ve bu durumdan iki devlet halkı arasındaki kültürel bağları zedelemeyi amaçladığı ileri sürülmüştür (Twitter @mfa_russia, 2023).

25 Kasım 2023 tarihinde Putin'in bir konuşmasından altını yapılarak oluşturulan içerikte teknolojik devrim çağında kültürel ve manevi mirasın, ulusal kimliğin korunmasında önemli bir faktör olduğu vurgulanmıştır (MFA Russia, 2023). Rusya'nın kültürel unsurlarını dünya kültürünün önemli bir parçası olarak konumlandığı dolayısıyla kültürünün evrensel nitelikte bir değere sahip olduğuna yönelik oluşturulan içerikler veya söylemler çalışmada geçen kamu diplomasisi kurumlarının her birinde vurgulanan bir temadır. İncelenen dijital diplomasi anlatısında bu temada Rus kültürüne ilişkin vurgunun daha çok karşı karşıya kaldığı tehdide karşı korunmasına yönelik bir çağrı şeklinde oluşturulduğu gözlemlenmiştir.

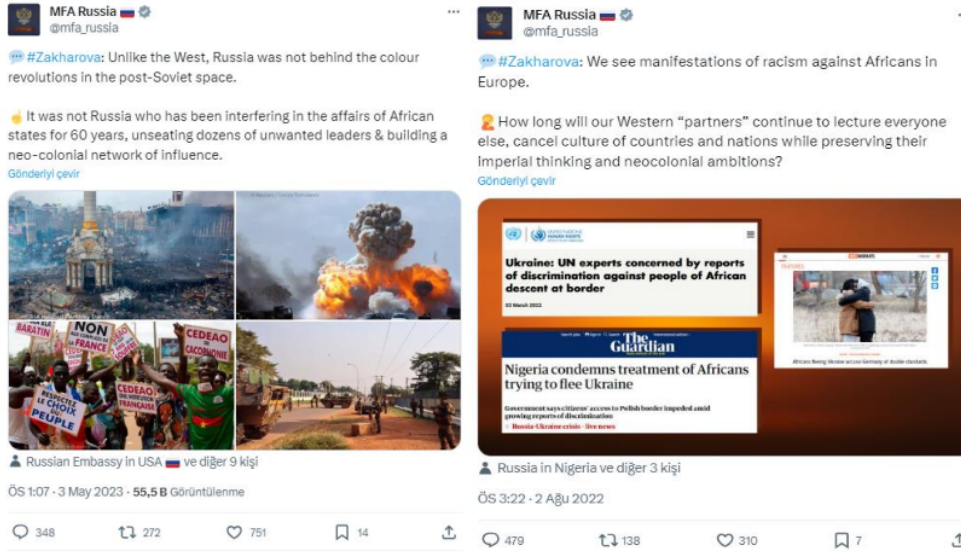
Genelde kültürel etkinliklere veya unsurlara yönelik dışlayıcı ve yıkıcı uygulamalara yer verilen tweetlerde hem Batı'nın saldırganlığına ilişkin iddialar tekrarlanmış hem de bu saldırganlık karşısında Rus kültürünün korunmasının her zamankinden çok daha önemli bir hal aldığı vurgulanmıştır.

2.2.7. Afrika İle İlişkiler

Rusya'nın Soğuk Savaş'ın ardından Afrika'ya yeniden yönelimi Putin dönemi ile başlamıştır. Rusya, Afrika'da Batı karşısında kendisine bir manevra alanı oluşturmak dolayısıyla kıta üzerindeki nüfuzunu genişletmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda Afrika ülkeleri ile ticari, askeri yardımlar, enerji ve maden anlaşmaları ve silah ticareti ile karşılıklı ilişkiler geliştirilmeye çalışılmaktadır (Orakçı, 2023). 2019 yılında Soçi'de gerçekleştirilen Rusya-Afrika Zirvesi, Rusya'nın Afrika açılımında önemli bir gelişme kaydettiğinin bir göstergesi olarak ifade edilebilir (Duursma ve Masuhr, 2022: 407). Afrika açılımı, Rus kamu diplomasisi mesajında da yer almakta ve çalışmada incelenen hesapta gerçekleştirilen dijital anlatı ile desteklenmektedir. Bu doğrultuda incelenen içeriklerde Afrika ile ilişkilere vurgunun öne çıktığı gözlemlenmiştir. Örneğin 7 Ağustos'ta oluşturulan bir tweette, Rusya'nın Afrika'ya odaklandığı bu doğrultuda kıtadaki diplomatik varlığını güçlendireceği vurgulanmıştır. 18 Haziran'da Putin'in konuşmasından bir alıntı ile oluşturulan tweette ise Afrika ile ilişkilerin geliştirilmesinin Rus dış politikasının önceliklerinden biri olarak kabul edildiği belirtilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2023).

Rusya, kendisini Batı karşısında konumlandırırken Afrika'da artan Batı karşıtlığını kendi lehine kullanmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda Batı'nın sömürge tarihine ilişkin oluşturulan içeriklerle Afrika için Rusya'nın güçlü bir alternatif olduğu algısını güçlendirmeye çalışmaktadır. Ayrıca Sovyet dönemine yapılan atıflarla da Rusya'nın Afrika ile geçmişe dayanan ilişkilerine yönelik olumlu yönde çağrışımlar yapılmaktadır. Örneğin 22 Temmuz 2022 tarihinde Lavrov'un Afrika medyası için yazdığı bir makaleden alıntı yapılarak oluşturulan tweette, Rusya'nın "...Afrikalıları sömürge baskısından kurtuluş mücadelelerinde her zaman desteklediği" vurgulanmıştır (Twitter @mfa_russia, 2022). Bu söylemin yanında Batı ile ilişkilerin tarihine ilişkin hatırlatmalar yapılarak sömürge tarihine yönelik olumsuz kamuoyu algısını canlı tutmak amaçlanmıştır. Örneğin 3 Mayıs 2023 tarihinde oluşturulan bir tweette, Zakharova'nın ifadelerine yer verilerek Renkli Devrimler ve Afrika'nın sömürge tarihine gönderme yapılarak Resim 3.22'te paylaşılan kaos ortamının görselleri ile Batı ilişkilendirilmiştir. Bu kaosun oluşmasında sorumlunun Rusya olmadığı vurgulanırken Batı'nın 'yeni-sömürgeci nüfuz ağı' ifadesi tekrarlanmıştır (Twitter @mfa_russia, 2023). 2

Ağustos 2022 tarihinde oluşturulan bir tweette de Resim 3.22’teki örneklerle Avrupa’daki Afrikalılara karşı sözde ırkçılık tutumuna dikkat çekilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2022). Güncelle ilişkin bu tarz içeriklerle Batı’nın “emperyal düşüncesinin” hala sürdüğüne yönelik algı güçlendirilmeye çalışılmıştır.

Resim 3.22. Batı Tarihine İlişkin Olumsuz Çağrışımına Örnek

Kaynak: (Twitter @mfa_russia, 2022; 2023)

Batı'nın Afrika'daki sömürge tarihine ilişkin yapılan hatırlatmalarla Afrika ve Rusya ilişkilerine yönelik Batı değerlendirmelerinin kamuoyu üzerindeki etkisinin önüne geçilmek amaçlanmaktadır. Örneğin 10 Mayıs 2023 tarihinde oluşturulan bir tweette, İngiltere'nin Afrika ve Hindistan gibi sömürge topraklarındaki yönetiminin yerli halka yönelik olumsuz politikaları hatırlatılırken 14 Mayıs'ta oluşturulan bir başka tweette ise İngiliz sömürgeciliğinin doğal kaynakların sömürülmesine dayandığı belirtilmiştir. 24 Mayıs 2023 tarihinde oluşturulan bir tweette ise Batı'nın Afrika kaynaklarını sömürerek zenginleştiği ve bu sömürge geçmişinin örtbas edilmeye çalışıldığı belirtilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2023).

28 Haziran 2023 tarihinde oluşturulan bir tweette bu sefer doğrudan Fransa'ya yönelik olumsuz çağrışımlarda bulunulmuştur. @FRANCE24 ve @franceinfo hesaplarının etiketlendiği bu gönderide, @EmmanuelMacron ile yapılan röportajda Rusya'nın "XXI yüzyılın tek sömürge gücü" olarak etiketlenmesi eleştirilerek Fransa'nın Afrika'daki sömürge

geçmişine dikkat çekilmiştir. Fransa'nın, Rusya'ya yönelik bu şekilde bir tanım yaparken Cezayir'deki nükleer denemeleri veya Libya müdahalesindeki konumu ile ilgili tanımlamayı yapmaktan kaçındığı vurgulanmıştır (Twitter @mfa_russia, 2023). Resim 3.21'teki Cezayir ve Libya'daki savaş ortamından paylaşılan görsellerle, bölgede meydana gelen hasarın Fransa'nın eseri olduğuna yönelik kamuoyu algısı güçlendirilmek istenmiştir.

Resim 3.23. Fransa'nın Afrika Kıtasındaki Tarihine Yönelik Oluşturulan Örnek İçerik

Kaynak: (Twitter @mfa_russia,2023)

24 Temmuz'da Putin'in "*Rusya ve Afrika: Barış, İlerleme ve Başarılı Bir Gelecek İçin Çabaları Birleştirmek*" başlıklı makalesinden bir alıntı ile oluşturulan tweette, dünyadaki çatışma alanlarında krizlerin derinleştiği ve bu durumun ortaya çıkardığı küresel tehdidi en fazla Afrika'nın hissettiği belirtilmiştir. Yine aynı gün oluşturulan bir başka tweette ise böylesine zorlu bir ortamda, uygulamaya konan "yaptırımlara rağmen Rusya'nın Afrika'ya tahıl, gıda ürünleri ve diğer malların tedariki yönünde çabanın sürdürüleceğine" dikkat çekilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2023). 27 Temmuz 2023 tarihinde Lavrov'un konuşmasından alıntı yapılarak oluşturulan bir tweette bu sefer Rusya ve Afrika ülkelerine yönelik Batı medyasının imaj karalama çabasında olduğu öne sürülürken Afrika ve Rus medyasının gerçeklere dayanan bir haber gündemi sunması gerektiğine vurgu yapılmıştır. 29 Temmuz'da Putin'in konuşmasından alıntı yapılarak oluşturulan bir başka tweette, Afrika ülkelerinin Ukrayna gündemine karşı yaklaşımında Rusya karşıtı söylemden yana olmadıkları için duyulan memnuniyet vurgulanmıştır (Twitter @mfa_russia, 2023). Bu içeriklerle Afrika

ülkelerinin Batı karşıtı tutumu teşvik edilirken aynı zamanda Ukrayna meselesinde Afrika ülkelerinin Rusya tarafında yer almasına yönelik söyleme vurgu tekrarlanmıştır.

27 Temmuz'da oluşturulan bir tweette, Lavrov'un konuşmasından yapılan bir alıntı ile "ilişkileri eşitlik, karşılıklı saygı ve dostluk temelinde geliştirme" çabası vurgulanmıştır (Twitter @mfa_russia, 2023). 28 Temmuz 2023 tarihinde oluşturulan bir başka tweette ise Rusya-Africa Zirvesi'nden görseller #Friendship, #Equality ve #Future etiketleri kullanılarak paylaşılmıştır (Twitter @mfa_russia, 2023). Önceki bölümde bahsedilen RIAC'ın Africa ile ilgili raporundaki ifadelerle benzer şekilde bu tweette de dostluk kavramına vurgunun yanı sıra Afrika'nın sömürge geçmişi göz önüne alınarak geleceğe yönelik mesajlarda eşitlik ifadesine yer verildiği görülmektedir. Yine 28 Temmuz'da oluşturulan bir başka tweette, Rusya-Afrika ilişkilerinin "...temellerinin 20. yüzyılın ortalarında Afrika halklarının özgürlük mücadelesi sırasında atıldığı" belirtilirken (Twitter @mfa_russia, 2023) Resim 3.24'teki tweette, Afrikalı temsilcilerle dostluk pozlarının yer aldığı görselle, Afrika halklarının "egemenlik" ve "benzersiz kalkınma yolları" hakkındaki kararlarına saygı duyulması gerektiği vurgusu yapılmıştır. Yukarıda bahsedilen etiketler ile oluşturulan içerikler, Rusya'nın Afrika'daki varlığını "eşitler arasındaki ilişkiler" şeklinde sunmaya çalışma çabasını desteklemektedir.

Resim 3.24. Rusya-Afrika İlişkilerinde Dostluk Vurgusuna Örnek

Kaynak: (Twitter @mfa_russia, 2023)

2.2.8. Küresel Gıda Krizine Yönelik Geliştirilen Savunma

2022 yılında başlayan Rusya-Ukrayna arasındaki çatışma, bölgesel ve küresel boyutlarıyla diğer ülkeleri de etkilemiştir. Bu süreçte yaşanan enerji ve gıda krizine yönelik sorumluluk konusunda taraflar uluslararası kamuoyuna kendilerince haklı durumlarını aktarmaya çalışmış ve bu çaba dijital diplomasi uygulamaları ile de desteklenmiştir. Çalışmada incelenen hesapta, Rusya'nın çatışmanın ardından gıda fiyatlarında yaşanan artışta ve gıda arzının düşüşünde tek başına Rusya'nın sorumlu olarak gösterilmesine karşı savunma mahiyetinde içerikler oluşturduğu gözlemlenmiştir. Bu içeriklerin yoğunluğu dolayısıyla "küresel gıda krizine yönelik geliştirilen savunma" öne çıkan temalardan biri olarak belirlenmiştir.

Dünyada artan nüfusun gıda ihtiyacının sürdürülebilir bir şekilde karşılanması, iklim değişikliği ve Covid-19 pandemi etkisiyle birlikte tehlikeye girmiştir. Pandemi ile birlikte gıda üretiminin kesintiye uğraması temel tarımsal ürünlere erişimi zorlaştırmıştır. Bu doğrultuda gıda fiyatlarındaki artış oranı, 2022 Şubat ayında başlayan çatışmanın ardından iki ülkenin de buğday üretiminde dünyada önde gelen ihracatçı ülkeler olması nedeniyle hız kazanmıştır. Nitekim çatışma, Ukrayna'da geniş çaplı bir hasar yaratmıştır. Bu hasar nüfusun yer değiştirmesi ve tarımsal üretimin gerçekleştiği mevsim boyunca tarım arazileri ve altyapının zarar görmesi şeklinde genel ifadeyle belirtilebilir. Bu süreç de küresel gıda krizinin tetikleyicisi olmuştur (FOA, 2022).

Ukrayna, ihracatını hem karayolu hem denizyoluyla gerçekleştirmektedir. İki ülke arasında çıkan çatışmanın ardından karayollarındaki hasarlar, Rusya'nın Ukrayna limanlarındaki ablukası ve AB'nin, Rusya'ya karşı uygulamaya koyduğu yaptırımlar bir bütün olarak gıda krizine giden süreci tetiklemiştir (Harunoğulları ve Ayhan, 2023). Tedarik aşamasında meydana gelen gelişmelerin tetiklediği gıda fiyatlarındaki artışın istikrara kavuşması konusunda, Ukrayna'nın üç önemli limanı Odesa, Chornomorsk ve Yuzhny/Pivdenny'den gıda ve gübre ihracatının sürdürülmesi adına adımlar atılmıştır. Bu doğrultuda Rus gıda ve gübresinin de küresel pazara ulaşması amacıyla Karadeniz Tahıl Girişimi kapsamında 22 Temmuz 2022 tarihinde yapılan iki ayrı anlaşma ile bir takım gelişmeler kaydedilmiştir (United Nation, 2023). Bu anlaşmalar doğrultusunda Karadeniz üzerinden başta tahıl ürünleri olmak üzere gıda ürünlerinin ihracatı gerçekleşmiştir. Ancak Rusya, gemicilik, sigorta ve ilgili ödemler gibi alanlarda, uygulanan yaptırımlardan dolayı kendi ürünlerinin ihracatının engellendiğine dikkat çekerek süreci durdurmaya yönelik bir tutumdan yana olmuştur (BBC News, 2023). Rusya'nın Temmuz 2023'te tahıl anlaşmasını askıya almasının

ardından küresel gıda krizine yönelik uluslararası kamuoyuna bilgi aktarımı daha önemli bir hal almıştır. Bu konuya ilişkin dijital anlatıda daha çok savunma söz konusudur. Rusya, küresel gıda krizine yönelik AB'nin iddialarını "efsaneler" olarak etiketlerken bu efsanelere karşı "gerçekleri" uluslararası kamuoyuna aktarma çabasıdadır. Bu doğrultuda #DebunkingMyths etiketi ile oluşturulan tweetlerde, konuya ilişkin detay sayılabilecek veriler paylaşarak bir savunma gerçekleştirilmektedir. Örneğin 18 Mayıs 2022 tarihinde Zakharova'nın konuşmasından bir alıntı ile oluşturulan tweette, "AB ve ABD'nin Rusya'yı küresel gıda krizini kışkırtmakla suçlayan bir kampanya başlattığı" ileri sürülmüş ve küresel gıda krizinin Batı'nın tek taraflı yaptırımlarının bir sonucu olduğu belirtilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2022). 17 Mayıs'ta paylaşılan "İnsan Yapımı Kıtılık 2022" adlı makalede ise Afrika'daki kıtlıktan Rusya'nın sorumlu gösterilmeye çalışmasına karşı tahıl fiyatlarındaki artışa sebep olan tedarik zincirindeki aksaklıklar ve maliyetlerdeki artış, Covid-19 pandemi dönemine bağlanmıştır. Rusya'nın küresel gıda güvenliğindeki konumunun Batı tarafından bilinmesine rağmen kuru yük gemilerine yönelik tehditler ve Rus finans kurumlarının SWIFT ile bağlantısının kesilmesi dâhil birçok yaptırım uygulamaya konulmasına dikkat çekilmiştir. Bu içerikler ile uygulamaya konulan yaptırımların gıda güvenliğini asıl tehdit eden faktörler olduğuna yönelik oluşturulmaya çalışılan kamuoyu algısı güçlendirilmek istenmiştir. Bu doğrultuda Washington, Londra ve Brüksel'in, bu yaptırımları uygulamaya koyarken bazı bölgelerde gıdaya erişimde yaşanacak sorunları öngörebilmesine rağmen bu sorunlara yönelik endişe duymadığı vurgulanmıştır (Twitter @mfa_russia, 2022). Batı'nın; yıllardır sürdürdüğü, Rusya'nın gaz arzını silah olarak kullandığına ilişkin söyleminin bir benzerinin gıda sektörü için yapılmaya çalışıldığı iddia edilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2022). Dijital anlatıda, Rusya'nın gaz arzını bir koz olarak kullanmasına yönelik suçlamaların yanı sıra gıda arzını baltaladığına yönelik yapılan suçlamalarla da Rusya'nın aldığı kararlar doğrultusunda küresel alanda olumsuz bir etki yarattığı algısının oluşturulmaya çalışıldığına dikkat çekilmek istenmiştir.

4 Haziran 2022 tarihinde Putin'in Rossyia 1 TV Kanalı'na verdiği bir röportajdan alıntı ile oluşturulan tweette, yine gıda krizine dikkat çekilmek istenmiştir. Putin'in, gıda krizine yönelik Rusya'yı suçlu göstermeye çalışıldığını belirttiği ifadelerine yer verdiği röportajda "...gıda pazarındaki durumun dün veya Rusya'nın Donbass'taki özel askeri operasyonunun başlatılmasıyla daha kötüleşmediği" tekrarlanmıştır (President of Russia, 2022). Bu tema 3 Haziran 2022'de oluşturulan bir başka tweette ise bu sefer Zakharova'nın ifadeleri üzerinden vurgulanmıştır. Batı'nın Rusya'yı suçladığı dezenformasyonuna rağmen

tahıl ihracatını engelleyen durumun Ukrayna birliklerinin Karadeniz'e döşediği mayınlar olduğu ileri sürülmüştür (Twitter @mfa_russia, 2022). Bu konuda oluşturulan içeriklerde Rusya'nın Batı'nın yaptırımlarına karşı tahıl stoklarını bir silah olarak kullanıldığına yönelik oluşturulmaya çalışılan algının önüne geçilmek amaçlanmıştır. Ayrıca Rusya'nın gıda pazarında önemli bir yere sahip olduğu vurgusunun da sıklıkla tekrarlandığı gözlemlenmiştir. Örneğin 9 ve 10 Haziran 2022 tarihlerinde ise bu söylemler bir görselde toplanarak, 'Batı'nın yarattığı efsaneler' ve 'aslında gerçekler' başlıkları altında paylaşılmış ve Rusya'nın haklılığına ilişkin savunma niteliğinde gerçekleştirilen anlatı, Resim 3.25'teki görsellerle daha kolay anlaşılır ve dikkat çekici bir şekilde desteklenmiştir.

Resim 3.25. Gıda Güvenliğine Yönelik Oluşturulan Örnek İçerikler

Kaynak: (Twitter @mfa_russia, 2022)

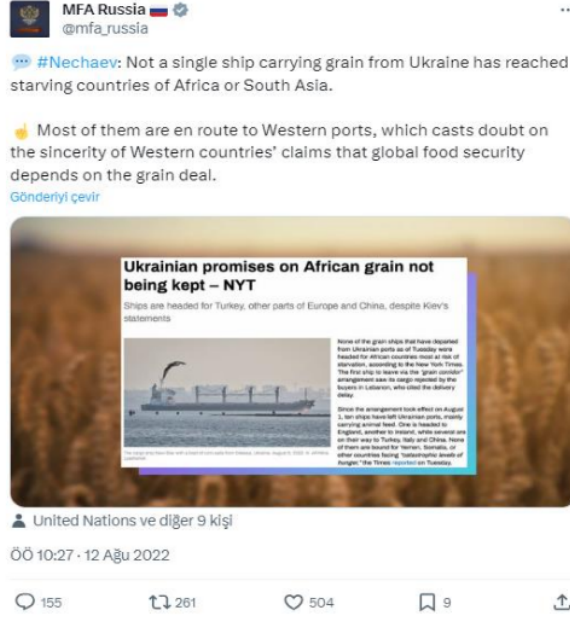
13 Temmuz 2023 tarihinde oluşturulan bir başka tweette, AB'nin Rusya'nın tarım pazarındaki sorumlu rolüne yönelik itibar zedeleyici kampanyasının küresel gıda güvenliğini daha da kötüleştirebileceği vurgulanmıştır. Bu içerikte, yaptırımların Rusya'dan tarımsal gıda veya gübre ithalatını engellemediği söyleminin AB'nin ürettiği bir efsane olduğu tekrarlanırken, 8 Nisan 2022 tarih ve 2022/582 sayılı AB Konseyi Kararı'na (Eur-Lex, 2022) dikkat çekilerek Uralchem, Eurochem, Phosagro ve Acron gibi önde gelen Rus gübre

ihracatçısı firmaların hissedarlarına yönelik yaptırımlar hatırlatılmıştır. Ayrıca AB'nin yaptırımlarının yalnızca üye devletlerin topraklarında geçerli olduğu söyleminin de yanıltıcı olduğu ileri sürülmüştür. Rusya tarafı dijital anlatıdaki bu iddiasını desteklemek adına 833/2014 Sayılı AB Konseyi Tüzüğü'nün 13 maddesini hatırlatmıştır. Bu maddeye göre “a) Birlik sınırları içerisinde, b) Bir Üye Devletin yetkisi altındaki herhangi bir uçakta veya herhangi bir gemide, c) Birlik toprakları içinde veya dışında bulunan ve bir üye Devletin vatandaşı olan herhangi bir kişiye, d) Birlik toprakları içinde veya dışında, bir üye Devletin yasalarına göre kurulmuş veya kurulmuş herhangi bir tüzel kişi, kuruluş veya kuruluşu, e) Birlik içinde kısmen veya tamamen yapılan herhangi bir iş ile ilgili olarak herhangi bir tüzel kişiye, kuruluşu veya kuruluşu” Rusya karşıtı yaptırımları ihlal etmekle suçlanabilir (Eur-Lex, 2014). Bu içeriklerde Rusya'nın izole edilmeye çalışıldığı ima edilirken bu durumda güvenli ve sorunsuz bir gıda ticaretinin gerçekleşmesinin mümkün olmayışında sorumlu tamamen Batı olarak gösterilmeye çalışılmıştır.

19 Temmuz'da yine #DebunkingMyths etiketi ile oluşturulan bir tweette, Putin'in kasıtlı olarak dünyanın buğday arzını engellediği söylemi yalanlanırken, “...yüksek mayın tehlikesinin ve Kiev rejiminin tehdidinin güvenli seyrüseferi imkansız hale getirdiği” ileri sürülmüştür. Yine aynı gün Rusya'nın fiyatların yükselmesine neden olacak şekilde bir ihracat vergisi düzenlediğine ilişkin iddiaların asılsız olduğu aslında tahıllara ihracat vergisinin 2021'in başında getirildiği belirtilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2022).

2 Ağustos'ta gıda güvensizliğinin hafifletilmesi için Batı'nın, Rus gübreleri ve gıdalarının küresel pazarlara erişiminde elverişli bir ortam yaratması gerektiği hatırlatılmıştır. 12 Ağustos 2022 tarihinde oluşturulan bir tweette, Ukrayna'dan tahıl taşıyan gemilerin gıda yetersizliği yaşayan Afrika veya Güney Asya halklarına ulaşmadığı, çoğunun Batı limanlarına gittiği ileri sürülmüştür. 10 Eylül 2022 tarihinde Putin'in konuşmasından bir alıntı ile oluşturulan tweette, yine küresel tahıl krizine dikkat çekilerek Ukrayna limanlarından ayrılan gemilerin sadece ikisinin Yemen ve Cibuti'ye ulaştığı belirtilmiştir. Gıda krizini en çok hissedildiği bu ülkelerde tahıl arzının artırılması gerektiği belirtilmiştir. 15 Eylül Zakharova'nın konuşmasından bir alıntı ile oluşturulan tweette yine, “...küresel gıda krizini önleme çabalarının siyasallaştırılmaması” vurgulanmıştır (Twitter @mfa_russia, 2022). Gıda krizine yönelik tamamen Batı'nın sorumlu gösterilme çabasını Afrika ile geliştirilmeye çalışılan ilişkiler daha önemli kılmaktadır. Çünkü gıda yetersizliğinin en çok hissedildiği bir kıta olarak Afrika, bu krizin tetikleyicisi konumundaki bir Rusya ile işbirliğine çekimser bir tutum benimseyebilir. Bu bağlamda oluşturulan içeriklerde, Karadeniz girişimi doğrultusunda

Ukrayna'nın tahıl ihracatının asıl ihtiyaç sahibi ülkelere yönelik gerçekleştirilmediğine de Resim 3.26'daki görselde olduğu gibi dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

Resim 3.26.Gıda İhracatına Yönelik Oluşturulan İçerik Örneği

Kaynak: (Twitter @mfa_russia, 2022)

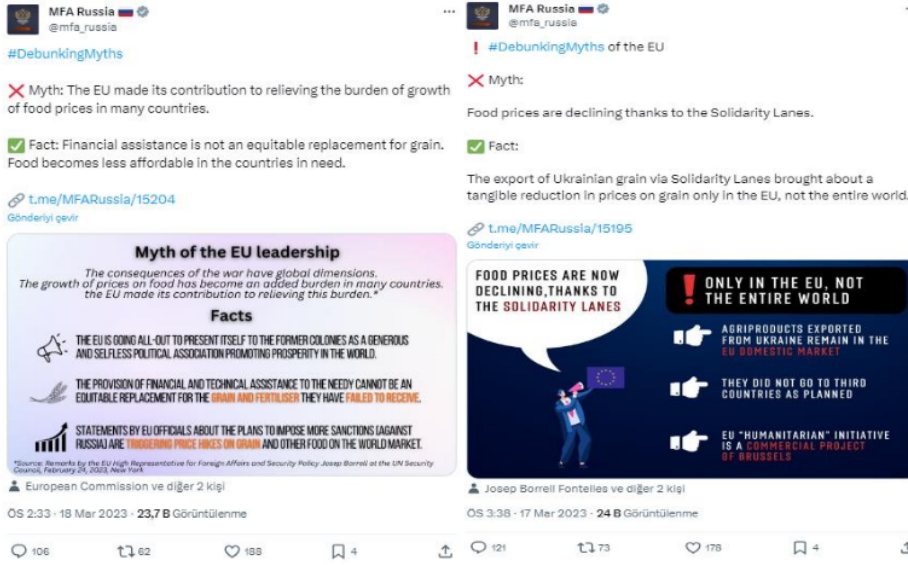
Afrika'nın krizinden en çok etkilenen kıta olmasına dikkat çekilirken Batı'yı hedef olarak göstermeye devam edilmiştir. Örneğin 13 Mart 2023 tarihinde AB'nin muhtaç ülkelerdeki açlık pahasına bile olsa Rusya'ya zarar vermek adına yaptırımlar uyguladığı vurgusu tekrarlanmıştır. Bu bağlamda Rus buğday ihracatının AB için sadece bir silah olarak görüldüğü belirtilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2023). 14 Mart'ta oluşturulan bir başka tweette ise AB'nin Rusya'nın oldukça düşük maliyetli gübre maliyetine erişiminin, AB çiftçilerinin rekabet gücünü azalttığı "efsanesine" dikkat çekilmiştir. Burada mevcut durumun suiistimal edilmediği aslında rekabete dayalı uluslararası ticaret olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca AB'nin yarattığı bu "efsane" ekonomik performansı AB'den daha iyi herhangi bir ülkenin jeostratejik konumunu kötüye kullandığı anlamına gelebileceği belirtilerek eleştirilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2023). Yine bu içerikler de Resim 3.27'deki verilen örneklerdeki efsaneler ve gerçekler şeklinde gerçekleştirilen anlatı #DebunkingMyths etiketi ile oluşturulmuştur.

Resim 3.27. #DebunkingMyths Etiketi İle Oluşturulan İçerik Örneği

Kaynak: (Twitter @mfa_russia, 2023)

Resim 3.28'teki yer verilen içeriklerde ise bu temaya ilişkin oluşturulan görsel anlatı sürdürülmüş ve bu sefer AB'nin maddi yardımının tahıl tedarikine ikame olamayacağı vurgulanmak istenmiştir. 17 Mart'ta oluşturulan görselde tahıl fiyatlarında kısmi düşüşün bir efsane olduğu belirtilirken bu durumun yalnızca AB'deki tahıl fiyatlarında gerçekleştiği iddia edilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2023). 18 Mart'ta oluşturulan görselde ise "AB'nin insani girişiminin Brüksel'e ait olduğu" ileri sürülerek (Twitter @mfa_russia, 2023) mevcut koşullar ve anlaşmalardan sadece Batı'nın kazanım elde ettiği vurgulanmıştır. Bu temayla ilgili oluşturulan içeriklerde tahılın çoğunlukla AB'ye ulaştığı söylemine vurgunun sıklıkla tekrarlandığı gözlemlenmiştir. Örneğin 30 Mart'ta oluşturulan bir başka tweette Ukrayna'dan ihraç edilen 25 milyon tonun üzerinde tahılın % 41'inin AB'ye gittiğini vurgulanırken "...Ukrayna tahılının Doğu Avrupa pazarlarını istila ederek yerel çiftçiyi çöküşün eşliğine getirdiği" iddia edilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2023). Mart ayının ortalarında oluşturulan bir tweette AB çiftçilerinin rekabet gücünün zayıflamasına karşı Rusya bu durumu rekabet dayalı uluslararası ticaret olarak konumlandırırken Mart ayının sonunda oluşturulan bu tweette, Avrupa çiftçisi için bu dezavantajlı durumun Ukrayna'dan Doğu Avrupa'ya giden tahıldan kaynaklandığı belirtilmiştir.

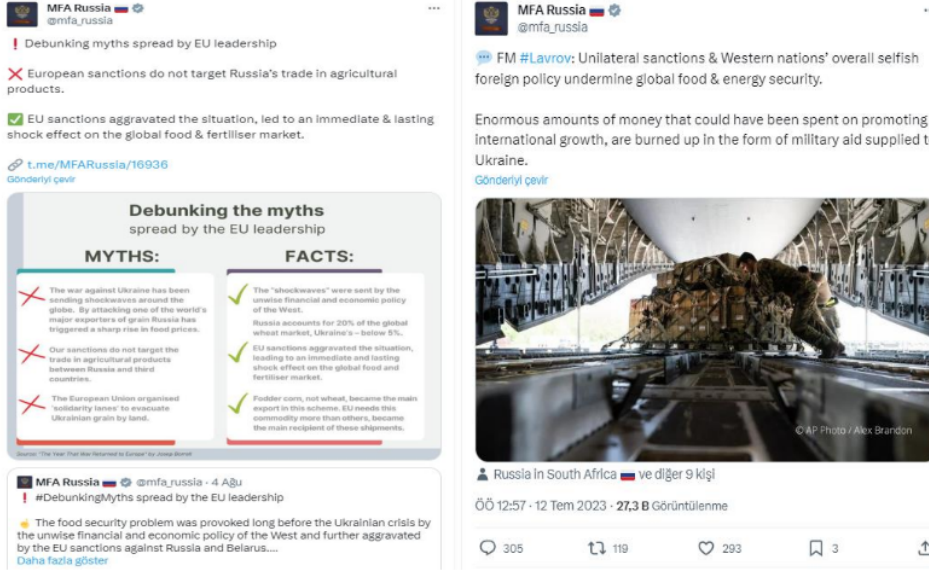
Resim 3.28.#DebunkingMyths Etiketi İle Oluşturulan İçerik Örneği

Kaynak: (Twitter @mfa_russia, 2023)

28 Temmuz'da Putin'in bir konuşmasından alıntı yapılarak oluşturulan tweette ise Rusya'nın buğday pazarındaki payının (%20), Ukrayna'ya kıyasla (%5'ten az) daha fazla olduğu belirtilerek "...Rusya'nın küresel gıda güvenliğine önemli bir katkı sağladığı..." vurgulanmıştır. Ayrıca Burkina Faso, Zimbabve, Mali, Somali, Orta Afrika Cumhuriyeti ve Eritre'ye ücretsiz bir şekilde teslim edilecek tahıl miktarının uluslararası kamuoyunun bilgisine sunulması ile Rusya'nın küresel gıda krizinde imajına olumlu yönde katkı sağlanması amaçlanmıştır. 7 Haziran'da oluşturulan bir tweette ise Kiev rejiminin "...açlıkla mücadele ve ihtiyaç sahibi ülkelere yardım çabalarını baltaladığı" vurgulanarak küresel gıda krizinde Ukrayna'yı sorumlu olarak göstermek hedeflenmiştir. 15 Haziran 2023'te oluşturulan bir başka tweette de Rusya'nın küresel gıda krizini çözmeye çalıştığı belirtilirken "bu krizin Batı'nın gayri meşru yaptırımları tarafından kışkırtıldığı" iddiaları tekrarlanmıştır (Twitter @mfa_russia, 2023).

4 Ağustos'ta oluşturulan Resim 3.29'daki bir tweette yine Avrupa'nın sözde ürettiği bir efsanenin çürütüldüğü vurgusu yapılarak bilgi verilmiştir. Bu içerikte Rusya'nın buğday pazarındaki önemli konumuna dikkat çekilirken krizin AB tarafından ağırlaştırıldığı iddiaları tekrarlanmıştır. 12 Temmuz'da oluşturulan bir tweette yine küresel gıda krizine dikkat çekilerek "...yaptırımların küresel gıda ve enerji güvenliğini baltaladığı" belirtilirken Batı'nın

Ukrayna'ya sağladığı maddi desteği daha faydalı kullanılabilcekken askeri yardım şeklinde harcaması eleştirilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2023).

Resim 3.29. Küresel Gıda Krizine Dikkat Çeken Örnek Tweetler

Kaynak: (Twitter @mfa_russia, 2023)

28 Eylül 2023 tarihinde #DebunkingMyths etiketi ile oluşturulan bir başka tweette, Karadeniz Girişimi kapsamında tahıl ihracatından en fazla AB'nin yararlandığı AB'nin sözde oluşturduğu 'efsane'ye karşı gerçeklerim farklı olduğu vurgusu tekrarlanmıştır. Yine 30 Ağustos'ta oluşturulan bir başka tweette ise Karadeniz Girişimi'nin sona erdirilmesinin ardından küresel tahıl fiyatlarında önemli bir dalgalanma yaşanmadığı belirtilmiştir (Twitter @mfa_russia, 2023). Rusya'nın Karadeniz girişimini sonlandırması uluslararası kamuoyun gıda krizine yönelik endişeyi artırmıştır. Batı'da da Rusya'nın bu kararının krizin derinleşmesinde etkili olacağı şeklindeki yorumların Rusya'nın kararına yönelik uluslararası kamuoyunun şekillenmesinde etkili olabileceği ihtimali Rusya'nın bu yorumlara karşı kendini savunduğu söylemi sürdürme gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

SONUÇ

Rusya, dijital diplomasiyi aktif kullanan başlıca ülkelerden biridir. Bu bakımdan dijital alandaki aktifliği ve bu ortamda elde ettiği etkinliği, başta ABD olmak üzere bazı Batı ülkelerinin hedefi olmaktadır. Rusya zaman zaman dijital etkisini kullanarak diğer ülkelerin kamuoyunu yönlendirdiği veya uluslararası kamuoyuna yönelik gerçekleştirdiği bilgi aktarımının dezenformasyona neden olduğuna ilişkin suçlamalarla karşı karşıya gelmektedir. Çalışmanın ikinci bölümünde bahsedildiği üzere 2016 ABD başkanlık seçimleri, Rusya'ya yönelik bu tarz suçlamaların artmasında etkili olmuştur. Bu olay hükümetlerin dijital alana adaptasyonunun gerekliliği ve bu alanda etkinliğin önemini kavraması açısından örnek bir olaydır. 2011 yılında başlayan Arap Baharı süreci de dijital platformların kitlelerin yönlendirilmesinde veya örgütlenmesindeki etkisini kanıtladığı bir başka örnek durumdur. Çalışmanın ikinci bölümde bahsedilen Çeçen Savaşı, Gürcistan müdahalesi, Kırım'ın ilhaki, Suriye müdahalesi ve son Ukrayna müdahalesi örnek olayları üzerinden aktarıldığı üzere Rusya'nın askeri operasyonlarına, bilgi alanında verdiği mücadele eşlik etmektedir. Bu doğrultuda çatışma dönemlerinde artan Rusya'ya ait dijital enformasyon akışı, Batı tarafından çoğunlukla gerçeklerin çarpıtılması veya propaganda olarak değerlendirilmektedir. Nitekim bu yeni mücadele alanında da üstünlük sağlanması adına ittifaklar söz konusudur. 2022 Rusya-Ukrayna Savaşı güncel bir örnek olarak göz önüne alındığında Ukrayna'yı destekleyen Batı ülkelerinin dijital platformlardaki anlatıları veya Ukrayna'ya dijital alanda sunulan destek bu dijital söylemdeki ittifakın bir göstergesidir. Bu doğrultuda Ukrayna, savaşın başlamasını takip eden süreçte büyük teknoloji şirketlerinin politikalarını etkilemeyi amaçlamıştır. Facebook, Apple, Amazon, Netflix, Twitter gibi platformlardan Rusya'daki faaliyetlerini askıya alması konusunda talepte bulunmuştur. Bu bağlamda ulus devletlerin uyguladıkları yaptırımlara dijital yaptırımların eşlik etmesini amaçlamıştır (Manor, 2023: 207). Bu durum dijital kamuoyunun yönlendirilmesinde etkili olan teknoloji şirketlerinin bilgi mücadelesinde önemli bir konuma sahip olduğunu göstermektedir. Nitekim bu platformlar kullanıcılarına ait verilerin sızdırılması konusubakımından da hükümetler açısından tehdit olarak algılanmaktadır. Ukrayna'nın bu mücadeleye yönelik attığı bir diğer adım ise ülke içerisinde bilgi akışının kontrolünü sağlamak adına "United News" uygulanması kararıdır. Bu uygulama ile iç kamuoyuna, savaşa yönelik kontrollü bilgi akışı sağlanırken Batılı bazı hükümet temsilcilerinin sosyal medya platformlarında Ukrayna bayraklarını paylaşması,

Netflix belgesellerinde²⁹ Zelensky'nin röportajlarına yer verilmesi veya video-konferanslar aracılığı ile uluslararası kamuoyuna bilgi aktarımına imkan tanınması gibi örnek uygulamalar dijital alanda Ukrayna'nın anlatısının kapladığı alanın genişliğini göstermektedir. Tüm bu uygulamalar ile Rusya'nın dijital alanda izolasyonu amaçlanmıştır. Rusya'nın dijital anlatısı da bu duruma karşı bir anlatı şeklinde inşa edilmiştir. Nitekim kullanılan dilde Rusya'nın haklılığına ilişkin kesin ve emin ifadeler kullanılarak iletilen mesajın hedef okuyucusunda ilgili duruma karşı şüpheye yer bırakılmamak amaçlanmıştır. Genel olarak karşı tarafingüvenilirliğini zedelemeye yönelik bir dil benimsemiştir. Bu yönde gerçekleştirilen tekrarların belirli aralıklarla yapılması yoluyla okuyucuda bu duruma ilişkin dolaylı bir şekilde algı yaratmak amaçlanmıştır. Karşı tez oluşturulurken yine belirli aralıklarla tarihe göndermeler yapılmış ve tarihsel hafıza canlı tutularak savunulan tezin güvenilirliğini sağlamak amaçlanmıştır. Örneğin ABD veya Fransa'nın günümüze ilişkin uygulamaları ile ilgili oluşturulan bazı tweetlerde, ABD'nin tarihteki olumsuz sonuçlanan müdahalelerine yer verilirken Fransa'nın sömürge tarihine vurgu yapılmıştır. Bu olumsuz çağrışımlar günümüz ile ilişkilendirilerek ülkelerin uluslararası kamuoyundaki güvenilirliğinin sarsılması amaçlanmıştır.

Rus tarihindeki mücadele uygulamalarının neden olduğu emperyalist veya müdahaleci dış politik tutumu devletin uluslararası kamuoyu nezdindeki imajını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu bakımdan sert güç uygulamalarının yanı sıra yumuşak güç etkisinin kullanılması Rusya açısından da bir gerekliliktir. Yumuşak güç kavramı veya yumuşak gücün işlevsel hale getirildiği kamu diplomasisi gibi kavramların Batı menşeli doğası, Rusya'da kamu diplomasisinin kurumsallaşmasındaki gecikmede önemli bir faktördür. Çoğunlukla 2000'li yıllardan itibaren sistemli bir şekilde sürdürülen kamu diplomasisinin Rusya'daki tezahürleri Batı'daki örneklerinden farklılıklar barındırmaktadır. Kamu diplomasisi, bir ülkenin dış politik tutumunu anlaşılır kılmayı ve diğer ülkelerin karar mekanizmalarını kendi çıkarları lehine etkileyebilmek adına kültür, dil, din, spor ve diaspora üzerinden gerçekleştirilen iletişim odaklı faaliyetlerdir. Rusya'daki farklılık bu iletişimin yani Rus imajının olumlu yönde seyretmesi amacıyla inşa edilen iletişimin başlıca odak noktasını SSCB, Rus dili veya Rusya ile herhangi bir şekilde bağı olan bir grubun oluşturuyor olmasıdır. Rus hükümeti, Rus kamu diplomasisi mesajını uluslararası kamuoyuna yönelik gerçekleştirmektedir ancak bu mesajın vurgu yaptığı gruplar zaten Rusya'ya karşı daha ılımlı

²⁹ Örneğin 2024 yılında yayımlanan "Dönüm Noktası: Atom Bombası ve Soğuk Savaş" isimli 9 bölümlük bir belgesel serisinde, 2022 Rusya-Ukrayna Savaşı'nın ardından Zelensky ile yapılan röportaj görüntülerine yer verilmiş ve Rusya kaynaklı dezenformasyonun giderek arttığı vurgulanmıştır.

bir konumda yer alan kitleden oluşmaktadır. Bu durum çalışmanın ikinci bölümünde kapsamlı bir şekilde ele alınan Rus Dünyası kavramının Rus kamu diplomasisi mesajındaki ağırlığını ispatlamaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde incelenen Rusya'nın kamu diplomasisi uygulamalarının, birinci bölümde yer verilen Zaharna'nın "Bilgi ve İlişkisel İletişim Modeli" ile benzerlikler içerdiği gözlemlenmiştir. Zaharna'nın bilgi ve ilişkisel çerçevede değerlendirdiği iletişim girişimlerinden ilişkisel çerçevede, üç farklı kademede ilişki kurma girişiminden bahsedilmektedir. Bunlardan biri kültürel programlar, eğitim alanındaki değişim programları ve lider ziyaretleridir. Bir diğeri ise kalkınma yardımı projeleri, kültür ve dil enstitüleri, ilişki kurma kampanyaları ve politik olmayan ağ kurma şemalarıdır.Öncelikle bu iki iletişim girişimini değerlendirecek olursak Rus kamu diplomasisinde, ikinci bölümde bahsedilen uygulamalardan Russkiy Mir Vakfı'nın, Rossotrudnichestvo'un, Rus Ortodoks Kilisesi'nin, Rus İnsani Misyonu'nun sürdürdüğü faaliyetler ve öğrenci değişim programlarının yanında Dünya Mezunlar Derneği üzerinden oluşturulan iletişim girişimlerinin birinci ve ikinci kademe ilişki kurma girişimlerine örnek uygulamalar olduğu gözlemlenmiştir. Zaharna'nın üçüncü kademe ilişki kurma girişimleri olarak tanımladığı, politik ağ oluşturma ve politik koalisyon oluşturmada ise devletlerin içinde buldukları politik koalisyonlar veya kuruluşlardaki konumlarının kamuoyundaki imajına etkisinden bahsedilmektedir. Bu bağlamda Rusya'nın Şangay, BRICS gibi işbirliklerinde yer alması veya çalışma boyunca incelenen kamu diplomasisi faaliyetlerinden Africa-Russia Zirvesi bağlamında Afrika ile ilişkilerine yapılan "eşitler arası" ilişkiler geliştirme amacıyla sürdürülen uygulamaların üçüncü kademe ilişki kurma girişimlerine örnek uygulamalar olduğu gözlemlenmiştir.

Zaharna'nın açıkladığı bilgi çerçevesinde ise bilginin biçimlendirilmesinde, inisiyatif söz konusudur ve bu iletişim girişiminin amacı iknadır. Bilgi çerçevesinde değerlendirilen uygulamalar; medya ilişkileri, uluslararası yayıncılık, ulus markalama, bilgilendirme kampanyaları ve propaganda olarak belirtilmiştir. Rusya'nın kamu diplomasisi faaliyetleri açısından değerlendirildiğinde ikinci bölümde bahsedilen Rus kültürüne, sanatına, edebiyatına ve mutfak kültürüne ait dünyaca ünlü unsurlar ulus markalama stratejine katkı sağlamaktadır. Russia Today, TASS, Valdai Discussion Clup, Sputnik, Russia Beyond gibi medya araçları ile ise uluslararası yayıncılık faaliyetleri sürdürülmektedir. Uluslararası kamuoyunun bilgilendirmesi, propaganda ve dijital kamu diplomasisi uygulamalarının gerçekleştirildiği bu platformlar, Rus kamu diplomasisinin dijital boyutunun gerçekleştirildiği alanlardır. Birçok dilde yayınlar gerçekleştirilen bu platformlar milyonlarca internet kullanıcılarına erişim

sağlayarak Rus enformasyonunu yabancı kamuoyuna aktarmaktadır. Rusya bu platformlara ek olarak ⁶⁷ Youtube, Facebook, VKontake, Twitter, Telegram, Instagram gibi sosyal medya mecralarını da dijital diplomasisinin bir aracı olarak kullanılmaktadır. Dijital diplomaside Twitter'ın diğerlerine kıyasla aktif kullanılıyor oluşu dijital diplomasi çalışmalarının çoğunlukla Twitter odaklı gerçekleşmesinde etkili olmuş ve bu bağlamda dijital diplomasi twitter diplomasisi olarak da ifade edilegelmiştir. Rusya'nın, Twitter'daki etkinliği çalışmada kullanılacak platformun Twitter olarak belirlenmesinde etkili olmuştur. Çalışmanın üçüncü bölümünde belirtilen tarih aralığında paylaşılan tweetler incelendiğinde oluşturulan içeriklerdeki yoğunluğu bu etkinliği destekler nitelikte olduğu gözlemlenmiştir.

Çalışmada, dijital diplomasi mesajında ağırlıklı olarak işlenen vurgunun ortaya konulması amacıyla nitel içerik analizi kullanılarak tematik bir analiz gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak öne çıkan temalardan Rus kültürünün korunmasına yönelik vurgu, Rus tarihine ilişkin vurgu, Afrika ile ilişkilere yapılan vurgu ve Rus dünyasına yönelik yapılan vurgunun ikinci bölümde yer alan kurumlar da dahil bir bütün olarak Rus kamu diplomasisi mesajını oluşturduğu gözlemlenmiştir. Dış politikadaki benimsenen tutumun daha anlaşılır şekilde açıklanması noktasında ise uluslararası ilişkilerde çok kutuplu düzene geçiş vurgusunun öne çıktığı gözlemlenmiştir. Çok kutuplu dünya düzenine geçiş vurgusunda BRIC, EAEU ve ŞİÖ gibi platformlara göndermeler yapılarak uluslararası sistemde oluşturulan politik ağ ilişkilerine dikkat çekilmiştir. İçeriklerde öne çıkan bu vurgu ile uluslararası kamuoyuna, Rusya'nın dış politika hedefi olarak çok kutuplu bir sistemin inşası olduğuna yönelik bir açıklama söz konusudur. Bu bağlamda oluşturulan içerikler, dış politikanın yabancı kamuoyu tarafından anlaşılır kılınması amaçlandığından Rus dijital diplomasisi anlatısının bir parçasını oluşturmaktadır. Ayrıca yukarıda bahsedilen Rusya'nın, dezenformasyon veya propagandasına yönelik suçlamalara karşı, ters yönde bir algı oluşturmak amacıyla sıklıkla yer verilen Batı medyasının dezenformasyonuna yapılan vurgu da öne çıkan temalar biridir. Batı medyasının dezenformasyonuna yapılan vurguda Batı'nın Rus karşıtı propaganda sürdürdüğü iddiası sık sık tekrarlanmıştır. Bu konuya dikkat çeken içeriklerde Rusya karşıtı anlatının güvenilirliği zedelenecek kamuoyu nezdinde Rusya'nın dijital anlatısına ilişkin güvenilirlik sağlanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda Batı ve Rusya, dijital platformlarda karşı anlatıların güvenilirliğini yok ederek uluslararası kamuoyunu kendi tezlerine ikna etmeye çabalamaktadırlar. Nitekim Rusya, başta ABD olmak üzere birçok Batı ülkesi tarafından dezenformasyon yapmakla suçlanmaktadır. Ancak çalışmanın üçüncü bölümünde yer verilen ABD ve Ukrayna'nın dijital diplomasi uygulamaları göz önüne alındığında Rusya ile

benzerliklerin söz konusu olduğu gözlemlenmektedir. Sonuç olarak yukarıda da değinildiği üzere dijital alanda verilen mücadele dijital alandaki ittifaklara da yansımaktadır. Ayrıca İncelenen tweetlerden anlaşılacağı üzere Rusya, Ukrayna meselesini uluslararası alanda verilen bir güç mücadelesi şeklinde tasvir etmektedir. Üçüncü bölümde belirlenen temalarda yer alan tweet örneklerinde görüldüğü üzere Ukrayna'daki mücadelenin Batı'ya karşı verilen bir mücadele olduğu dijital anlatıda işlenmiştir. Nitekim 2022 Şubat ayında başlayan ve bu çalışmanın hazırlandığı tarihlerde süren çatışmanın, uzaması ve Rusya'nın Ukrayna karşısında zafer elde edemediği bir durum uluslararası kamuoyunda Rusya'nın imajını olumsuz etkilemiştir. Bu açıdan Rusya, mücadelenin Batı'ya karşı verildiğini sıklıkla vurgulayarak Ukrayna'dan ziyade daha güçlü bir ittifakla mücadele içinde olduğunu belirterek bu olumsuz algının önüne geçmeye çalışmaktadır.

Rusofobiye yönelik vurguda ise Rusya'nın, kendisini saldırgan bir tutum ile karşı karşıya kalan bir ülke olarak gösterme çabası söz konusudur. Bu vurgunun tekrarlandığı içeriklerde, Rusların dünyada karşılaştığı düşmanca uygulamalara yer verilerek Rusya'nın saldırgan imajının önüne geçilmeye çalışılmıştır. Rus tarihine ilişkin hatırlatmalara da sıklıkla yer verilen içeriklerde, Rusya'nın tarihteki kahramanlıklarına dikkat çekilerek özellikle II. Dünya Savaşı'nda Nazilere karşı elde edilen zafer vurgulanmaktadır. Bu anlatı ile Ukrayna'da neo-naziler olduğu iddia edilen gruplara karşı verilen mücadelede Rusya'nın galip geleceğine ilişkin bir algının oluşması amaçlanmaktadır. Bu içeriklerde bu grubun yıkıcı etkilerine yer verilerek kutuplaştırıcı bir dil benimsenmiştir. Rus kültürünün korunmasına dikkat çeken tweetlerde ise yine Ukrayna başta olmak üzere Rus kültürel unsurlarına karşı bir saldırganlığın arttığı vurgulanırken Rus kültürünün korunmasının önemi sıklıkla tekrarlanmıştır.

Son olarak küresel gıda krizinin kritik bir hal aldığı çalışmanın kapsamı dahilindeki son dönemde, Rusya'nın bu küresel gıda krizine yönelik geliştirdiği içeriklerde ise; Rusya'nın, gıda krizinden sorumlu tutulmasına karşı yapılan açıklamalar, Cull'un kamu diplomasisi sınıflandırmasındaki savunma faaliyeti olarak değerlendirilebilir. Nitekim bu temada; uluslararası kamuoyunu, gıda krizine yönelik Rusya'nın tek başına sorumlu olmadığına ilişkin ikna çabası söz konusudur. Rusya'nın dijital diplomasisi anlatısının analizinden elde edilen bu sonuçlar, çalışmanın hipotezini oluşturan Rusya'nın çatışma dönemlerinde kamu diplomasisi faaliyetlerine başvurduğu ve kamu diplomasisi mesajının karşı anlatı şeklinde oluşturulduğu ve çoğunlukla savunma şeklinde gerçekleştiği tezini destekler niteliktedir.

KAYNAKÇA

Abdurahmanlı, E., & Bağış , E. (2021). Diplomasi Tanımı ve Uluslararası Konjonktürde Mevcut olan Diplomasi Türleri,*Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 140-10.

Akhiyadov, M. (2020). Rus Dünyası Doktrini ve Dış Politikaya Yansımaları. *İNSAMER*.

Akpınar, Ö. (2022). Ukrayna Milli Kimlik İnşa Sürecinde Kiliselerin Rekabeti,*Avrasya Uluslararası Araştırmalar*, 10(33), 1-18.

Alliance Française (tarih yok). *About*, [Erişim Tarihi: 16.01.2023, <http://www.alliancefr.org/en/about>]

Al-Najjar, A. (2009). *Kaust and Social Networking: The New Face of Saudi Arabia*, Center on Public Diplomacy, [Erişim Tarihi: 18.01.2023, <https://uscpublicdiplomacy.org/blog/kaust-and-social-networking-new-face-saudi-arabia>]

Anholt, S. (2014). YUMPU, What is a Nation Brand?-Superbrands, [Erişim Tarihi: 26.10.2023, <https://www.yumpu.com/en/document/read/26902881/what-is-a-nation-brand-superbrands>]

Applebaum, A. (1999). *Ethnic Cleansing, Russian Style*, [Erişim Tarihi: 02.09.2023, <https://www.anneapplebaum.com/1999/12/20/ethnic-cleansing-russian-style/>]

Arbatov, A. G. (1993). Russia's Foreign Policy Alternatives, *International Security*, 18(2), 5-43.

Arı, T. (2017). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*. Bursa: Alfa Akademi Yayınları.

Armaoğlu, F. (1972). Barış İçinde Birarada Yaşama'nın Sovyet Yorumu, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 27(3).

Armaoğlu, F. (2019). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)*. İstanbul: Kronik.

Arsenault, A. (2009). Public Diplomacy 2.0, Philip Seib (Ed.), *Toward a New Public Diplomacy: Redirecting U.S. Foreign Policy*, (s. 135-154), New York: Palgrave Macmillan.

Arsenteva, V. (2021). Diaspora, Mehmet Güneş (Ed.), *Hukuk ve Uluslararası İlişkiler Boyutuyla Diplomasi Kavramları Sözlüğü*, (s. 43-46), SDE Yayınları E-Kitap.

Artunç, R. T. (2021). Ad Hoc Diplomasi. Mehmet Güneş (Ed.), *Hukuk ve Uluslararası İlişkiler Boyutuyla Diplomasi Kavramları Sözlüğü*, (s.22-24), SDE Yayınları E-Kitap.

Ashour, O. (2004). Security, Oil, and Internal Politics: The Causes of the Russo–Chechen Conflicts. *Studies in Conflict & Terrorism*, 27, 127-143.

Aslund, A. (2009). *How Ukraine Became a Market Economy and Democracy*, Washington: Peterson Institute For International Economics.

Atvan, İ. (2020). *Rusya ve Ukrayna kiliselerinin bölünmesi Mısır'ı etkileyen siyasi bir çatışmaya dönüştü*, Independent Türkçe [Erişim Tarihi: 27.10.2023, <https://www.indyuturk.com/node/111981/rusya-ve-ukrayna-kiliselerinin/>]

Avgerinos, K. P. (2009). Russia's Public Diplomacy Effort: What The Kremlin is Doing and Why It's Not Working, *Journal of Public & International Affairs*, 20, 115-132.

Aydemir, E. (2018). The Role of Radio Eurpe in The Iron Curtain Countries: 1956 Poznan Uprising and 1956 Hungarian Uprising. *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 6(15), 349-358.

Aydemir, E. (2022). Public diplomacy of the George W. Bush administration: 9/11 and the rhetoric of the war on terror, *İletişim ve Diplomasi*, 8, 25-41.

Baele, S. J., Brace, L., & Coan, T. (2021). Variations on a Theme? Comparing 4chan, 8kun, and Other chans' Far-Right “/pol” Boards. *Perspectives on Terrorism*, 15(1), 65-80.

Balcı, G. (2021). Parlamenter Diplomasi. Mehmet Güneş (Ed.), *Hukuk ve Uluslararası İlişkiler Boyutuyla Diplomasi Kavramları Sözlüğü*, (s. 143-147), SDE Yayınları E-Kitap.

Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.

BBC(2022). *20 лет захвату "Норд-Оста". Главные вопросы, которые остались без ответа*, (*Nord-Ost'un ele geçirilmesinin üzerinden 20 yıl geçti. Cevaplanmayan başlıca sorular*), [Erişim Tarihi: 04.12.2023, <https://www.bbc.com/russian/features-63371132>]

BBC News(2014). *Ukraine says Donetsk 'anti-terror operation' under way*, [Erişim Tarihi: 22.11.2023, <https://www.bbc.com/news/world-europe-27035196>]

BBC News(2015). *Rusya'nın Suriye hamlesi: Satranç mı, kumar mı?*[Erişim Tarihi: 23.11.2023, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/10/151002_rusya_suriye_analiz]

BBC News(2023). *Rusya Tahıl Koridoru Anlaşması'ndan neden çekildi, bundan sonra ne olacak?* [Erişim Tarihi: 03.01.2024, <https://www.bbc.com/turkce/articles/c281rnz1xmwo>]

- Beem, C.** (1999). *The Necessity of Politics: Reclaiming American Public Life*. Chicago: University of Chicago.
- Bekcan, U.** (2019). Sovyet Penceresinden 1956 Macar Ayaklanması: Batı Destekli Bir Karşıdevrim. *Social Sciences Research Journal*, 8(1), 15-23.
- Bengtsson, M.** (2016). How to plan and perform a qualitative study using content analysis. *NursingPlus Open*, 2, 8-24.
- Benn, D. W.** (1996). The Russian Media in Post-Soviet Conditions. *Europe-Asia Studies*, 48(3), 471-479.
- Berridge, G. R., & James, A.** (2003). *A Dictionary of Diplomacy*. New York: Palgrave Macmillan.
- Bıçakçı, S.** (2012). Yeni Savaş ve Siber Güvenlik Arasında NATO'nun Yeniden Doğuşu. *Uluslararası İlişkiler*, 9(34), 205-226.
- Bigg, C.** (2006). *Russia: Kremlin Hoping to Speak West's Language*. Radio Free Europe Radio Liberty:[Erişim Tarihi:12.10.2023, <https://www.rferl.org/a/1069033.html>]
- Bjola, C.** (2017). Trends and CounterTrends in Digital Diplomacy. *Working PaperProject "Diplomacy in the 21st Century"*(18), 3-7.
- Bjola, C., & Holmes, M.** (2015). *Digital Diplomacy: Theory and Practice*. New York: Routledge.
- Bjola, C., & Jiang, L.** (2015). Social Media and Public Diplomacy A comparative analysis of the digital diplomatic strategies of the EU, US and Japan in China. C. Bjola, & M. Holmes (Ed.), *Digital Diplomacy Theory and Practice* (s. 71-89). New York: Routledge.
- Bjola, C., & Kornprobst, M.** (2013). *Understanding International Diplomacy Theory, practice and ethics*. New York: Routledge.
- Bjola, C., & Manor, I.** (2022). The Rise of Hybrid Diplomacy: From Digital Adaptation to Digital Adoption. *International Affairs*, 98(2), 471-491.
- Bjola, C., Cassidy, J., & Manor, I.** (2020). Digital Public Diplomacy: Business as Usual or a Paradigm Shift? N. Snow, & N. Cull (Ed.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy* (s. 405-413). Routledge .

Blitt, R. C. (2011). Russia's Orthodox Foreign Policy: the Growing Influence of the Russian Orthodox Church in Shaping Russia's Policies Abroad. *University of Pennsylvania Journal of International Law*, 33(2), 363-460.

Boatwright, B. C., & Pyle, A. S. (2023). "Don't Mess with Ukrainian Farmers": An examination of Ukraine and Kyiv's official Twitter accounts as crisis communication, public diplomacy, and nation building during Russian invasion. *Public Relations Review*(49), 1-12.

Bondarenko, O. (2016). 'Russkij Mir' Between Diaspora and Public Diplomacy Russia's Foothold in Central Asia. *IL Politico*, LXXXI(3), 87-106.

Borshevsckaya, A. L. (2021). Russia's Soft Power Projection in the Middle East. *Military Review Online Exclusive* , 1-14.

Bound, K., Briggs, R., Holden, J., & Jones, S. (2007). *Cultural Diplomacy*. London: Demos.

Braun, V., & Clarke , V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.

Brown, J. (2008). *Public Diplomacy & Propaganda: Their Differences*, American Diplomacy.[Erişim Tarihi: 21.12.2022, <https://americandiplomacy.web.unc.edu/2008/09/public-diplomacy-propaganda-their-differences/>]

Brown, R. (2013). The Politics of Relational Public Diplomacy. R. S. Zaharna, A. Arsenault, & A. Fisher (Ed.), *Relational, Networked and Collaborative Approaches to Public Diplomacy: The Connective Mindshift*. New York: Routledge.

Bubnova, N. (2020). , Russia's Policy and International Cooperation: The Challenges and Opportunities of Soft Power. A. A. Velikaya, & G. Simons (Ed.), *Russia's Public Diplomacy Evolution and Practice* (s. 79-103). Palgrave Macmillan.

Budak, L. (2018). Çeçenistan Rusya Gerginliğinde Rus Medyası: Kuzey Osetya Beslan Okul Kuşatması Örneği. *Uluslararası Suçlar ve Tarih*(13), 7-38.

Cafersoy, N. (2002). Rus Jeopolitik Düşüncesinde Misyon Arayışları. *Avrasya Dosyası, Jeopolitik Özel*, 8(4), 51-101.

Cankara, P. Ö. (2007). Putin Dönemi Rusya'nın Yeniden Güç Olma Stratejileri ve Politikaları. *Yüksek Lisans Tezi*. Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Cankara, P. Ö.** (2021). Hanan Aşravi'nin Filistin Mücadelesi ve Twitter Üzerinden Kamu Diplomasisi Faaliyetleri. *FAD- Filistin Araştırmaları Dergisi*(9), 108-150.
- Cankara, P. Ö., & Cankara, Y.** (2007). Vladimir Putin Döneminde Rus Dış Politikasında Yapılan Değişiklikler. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*(15), 193-2012.
- Cankara, P. Ö., & Cankara, Y.** (2022). Dijital Teknoloji Çağında İsrail Savunma Güçlerinin Kamu Diplomasisi Faaliyetleri: Twitter Paylaşımları Örneği. *İnsan & Toplum Dergisi*, 12(2), 140-172.
- Cassidy, J., & Manor, I.** (2016). Crafting strategic MFA communication policies during times of political crisis: a note to MFA policy makers. *Global Affairs*, 331-343.
- Cashback, D.** (2003). Risky Strategies? Putin's Federal Reforms and the Accommodation of Difference in Russia. (3), 1-35. *JEMIE (Journal On Ethnopolitics and Minority Issues in Europe)*.
- Cha, V.** (2016). Role of Sport in International Relations: National Rebirth and Renewal. *Asian Economic Policy Review*, 11(1), 139-155.
- Chadha, K., & Kavoori, A.** (2000). Media imperialism revisited: some findings from the Asian case. *Media, Culture & Society*, 22(4), 415-412.
- Chapman, J.** (2019). Savaş Propagandası Kültürel Propagandaya Karşı: İkinci Dünya Savaşı Esnasında Britanya'nın Projeksiyonu Konusunda Kurumsal ve İdeolojik Gerilimler. D. Welch (Ed.), *Propaganda Güç ve İkna* (S. Sezer, Çev., s. 119-143). İstanbul: İnkılap.
- Chen, E., & Ferrara, E.** (2023). Tweets in Time of Conflict: A Public Dataset Tracking the Twitter Discourse on the War Between Ukraine and Russia.
- Chepurina, M.** (2014). Higher Education Co-operation in The Toolkit of Russia's Public Diplomacy. *Rivista di Studi Politici Internazionali*, 81(1), 59-72.
- Chepurina, M., & Kuznetsov, E.** (2020). Multiple Facets of Russian Public Diplomacy in International Organizations: A Case Study. A. A. Velikaya, & G. Simons (Ed.), *Russia's Public Diplomacy Evolution and Practice* (s. 167-181). Palgrave Macmillan.
- Cherkasov, A., & Grushkin, D.** (2005). The Chechen Wars and the Struggle for Human Rights. R. Sakwa (Ed.), *Chechnya: From Past to Future* (s. 131-157). London : Anthem Press.

- Cheskin, A.** (2017). Russian soft power in Ukraine: A structural perspective. *Communist and PostCommunist Studies*, 50(4), 1-11.
- Christodoulides, N.** (2005). *The Internet and Diplomacy*, American Diplomacy, [Erişim Tarihi:01.17.2023, <https://americandiplomacy.web.unc.edu/2005/03/internet-and-diplomacy>]
- Classic FM.** (2022). *Controversy as young Russian pianists banned from international music competitions*, [Erişim Tarihi: 18.12.2023, <https://www.classicfm.com/discover-music/instruments/piano/young-russians-banned-international-competitions/>]
- CNN** (2014). *A Divide Ukraine*, [Erişim Tarihi: 20.11.2023, <https://edition.cnn.com/interactive/2014/02/world/ukraine-divided/>]
- Congress.gov.**(2022). *H.R.2566 - No TikTok on Government Devices Act*, [Erişim Tarihi: 27.12.2023, <https://www.congress.gov/bill/117th-congress/house-bill/2566/text>]
- Cornell, S. E.** (1999). International Reactions to Massive Human Rights Violations: The Case of Chechnya. *Europe-Asia Studies*, 1(1), 85-100.
- Cowan, G., & Arsenault, A.** (2008). Moving from Monologue to Dialogue to Collaboration: The Three Layers of Public Diplomacy. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 10-30.
- Coyle, J. J.** (2017). *Russia's Border Wars and Frozen Conflicts*. New York : Palgrave Macmillan.
- Creswell, J. W.** (2012). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and quantitative research*. Upper Saddle River: Pearson.
- Crush, J., & Ramachandran, S.** (2009). *Xenophobia, International Migration and Human Development Reports*. New York: United Nations Development Programme.
- Cull, N. J.** (2008). Public Diplomacy: Taxonomies and Histories. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616, 31-54.
- Cull, N. J.** (2009a). Public Diplomacy before Gullion: The Evolution of a Phrase. N. Snow, & P. M. Taylor (Ed.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy* (s. 19-24). New York: Routledge.
- Cull, N. J.** (2009b). *Public Diplomacy: Lessons From The Past*. Los Angeles: Figueroa Press.
- Cull, N. J.** (2011). Wikileaks, Public Diplomacy 2.0 and The State of Digital Public Diplomacy. *Place Brandin and Public Diplomacy*, 7(1), 1-8.

Cull, N. J. (2019). Amerikan Kamu Diplomasinin Trajedisi, 1989-1999: Amerika Birleşik Devletleri Enformasyon Ajansı'nın Son On Yılımı Yeniden Düşünmek. D. Welch (Ed.), *Propaganda Güç ve İkna* (S. Sezer, Çev., s. 165-187). İstanbul: İnkılap.

Cull, N. J. (2022). Diasporas and Public Diplomacy: From History to Policy. L. Kennedy (Ed.), *Routledge International Handbook of Diaspora Diplomacy* (s. 7-18). New York: Routledge.

Cummings, M. (2003). *Cultural Diplomacy and the United States Government : a Survey*. Washington D.C.: Center for Arts and Culture.

Cura, A. (2023). *Rusya: Batı'nın Ukrayna'ya yardımı 160 milyar doları aştı*, Anadolu Ajansı.[Erişim Tarihi: 24.11.2023, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/rusya-bati-nin-ukrayna-ya-yardimi-160-milyar-dolari-asti/2964417>]

Curtis, K. J. (2012). *Digital Diplomacy in The 21st Century*, Foreign Policy Association.[Erişim Tarihi: 01.04.2023, <https://foreignpolicyblogs.com/2012/09/24/digital-diplomacy-in-the-21st-century/>]

Ćwiek-Karpowicz, J. (2012). Limits to Russian Soft Power in the Post-Soviet Area. Berlin : Deutschen Gesellschaft für Auswärtige Politik e.V.

Çalışkan, F. (2022). Adım Adım Rusya Ukrayna Savaşı ve Üçüncü Tarafların Sürece Etkisi. *Euro Politika*(14), 35-47.

Çelikpala, M. (2006). Sovyetlerden Günümüze Orta-Asya Kafkasya'da Vehhabilik ve Siyasal İslam. Y. Demirağ, & C. Karadeli (Ed.), *Geçmişten Günümüze Dönüşen Orta Asya ve Kafkasya* (s. 213-241). Ankara: Palme Yayıncılık.

Çomak, İ. (2006). Rusya, Putin ve Avrasyacılık. İ. Çomak (Ed.), *Rusya Stratejik Araştırmaları – I* (s. 89-100). İstanbul: TASAM Yayınları.

Çoşkun, B. B. (2012). Güvenlik Sorunları ve Kamu Diplomasisi. A. Özkan, & T. Öztürk (Ed.), *Kamu Diplomasisi* (s. 51-62). İstanbul: TASAM Yayınları.

D'Anieri, P. (2023). *Ukraine and Russia: From Civilized Divorce to Uncivil War*. Cambridge: Cambridge University Press.

Dajani, D., Gillespie, M., & Crilley, R. (2019). *Differentiated Visibilities in Russia's Role in the Syrian War: RT Arabic on Social Media*, Reframing Russia.[Erişim Tarihi: 17.11.2023, <https://reframingrussia.wordpress.com/2019/06/10/rt-arabic/>]

Dallin, A. (1992). New Thinking in Soviet Foreign Policy. A. Brown (Ed.), *New Thinking in Soviet Politics* (s. 71-85). New York: Palgrave Macmillan.

Demir, B. (2006). Rusya Federasyonu Cumhuriyetlerindeki Siyasi, Ekonomik ve Etnik Yapının Federasyon Milli Güvenliği Üzerindeki Etkisi. İ. Çomak (Ed.), *Rusya Stratejik Araştırmaları – I*. İstanbul: TASAM Yayınları.

Dumčiuvienė, A. (2016). Twiplomacy: the Meaning of Social Media to Public Diplomacy and Foreign Policy of Lithuania. *Lithuania Foreign Policy Review*(35), 92-118.

Dunlop, J. B. (2000). How Many Soldiers and Civilians Died during the Russo-Chechen War of 1994-1996? *Central Asian Survey*, 19(3-4), 328-339-8.

Duursma, A., & Masuh, N. (2022). Russia's return to Africa in a historical and global context: Anti-imperialism, patronage, and opportunism. *South African Journal of International Affairs*, 29(4), 407-423.

Dugin, A. (2003). *Rus Jeopolitiği Avrasyacı Yaklaşım*, (Çev.) Vügar İmanov, İstanbul: Küre Yayıncılık.

Eckstein, R. (1993). Ping Pong Diplomacy: A View From Behind the Scenes. *Journal of American-East Asian Relations*, 2(3), 327-342.

Egorov, B. (2023). *Where was the last major Soviet offensive against the Nazis in World War II?* Russia Beyond, [Erişim Tarihi: 18.12.2023, <https://www.rbth.com/history/336100-where-was-last-major-soviet-offensive>]

Egorov, B. (2023a). *How the Red Army finished off Nazi Germany & Japan in 1945*, t-Russia Beyond, [Erişim Tarihi: 18.12.2023, <https://www.rbth.com/history/336093-how-red-army-finished-off-nazi>]

Ekman, I., & Nilsson, P.-E. (2023). *Ukraine's Information Front Strategic Communication during Russia's Full-Scale Invasion of Ukraine*. FOII-R--5451—SE.

Ekşi, M. (2015). Rusya'nın Kamu Diplomasisi: Dış Politikada Davranışlarıyla Çelişme Paradoksu. *Karadeniz Araştırmaları*, 12(45), 43-56.

Ekşi, M. (2016). Türk Dış Politikasında Diplomasinin Yeni İletişimsel Boyutları ve Mekanizmaları: Dijital Diplomasi. E. B. Cankurtaran (Ed.), *Uluslararası İlişkilere Disiplinlerarası Bir Yaklaşım: Uluslararası İletişim Perspektifi* (s. 75-92). İstanbul: Rölle Akademik Yayıncılık.

Electoral Geography 2.0.(tarih yok). *Ukraine Presidential Election 2004*, [Erişim Tarihi: 19.11.2023, <https://www.electoralgeography.com/new/en/countries/u/ukraine/ukraine-presidential-election-2004.html>]

Ennis, S. (2015). *Russia in 'Information War' With the West to Win Hearts and Minds*, BBC News, [Erişim Tarihi: 20.09.2023, <https://www.bbc.com/news/world-europe-34248178>]

Entman, R. M. (2008). Theorizing Mediated Public Diplomacy: The U.S. Case. *Press/Politics*, 13(2), 87-102.

Erhan, Ç. (2010). *Spor ve Kamu Diplomasisi*, Türkiye Gazetesi, [Erişim Tarihi: 17.01.2023, <https://www.turkiyegazetesi.com.tr/kose-yazilari/prof-dr-cagri-erhan/spor-ve-kamu-diplomasisi-453414>]

Erzen, M. Ü. (2012). Kamu Diplomasisinin Kapsamı ve Geleceği. A. Özkan, & T. Ersoy Öztürk (Ed.), *Kamu Diplomasisi*. İstanbul: Tasam Yayınları.

Eur-Lex(2014). *Council Regulation (EU) No 833/2014 of 31 July 2014 concerning restrictive measures in view of Russia's actions destabilising the situation in Ukraine*, [Erişim Tarihi: 18.12.2023, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32014R0833>]

Eur-Lex(2022). *Council Decision (CFSP) 2022/582 of 8 April 2022 amending Decision 2014/145/CFSP concerning restrictive measures in respect of actions undermining or threatening the territorial integrity, sovereignty and independence of Ukraine*, [Erişim Tarihi: 18.12.2023, <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2022/582/oj>]

Evdokimov, A. (2010). Об активных информационных мероприятиях на южном стратегическом направлении (About Active Information Measures along the Southern Strategic Direction). *Защита и безопасность (Defense and Security)*(4).

Fars Haber Ajansı. (2023). *İran, Türkiye, Rusya ve Amerika'nın Suriye'deki üsleri*, [Erişim Tarihi: 23.11.2023, [Showcase | فارس | Fars \(farsnews.ir\)](https://www.farsnews.ir)]

Fayet, J. F. (2010). VOKS: The Third Dimension of Soviet Foreign Policy. J. C. Gienow-Hecht, & M. Donfried (Ed.), *Searching for a Cultural Diplomacy* (s. 33-49). Berghahn Books.

Fean, D. (2010). A Return to Multi-vectoral Balancing? Viktor Yanukovich's Government and Ukrainian Foreign Policy. *Politique Etrangere*(2), 413-426.

Feklyunina, V. (2015). Soft Power and Identity: Russia, Ukraine and the “Russian World(s). *European Journal of International Relations*, 22(4), 773-796.

Feklyunina, V. (2016). Soft power and identity: Russia, Ukraine and the ‘Russian world(s). *European Journal of International Relations*, 22(4), 773-796.

Finch, R. C. (1996). Why the Russian Military Failed in Chechnya. *The Foreign Military Studies Office (FMSO) Special Study*.

Folly, M. (2015). *Historical Dictionary of U.S. Diplomacy during the Cold War*. Maryland: Rowman & Littlefield Publishers.

Food and Agriculture Organization of the United Nation(2022). *Impact of the Ukraine-Russia conflict on global food security and related matters under the mandate of the Food and Agriculture Organization of the United Nations*,[Erişim Tarihi: 03.01.2024, <https://www.fao.org/3/nj164en/nj164en.pdf>]

Frederick, H. H. (1993). *Global Communication & International Relations*. California: Wadsworth.

Fulbright Program Overview(tarih yok). *About*,[Erişim Tarihi: 15.01.2023, <https://eca.state.gov/fulbright/about-fulbright/fulbright-program-overview>]

Garrison, J. A. (2001). Framing Foreign Policy Alternatives in the Inner Circle: President Carter, His Advisors, and the Struggle for the Arms Control Agenda. *Political Psychology*, 22(4), 775-807.

Gerasimov, V. (2016). *По опыту Сирии (From the Syrian experience)*,BIIK name (vpk.name), [Erişim Tarihi: 26.10.2023, https://vpk.name/news/150974_po_opytu_sirii.html]

Gienow-Hechet, J. C., & Donfried, M. (2010). The Model Of Cultural Diplomacy: Power, Distance, and the Promise of Civil Society. J. C. Gienow-Hechet, & M. Donfried (Ed.), *Searching for a Cultural Diplomacy* (s. 1-33). New York: Berghahn Books.

Gilboa, E. (2008). Searching for a Theory of Public Diplomacy. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*(616), 55-77.

Gilligan, E. (2010). *Terror in Chechnya: Russia and the Tragedy of Civilians in War*. Princeton: Princeton University Press.

Goethe Institut (tarih yok). [Erişim Tarihi: 16.01.2023, <https://www.goethe.de/en/wwt.html>]

Golovchenko, Y. (2020). Measuring the scope of pro-Kremlin disinformation on Twitter. *Humanities & Social Sciences Communications*, 1-11.

Gorbachev, M. S. (1987). *Perestroika: New Thinking for Our Country and the World*. New York: Harper and Row Publishers.

Gradirovsky, S., & Mezhuev, B. (2003). *Русский Мир как объект геокультурного проектирования (Jeokültürel Tasarımın Bir Nesnesi Olarak Rus Dünyası)*. Русский Архипелаг, [Erişim Tarihi: 25.10.2022, https://archipelag.ru/ru_mir/history/histori2003/gradirovsky-russmir/]

Granville, J. (2001). To Invade or Not to Invade? A New Look at Gomuika, Nagy, and Soviet Foreign. *Canadian Slavonic Papers / Revue Canadienne des Slavistes*, 43(4), 437-473.

Gray, C. S. (2011). *Hard Power and Soft Power: The Utility Of Military Force As An Instrument of Policy In The 21th Century*. Strategic Studies Institute.

Grincheva, N. (2010). U.S. Arts and Cultural Diplomacy: Post-Cold War Decline and the Twenty-First Century Debate. *The Journal of Arts Management Law and Society*(40), 169-183.

Güdekli, A. (2016). Gündem Belirleme Kuramı Bağlamında Yazılı Basın İle Twitter Gündeminin Karşılaştırmalı Analizi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(35), 151-163.

Güler, M. Ç., & Teke, M. A. (2021). *Resmi Belgeler Işığında Rusya'nın Dış Politika Eğilimi*. İstanbul: SETA.

Gürbüz, V. (2002). Bir İdeal, Bir Amerikan Başkanı ve Onun Başarısızlığı: Başkan Wilson ve Milletler Cemiyeti. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*(29), 87-99.

Gürsu, M. (2023). Ukrayna-Rusya Savaşında Alınan Hava Savunma Dersleri. *Savunma Bilimleri Dergileri*, 43(2), 357-383.

Haas, M. D. (2010). *Russia's Foreign Security Policy in the 21st Century: Putin, Medvedev, and Beyond*. New York: Routledge.

Harunoğulları, M., & Ayhan, G. (2023). Rusya –Ukrayna Krizinin Dünya Gıda Güvenliğine Etkileri. *Coğrafi Bilimler Dergisi/ Turkish Journal of Geographical Sciences*, 21(2), 525-556.

- Haynes, J.** (2016). *Religious Transnational Actors and Soft Power*. London: Routledge.
- Herd, G. P.** (2005). Russia and the "Orange Revolution": Response, Rhetoric, Reality? *Connections*, 4(2), 15-28.
- Hermansson, P., Lawrence, D., Muhall, J., & Murdoch, S.** (2023). *Uluslararası Alternatif Sağ 21. Yüzyılın Faşizmi mi?* (Çev.) E. Genç, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Herpen, M. H.** (2015). *Putin's Propaganda Machine Soft Power and Russian Foreign Policy*. London: Rowman & Littlefield.
- Heyman, S.** (2008). *A Voice of Mother Russia, in English*, The New York Times, [Erişim Tarihi: 23.10.2023, <https://www.nytimes.com/2008/05/18/arts/television/18heym.html>]
- Hill, F.** (2006). Moscow discovers soft power. *Current History*, 105(693), 341-347.
- Ho, E. L., & McConnell, F.** (2017). Conceptualizing 'Diaspora Diplomacy': Territory and Populations Betwixt the Domestic and Foreign. *Progress in Human Geography*, XX(X), 1-21.
- Hocking, B., & Melissen, J.** (2015). *Diplomacy in the Digital Age*. Clingendae: INetherlands Institute of International Relations.
- Holbrooke, R.** (2001). *Get the Message Out*. The Washington Post, [Erişim Tarihi: 14.05.2024, <https://www.washingtonpost.com/archive/opinions/2001/10/28/get-the-message-out/b298b3c9-45b8-45e2-9ec7-20503dd38802/>]
- Holt, R. T.** (1958). *Radio Free Europe*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Hosking, G.** (2002). *Russia and The Russians: From Earliest Times to 2001*. London: Penguin Books.
- Hubbert, J.** (2014). Authenticating the Nation: Confucius Institutes and Soft Power. R. S. Zaharna, J. Hubbert, & F. Harting (Ed.), *Confucius Institutes and the Globalization of China's Soft Power*. Los Angeles: Figueroa Press.
- Huijgh, E.** (2016). Public Diplomacy. C. M. Constantinou, P. Kerr, & P. Sharp (Ed.), *The SAGE Handbook of Diplomacy* (s. 437-450). Sage Publications.
- Hutchings, S.** (2022). *Projecting Russia in a Mediatized World: Recursive Nationhood*. London: Routledge.
- Hutching, S., & Szostek, J.** (2015). Dominant Narratives in Russian Political and Media Discourse During the Ukraine Crisi. A. Pikulicka-Wilczeska, & R. Sakwa (Ed.), *Ukraine and*

Russia: People, Politics, Propaganda and Perspectives (s. 184-196). Bristol: E-International Relations.

Inozemtsev, V., & Sibriakov, N. (2006). The Role of the Individual in History. *Russian Politics & Law*, 44(1), 64-80.

International Crisis Group (2004). *Georgia: Avoiding War in South Ossetia ICG Europe Report N°159*, [Erişim Tarihi:03.11.2023, <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/caucasus/georgia/georgia-avoiding-war-south-ossetia>]

International Olympic Committee (IOC) (2023). *Following a request by the 11th Olympic Summit, IOC issues recommendations for International Federations and international sports event organisers on the participation of athletes with a Russian or Belarusian passport in international competitions*, [Erişim Tarihi:26.12.2023, <https://olympics.com/ioc/news/ioc-issues-recommendations-for-international-federations-and-international-sports-event-organisers>]

International Organization for Migration(2021). *World Migration Report 2022*, [Erişim Tarihi:22.02.2023, <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022>]

Ipsos(2022). *The Anholt-Ipsos Nation Brands Index*, [Erişim Tarihi:23.10.2023, <https://www.ipsos.com/en/nation-brands-index-2022>]

Iriye, A. (tarih yok). *Cultural Relations and Policies*, Encyclopedia of the New American Nation, [Erişim Tarihi: 31.12.2023, <https://www.americanforeignrelations.com/A-D/Cultural-Relations-and-Policies.html>]

İskit, T. (2013). *Diplomasi Tarihi*. (Ed.) T. İskit, & B. Y. Dural, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.

İsmayıl, T., & Tatlı, U. (2018). Uluslararası İlişkilerde Rusya'nın Gözüyle Bakmak. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(1), 113-127.

Ivanov, I. (2001). The New Russian identity: Innovation and continuity in Russian foreign policy. *The Washington Quarterly*, 24(3), 5-13.

Jin, D. Y. (2007). Media Imperialism Revisited: Some Findings from the Asian case. *Media, Culture & Society*, 29(5), 753-771.

Jönsson, C., & Hall, M. (2005). *Essence of Diplomacy*. New York: Palgrave Macmillan.

- Kainikara, S.** (2019). *Russia's Return To The World Stage: The Primakov Doctrine*, Eurasiareview, [Erişim Tarihi:01.09.2023, <https://www.eurasiareview.com/05112019-russias-return-to-the-world-stage-the-primakov-doctrine-analysis/>]
- Kanbolat, H.** (2001). Rusya Federasyonu'nun Kafkasya Politikası ve Çeçenistan Savaşı. *Avrasya Dosyas Rusya Özel*, 6(4), 185-179.
- Kaplan, A. M., & Haenlein, M.** (2010). Users of The World, Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media. *Business Horizons*, 53(1), 59-68.
- Karadağ, M.** (2006). Rus Federalizminin Tarihi Gelişimi ve Geleceği. İ. Çomak (Ed.), *Rusya Straetjik Araştırmaları- I* (s. 29-42). İstanbul : TASAM Yayınları.
- Karasik, T.** (2017). *Russia's Fimanc,al Tactics in the Middle East*, Jamestown Foundation, [Erişim Tarihi:15.11.2023, <https://jamestown.org/program/russias-financial-tactics-middle-east/>]
- Karataş, Z.** (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.
- Karatnycky, A.** (2005). Ukraine's Orange Revoltion. *Foreign Affairs*, 84(2), 35-52.
- Kartapolov, A. V.** (2015). Уроки военных конфликтов, перспективы развития средств и способов их ведения. Прямые и непрямые действия в современных международных конфликтах (Askeri Çatışmalardan Dersler, Davranış Araçlarının ve Yöntemlerinin Geliştirilmesine İlişkin Beklentiler, Modern Uluslararası Çatışmalarda Doğrudan ve Dolaylı Eylemler), *Вестник действия в современных международных конфликтах (Askeri Bilimler Akademisi Bülteni)*(2), 26-36.
- Katchanovski, I.** (2015). Crimea: People and Territory Before and After Annexation. A. P. Wilczeska, & R. Sakwa (Ed.), *Ukraine and Russia: People, Politics, Propaganda and Perspectives*. Bristol: E-International Relations.
- Kavoğlu, S.** (2013). Yapılandırıcı Perspektiften Kamu Diplomasisi ve Türkiye: ABD Yazılı Basınından Yansımalar. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*(45), 115-128.
- Keleş, N., & Çakır, F. S.** (2023). Çok Kriterli Karar Verme Perspektifinden Dijital Diplomasi İndeksine Göre G20 Ülkelerinin Değerlendirilmesi. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 1, 242-274.

- Kelley, J. R.** (2009). Between “Take-offs” and “Crash Landings: Situational Aspects of Public Diplomacy. N. Snow, & P. Taylor (Ed.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy* (s. 72-86). New York: Routledge Taylor & Francis.
- Kennedy, L.** (2022). *Routledge International Handbook of Diaspora*. New York: Routledge.
- Keohane, R. O., & Nye, J. S.** (1998). Power and Interdependence in the Information Age. *Foreign Affairs*, 77(5), 81-94.
- Khatib, L., Dutton, W., & Thelwall, M.** (2012). Public Diplomacy 2.0: A Case Study of the US Digital Outreach Team. *The Middle East Journal*, 66(3), 453-472.
- Kirova, I.** (2009). New Developments in Public Diplomacy. *Public Diplomacy Magazine*, (1), 6-11.
- Kiriya, I.** (2021). From “Troll Factories” to “Littering the Information Space”: Control Strategies Over the Russian Internet. *Media and Communication*, 9(4), 16-26.
- Kısacık, S.** (2018). 1990’lı ve 2000’li Yıllarda Rus Dış Politikasında Temel Eğilimler. O. Ömerci, & S. Kısacık (Ed.), *Rus Siyaseti ve Rus Dış Politikası* (s. 113-128). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kissinger, H.** (2000). *Diplomasi*. (Çev) İ. H. Kurt, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Klimburg, A.** (2011). Mobilising Cyber Power. *Survival*, 53(1), 41-60.
- Kortunov, S.** (2005). *Invirotng Russia’s Foreign Policy, Russia in Global Affairs*, Russia in Global Affairs, [Erişim Tarihi: 21.11.2023, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/invigorating-russias-foreign-policy/>]
- Kuzio, T.** (2005). Neither East Nor West: Ukraine’s Security Policy Under Kuchma. *Problems of PostCommunism*, 52(5), 59-68.
- Kuzio, T.** (2005a). From Kuchma to Yushchenko Ukraine’s 2004 Presidential Elections and the Orange Revolution. *Problems of Post-Communism*, 52(2), 29-44.
- Kuzio, T.** (2006). Is Ukraine part of Europe's future? *The Washington Quarterly*, 29(3), 89-108.
- Lane, D.** (2008). The Orange Revolution: ‘People’s Revolution’ or Revolutionary Coup? *The British Journal of Politics and International Relations*, 10(4), 525-549.
- Laqueur, W.** (1994). Save Public Diplomacy: Broadcasting America’s Message Matters. *Foreign Affairs*, 73(5), 19-24.

- Laruelle, M.** (2008). *Russian Eurasianism An Ideology of Empire*. Baltimore: Wilson Center.
- Lasswell, H. D.** (1971). *Propaganda Technique in World War.*, Cambridge: MA: The M.I.T. Press.
- Laub, Z.** (2023). *Syria's Civil War: The Descent Into Horror*, Council on Foreign Relations.[Erişim Tarihi: 23.11.2023, <https://www.cfr.org/article/syrias-civil-war>]
- Lavrov, S.** (2023). *Genuine multilateralism and diplomacy vs the "rules-based order*, The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation,[Erişim Tarihi:13.12.2023, https://mid.ru/en/foreign_policy/news/1867330/]
- Lebedva, O.** (2018). Russian Public Diplomacy: Historical Aspects. A. A. Velikaya, & G. Simons (Ed.), *Russia's Public Diplomacy Evolution and Practice*, (s. 27-45). Palgrave Macmillan.
- Lee, G.** (2009). A theory of soft power and Korea's soft power strategy. *Korean Journal of Defense Analysis*, 21(2), 205-218.
- Leira, H.** (2016). A Conceptual History of Diplomacy, Costas M. Constantinou. P. Kerr, & P. Sharp (Ed.), *The SAGE Handbook of Diplomacy*. Sage Publications.
- L'Etang, J.** (2009). Public Relations and Diplomacy in a Globalized World: An Issue of Public Communication. *American Behavioral Scientist*, 53(4), 607-626.
- Lin, C.-Y., Lee, P.-C., & Nai, H.-F.** (2008). Theorizing the Role of Sport in State-Politics. *International Journal of Sport and Exercise Science*, 1(1), 23-32.
- Lindsay, B.** (1989). Integrating International Education and Public Diplomacy: Creative Partnerships or Ingenious Propaganda? *Comparative Education Review*, 33(4), 423-436.
- Lipman, M., & McFaul, M.** (2010). The Media and Political Developments. S. K. Wegren, & D. Herspring (Ed.), *After Putin's Russia Past Imperfect, Future Uncertain*. Rowman& Littlefield Publishers.
- Lipman, M., & McFaul, M.** (2012). Managed Democracy' in Russia: Putin and the Press. *Harvard International Journal of Press/Politics*, 6(3), 116-127.
- Lo, B.** (2002). *Russian Foreign Policy in the Post-Soviet Era Reality, Illusion and Mythmaking*. New York : Palgrave Macmillan.
- Mackenzie, A. J.** (1938). *Propaganda Boom*. London: John Gifford.
- Malone, G.** (1985). Managing Public Diplomacy. *The Washington Quarterly*, 8(3), 199-123.

Mandic, J., & Klaric, D. (2023). Case Study of the Russian Disinformation Campaign During the War in Ukraine- Propaganda Narratives, Goals and Impacts. *National Security and The Future*, 24(2), 97-140.

Mankoff, J. (2009). *Russian Foreign Policy: The Return of Great Power Politics*. New York: Rowman & Littlefield Publishers.

Manor, I. (2016). Are We There Yet: Have MFAs Realized the Potential of Digital Diplomacy? Results from a Cross-National Comparison. *Brill Research Perspectives in Diplomacy and Foreign Policy*, 1(2), 1-110.

Manor, I. (2019). *The Digitalization of Public Diplomacy*. Palgrave Macmillan.

Manor, I. (2020). The Russians are Laughing! The Russians are Laughing! How Russian Diplomats Employ Humour in Online Public Diplomacy. *Global Society*, 35(1), 1-25.

Manor, I. (2023). The road not taken: why digital diplomacy must broaden its horizons. *Place Branding and Public Diplomacy*, 19(2), 206-210.

Manor, I., & Crilley, R. (2018). Visually framing the Gaza War of 2014: The Israel Ministry of Foreign Affairs on Twitter. *Media, War and Conflict*, 11(4), 369-371.

Manor, I., & Pamment, J. (2019). Towards prestige mobility? Diplomatic prestige and digital diplomacy. *Cambridge Review of International*, 32(2), 93-131.

Manor, I., & Segev, E. (2015). America's Selfie: How The US Portrays Itself On Its Social Media Accounts. C. Bjola, & M. Holmes (Ed.), *Digital Diplomacy: Theory and Practice* (s. 89-108). New York: Routledge.

Markoff, J. (2008). *Before the Gunfire, Cyberattacks*, The New York Times, [Erişim Tarihi: 04.12.2023, <https://www.nytimes.com/2008/08/13/technology/13cyber.html>]

Marshall, J. A., & Farr, T. (2009). Public Diplomacy in an Age of Faith. P. Seib (Ed.), *Toward a New Public Diplomacy: Redirecting U.S. Foreign Policy* (s. 195-216). New York: Plagrave Macmillan.

Massa, A., Anzera, G. (2024). Outrageous Diplomacy: Investigating the Russian Ministry of Foreign Affairs on Twitter. *Global Society*, 1-24.

Mattern, J. B. (2005). Why 'Soft Power' Isn't So Soft: Representational Force and the Sociolinguistic Construction of Attraction in World Politics. *Millennium: Journal of International Studies*, 33(3), 358-612.

Mcclory, J. (2018). *The Soft Power 30 A Global Ranking of Soft Power*. USC Center on Public Diplomacy (CPD).

McDonald, D. A., & Jacobs, S. (2005). (Re)writing Xenophobia: Understanding Press Coverage of Cross-Border Migration in Southern Africa. *Journal of Contemporary African Studies*, 23(3), 295-325.

McNair, B. (2006). *Glasnost, Perestroika and the Soviet Media*. London: Routledge.

Melissen, J. (2005). The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice. J. Melissen (Ed.), *The New Public Diplomacy* (s. 1-27). Eastbourne: Palgrave and Macmillan.

Melissen, J. (2013). Public Diplomacy. A. F. Cooper, J. Heine, & R. Thakur (Ed.), *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy*. Oxford University Press.

Metzgar, E. T. (2012). Is it the Medium or the Message? Social Media, American Public Relations & Iran. *Global Media Journal*, 11(21), 1-16.

Miskimmon, A., O'Loughlin, B., & Roselle, L. (2013). *Strategic Narratives: Communication Power and the New World Order*. London: Routledge.

Morozov, V., & Simons, G. (2020). Russia's Public Diplomacy in the Middle East. A. Velikaya, & G. Simons (Ed.), *Russia's Public Diplomacy Evolution and Practice* (s. 233-257). Palgrave Macmillan.

Motyl, A. (1998). State, Nation, and Elites in Independent Ukraine. T. Kuzio (Ed.), *Contemporary Ukraine: Dynamics of Post-Soviet Transformation*. London and New York: Routledge.

Murray, S. (2012). The Two Halves of Sports-Diplomacy. *Diplomacy and Statecraft*, 23(3), 576-592.

National Security and Defence Council of Ukraine (NSDC)(2022). *Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану (Regarding the Implementation of a Unified Information Policy in the Conditions of Martial Law)*, [Erişim Tarihi:14.05.2024, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0004525-22#Text>]

Naumov, A. (2016). *Miagkaia sila" i "tsvetnye revoliutsii" i tekhnologii smeny politicheskikh rezhimov v nachale XXI veka*. Moscow: Agramak-Media.

Neuman, S., & Hurt, A. (2023). *The ripple effects of Russia's war in Ukraine continue to change the World*, GHB News,[Erişim Tarihi: 24.11.2023,

<https://www.wgbh.org/news/international-news/2023-02-22/the-ripple-effects-of-russias-war-in-ukraine-continue-to-change-the-world>]

Newland, K. (2010). Voice after Exit: Diaspora Advocacy. *USIAD/Migration Policy Institute*, 1-28.

Niebuhr, C. (1901). *The Tell El Amarna Period of the Relations of Egypt and Western Asia in the Fifteenth Century B.C.* (J. Hutchinson, Çev.) London: ong Acre.

Nisbett, M. (2012). New Perspectives on Instrumentalism: An Empirical Study of Cultural Diplomacy. *International Journal of Cultural Policy*, 19(5), 1-19.

Nweke, E. N. (2012). Diplomacy in Era of Digital Governance: Theory and Impact. *International National Shaing Platform*, 2(3), 22-26.

Nye, J. (2018). *How Sharp Power Threatens Soft Power*, Foreign Affairs,[Erişim Tarihi:28.11.2023, <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2018-01-24/how-sharp-power-threatens-soft-power>]

Nye, J. S. (1990). Soft Power. *Foregin Policy*, 80, 53-71.

Nye, J. S. (2008). Public Diplomacy and Soft Power. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 94-109.

Nye, J. S. (2009). Get Smart: Combining Hard and Soft Power. *Foreign Affairs*, 88(4), 160-163.

Nye, J. S. (2010). *The New Public Diplomacy*, Project Syndicate,[Erişim Tarihi: 18.12.2022<https://www.project-syndicate.org/commentary/the-new-public-diplomacy-2010-02>]

Nye, J. S. (2020). *Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarımın Araçları*.(Çev) R. İ. Aydın, Ankara: BB101.

Oğan, S. (2005). *NGO Devrimlerinin Yeni Rotası: Orta Doğu'da Sedit Devrimi*, TÜRKSAM,[Erişim Tarihi:03.11.2023, <https://www.turksam.org/detay-ngo-devrimlerinin-yeni-rotasi-orta-dogu-da-sedit-devrimi>]

Orakçı, S. (2023). Rusya'nın Afrika Siyasetinde Derinleşme Arayışı. *İNSAMER Analiz*.

Oran, B. (2018). Türk Dış Politikasının Teori ve Pratiği. B. Oran (Ed.), *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt: I*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Oran, B. (2020). *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt: II 1980-2001*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Orthodox Christirnity. (2018). *Patriarch Kiriil Meets With Children of Fallen Syrian Soldiers*, [Erişim Tarihi: 17.11.2023, <https://orthochristian.com/113307.html>]

Osipova, Y. (2017). Indigenizing soft poer in Russia. N. Chitty, L. Ji, G. Rawnsley, & C. Hayden (Ed.), *The Routledge Handbook of Soft Power* (s. 346-358). New York: Routledge.

Ostrovsky, A. (2015). *The Invention of Russia: From Gorbachev's Freedom to Putin's War*. New York: Viking.

Ostrovsky, E., & Shchedrovitsky, P. (1997). *1111 знаков за 1111 дней до Нового Тысячелетия (Yeni Milenyum'dan 1111 gün önce 1111 Karakter)*, Русский Архипелаг,[Erişim Tarihi:25.10.2022, https://archipelag.ru/geoculture/new_ident/n-narod/millennium/]

Ostrovsky, E., & Shchedrovitsky, P. (1999). *Россия: страна, которой не было (Rusya: Olmayan Ülke)*,Русский Архипелаг,[Erişim Tarihi:25.10.2022, https://archipelag.ru/ru_mir/history/history99-00/shedrovicky-possia-no/]

Ozankaya, Ö. (1994). *Toplumbilim*. İstanbul: Cem Yayınevi.

Özbay, F. (2006). Tarihsel Süreç İçerisinde Ruslar ve Rusya. İ. Çomak (Ed.), *Rusya Stratejik Araştırmaları - I* (s. 13-27). İstanbul: TASAM Yayınları.

Özdal, B., & Karaca, K. (2015). *Diplomasi Tarihi I*. Bursa: Dora Yayınevi.

Özhazinedar, T. (2023). Sovyetlerin Dağılmasında Sonra Kuzey Kafkasya'da (Çeçenistan, İnguşetya, Dağıstan, Abhazya ve Osetya'da) Yaşanan Sorunlar. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 10(1), 241-275.

Öztürk, S., & Cankara, Y. (2022). Rus Dış Politikasının Batı'da Yansıması: Rusofobi. *Journal of Economics and Political Sciences*, 2(2), 151-265.

Öztürk, S., & Emişen, Z. N. (2023). Rusya Federasyonu'nun Dijital Diplomasisi: Russia Beyond Örneği. *International Congress of New Horizons in Social Sciences Proceedings Book*, (s. 127-134). İstanbul.

Öztürk, T. E. (2009). *Dış Politikadaki Etkin Unsur: Kamu Diplomasisi ve Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Etkinliği*, Kamu Diplomasisi Enstitüsü,[Erişim Tarihi:03.01.2023, <http://kamudiplomasisi.org/pdf/tugceersoyozturk.pdf>]

- Paniotto, V.** (2005). Ukraine: Presidential Elections 2004 and the Orange Revolution. 1-27. Kiev International Institute of Sociology.
- Painter, J.** (2008). Counter-Hegemonic News: A Case Study of Al Jazeera English and Telesur, Oxford: Reuters Institute for the Study of Journalism.
- Pavlovsky, G., & Çernişev, S.** (1996). *Русский институт (Rus Enstitüsü)*. 01 27, 2024 tarihinde К ВОЗОБНОВЛЕНИЮ РУССКОГО (Rusça'nın yenillenmesi), [Erişim Tarihi:27.01.2024, <http://old.russ.ru/ri/>]
- Payne, D.** (2010). Spiritual Security, the Russian Orthodox Church, and the Russian Foreign Ministry: Collaboration or Cooptation? *Journal of Church and State*, 54(4), 712-727.
- Petit, B. S.** (2003). Chechen Use of the Internet in the Russo-Chechen Conflict. The U.S. Army Command and General Staff College Fort Leavenworth, Kansas.
- Petro, N. N.** (2015). *Russia's Orthodox Soft Power*. Carnegie Council: [Erişim Tarihi:10.11.2023, <https://www.carnegiecouncil.org/media/article/russias-orthodox-soft-power>]
- Petrov, N., & Slider, D.** (2010). The Regions under Putin and After. S. K. Wegren, & D. R. Herspring (Ed.), *After Putin's Russia Past Imperfect, Future Uncertain* (s. 59-83). London: Rowman & Littlefield Publishers.
- Pew Research Center** (2010). *Ukraine Says 'No' to NATO*, [Erişim Tarihi:20.11.2023, <https://www.pewresearch.org/global/2010/03/29/ukraine-says-no-to-nato/>]
- Pew Research Center**(2014). *Ukraine. Desire for Unity Amid Worries about Political Leadership, Ethnic Conflict*, [Erişim Tarihi:21.11.2023, <https://www.pewresearch.org/global/2014/05/08/chapter-1-ukraine-desire-for-unity-amid-worries-about-political-leadership-ethnic-conflict/>]
- Pew Research Center**(2022). *Overwhelmingly negative views toward Russia*, [Erişim Tarihi: 26.10.2023, https://www.pewresearch.org/global/2022/06/22/international-attitudes-toward-the-u-s-nato-and-russia-in-a-time-of-crisis/pg_2022-07-22_u-s-image_3-01/]
- Ploeg, C. K.** (2017). *Ukraine in the Crossfire*. Atlanta: Clarity Press.
- Politkovskaya, A.** (2007). *A Russian Day*. (Çev.) A. Tait, New York: Random House.
- Potter, E.** (2002). Canada and The New Public Diplomacy. *International Journal*, 58(1), 43-64.

Powers, S. (2013). Media, Diplomacy and Geopolitics. A. F. Cooper, J. Heine, & R. Thakur (Ed.), *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy*. Oxford University Press.

Pratkanis, A. (2009). Public Diplomacy in International Conflicts: A Social Influence Analysis. N. Snow, & P. Taylor (Ed.), *Handbook of Public Diplomacy* (s. 123-153). New York: Routledge.

President of Russia (2022). Interview with Rossiya TV, [Erişim Tarihi:17.12.2023, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/68571>]

President of Russia(2023). *Message to organisers and participants of International Holocaust Remembrance Day and 78th anniversary of Auschwitz-Birkenau (Oswiecim) concentration camp liberation by Red Army*,[Erişim Tarihi:25.12.2023, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/70408>]

Putin, V. (2001). *Speech by Russian President Vladimir Putin at the First World Congress of Russian Compatriots, Всемирный координационный совет российских соотечественников, проживающих за рубежом (Yurtdışında Yaşayan Rus Vatandaşları Dünya Koordinasyon Konseyi)*,[Erişim Tarihi: 25.11.2023,<https://vksrs.com/>]

Putin, V. (2004). *Speech at a Plenary Session of the Russian Federation Ambassadors and Permanent Representatives Meeting*, President of Russia,[Erişim Tarihi:21.09.2023, <http://www.en.kremlin.ru/events/president/transcripts/statements/22545>]

Putin, V. (2012). *Vladimir Putin on Foreign Policy: Russia and the Changing World*, Valdai Discussion Club,[Erişim Tarihi:26.10.2023, https://valdaiclub.com/a/highlights/vladimir_putin_on_foreign_policy_russia_and_the_changing_world/]

Putin, V. (2013). *Meeting of The Valdai Discussion Club*, President of Russia,[Erişim Tarihi:30.10.2023, <http://kremlin.ru/events/president/news/page/480>]

RadioFreeEurope RadioLiberty (RFE/ RL) (2016.). *Patriarch Kirill Urges Countries To Unite In 'Holy War' Against Terrorism*,[Erişim Tarihi:17.11.2023, <https://www.rferl.org/a/russian-orthodox-patriarch-kirill-returns-four-day-visit-britain-queen-elizabeth/28062173.html>]

Rana, K. S. (2013). Diaspora Diplomacy and Public Diplomacy. R. S. Zaharna, A. Arsenault, & A. Fisher (Ed.), *Relational, Networked and Collaborative Approaches to Public Diplomacy: The Connective Mindshift* (s. 70-86). New York: Routledge Taylor & Francis.

Rashica, V. (2018). The Benefits and Risks of Digital Diplomacy. *South East European University Review*, 13(1), 75-89.

Rawnsley, G. D. (1996). *Radio Diplomacy and Propaganda The BBC and VOA in International Politics*. London: Macmillan Press.

Religious Information Service of Ukraine (RISU)(2010). *Выступл (Address by His Holiness Patriarch Kirill at the opening of the IV Assembly of the Russian World)*,[Erişim Tarihi:27.10.2023, https://risu.ua/vystuplenie-svyateyshego-patriarha-kirilla-na-otkrytii-iv-assamblei-russkogo-mira_n42009]

Reuters (2014). *Ukraine bans Russian TV channels for airing war 'propaganda'*,[Erişim Tarihi: 13.11.2023,<https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-television-idUSKBN0GJ1QM20140819/>]

RIAC(2020). *RIAC and Africa Business Initiative Union Joint Report #53/2020*,[Erişim Tarihi: 11.11.2023, <https://russiancouncil.ru/en/activity/publications/africa-russia-achievements-problems-prospects/>]

Roberts, W. R. (2007). What Is Public Diplomacy? Past Practices, Present Conduct, Possible Future. *Mediterranean Quarterly*, 18(4), 36-52.

Rossiya Segodnya(tarih yok). Sputnik,[Erişim Tarihi:25.10.2023, <https://rossiyasegodnya.com/brand/94485.html>]

Rossiyskaya Gazeta(2013). *Симоньян: Информация как оружие используется теми, кто имеет возможность (Simonyan: Information as a weapon is used by those who have the opportunity)*,[Erişim Tarihi:28.10.2023, <https://www.rg.ru/2013/07/03/simonian.html>]

Rosstrudnichestvo (Россотрудничество). (tarih yok). *О Россотрудничестве (About Rosstrudnichestvo)*,[Erişim Tarihi:25.10.2023. <https://rs.gov.ru/about-foiv/>]

Rosstrudnichestvo (Россотрудничество)(2023). *Здравствуй, Россия! (Hello, Russia!)*, [Erişim Tarihi:25.10.2023, <https://rs.gov.ru/activity/zdravstvuj-rossiya/>]

Rusell, J. (2007). *Chechnya-Russia's 'War on Terror*. New York: Taylor & Francis Group.

Russia Today(tarih yok). *About RT*,[Erişim Tarihi:28.10.2023, <https://www.rt.com/about-us/>]

Russia Today(2023). *Projects #VictoryPages*,[Erişim Tarihi:18.12.2023, <https://www.rt.com/projects/>]

Russia Today(2023a). *Projects FakeCheck*,[Erişim Tarihi:18.12.2023, <https://fakecheck.rt.com/en/stories>]

Russkiy Mir (РУССКИЙ МИР)(tarih yok).*ФОНД “РУССКИЙ МИР”(Russkiy Mir Foundation)*,[Erişim Tarihi:25.10.2023, <https://russkiymir.ru/fund/>]

Russian Humanitarian Misson (RHM)(tarih yok). *НАША МИССИЯ (Mission)*,[Erişim Tarihi:31.10.2023, <https://rhm.agency/about-us/>]

Russkiy Mir Vakfi.(tarih yok). [Erişim Tarihi:16.01.2023, <https://russkiymir.ru/en/>]

Rus Ortodoks Kilisesi (Русская православная церковь). (2016). *Слово Святейшего Патриарха Кирилла в день памяти великомученика Георгия Победоносца после Литургии в Георгиевском храме на Поклонной горе (St George Kilisesi'nde Kutsal Patrik Kirill'in vaazı)*,[Erişim Tarihi:15.11.2023, <http://www.patriarchia.ru/db/text/4461534.html>]

Ryabov, A. (2004). The Mass Media. M. McFaul, N. Petrov, & A. Ryabov (Ed.), *Between Dictatorship and Democracy: Russian Post-Communist Political Reform* (s.174-194). Carnegie Endowment for International Peace.

Saari, S. (2014). Russia's Post-Orange Revolution Strategies to Increase its Influence in Former Soviet Republics: Public Diplomacy po russkii. *Europe-Asia Studies*, 66(1), 50-66..

Safire, W. (1994). *Strategic Dilemma*,nThe New York Times, [Erişim Tarihi:05.12.2023, <https://www.nytimes.com/1994/12/01/opinion/essay-strategic-dilemma.html>]

Safire, W. (2009). *The Cold War's Hot Kitchen*, The New Yor Times,[Erişim Tarihi: 16.03.2024,<https://www.nytimes.com/2009/07/24/opinion/24safire.html>]

Sander, O. (2019). *Siyasi Tarih (1918-1994)*. Ankara: İmge Kitabevi.

Sandre, A. (2013). *Twitter For Diplomats*, DiploFoundation and Istituto Diplomatico, [Erişim Tarihi:19.01.2023, <https://www.diplomacy.edu/resource/twitter-for-diplomats/#:~:text=Twitter%20for%20Diplomats%20is%20not,and%20exploring%20its%20great%20potential>]

Sandre, A. (2015). Introduction: The Road to Diplomacy 3.0. A. Sandre (Ed.), *Digital Diplomacy: Conversations on Innovation in Foreign Policy*. Lanham: Rowman and Littlefield.

Satow, E. (1979). *A Guide To Diplomatic Practice*. London: Longmans.

- Scott-Smith, G.** (2009). Exchange Programs and Public Diplomacy. N. Snow, & P. Taylor (Ed.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy* (s. 50-56). New York: Routledge.
- Seib, P.** (2009). Conclusion: The Task for Policy Makers. P. Seib (Ed.), *Toward a New Public Diplomacy: Redirecting U.S. Foreign Policy*. Palgrave Macmillan.
- Seib, P.** (2013). *The Obama Doctrine and Public Diplomacy*, USC Center on Public Diplomacy, [Erişim Tarihi:04.03.2023, <https://uscpublicdiplomacy.org/blog/obama-doctrine-and-public-diplomacy>]
- Sergounin, A. A.** (1997). *Post-Communist Security Thinking in Russia: Changing Paradigms*, Copenhagen Peace Research Institute, CORPI Working Papers: [Erişim Tarihi: 10.11.2023, <https://ciaotest.cc.columbia.edu/wps/sea01/#11>]
- Sergunin, A., & Karabeshkin, L.** (2015). Understanding Russia's soft power strategy. *Political Studies Associations*, 35(3-4), 347-363.
- Serov, L.** (2011). *О РОЛИ ДЕЗИНФОРМАЦИИ В СОВРЕМЕННЫХ КОНФЛИКТАХ И ВОЙНАХ (About the Role of Disinformation in Modern Conflicts and Wars)*, Pentagonus:, [Erişim Tarihi:02.12.2023, http://pentagonus.ru/publ/o_rol_i_dezinformacii_v_sovremennykh_konfliktakh_i_vojnakh/102-1-0-1855]
- Sevin, E.** (2017). *Public Diplomacy and the Implementation of Foreign Policy in the US, Sweden and Turkey*. Palgrave Macmillan Series in Global Public Diplomacy.
- Shchedrovitsky, P.** (2001). *Русский Мир: восстановление контекста (Rus Dünyası: Bağlamı Yeniden Kurmak)*, Русский Архипелаг, [Erişim Tarihi:25.10.2022, https://archipelag.ru/ru_mir/history/history01/shedrovitsky-russmir/]
- Simons, G.** (2014). Russian Public Diplomacy in the 21st Century: Structure, Means and Message. *Public Relations Review*, 40, 440-449.
- Simons, G.** (2015). Aspects of Putin's Appeal to International Publics. *Global Affairs*, 1(2), 205-208.
- Simons, G.** (2018). Media and Public Diplomacy. A. P. Tsygankov(Ed.), *Routledge Handbook of* (s. 199-217). London: Routledge.
- Simons, G.** (2018). The Role of Russian NGOs in New Public Diplomacy. *Journal of Political Marketing*, 17(2), 137-160.

Sinatti, G., & Horst, C. (2014). Migrants as agents of development: Diaspora engagement discourse and practice in Europe. *Ethnicities*, 15(1), 134-152.

Smart, B., Watt, J., Mitchell, L., & Roughan, M. (2022). #IStandWithPutin versus #IStandWithUkraine: The Interaction of Bots and Humans in Discussion of The Russia/Ukraine War. *Social Informatics: 13th International Conference 2022 Proceedings*, (s. 34-53). Glasgow.

Snow, N. (2009). Rethinking Public Diplomacy. N. Snow, & P. M. Taylo (Ed.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy* (s. 3-12). New York: Routledge.

Snow, N. (2012). *Public Diplomacy and Propaganda: Rethinking Diplomacy in the Age of Persuasion*. [Erişim Tarihi:21.12.2022, <https://www.e-ir.info/2012/12/04/public-diplomacy-and-propaganda-rethinking-diplomacy-in-the-age-of-persuasion/>]

Snyder, J. L. (2011). *Religion and International Relations Theory*. New York: Columbia University Press.

Social Blade(2024).@mfa-russia, [Erişim Tarihi:27.04.2024, https://socialblade.com/twitter/user/mfa_russia/monthly]

Soldner, M. (2008). Political Capitalism and the Russian Media. S. White (Ed.), *Media Culture and Society in Putin's Russia*. New York: Palgrave Macmillan.

Somuncuoğlu, A. (2001). Rusya Federasyonu'nda Merkez-Bölge İlişkilerinin Ekonomik Boyutu. *Avrasya Dosyası Rusya Özel*, 6(4), 43-63.

Soroka, S. N. (2003). Media, Public Opinion and Foreign Policy. *Harvard International of Press/Politics*, 8(1), 27-48.

Spiegel International (2008). *Did Saakashvili Lie? The West Begins to Doubt Georgian Leader*. [Erişim Tarihi:12.11.2023, <https://www.spiegel.de/international/world/did-saakashvili-lie-the-west-begins-to-doubt-georgian-leader-a-578273.html>]

Sputnik Africa (2023). *Number of African Students in Russia to Grow in Coming Years, Official Says*, [Erişim Tarihi: 27.10.2023, <https://en.sputniknews.africa/20230722/number-of-african-students-in-russia-is-to-grow-in-coming-years-official-says-1060690070.html>]

Statista. (2022). *Leading countries based on number of Twitter users as of January 2022*, [Erişim Tarihi:19.01.2023, <https://www.statista.com/statistics/242606/number-of-active-twitter-users-in-selected-countries/>]

Stetsko, E. (2020). The role of civil society in Russian public diplomacy. A. A. Velikaya, & G. Simons (Ed.), *Russian public diplomacy evolution and practise* (s. 147-166). Palgrave Macmillan.

Stokes, B. (2015). *Russia, Putin Held in Low Regard around the World*, Pew Research Center, [Erişim Tarihi:26.10.2023, <https://www.pewresearch.org/global/2015/08/05/russia-putin-held-in-low-regard-around-the-world/>]

Stolyarov, A. (2002). *Русский Мир (Rus Dünyası)*,Русский Архипелаг,[Erişim Tarihi: 25.10.2022, https://archipelag.ru/ru_mir/history/history00-03/stolyarov-russmir/]

Szondi, G. (2009). Central and Eastern European Public Diplomacy: A Transitional Perspective on National Reputation Management. N. Snow, & P. Taylor (Ed.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy* (s. 292-314). New York: Routledge.

Szostek, J. (2020). What Happens to Public Diplomacy During Information War? Critical Reflections on the Conceptual Framing of International Communication, *International Journal of Communication*, 14, 2728-2748.

şamilkızı, G. (2022). Medya ve Propaganda Perspektifinden Kırım'ın İşgali. F. T. Bezikoğlu (Ed.), *Geçmişten Geleceğe Kırım Sorunlar ve Çözüm Öneriler* (s. 213-243). Ankara: SETA.

Tanrısever, O. F. (2001). Moskova'nın Çeçenistan Çıkması ve Çıkış Arayışları. *Avrasya Dosyası, Rusya Özel*, 6(4), 180-201.

Taras, R. (2014). Russia Resurgent, Russophobia in Decline? Polish Perceptions of Relations with the Russian Federation 2004-2012. *Europe-Asia Studies*, 66(5), 710-734.

TASS Russian News Agency (tarih yok). *About TASS*, [Erişim Tarihi:17.12.2023, <https://tass.com/today>]

TASS Russian New Agency(2020). *20 Questions with Vladimir Putin*,[Erişim Tarihi: 17.12.2023, <https://putin.tass.ru/en>]

Tassilova, A., Zhappasov, Z., Shyngyssova, N., Sarybayev, M., Sadenova, A., Tasylova, N., & Kozgambayeva, G. (2018). Comparative Analysis on Digital Diplomacy: Kazakhstan, Uzbekistan and Kyrgyzstan. *Astra Salvensis*, VI(11), 321-332.

Taylor, M., & Kent, M. (2006). Public relations theory and practice in nation building. C. Botan, & V. Hazleton (Ed.), *Public Relations Theory II* (s. 341-259). London: Lawrence Erlbaum Associatws .

Tellal, E. (2010). Zümrüdüanka: Rusya Federasyonu'nun Dış Politikası. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65(3), 189-236.

The Foreign Policy Concept of the Russian Federation(2013). Ministry of Foreign Affairs,[Erişim Tarihi: 03.11.2022, <http://www.rusemb.org.uk/in1/>]

The Gorchakov Fund(tarih yok). *Mission and Goals*,[Erişim Tarihi:03.12.2023, <https://en.gorchakovfund.ru/portal/page/2902cca9-09f4-4a53-b9ed-868b5977a57b>]

The Guardian (2016). *Ukraine bans Russian journalists accused of 'stirring hatred*,[Erişim Tarihi:13.11.2023, <https://www.theguardian.com/world/2016/jun/02/ukraine-bans-russian-journalists-margarita-simonyan>]

The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation(2022). *On Violations of the Rights of Russian Citizens and Fellow Citizens in Foreign Countries*,[Erişim Tarihi:18.12.2023,https://mid.ru/en/foreign_policy/humanitarian_cooperation/1815559/?lang=en]

The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation(2023b). *Report of the Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation "Human Rights Situation in Certain Countries*, [Erişim Tarihi: 28.12.2023, https://mid.ru/en/foreign_policy/humanitarian_cooperation/1884435/#_Toc140072324]

The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation (2016). *Doctrine of Information Security of the Russian Federation*,[Erişim Tarihi: 24.10.2023, https://mid.ru/en/foreign_policy/fundamental_documents/1539546/]

The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation (2023). *The Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation*,[Erişim Tarihi: 24.10.2023, https://mid.ru/en/foreign_policy/fundamental_documents/1860586/]

The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation(2023a). *Sergey Lavrov's written interview with Indonesian newspaper Kompas*,[Erişim Tarihi: 12.12.2023 https://mid.ru/en/foreign_policy/news/1896460/]

The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation (2023c). *Repressions against Russian media and journalists abroad*, [Erişim Tarihi: 18.12.2023, https://mid.ru/ru/press_service/journalist_help/repressions/?lang=en]

The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation(2023d). *Regarding the Situation with the Glorification of Nazism and the Spread of Neo-Nazism and Other Practices*

That Contribute to Fuelling Contemporary Forms of Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intolerance, [Erişim Tarihi: 28.12.2023, https://mid.ru/en/foreign_policy/rso/1451067/]

The Primakov Georgian-Russian Public Center (tarih yok). *The Gorchakov Fund*, [Erişim Tarihi: 14.05.2024, <https://en.gorchakovfund.ru/portal/page/4ca44909-a08e-4d6d-a53f-af18a585de15>]

The Times of Israel (2022). *Moscow, under fire for Hitler comments, says Israel backing 'neo-Nazis' in Ukraine*, [Erişim Tarihi: 06.01.2024, <https://www.timesofisrael.com/moscow-under-fire-for-hitler-comments-says-israel-backing-neo-nazis-in-ukraine/>]

Treyger, E., Cheravitch, J., & Cohen, R. (2022). *Russian Disinformation Efforts on Social Media*. California: RAND Corporation.

TRT Avaz (2023). *Kırgızistan'da yeni dil kanunu yürürlüğe girdi*, [Erişim Tarihi: 03.12.2023, <https://www.trtavaz.com.tr/haber/tur/avasyadan/kirgizistanda-yeni-dil-kanunu-yururluge-girdi/64b6405e127128749de6e119>]

TRTHaber (2011). *Beslan Trajedisi Hala Aydınlatılmadı*, [Erişim Tarihi: 04.12.2023, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/beslan-trajedisi-hala-aydinlatilamadi-7666.html>]

Trunkos, J., & Heere, B. (2017). Sport Diplomacy: A Review of How Sports Can Be Used to Improve International Relationships. C. Esherick, R. Baker, S. Jackson, & M. Sam (Ed.), *Case Studies in Sport Diplomacy* (s. 1-19). West Virginia University: Fit Publishing.

Tsvetkova, N. (2020). Russian Digital Diplomacy: A Rising Cyber Soft Power? A. A. Velikaya, & G. Simons (Ed.), *Russia's Public Diplomacy Evolution and Practice* (s. 103-118). Palgrave Macmillan.

Tsvetkova, N., & Rushchin, D. (2021). Russia's Public Diplomacy: From Soft Power to Strategic Communication. *Journal of Political Marketing*, 20(1), 50-59.

Tsygankov, A. (2015). Vladimir Putin's Last Stand: The Sources of Russia's Ukraine Policy. *Post-Soviet Affairs*, 31(4), 27-303.

Tsygankov, A. P. (2012). *Russia and the West from Alexander to Putin Honor in International Relations*. New York: Cambridge University Press.

Tsygankov, A. P. (2016). The dark double: the American media perception of Russia as a neo-Soviet autocracy 2008-2014. *Politics*, 37(1), 1-17.

Tsygankov, A. P. (2019). *The Dark Double US Media, Russia, and the Politics of Values*. New York: Oxford University Press.

Tsygankov, A. P. (2019a). *Russia's Foreign Policy Change and Continuity in National Identity*. London: Rowman & Littlefield.

Tuch, H. N. (1990). *Communicating With The World: U.S. Public Diplomacy Overseas*. New York: St. Martin's Press.

Twitter (X)(2022). *@Ukraine*,[Erişim Tarihi: 26.01.2024, <https://twitter.com/Ukraine/status/1497599276901441547>]

Twitter (X)@Ukraine (2022).[Erişim Tarihi: 26.01.2024, <https://twitter.com/ukraine/status/1498038292108955650?lang=fa>]

Twitter (X)@mfa_russia (2022a). Man-Made Famine: [Erişim Tarihi: 17.12.2023, <https://tegra.ph/Man-Made-Famine-2022-05-17>]

Twitter (X)@mfa_russia (2022)https://twitter.com/mfa_russia

Twitter (X)@mfa_russia (2023) https://twitter.com/mfa_russia

U.S. Department of State(2023). *Disinformation Roulette: The Kremlin's Year of Lies to Justify an Unjustifiable War*,[Erişim Tarihi: 29.12.2023, <https://www.state.gov/disarming-disinformation/disinformation-roulette-the-kremlins-year-of-lies-to-justify-an-unjustifiable-war/>]

United Nation(2023). *Bleack Sea Grain Initiative Joint Coordination Centre*,[Erişim Tarihi: 03.01.2024, <https://www.un.org/en/black-sea-grain-initiative>]

United Nation Peacemaker Agreements(2015). *Package of Measures for the Implementation of the Minsk*,[Erişim Tarihi:23.11.2023, <https://peacemaker.un.org/ukraine-minsk-implementation15>]

Uyanıker, H. B. (2018). Kırım Sorunundan Donbas Savaşına Rusya-Ukrayna Uzlaşmazlığı. *Karadeniz Araştırmaları*, 15(59), 137-168.

Uyar, M. (2018). Çeçenistan: Siyasi ve Askeri Kısırdöngü. *Güvenlik Stratejileri*, 14(28), 275-317.

Valdai Discussion Club (tarih yok). *About Valdai Club*,[Erişim Tarihi: 27.10.2023, <https://valdaiclub.com/about/>]

- Valori, G. E.** (2017). *Between the Russian Orthodox Church and the Middle East Crisis*, Israel Defense.[Erişim Tarihi: 17.11.2023, <https://www.israeldefense.co.il/en/node/30291>]
- Volodymyr, H.** (2017). Russian World Doctrine as Russian Response to the Crisis of the 1990s. *Філософські науки (Felsefi Bilimler), CXIД № 1 (147) січень-лютий*, 93-96.
- Wallin, M.** (2013). *The Challenges of the Internet and Social Media in Public Diplomacy*, American Security Project.[Erişim Tarihi: 04.01.2023, <https://www.americansecurityproject.org/ASP%20Reports/Ref%200112%20-%20Challenges%20of%20the%20Internet%20and%20Social%20Media%20in%20PD.pdf>]
- Webb, A.** (2016). Cold War Radio and Hungarian Uprising, 1956. L. Risso (Ed.), *Radio Wars: Broadcasting during the Cold War* (s. 77-94). New York: Routledge.
- Welch, D.** (2019). Hun İmajları: Birinci Dünya Savaşı'nda İngiliz Propagandasında Alman Düşman Tasviri. D. Welch (Ed.), *Propaganda Güç ve İkna*, (Çev.) S. Sezer, s. 65-95). İstanbul: İnkılap.
- Yablokov, I.** (2015). Conspiracy Theories as a Russian Public Diplomacy Tool: The Case of Russia Today (RT). *Politics*, 35(3-4), 301-315.
- Yağmurlu, A.** (2019). Dijital Diplomasi: Kamu Diplomasisi Çerçevesinden Avrupa Birliği Üye Ülkeleri ve Türkiye Dışişleri Bakanlıkları İnternet Uygulamaları. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 7(2), 1267-1295.
- Yağmurlu, A.** (2019). Kamu Diplomasisi Bakışından Spor Diplomasisi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 18(4), 1367-1380.
- Yakushko, O.** (2009). Xenophobia: Understanding the roots and consequences of negative attitudes toward immigrants. *The Counseling Psychologist*, 37(1), 36-66.
- Yalçınkaya, A.** (2006). *Kafkasya'da Siyasi Gelişmeler Etnik Düğümden Küresel Kördüğümüne*. Ankara: Lalezar Kitabevi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H.** (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A. N., & Kılıçoğlu, G.** (2017). Balkanlar'da YTB ve TİKA'nın Türk Kamu Diplomasisi Kurumları Olarak Faaliyetleri ve Türkiye'nin Bölgedeki Yumuşak Gücüne Etkileri. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 115-131.

Yılmaz, A. N., & Kılıçoğlu, G. (2017a). Avrupa Birliği'nin Yumuşak Güç Kullanımı ve Diğer Ülkeler Üzerindeki Olumlu Etkisi. *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 8(15), 83-118.

Yılmaz, S. (2012). Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği'nde Kamu Diplomasisi ve Güç Projeksiyonu. A. Özkan, & T. Ersoy Öztürk (Ed.), *Kamu Diplomasisi* (s. 189-229). İstanbul: Tasam Yayınları.

Yılmaz, S. (2015). Rusya'nın Suriye Müdahalesi'nin Gerekçesi: Kuzey Kafkasya'da Irak Şam İslam Devleti (İŞİD-DAEŞ) ve Kafkasya Emirliği Tehdidi. *Yeni Türkiye Kafkaslar Özel Sayısı*, 71, 668-686.

Yılmaz, S. (2016). Rusya Neden Suriye'de? *II. Uluslararası Ortadoğu Sempozyumu Bildiri Kitabı*, (s. 661-666). Kırıkkale.

Yunus Emre Enstitüsü (tarih yok). [Erişim Tarihi:16.01.2023, <https://www.yee.org.tr/>]

Zaharna, R. S. (2004). *From Propaganda to Public Diplomacy*, American University,[Erişim Tarihi:24.12.2022, https://www.american.edu/soc/faculty/upload/zaharna_propaganda.pdf]

Zaharna, R. S. (2009). Mapping Out a Spectrum of Public Diplomacy Initiatives: Information and Relational Communication Frameworks. N. Snow, & P. Taylor (Ed.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy* (s. 86-97). New York: Routledge Taylor & Francis.

Zaharna, R. S. (2010). *Battles to Bridges* (Cilt 1. Baskı). England: Palgrave and Macmillan.

Zaharna, R. S. (2012). *The Cultural Awakening in Public Diplomacy, CPD Perspectives on Public Diplomacy*,. Los Angeles: Figueroa Press.

Zaharna, R. S. (2015). From Pinstripes to Tweets. *Cairo Review*, 16, 98-109.

Zakharova, M. (2023). *Remembering All the Holocaust's Victims*, The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation,[Erişim Tarihi: 12.12.2023, https://www.mid.ru/en/foreign_policy/news/1897511/]

Zamorano, M. M. (2016). Reframing Cultural Diplomacy: The Instrumentalization of Culture under the Soft Power Theory. *Culture Unbound*, 8, 166-1186.

Zatepilina-Monacell, O. (2015). Public Diplomacy in NGOs. G. J. Golan, S.-U. Yang, & D. Kinsey (Ed.), *International Public Relations and Public Diplomacy* (s. 37-51). New York: Peter Lnag Publishing.

Zawadzki, S. (2009). *Russia learns lessons in PR war over gas supplies*, Reuters,[Erişim Tarihi:04.12.2023, <https://www.reuters.com/article/idUSTRE5064RU20090107/>]

World Alumni Association (Всемирная Ассоциация Выпускников) (tarih yok). *О нас (About us)*,[Erişim Tarihi: 17.11.2023, <https://www.alumnirussia.org/history/>]

Читальный зал (Okuma Odası)(2010). *Краткая Историческая справка:ВОКС — ССОД — РАМСuP — Росзарубежцентр — Россотрудничество (Kısa Tarihsel Arka Plan: VOKS- SSOD- RAMSİR-Roszarubezhcentr- Rossotrudnichestvo:*[Erişim Tarihi: 11.09.2023, <https://reading-hall.ru/publication.php?id=2525M>]

PUTİN DÖNEMİNDE RUSYA FEDERASYONU'NUN DİJİTAL DİPLOMASİ UYGULAMALARI: DIŞIŞLERİ BAKANLIĞI TWİTTER (X) ÖRNEĞİ

ORİJİNALLİK RAPORU

%**4**

BENZERLİK ENDEKSİ

%**3**

İNTERNET KAYNAKLARI

%**2**

YAYINLAR

%

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1

acikbilim.yok.gov.tr

İnternet Kaynağı

%**1**

2

dergipark.org.tr

İnternet Kaynağı

<%**1**

3

acikkaynak.bilecik.edu.tr

İnternet Kaynağı

<%**1**

4

pdffox.com

İnternet Kaynağı

<%**1**

5

acikerisim.sakarya.edu.tr

İnternet Kaynağı

<%**1**

6

dspace.ankara.edu.tr

İnternet Kaynağı

<%**1**

7

nek.istanbul.edu.tr:4444

İnternet Kaynağı

<%**1**

8

acikkaynak.bilecik.edu.tr:8080

İnternet Kaynağı

<%**1**

hdl.handle.net

9

İnternet Kaynağı

<% 1

10

www.researchgate.net

İnternet Kaynağı

<% 1

11

9lib.net

İnternet Kaynağı

<% 1

12

avesis.bilecik.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

13

acikarsiv.ankara.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

14

aof.sorular.net

İnternet Kaynağı

<% 1

15

acikerisim.ohu.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

16

www.avimbulten.org

İnternet Kaynağı

<% 1

17

Yildirim, Seda. "Avrupa Birliği'nin Suriye'ye Uyguladığı Yaptırımların Denizcilik Sektörüne Etkileri", Dokuz Eylul Üniversitesi (Turkey), 2024

Yayın

<% 1

18

acikerisim.uludag.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

19

www.guncelkaynak.com

İnternet Kaynağı

<% 1

20

e-dergi.teoridergisi.com

İnternet Kaynağı

<% 1

21

turkey.mid.ru

İnternet Kaynağı

<% 1

22

Kahraman, Nida. "Sağlık diplomasisi: turkiye icin model onerisi.", Marmara Universitesi (Turkey), 2021

Yayın

<% 1

23

dokumen.pub

İnternet Kaynağı

<% 1

24

Oztekin, Yigit Savas. "Avrupa Birligi Ve Ukrayna Krizi: Neo-Realist Bir elestiri", Marmara Universitesi (Turkey), 2020

Yayın

<% 1

25

acikerisim.erbakan.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

26

Tokuz, Hasan Süheyl. "Türkiye's Contribution to Somalia's Reconstruction Process Through Humanitarian Diplomacy Perspective", Marmara Universitesi (Turkey), 2023

Yayın

<% 1

27

politikaakademisi.org

İnternet Kaynağı

<% 1

28

tasam.org

İnternet Kaynağı

<% 1

29

ytbweb1.blob.core.windows.net

İnternet Kaynağı

<% 1

30

Şahin, Büşra. "Kamu Diplomasisi Bağlamında Kültür Diplomasisi: Güney Kore ve Türkiye örneği", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2023

Yayın

<% 1

31

Yidirim, Yusuf. "Putin Donemi Rus Dis Politikasında Bir Mudahalecilik Örneği Olarak Kırım'ın İlhaki", Bursa Uludag University

Yayın

<% 1

32

sbfergi.ankara.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

33

www.ivmehareketi.com

İnternet Kaynağı

<% 1

34

AĞIR, Osman and TAKAR, Meram. "Rusya-Suriye İlişkilerinin Tarihsel Arka Planı", Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2016.

Yayın

<% 1

35

Toyran, Merve. "Türkiye'Nin Uzak Asya Ülkelerine Yönelik Kültürel Diplomasi Faaliyetleri: Çin, Güney Kore ve Japonya Örneği", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2023

Yayın

<% 1

36

lbms03.cityu.edu.hk

İnternet Kaynağı

<% 1

37

www.ulusaltezmerkezi.net

İnternet Kaynağı

<% 1

38

ebin.pub

İnternet Kaynağı

<% 1

39

www.audentia.fr

İnternet Kaynağı

<% 1

40

acikerisim.aku.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

41

api.sciencweb.uz

İnternet Kaynağı

<% 1

42

dspace.cuni.cz

İnternet Kaynağı

<% 1

43

emm.newsbrief.eu

İnternet Kaynağı

<% 1

44

kureselcalismalar.com

İnternet Kaynağı

<% 1

45

Cavus, Tuba. "Dış Politikada yumusak güc kullanımı Türk dış politikası", Sakarya Üniversitesi (Turkey)

Yayın

<% 1

46

Gürsu, Mehmet. "Ukrayna Krizi Sonrasında NATO'nun Avrupa Güvenlik Yapısına Etkisi: Baltik Güvenliği Üzerine bir İnceleme", Dokuz Eylül Üniversitesi (Turkey), 2024

Yayın

<% 1

47

Karakuş, Uğur. "Diplomasi Temsilcilerinin Hukuki Statüsü, Ayrıcalık ve Bağışıklıkları", Dokuz Eylul Üniversitesi (Turkey), 2024

Yayın

<% 1

48

acikerisim.ikcu.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

49

www.dersimsite.org

İnternet Kaynağı

<% 1

50

www.rumelide.com

İnternet Kaynağı

<% 1

51

Arslan, Erol. "Turkiye'Nin Kamu Diplomasisi Faaliyetlerinde Televizyon yayinciligi: Trt World ornegi", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2020

Yayın

<% 1

52

Durhan, Tarık. "Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Genç Yetişkinlerin Ebeveynlerinin Yaşam Deneyimleri", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2023

Yayın

<% 1

53

Halitoğlu, İslam. "Çatışma Çözümü Teorisi Bağlamında Bağımsız Devletler Topluluğunda Kriz Bölgeleri: Kırım ve Transdinyester Sorunları", Sakarya Üniversitesi (Turkey), 2022

Yayın

<% 1

54

Mammadli, Aytan. "Bolgesel Guvenlik Dengeleri Baglaminda Rusya-iran Iliskileri",

<% 1

Bursa Uludag University (Turkey), 2021

Yayın

55 acikerisim.ybu.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı <% 1

56 auzefkitap.istanbul.edu.tr İnternet Kaynağı <% 1

57 bultenler.ankara.edu.tr İnternet Kaynağı <% 1

58 docobook.com İnternet Kaynağı <% 1

59 docplayer.biz.tr İnternet Kaynağı <% 1

60 iris.uniroma1.it İnternet Kaynağı <% 1

61 journals.rudn.ru İnternet Kaynağı <% 1

62 kaysem13.gantep.edu.tr İnternet Kaynağı <% 1

63 onlinelibrary.wiley.com İnternet Kaynağı <% 1

64 repository.hanyang.ac.kr İnternet Kaynağı <% 1

65 www.aksam.com.tr İnternet Kaynağı <% 1

66

www.birgun.net

İnternet Kaynağı

<% 1

67

72ff79bb-6a7b-470c-b02a-67ddb6e6cda9.filesusr.com

İnternet Kaynağı

<% 1

68

Bakar, Ihsan. "Jeopolitik yaklasimler Cercevesinde, soguk savas sonrasi donemde Turk-Rus yonelisleri", Marmara Universitesi (Turkey)

Yayın

<% 1

69

Baumann, Mario. "Discursive Interaction in EU-Russia Relations: Examining the Entanglement of How the EU and Russia Narrate the World", University of Kent (United Kingdom), 2023

Yayın

<% 1

70

Mercan, Süleyman Sezgin. "Avrupa Birliği Sürecinde Ordunun Türk Dış Politikası Üzerindeki Etkisi: Devamlılık ve Değişim", Dokuz Eylul Universitesi (Turkey), 2024

Yayın

<% 1

71

PEKCAN, Cemre. "KONFÜÇYÜS FELSEFESİNİN DIŞ POLİTİKAYA ETKİSİ BAĞLAMINDA 2003-2013 YILLARI ARASI ÇİN-ABD İLİŞKİLERİ", Ankara Üniversitesi, 2017.

Yayın

<% 1

72

Sari, Ibrahim. "Kosova'nın bağımsızlığının uluslararası sistem bağlamında değerlendirilmesi", Dokuz Eylül Üniversitesi (Turkey), 2024

Yayın

<% 1

73

Sen, Ilker Gokhan. "Rusya Federasyonu Siyasal Sistemi.", Anadolu University (Turkey), 2021

Yayın

<% 1

74

apps.dtic.mil
İnternet Kaynağı

<% 1

75

archive.org
İnternet Kaynağı

<% 1

76

avrupa.marmara.edu.tr
İnternet Kaynağı

<% 1

77

dergisosyalbil.selcuk.edu.tr
İnternet Kaynağı

<% 1

78

doczz.biz.tr
İnternet Kaynağı

<% 1

79

ehlisunnnetde.tr.gg
İnternet Kaynağı

<% 1

80

istiraki.blogspot.com
İnternet Kaynağı

<% 1

81

ozturk, Nisanur. "Joseph Nye'in Perspektifinden Türkiye'Nin Balkanlardaki

<% 1

Etkisi: Arnavutluk ornegi", Marmara
Universitesi (Turkey), 2022

Yayın

82

pt.scribd.com

İnternet Kaynağı

<% 1

83

wnpism.uw.edu.pl

İnternet Kaynağı

<% 1

84

www.ceeol.com

İnternet Kaynağı

<% 1

85

www.duvaryayinlari.com

İnternet Kaynağı

<% 1

86

www.ekonomidunya.com

İnternet Kaynağı

<% 1

87

www.iletisim.gov.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

88

Şimşek, Sümeyya Imik. "Rusya'nın Putin
Dönemi Suriye Politikasının Neoklasik Realizm
Bağlamında Analizi", Bursa Uludag University
(Turkey), 2023

Yayın

<% 1

89

Bayrak, Serhat. "Turk-rus guvenlik iliskilerinde
bir rekabet ve isbirligi alani olarak karadeniz",
Bursa Uludag University (Turkey), 2021

Yayın

<% 1

90

"Russia's Public Diplomacy", Springer Science
and Business Media LLC, 2020

<% 1

91

Atabay, Çağdaş. "Türk Hava Yolları'nın Türk dış Politikasında Marka Diplomasisi Perspektifinden Değerlendirilmesi", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2022

Yayın

<% 1

92

Ersen, Emre. "Sovyet Sonrası Rus Avrasyacılığı Ve Rusya-Türkiye İlişkileri üzerindeki Etkileri", Marmara Üniversitesi (Turkey)

Yayın

<% 1

93

Işfendiyaroglu, Yagmur. "Kamu Diplomasisinin Bir aracı Olarak kültürel Diplomasi: Kuba kültür derneği örneği", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2020

Yayın

<% 1

94

Sariaslan, Fatma Kurt. "Türkiye'nin Ortadoğu İle İlişkilerinin Ekonomi Politik Analizi", Bursa Uludağ University

Yayın

<% 1

Alıntılarını çıkart

Kapat

Eşleşmeleri çıkar

Kapat

Bibliyografyayı Çıkart

üzerinde